

ปัญหาการนำมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญามาใช้กับเด็กและเยาวชน:
ศึกษาเฉพาะในชั้นพิจารณาและแทนการพิพากษา

นางสาวประภัสสร คำดี

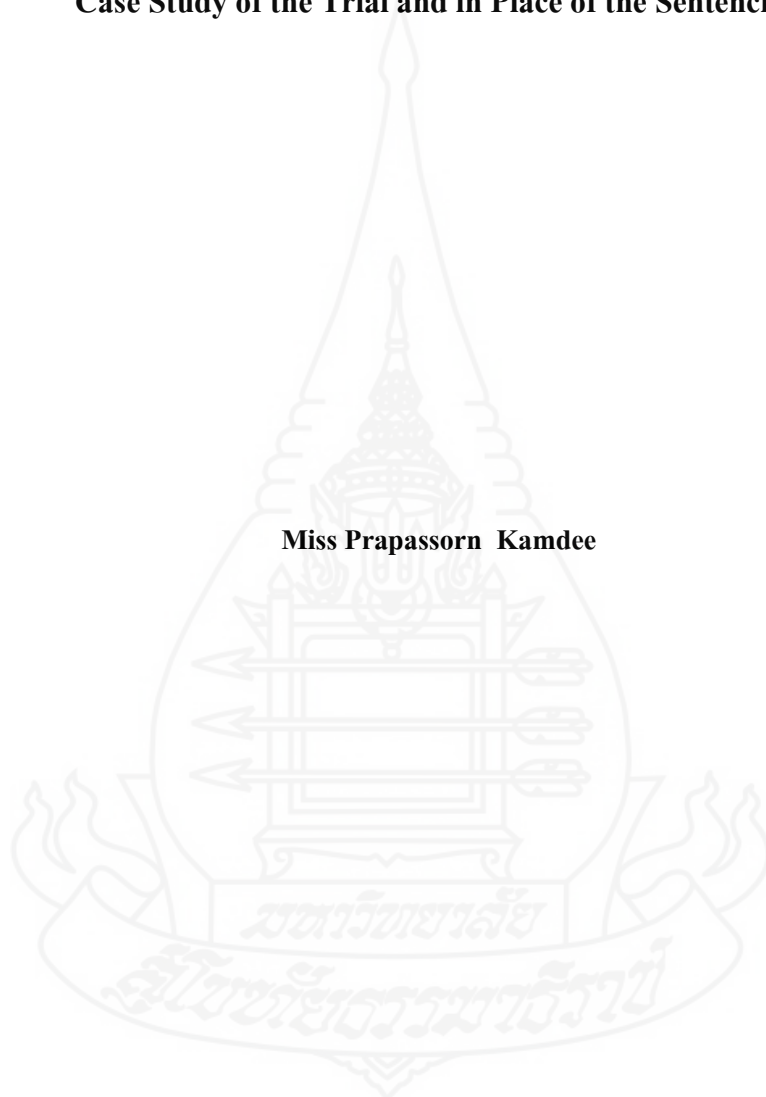

การศึกษาค้นคว้าอิสระนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต
วิชาเอกกฎหมายอาญาและกระบวนการยุติธรรม สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

พ.ศ. 2560

**The Problems of Implementation to Special Measures in the Juvenile Criminal:
Case Study of the Trial and in Place of the Sentencing**

Miss Prapassorn Kamdee

An Independent Study Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for
the Degree of Master of Laws in Criminal Law and Criminal Justice

School of Law

Sukhothai Thammathirat Open University

2017

หัวข้อการศึกษาค้นคว้าอิสระ ปัญหาการนำมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญามาใช้กับเด็ก
และเยาวชน: ศึกษาเฉพาะในชั้นพิจารณาและแทนการพิพากษา
ชื่อและนามสกุล นางสาวประภัสสร คำดี
วิชาเอก กฎหมายอาญาและกระบวนการยุติธรรม
สาขาวิชา นิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
อาจารย์ที่ปรึกษา อาจารย์ ดร.วรรณวิภา เมืองถ้ำ

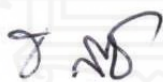
การศึกษาค้นคว้าอิสระนี้ ได้รับความเห็นชอบให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรระดับปริญญาโท เมื่อวันที่ 16 มกราคม 2561

คณะกรรมการสอบการศึกษาค้นคว้าอิสระ

 เมืองถ้ำ

ประธานกรรมการ

(อาจารย์ ดร.วรรณวิภา เมืองถ้ำ)

กรรมการ

(ศาสตราจารย์ ดร.ไชยชัย สุวรรณพานิช)

(รองศาสตราจารย์ ดร.ภาณุมาศ ชัดเงางาม)

ประธานกรรมการประจำสาขาวิชานิติศาสตร์

ชื่อการศึกษาค้นคว้าอิสระ ปัญหาการนำมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญามาใช้กับเด็ก
และเยาวชน: ศึกษาเฉพาะในชั้นพิจารณาและแทนการพิพากษา
ผู้ศึกษา นางสาวประภัสสร คำดี รหัสนักศึกษา 2574001125 ปริญญา นิติศาสตรมหาบัณฑิต
อาจารย์ที่ปรึกษา อาจารย์ ดร.วรรณวิภา เมืองถ้ำ ปีการศึกษา 2560

บทคัดย่อ

การศึกษาค้นคว้าอิสระนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงแนวคิด ทฤษฎี และหลักเกณฑ์ของกฎหมายเกี่ยวกับการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาต่อเด็กและเยาวชน และเพื่อเสนอแนวทางแก้ไขปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพด้วยวิธีการวิจัยทางเอกสารโดยใช้วิธีการศึกษาจากเอกสาร ประกอบด้วยเอกสารที่เกี่ยวข้องทางวิชาการ ตำรา บทความ รายงานวิชาการต่าง ๆ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ บทบัญญัติกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นตัวบทกฎหมายของประเทศไทยและต่างประเทศ เพื่อนำมาวิเคราะห์สังเคราะห์ข้อมูลเพื่อนำไปสู่ผลการวิจัย

ผลจากการศึกษาพบว่า มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาต่อเด็กและเยาวชนในชั้นพิจารณา และแทนการพิพากษามีข้อบกพร่องบางประการ กล่าวคือ การนำมาตรการดังกล่าวมาใช้ยังไม่มีกำหนดประเภทคดี หากเด็กและเยาวชนปฏิบัติตามแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูแล้วศาลจะต้องมีคำสั่งยุติคดี เห็นควรแก้ไขกฎหมาย ให้มีการกำหนดประเภทคดีที่จะนำมาตรการ ดังกล่าวมาใช้ และกำหนดประเภทคดีที่สามารถยุติคดีได้ คดีที่มีการนำมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นพิจารณามาใช้ คดีดังกล่าวจะยังไม่มี การสืบพยาน หากต้องดำเนินคดีต่อไป อาจเกิดปัญหาการติดตามพยาน เห็นควรแก้ไขกฎหมาย คือ ในคดีที่มีอัตราโทษจำคุกขั้นต่ำตั้งแต่ห้าปีขึ้นไป ให้มีการสืบพยานประกอบคำรับสารภาพก่อน นอกจากนี้การกำหนดเงื่อนไขให้จำเลยปฏิบัติไม่สัมพันธ์กับสาเหตุของการกระทำความผิด ขาดการมีส่วนร่วมของชุมชน รวมถึงการที่ศาลใช้ดุลพินิจส่งตัวเด็กหรือเยาวชนไปควบคุมที่ศูนย์ฝึกอบรม เห็นควรแก้ไขกฎหมายให้มีการจำแนกการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชนก่อนที่ศาลจะคำสั่งนำมาตรการพิเศษมาใช้ หรือก่อนการพิพากษาคดี และให้นำการประชุมกลุ่มครอบครัวด้วย

คำสำคัญ มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา การกระทำความผิดของเด็กและเยาวชน กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์

Independent Study title: The Problems of Implementation to Special Measures in the Juvenile Criminal: Case Study of the Trial and in Place of the Sentencing

Author: Miss Prapassorn Kamdee; **ID:** 2574001125; **Degree:** Master of Laws;

Independent Study advisor: Dr. Wanwipa Muangtham; **Academic year:** 2560

Abstract

The purpose of this independent study is to study about the concepts, theories and the law concerning the application of special measure in criminal case to the children and juvenile as well as to propose the guideline to amend the relevant law.

This independent study is the qualitative research by means of the documentary research, consisting of the relating academic documents, textbooks, articles, academic reports, electronic media and the relevant law, both in Thai laws and the foreign laws in order to analyze and synthesize the data to the research output.

Result of the research: Implementation to special measures in the juvenile criminal case in the trial and in place of the sentencing has some defects which are: there is no specification of the type of case to apply the special measure and all of the cases which the child or juvenile has already performed to the rehabilitation plan or condition the court stipulated, such court has to terminate all the case without the verdict. The researcher suggests amending the law by prescribing the type of case to apply with the special measure and the case to terminate. If the case is not in the condition to terminate, the result from the performing to the condition the court stipulated will be applied for the benefit of the discretion in the trial and the sentence proceedings. The case with the application of the special measure in criminal case does not take evidence in the trial process. In case of the continuing proceeding to the child and juvenile, there will arise the problems in pursuing the witness. Hence, the researcher suggests amending the law by specifying in the case where the minimum punishment is five years upwards, there shall be the taking evidence collateral to the confession process. Moreover, the assignment of the condition for the defendant to abide by is not related to the cause of the offences committing by the children and juvenile and the lack of the community's participation including the discretionary power of the court to send the child or juvenile to confine at the training center. The researcher suggests amending the law by classifying the offence of the children and juvenile before the court in order to adopt the special measure or before the delivery judgment and applying the family group meeting

Keywords: The special measure in criminal case, The offence committing by the children and juvenile, Restorative justice

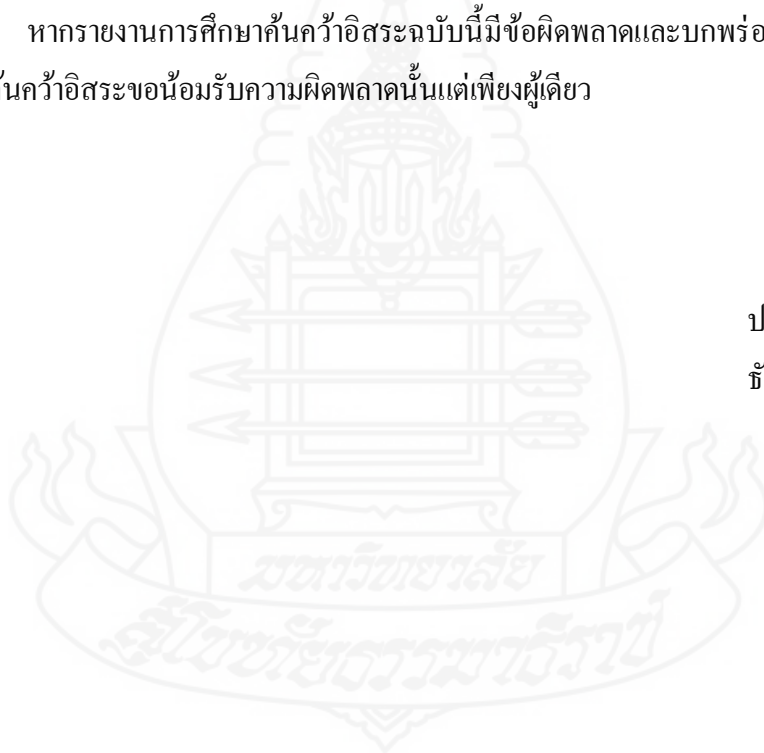
กิตติกรรมประกาศ

การศึกษาค้นคว้าอิสระฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยดี โดยได้รับความกรุณาอย่างสูงยิ่งจาก ศาสตราจารย์ ดร.ธวัชชัย สุวรรณพานิช ผู้ช่วยศาสตราจารย์พงศ์จิรา เชิดชู ที่กรุณาเสียสละเวลา มาสอบเล่มและชี้แนะในการแก้ไขเล่มเพื่อให้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น และอาจารย์ ดร.วรรณวิภา เมืองถ้ำ อาจารย์ที่ปรึกษาการศึกษาค้นคว้าอิสระ ซึ่งให้ความเมตตา เอาใจใส่ข้าพเจ้าเป็นอย่างมาก ได้ให้ความช่วยเหลือแนะนำแนวทางที่ชัดเจน ถูกต้องในการดำเนินการจัดทำรายงานการศึกษาค้นคว้าอิสระ และการศึกษาในครั้งนี้จะสำเร็จไม่ได้หากไม่ได้รับความช่วยเหลือ สนับสนุน และคอยเป็นกำลังใจ จากคุณพ่อ คุณแม่ และครอบครัว ผู้จัดทำการศึกษาค้นคว้าอิสระขอกราบขอบพระคุณทุกท่าน เป็นอย่างสูง ณ โอกาสนี้

หากรายงานการศึกษาค้นคว้าอิสระฉบับนี้มีข้อผิดพลาดและบกพร่องประการใด ผู้จัดทำ การศึกษาค้นคว้าอิสระขอน้อมรับความผิดพลานั้นแต่เพียงผู้เดียว

ประภัสสร คำดี

ธันวาคม 2560

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและสภาพปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์.....	5
ขอบเขตการศึกษา.....	9
ระเบียบวิธีวิจัย.....	9
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	9
บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา.....	10
1. แนวคิดเกี่ยวกับการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา.....	10
2. ทฤษฎีและสาเหตุแห่งการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชน.....	14
2.1 ทฤษฎีและปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดทางอาญาของเด็กและเยาวชน.....	14
2.2 ทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟู.....	18
2.3 กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์.....	22
2.4 ประวัติและความเป็นมาในการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้กับกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนของไทย.....	52
2.5 มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา.....	60
บทที่ 3 หลักสากล กฎหมายของไทยและกฎหมายต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา.....	63
1. หลักสากลในการคุ้มครองสิทธิเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรม.....	63
1.1 กฎอันเป็นมาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติว่าด้วยการบริหารงานยุติธรรมเกี่ยวแก่เด็กและเยาวชน หรือกฎแห่งกรุงปักกิ่ง.....	63
1.2 อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก.....	67

สารบัญ (ต่อ)

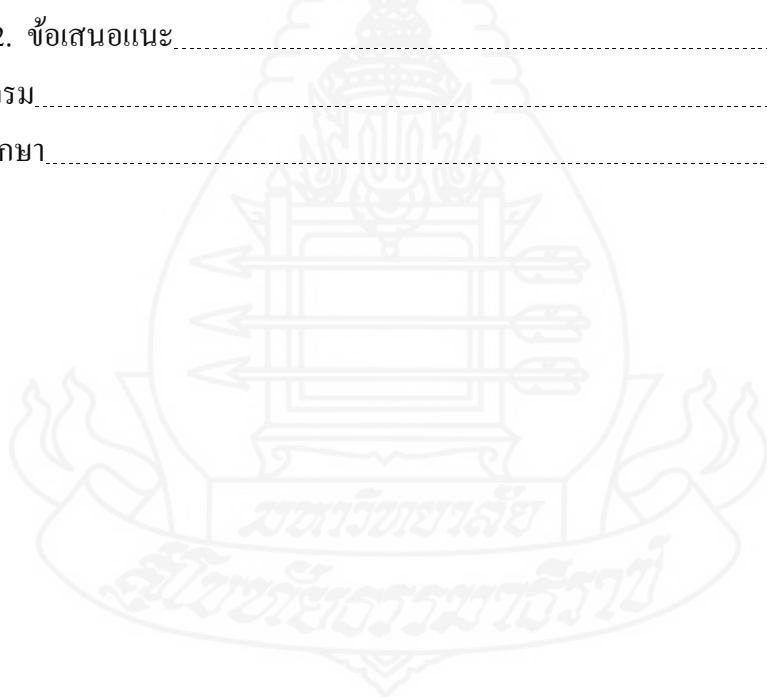
	หน้า
1.3 กฎของสหประชาชาติว่าด้วยการคุ้มครองเด็กและเยาวชนซึ่งถูกลิดรอนเสรีภาพ.....	70
1.4 ข้อเสนอแนะของสหประชาชาติว่าด้วยการป้องกันและการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน (ข้อเสนอแนะแห่งกรุงริยาด).....	72
1.5 ปฏิญญาว่าด้วยหลักการพื้นฐานเกี่ยวกับการอำนวยความสะดวกแก่ผู้ได้รับความเสียหายจากอาชญากรรมและการใช้อำนาจหน้าที่โดยไม่ถูกต้อง.....	75
2. กฎหมายของประเทศไทยที่เกี่ยวข้องกับมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดี.....	76
2.1 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560	76
2.2 ประมวลกฎหมายอาญา	77
2.3 พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553.....	79
3. กฎหมายต่างประเทศ.....	88
3.1 ประเทศนิวซีแลนด์	88
3.2 ประเทศสิงคโปร์	98
บทที่ 4 วิเคราะห์ปัญหาการนำมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญามาใช้กับเด็กและเยาวชน.....	110
1. พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มิได้กำหนดประเภทคดีที่จะนำมาตรการพิเศษมาใช้กับเด็กและเยาวชนในชั้นพิจารณาและมาตรการพิเศษแทนการพิพากษา.....	110
2. ในกรณีที่จำเลยไม่ยอมปฏิบัติตามแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู และต้องดำเนินคดีต่อไป.....	113
3. ปัญหาการนำมาตรการพิเศษมาตรการพิเศษแทนการพิพากษามาใช้โดยการกำหนดเงื่อนไข มาตรการให้จำเลยปฏิบัติตามมาตรา 132 แห่งพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553.....	115
3.1 การกำหนดเงื่อนไข มาตรการเพื่อแก้ไขบำบัดฟื้นฟู ไม่สัมพันธ์กับสาเหตุของการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชน.....	115

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

3.2 การกำหนดมาตรการ เงื่อนไข ในการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูและระยะเวลาการปฏิบัติ ตามแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู เป็นการใช้จ่ายเงินของผู้พิพากษาเจ้าของสำนวนหรือ นโยบายของศาลเยาวชนและครอบครัว ขาดการมีส่วนร่วมของครอบครัว ชุมชน และหน่วยงานหรือองค์กรเกี่ยวกับเด็ก.....	119
3.3 การใช้จ่ายเงินนำวิธีการสำหรับเด็ก โดยการควบคุมเด็กและเยาวชนไว้ที่ ศูนย์ฝึกอบรมมาใช้กับเด็กและเยาวชน โดยยังไม่มีกำหนดแผนแก้ไขบำบัด ฟื้นฟูให้กับเด็กและเยาวชนปฏิบัติ.....	123
บทที่ 5 บทสรุปและข้อเสนอแนะ.....	126
1. สรุป.....	126
2. ข้อเสนอแนะ.....	130
บรรณานุกรม.....	135
ประวัติผู้ศึกษา.....	140

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

กระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนของไทย ได้มีการบัญญัติกฎหมายที่ใช้บังคับในกรณีเด็กและเยาวชนเป็นผู้กระทำผิดไว้เป็นการเฉพาะเพื่อให้เป็นไปตามหลักสากลที่มีแนวคิดที่ว่าเด็กและเยาวชนเป็นวัยที่อ่อนความรู้ ค่อยประสบการณ์ อยากรู้อยากลอง ชอบเลียนแบบ และขาดความยับยั้งชั่งใจ จึงมักถูกชักจูงได้ง่าย ดังนั้น จึงควรมีกฎหมายที่ให้ความคุ้มครองแก่เด็กและเยาวชนเป็นพิเศษ โดยการกำหนดอายุของบุคคลที่เป็นเด็กและเยาวชนอย่างชัดเจน ควรให้โอกาสเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดได้มีโอกาสกลับตนเป็นคนดี ดังนั้นจึงไม่ควรถือว่าการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชนเป็นอาชญากรรม แต่เรียกว่าการกระทำความผิดของเด็ก และเยาวชน และไม่ถือว่าเด็กและเยาวชนเป็นอาชญากร แต่ถือว่าเป็นเพียงเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด จึงไม่อาจปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดเยี่ยงอาชญากร¹ ในปี พ.ศ.2494 ประเทศไทยได้มีการจัดตั้งศาลชำนาญพิเศษขึ้นเพื่อพิจารณาพิพากษาคดีอาญาเกี่ยวกับเด็ก และเยาวชนที่อายุไม่ถึงสิบแปดปีบริบูรณ์เป็นผู้กระทำความผิดให้แตกต่างจากวิธีพิจารณาในศาลธรรมดาที่พิจารณาพิพากษาคดีที่ผู้ใหญ่เป็นผู้กระทำความผิด โดยมีการตราพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลคดีเด็กและเยาวชน พ.ศ.2494 และพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีเด็กและเยาวชน พ.ศ. 2494 ในกฎหมายทั้งสองฉบับดังกล่าวได้กำหนดให้มีการจัดตั้งศาลคดีเด็กและเยาวชนพร้อมทั้งสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน ต่อมาได้มีการแก้ไขเป็นพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2534 ในขณะที่สถานการณ์การกระทำความผิดของเด็กหรือเยาวชนได้ทวีความรุนแรงมากขึ้นทั้งในด้านของปริมาณคดีและพฤติการณ์การกระทำความผิด จึงให้เห็นว่ากระบวนการยุติธรรมกระแสหลักไม่สามารถแก้ไขปัญหาการกระทำความผิดของเด็กหรือเยาวชนได้ อีกทั้งการดำเนินกระบวนการยุติธรรมกระแสหลักอาจไม่สอดคล้องกับหลักสากล กระทรวงยุติธรรม โดยกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน จึงได้

---

¹ อัจฉริยา ชูตินันท์, “กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์โดยวิธีการประชุมกลุ่มครอบครัว และชุมชน เพื่อหันเหคดีเด็กและเยาวชนโดยไม่ต้องขึ้นสู่ศาลเยาวชนและครอบครัว”, หน้า 11

กำหนดนโยบายให้นำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาปรับใช้เพื่อช่วยลดปริมาณคดีที่จะขึ้นสู่ศาล โดยการนำการประชุมกลุ่มครอบครัวมาปรับใช้ ซึ่งในหลายประเทศนำไปใช้แล้วสามารถแก้ปัญหาการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชนได้ การนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในรูปแบบการประชุมกลุ่มครอบครัวของประเทศนิวซีแลนด์มาปรับให้เข้ากับบริบทของสังคมไทย ซึ่งมีความผูกพันกับชุมชน เมื่อนำมาใช้จึงกลายเป็นการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน เริ่มนำมาใช้เมื่อปี พ.ศ. 2546 โดยให้ผู้อำนวยการสถานพินิจเป็นผู้พิจารณาว่าเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดคนใดที่สามารถกลับตนเป็นคนดีได้โดยไม่ต้องฟ้องคดี ให้ผู้อำนวยการเสนอความเห็นต่อพนักงานอัยการ ทั้งนี้ ในคดีเรื่องนั้นเด็กหรือเยาวชนจะต้องเป็นการกระทำความผิดที่มีอัตราโทษจำคุกไม่เกินห้าปี เด็ก หรือเยาวชนนั้นไม่เคยต้องคำพิพากษาให้จำคุกมาก่อน เว้นแต่เป็นการกระทำโดยประมาท โดยอาศัยมาตรา 63 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชน และครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2534 นอกจากนี้ศาลเยาวชน และครอบครัวกลางได้นำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในการพิจารณาคดีเยาวชน และครอบครัว โดยใช้การประชุมกลุ่มเหยี่ยวาแก้ไข และการไกล่เกลี่ยเพื่อเหยี่ยวาแก้ไข ซึ่งหากศาลเห็นว่าคดียังไม่ควรพิพากษาที่จะชะลอการพิพากษาไว้ก่อน โดยอาศัยอำนาจตามตามมาตรา 95 พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชน และครอบครัว และวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 การประชุมกลุ่มเหยี่ยวาแก้ไข และการไกล่เกลี่ยเพื่อเหยี่ยวาแก้ไข ได้นำแนวคิด และการดำเนินการในเรื่องนี้ให้ทุกฝ่ายที่ได้รับผลกระทบจากการกระทำความผิดได้รับการฟื้นฟู ให้กลับสู่สภาพปกติให้มากที่สุด ทั้งยังเป็นการให้โอกาสเด็ก หรือเยาวชนได้กลับตน แก้ไขความเสียหายที่เกิดจากการกระทำของตนเอง ให้มีความสำคัญกับความรู้สึกของเด็ก หรือเยาวชนและผู้เสียหาย และยังให้ผู้เสียหาย เด็ก หรือเยาวชนมีส่วนให้ความคิดเห็น และเสนอแนวทางในการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูจำเลย นอกจากนี้การประชุมกลุ่มเหยี่ยวาแก้ไขยังให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น และขอเสนอแนะในการกำหนดแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชนด้วย ซึ่งในการประชุมกลุ่มเหยี่ยวาแก้ไขนี้มีศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดนนทบุรีเป็นศาลนำร่อง² จากการดำเนินการทั้งสามโครงการดังกล่าว นับว่าช่วยลดปริมาณคดีที่ขึ้นสู่ศาล และคดีที่ต้องมีการดำเนินกระบวนการพิจารณาตามกระบวนการยุติธรรมกระแสหลักและสามารถช่วยแก้ไขบำบัดฟื้นฟูพฤติกรรมของเด็กและเยาวชนให้สามารถกลับคืนสู่สังคมได้ ตลอดจนผู้เสียหายได้รับการเหยี่ยวา และเพื่อให้กระบวนการยุติธรรมเกี่ยวกับเด็ก และเยาวชนของไทยสอดคล้องกับ

² ประภากรัตน์ ต้นธีรวงศ์, “การนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในศาลจังหวัดนนทบุรี
แผนกคดีเยาวชนและครอบครัว”, ค้นคืน 10 พฤศจิกายน 2560, จาก http://elib.coj.go.th/Article/courtP2_1_7.pdf

หลักสากล และเพื่อคุ้มครองสิทธิของเด็กและเยาวชนจึงมีการแก้ไขกฎหมายเกี่ยวกับเด็ก และเยาวชน เป็นฉบับปัจจุบัน คือ พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553 ซึ่งในพระราชบัญญัติฉบับดังกล่าวได้กำหนดมาตรการในการแก้ไข บำบัดฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชนที่กระทำผิด คือ “มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา” ได้มีการกำหนดมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาไว้ 3 ช่วง คือ 1. มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีก่อนการฟ้องคดี 2. มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาชั้นพิจารณา 3. มาตรการพิเศษแทนการพิพากษา ซึ่งมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีก่อนการฟ้อง ผู้อำนวยการสถานพินิจจะเป็นผู้พิจารณาใช้มาตรการพิเศษกับเด็กหรือเยาวชน ภายใต้หลักเกณฑ์และเงื่อนไขที่กฎหมายกำหนดตามมาตรา 86 – 89 ในขณะที่มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นพิจารณา และมาตรการพิเศษแทนการพิพากษา ศาลจะเป็นผู้พิจารณาใช้ ภายใต้หลักเกณฑ์และเงื่อนไขที่กฎหมายกำหนด ตามมาตรา 90-92 และ มาตรา 132-133 ตามลำดับ เมื่อมีการนำมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นพิจารณา และมาตรการพิเศษแทนการพิพากษามาใช้กับเด็กหรือเยาวชน พบปัญหาหลายด้าน คือ การนำมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาชั้นพิจารณา (มาตรา 90) และมาตรการพิเศษแทนการพิพากษาคดี (มาตรา 132) มาใช้ไม่มีการกำหนดประเภทคดี โดยในมาตรา 90 กำหนดคดีที่สามารถนำเข้าสู่มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาชั้นพิจารณา โดยกำหนดอัตราโทษจำคุกไว้ 20 ปี และ มาตรา 132 ไม่ได้กำหนดประเภทคดีที่สามารถนำมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดี ทำให้คดีอุกฉกรรจ์ซึ่งมีพฤติการณ์ที่รุนแรง คดีที่เป็นภัยต่อสังคมสามารถนำมาตรการพิเศษมาใช้ได้โดยขึ้นอยู่กับดุลพินิจและทัศนคติของผู้พิพากษาและแนวนโยบายของแต่ละศาล และบทบัญญัติในมาตรา 92 และ มาตรา 133 กำหนดว่า เมื่อจำเลยปฏิบัติตามแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูแล้ว ให้ศาลมีคำสั่งยุติคดีโดยไม่ต้องมีคำพิพากษาในคดีนี้ และให้สิทธิการดำเนินคดีอาญามาฟ้องระงับ ในกรณีดังกล่าวเมื่อศาลมีการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีในชั้นพิจารณาและมาตรการพิเศษแทนการพิพากษา โดยมีการกำหนดแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู เงื่อนไข มาตรการให้จำเลยปฏิบัติ หากจำเลยปฏิบัติตามครบถ้วน กฎหมายกำหนดให้ศาลยุติคดีโดยไม่ต้องมีคำพิพากษาเกี่ยวกับการกระทำความผิดของจำเลย โดยไม่มีการกำหนดประเภทคดี ซึ่งในบางคดีแม้จำเลยปฏิบัติตามเงื่อนไข หรือมาตรการที่ศาลกำหนดแล้วแต่พฤติการณ์ในคดีนั้น ๆ ก็มีความร้ายแรง หรือเป็นภัยต่อสังคม หรือจำเลยกระทำความผิดหลายครั้งต่อเนื่องกันจนเป็นลักษณะการกระทำผิดติดนิสัย เมื่อศาลมีคำสั่งยุติคดีจำเลยอาจรู้สึกว่าการกระทำความผิดของตนเองไม่ต้องได้รับโทษใด ๆ จำเลยอาจไม่หวั่นกลัว และกลับมาก่อทำความผิดอีก

คดีที่มีการนำมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาชั้นพิจารณา มาใช้ คดีในเรื่องนั้นจะยังไม่มีการสืบพยาน โดยศาลจะมีคำสั่งให้จัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูให้จำเลยปฏิบัติ ซึ่งกว่า

จะทราบผลว่าจำเลยจะปฏิบัติตามแผนหรือไม่ เวลาจะล่วงเลยไปนาน ในบางคดีอาจใช้เวลามากกว่า 1 ปี หากภายหลังปรากฏว่าจำเลยไม่ปฏิบัติตามแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู แล้วนำคดีกลับเข้ามาสู่กระบวนการยุติธรรมตามปกติ ในคดีที่มีอัตราโทษจำคุกขั้นต่ำห้าปีขึ้นไป แม้จำเลยจะให้การรับสารภาพศาลก็ไม่อาจมีคำพิพากษาลงโทษในการกระทำความผิดของจำเลยได้ โดยโจทก์จะต้องมีการสืบพยานประกอบคำรับสารภาพของจำเลย ทำให้การติดตามพยานมีความยากลำบากขึ้น เนื่องจาก ผู้เสียหาย หรือพยานอาจย้ายถิ่นที่อยู่ โดยเฉพาะพยานที่เป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ อาจได้รับคำสั่งจากผู้บังคับบัญชาให้ไปปฏิบัติราชการในท้องที่อื่น เมื่อโจทก์ไม่มีพยานมาเบิกความต่อศาลศาลอาจพิพากษายกฟ้องในกรณีดังกล่าวอาจส่งผลเสียแก่กระบวนการยุติธรรมมากกว่าผลดี

พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ไม่ได้บังคับให้มีการจำแนกสาเหตุการกระทำความผิดของเด็กหรือเยาวชน อีกทั้งเงื่อนไข หรือมาตรการที่กำหนดให้จำเลยปฏิบัติตาม มาตรการพิเศษแทนการพิพากษา ในมาตรา 132 กฎหมายไม่ได้กำหนดให้ชัดเจนว่าควรเป็นอย่างไร เมื่อไม่มีการจำแนกสาเหตุของการกระทำความผิด ทำให้การกำหนดเงื่อนไข หรือมาตรการให้จำเลยปฏิบัติไม่สอดคล้องกับสภาพปัญหาเพื่อแก้ไขปัญหาให้ตรงกับพฤติกรรมของเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด เงื่อนไขหรือมาตรการที่กำหนดให้จำเลยปฏิบัติศาลจะเป็นผู้พิจารณากำหนด ขาดการมีส่วนร่วมของชุมชน แม้ฝ่ายของจำเลยเองอาจยอมรับเงื่อนไข หรือมาตรการที่ศาลกำหนดเพราะความเกรงกลัว การสำนึกในการกระทำความผิดอาจไม่ได้เกิดจากการสำนึกในการกระทำความผิดอย่างแท้จริง ทำให้เมื่อจำเลยต้องปฏิบัติตามเงื่อนไข หรือมาตรการที่ศาลกำหนดไม่มีผู้สอดส่อง ควบคุม หรือติดตาม ผลการปฏิบัติตามเงื่อนไข หรือมาตรการที่ศาลกำหนดไม่เป็นผลสำเร็จ จำเลยหลบหนี ดังนั้น การกำหนดแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู หรือ เงื่อนไขให้จำเลยปฏิบัติ เพื่อเป็นการแก้ไข บำบัดฟื้นฟูจำเลย จึงยังไม่เหมาะสม และไม่สามารถแก้ไขพฤติกรรมของจำเลยได้จริง

ในคดีที่มีการพิพากษา เช่น ในข้อหาจำหน่ายยาเสพติดให้โทษ โดยมีปริมาณเมทแอมเฟตามีนตั้งแต่ 100 เม็ด/หน่วยการใช้ ขึ้นไป ศาลจะมีคำพิพากษาโดยการเปลี่ยนโทษจำคุกของจำเลยเป็นส่งตัวจำเลยไปควบคุมเพื่อฝึกอบรมที่ศูนย์ฝึกอบรม กรณีเท่ากับจำเลยในคดีนั้น ต้องถูกควบคุมตัวในสถานที่ควบคุม โดยยังไม่ได้รับการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ซึ่งในบางคดีผู้ปกครอง พ่อแม่ ยังมีความห่วงใย และอยู่ในสถานะที่จะดูแลจำเลยได้ดีกว่าการส่งจำเลยเข้าไปควบคุม จำเลยอยู่ในระหว่างการศึกษา เพียงแต่จำเลยอาจหลงผิด กระทำความผิดตามคำชักชวนของเพื่อน กระทำความผิดเพราะต้องการหาเงินมาใช้จ่ายเอง ซึ่งการส่งจำเลยเข้าไปควบคุมที่ศูนย์ฝึกอบรมอาจทำให้จำเลยเรียนรู้พฤติกรรมอาชญากรเพิ่มเติม รวมถึงการรู้สึกด้อยค่าหรือลดคุณค่าในตัวเองจากรายงานประจำปีของสำนักงานศาลยุติธรรมในปี พ.ศ. 2557 ถึงปี พ.ศ. 2559 พบว่า

ในคดีอาญาที่คดีเสร็จไปจากศาล ศาลเยาวชน และครอบครัวทั่วประเทศมีการนำมาตรการพิเศษ
แทนการดำเนินคดีอาญา มาใช้กับเด็ก และเยาวชนที่กระทำความผิดและถูกฟ้องคดีต่อศาล ดังนี้

ตารางที่ 1.1 ตารางแสดงจำนวนจำเลยของคดีอาญาที่เสร็จไปแล้ว และจำนวนจำเลยที่ใช้มาตรการพิเศษ แทนการดำเนินคดีอาญา³

ศาล	ปี พ.ศ. 2557			ปี พ.ศ. 2558			ปี พ.ศ.2559		
	จำนวนจำเลย ในคดีอาญาที่ คดีเสร็จไป ทั้งหมด (คน)	จำนวนจำเลยใน คดีอาญาที่ใช้ มาตรการพิเศษ (คน)	ร้อยละ	จำนวนจำเลย ในคดีอาญาที่ คดีเสร็จไป ทั้งหมด (คน)	จำนวนจำเลยใน คดีอาญาที่ใช้ มาตรการพิเศษ (คน)	ร้อยละ	จำนวนจำเลย ในคดีอาญาที่ คดีเสร็จไป ทั้งหมด (คน)	จำเลยจำเลยใน คดีอาญาที่ใช้ มาตรการพิเศษ (คน)	ร้อยละ
ศาลเยาวชนใน กรุงเทพมหานคร	2,709	-	0	2,576	230	8.93	2,834	201	7.09
ศาลเยาวชนและครอบครัว ในภาค 1	3,656	70	1.91	3,607	559	15.50	2,686	780	29.04
ศาลเยาวชนและครอบครัว ในภาค 2	2,670	153	5.73	2,695	640	22.63	1,992	784	39.36
ศาลเยาวชนและครอบครัว ในภาค 3	5,573	484	8.68	4,975	2617	52.60	4,828	2,893	59.92
ศาลเยาวชนและครอบครัว ในภาค 4	5,359	447	8.51	4,992	1,812	36.30	4,472	2,748	61.45

³สำนักงานศาลยุติธรรม, รายงานประจำปี 2557, ปี 2558 และปี 2559

ตารางที่ 1.1 (ต่อ)

ศาล	ปี พ.ศ. 2557			ปี พ.ศ. 2558			ปี พ.ศ. 2559		
	จำนวนจำเลย ในคดีอาญาที่ คดีเสร็จไป ทั้งหมด (คน)	จำนวนจำเลยใน คดีอาญาที่ใช้ มาตรการพิเศษ (คน)	ร้อยละ	จำนวนจำเลย ในคดีอาญาที่ คดีเสร็จไป ทั้งหมด (คน)	จำนวนจำเลยใน คดีอาญาที่ใช้ มาตรการพิเศษ (คน)	ร้อยละ	จำนวนจำเลย ในคดีอาญาที่ คดีเสร็จไป ทั้งหมด (คน)	จำเลยจำเลยใน คดีอาญาที่ใช้ มาตรการพิเศษ (คน)	ร้อยละ
ศาลเยาวชนและครอบครัว ในภาค 5	1,863	56	3.01	1,556	248	16.94	1,491	493	33.07
ศาลเยาวชนและครอบครัว ในภาค 6	3,188	342	10.73	2,570	413	16.07	2,440	1235	50.61
ศาลเยาวชนและครอบครัว ในภาค 7	2,507	228	9.09	2,302	546	28.72	2,145	731	34.08
ศาลเยาวชนและครอบครัว ในภาค 8	3,882	419	10.79	3,939	1,224	31.07	3,210	1,903	59.28
ศาลเยาวชนและครอบครัว ในภาค 9	3,689	1,466	39.74	3,685	2,047	55.55	3,264	1,875	57.44
รวม	35,006	3,665	10.47	32,897	20,335	31.42	29,362	13,646	46.48

จากรายงานประจำปีของสำนักงานศาลยุติธรรมดังกล่าว ทำให้เห็นได้ว่ามีการนำมาตราการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาไปใช้กับเด็กและเยาวชนมีจำนวนน้อย ในภาพรวมของแต่ละปีไม่ถึงร้อยละ 50 โดยในปี พ.ศ. 2557 มีจำนวนจำเลยในคดีอาญาที่ศาลใช้มาตรการพิเศษ จำนวน 3,665 คน จากจำนวนจำเลยในคดีอาญาที่คดีเสร็จไปจากศาล 35,006 คน คิดเป็นร้อยละ 10.47 ปี พ.ศ.2558 มีจำนวนจำเลยในคดีอาญาที่ศาลใช้มาตรการพิเศษ จำนวน 10,335 คน จากจำนวนจำเลยในคดีอาญาที่คดีเสร็จไปจากศาล 32,897 คน คิดเป็นร้อยละ 31.42 ปี พ.ศ. 2559 มีจำนวนจำเลยในคดีอาญาที่ศาลใช้มาตรการพิเศษ จำนวน 13,646 คน จากจำนวนจำเลยในคดีอาญาที่คดีเสร็จไปจากศาล 29,362 คน คิดเป็นร้อยละ 46.48 ทั้งสามปีมีจำนวนจำเลยในคดีอาญาที่ศาลมีการใช้มาตรการพิเศษและคดีเสร็จไปจากศาลแล้วไม่ถึงร้อยละ 50 หากพิจารณาเป็นภูมิภาค ศาลเยาวชนและครอบครัวในกรุงเทพมหานครมีการใช้มาตรการพิเศษกับจำเลยในคดีอาญาน้อยที่สุดทั้งสามปี โดยใช้ศาลมาตรการพิเศษไม่ถึงร้อยละ 10 ในปี พ.ศ. 2557 ไม่มีศาลเยาวชนและครอบครัวในภาคใต้ใช้มาตรการพิเศษกับจำเลยในคดีอาญาเกินร้อยละ 50 ปี พ.ศ. 2558 มีศาลเยาวชนและครอบครัวที่ใช้มาตรการพิเศษกับจำเลยในคดีอาญาเกินร้อยละ 50 คือ ศาลเยาวชนและครอบครัวในภาค 3 และภาค 9 และในปี พ.ศ. 2559 ศาลเยาวชนและครอบครัวที่ใช้มาตรการพิเศษจำเลยในคดีอาญาเกินร้อยละ 50 คือ ศาลเยาวชนและครอบครัวในภาค 3, ภาค 4, ภาค 6, ภาค 8 และ ภาค 9 จากข้อมูลดังกล่าวทำให้เห็นได้ว่าการใช้มาตรการพิเศษกับเด็กและเยาวชนที่ถูกฟ้องเป็นจำเลยในคดีอาญายังไม่เป็นไปในแนวทางเดียวกัน ขึ้นอยู่กับนโยบายของหัวหน้าศาลเยาวชนและครอบครัวในแต่ละจังหวัด รวมถึงดุลพินิจของผู้พิพากษาเจ้าของสำนวนคดี ซึ่งกรณีดังกล่าวอาจถือได้ว่าเป็นการเลือกปฏิบัติต่อเด็กหรือเยาวชนอันเป็นการขัดกับหลักสากลรวมถึงรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ซึ่งเป็นกฎหมายแม่บทของประเทศ

ดังนั้น ควรมีการศึกษาถึงแนวทางนำมาตราการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นพิจารณา และมาตรการพิเศษแทนการพิพากษาว่าควรมีการกำหนดแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู เงื่อนไขมาตรการอย่างไรเพื่อให้มีความเหมาะสมและแก้ปัญหาการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชนได้จริง และทำให้เด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดสามารถแก้ไขพฤติกรรมและกลับคืนสู่สังคมได้ต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1.2.1 เพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการนำมาตราการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญามาใช้กับเด็กและเยาวชนในชั้นพิจารณาและมาตรการพิเศษแทนการพิพากษา

1.2.2 เพื่อศึกษากฎหมายเกี่ยวกับมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา ซึ่งนำมาใช้กับเด็กและเยาวชนในชั้นพิจารณาและมาตรการพิเศษแทนการพิพากษาทั้งกฎหมายไทย และกฎหมายหมายของประเทศนิวซีแลนด์ ประเทศสิงคโปร์ และหลักสากล

1.2.3 เพื่อเสนอแนวทางแก้ไขปรับปรุงมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา ในชั้นพิจารณาและมาตรการพิเศษแทนการพิพากษา ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชน และครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553

1.3 ขอบเขตการศึกษา

การศึกษานี้มีขอบเขตการศึกษาเกี่ยวกับแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นพิจารณาและมาตรการพิเศษแทนการพิพากษา กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ซึ่งนำมาใช้กับเด็กและเยาวชน และวิเคราะห์ปัญหาเฉพาะการนำมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญามาใช้กับเด็กและเยาวชนในชั้นพิจารณาและมาตรการพิเศษแทนการพิพากษา ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัว และวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553

1.4 ระเบียบวิธีการวิจัย

การศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการวิจัยเอกสารด้วยการรวบรวมข้อมูลจากหนังสือ ตำรา วารสาร บทความ วิทยานิพนธ์ สารนิพนธ์ รายงานการวิจัย เอกสารทางวิชาการ การค้นคว้าทางสารสนเทศออนไลน์ และแหล่งข้อมูลอื่น ๆ ที่มีเอกสารเกี่ยวข้อง โดยจะทำการศึกษาแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาซึ่งนำมาใช้กับเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ทั้งกฎหมายไทย และกฎหมายของต่างประเทศ

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.5.1 ทราบทฤษฎีเกี่ยวกับการนำมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญามาใช้กับเด็ก และเยาวชนในชั้นพิจารณา และมาตรการพิเศษแทนการพิพากษา

1.5.2 ทราบกฎหมายเกี่ยวกับมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาซึ่งนำมาใช้กับเด็กและเยาวชนในชั้นพิจารณา และมาตรการพิเศษแทนการพิพากษาทั้งกฎหมายไทย และกฎหมายของประเทสวิชิตแลนด์ ประเทศสิงคโปร์ และหลักสากล

1.5.3 ทราบแนวทางแก้ไขปรับปรุงมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นพิจารณา และมาตรการพิเศษแทนการพิพากษา ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัว และวิธีพิจารณาคดีเยาวชน และครอบครัว พ.ศ. 2553

บทที่ 2

แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชนและ มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา

1. แนวคิดเกี่ยวกับการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดในกระบวนการ ยุติธรรมทางอาญา

การลงโทษต่อเด็กและเยาวชนในปัจจุบันมีแนวคิดมาจาก⁴

1.1 สำนักอาชญาวิทยาดั้งเดิม

สำนักอาชญาวิทยาเกิดขึ้นประมาณกลางศตวรรษที่ 19 มีแนวคิดต่อต้าน และต้องการปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมในสมัยก่อนศตวรรษที่ 18 รวมทั้งต้องการล้มเลิกวิธีการทรมาน ที่ทารุณโหดร้ายและกระทำอย่างไร้มนุษยธรรม ความไม่เป็นธรรมและความไม่เสมอภาคทางสังคม และกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ตลอดจนเสนอแนวทางใหม่เพื่อปรับปรุงกฎหมายให้มี หลักเกณฑ์ที่หลีกเลี่ยงการตีความกฎหมายตามอำเภอใจของตุลาการ โดยผู้ก่อตั้งสำนักอาชญาวิทยา คือ ซีซาร์ เบ็คคาเรีย ซึ่งได้เสนอแนวคิดที่นำไปสู่การ ปูพื้นฐานทางสาขาอาชญาวิทยา และปฏิรูป กระบวนการยุติธรรมที่สำคัญ คือ

- 1) นำเสนอให้การพิจารณาโทษควรมีความเหมาะสม กับความผิดที่บุคคล นั้นกระทำ เพราะถือว่ามนุษย์ทุกคนมีเจตจำนงอิสระ
- 2) นำเสนอให้การบัญญัติกฎหมายต้องถือหลักพื้นฐาน คือ เพื่อประโยชน์สูงสุด ของประชาชน
- 3) นำเสนอให้การกำหนดนิยามของคำว่า อาชญากรรม ต้องพิจารณาจากองค์ประกอบ เกี่ยวกับภัยอันตรายต่อสังคมเป็นสำคัญ คือ เป็นพฤติกรรมที่ก่อให้เกิดภัยอันตรายต่อสังคมโดยส่วนรวม
- 4) ทำให้มีการให้ความสำคัญต่อการป้องกันอาชญากรรมมากกว่าการลงโทษ
- 5) นำเสนอให้ยกเลิกโทษประหารชีวิต และการลงโทษโดยใช้วิธีการทรมานและการทรมานกรรมด้วยวิธีการต่างๆ
- 6) นำเสนอให้การพิจารณาคดีควรมีลักษณะรวดเร็ว และเป็นธรรม

⁴ อัจฉริยา ชุตินันท์, อาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา, หน้า 67-77

7) นำเสนอให้การลงโทษมีเป้าหมายเพื่อการข่มขู่และยับยั้งบุคคลจากการประกอบอาชญากรรม

8) นำเสนอให้การกำหนดโทษจำคุกควรได้รับการสนับสนุนและต้องกระทำโดยนำมาใช้อย่างแพร่หลาย และต้องแก้ไขปรับปรุงสภาพเรือนจำให้ถูกสุขลักษณะรวมทั้งความมั่นคงปลอดภัย

9) นำเสนอให้มีการกำหนดความหนักเบาของการลงโทษโดยต้องได้สัดส่วนกับความรุนแรงของอาชญากรรม โดยต้องกำหนดให้เหมาะสมกับลักษณะของความผิดนั้น โดยไม่มากจนทารุณโหดร้าย และต้องไม่น้อยไปจนทำให้ผู้กระทำความผิดคิดว่าคุ้มค่าที่จะได้ผลประโยชน์จากการประกอบอาชญากรรม

10) นำเสนอให้การบัญญัติกฎหมายเป็นหน้าที่ของฝ่ายนิติบัญญัติ ส่วนฝ่ายตุลาการมีหน้าที่พิจารณาความผิดของอาชญากร ไม่มีหน้าที่ตีความกฎหมาย ดังนั้นกฎหมายจึงต้องบัญญัติเป็นลายลักษณ์อักษร โดยต้องระบุให้ชัดเจนในส่วนของฐานความผิดและบทลงโทษ เพื่อให้ประชาชนทราบ และเพื่อป้องกันอาชญากรรม

เจอร์ เบนธัม นักอาชญาวิทยาที่สำคัญอีกคนของสำนักนี้ มีแนวความคิดว่าการบัญญัติกฎหมายต้องกำหนดบทลงโทษให้เหมาะสมกับอาชญากรรม การลงโทษเป็นมาตรการที่จำเป็นเพื่อข่มขู่ยับยั้งการกระทำความผิด และเพื่อป้องกันการกระทำความผิดซ้ำ การลงโทษต้องไม่เกินความจำเป็นต่อลักษณะแห่งการกระทำความผิด

1.1.1 สำนักอาชญาวิทยาที่ตั้งเดิม

แนวความคิดของสำนักอาชญาวิทยาที่ตั้งเดิมเกิดขึ้นประมาณต้นศตวรรษที่ 19 ซึ่งนักอาชญาวิทยาที่สำคัญของสำนักนี้ได้แก่ Rossi Garrand และ Joly แม้สำนักนี้จะเห็นว่าแนวความคิดของเบ็คคาเรีย เป็นแนวความคิดที่ดีก็ตาม แต่ก็ยังมีจุดอ่อนบางประการ คือ⁵

1) แนวความคิดของสำนักอาชญาวิทยาตั้งเดิมมุ่งสนใจศึกษาที่การประกอบอาชญากรรม พฤติกรรมของอาชญากร โดยละเลยความแตกต่างระหว่างบุคคลและสถานการณ์แห่งคดีหรือมูลเหตุจูงใจในการกระทำความผิด

2) แนวความคิดของสำนักอาชญาวิทยาตั้งเดิม การกำหนดโทษใช้เจตจำนงอิสระอย่างเคร่งครัด โดย ไม่มีข้อยกเว้น ซึ่งไม่เป็นธรรมและไม่เหมาะสมเพราะผู้กระทำความผิดมีทั้งเด็ก เยาวชน คนวิกลจริต หรือเพราะต้องกระทำโดยจำเป็น ดังนั้น จึงควรได้รับการพิจารณาลดหย่อนผ่อนโทษ เพราะไม่มีเจตจำนงอิสระอย่างเต็มที่

⁵ “เรื่องเดียวกัน”, หน้า 69-70

3) แนวความคิดของสำนักอาชญาวิทยาดั้งเดิม มีการกำหนดโทษสำหรับผู้กระทำความผิดที่เป็นเกณฑ์เดียวกัน โดยผู้กระทำความผิดต้องได้รับโทษเท่าเทียมกัน แต่ในทางความเป็นจริง ผู้กระทำความผิดมีหลายประเภท ได้แก่ ผู้กระทำความผิดครั้งแรก ผู้กระทำความผิดซ้ำ การให้รับโทษเท่ากันจึงไม่เหมาะสม

นักอาชญาวิทยาของสำนักอาชญาวิทยากิ่งดั้งเดิม จึงได้เสนอแนวความคิดที่เป็นประโยชน์ 4 ประการดังนี้⁶

1) นำเสนอให้ศาลนำพฤติการณ์แห่งคดี รวมทั้งสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ สังคม และผู้กระทำความผิด มาใช้เพื่อประกอบในการพิจารณาพิพากษาคดี

2) นำเสนอให้กระบวนการยุติธรรมโดยเฉพาะอย่างยิ่งศาลได้ตระหนักถึงความจำเป็นในการที่ควรจะนำประวัติหรือภูมิหลังของผู้กระทำความผิดมาประกอบการพิจารณา โดยไม่เพียงแต่จำกัดการพิจารณาเฉพาะพฤติกรรมขณะประกอบการกระทำความผิดเท่านั้น

3) นำเสนอให้กระบวนการยุติธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งศาลยอมรับฟังคำให้การของผู้เชี่ยวชาญ หรือผู้ชำนาญการเฉพาะสาขาที่เกี่ยวข้องของคดี เช่น สาขาแพทยศาสตร์ นิติเวชวิทยา และสาขาจิตเวช เป็นต้น เพื่อประโยชน์ในการพิจารณาพิพากษาคดีได้อย่างถ่องแท้ยิ่งขึ้น โดยให้ถือว่าผู้เชี่ยวชาญเหล่านี้เป็นพยานบุคคลประเภทหนึ่ง

4) นำเสนอและกระตุ้นให้กระบวนการยุติธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งศาลได้หันมาให้ความสนใจกับ

กลุ่มบุคคลที่อาจมีความรับผิดชอบทางอาญาแตกต่างกันไปจากบุคคลทั่วไป ซึ่งบุคคลกลุ่มนี้ย่อมไม่สามารถกำหนดเจตจำนงอิสระได้โดยทัดเทียมกับบุคคลอื่น เช่น เด็ก คนวิกลจริต ปัญญาอ่อน เป็นต้น

จากแนวความคิดของสำนักอาชญาวิทยากิ่งดั้งเดิมนี้นี้ได้นำไปสู่การแก้ไขกฎหมายอาญาให้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในโลกของความเป็นจริงได้อย่างเหมาะสมยิ่งขึ้น คือ การนำสาเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการประกอบอาชญากรรม ตลอดจนเหตุอันควร แก่การปรานี การลดหย่อนผ่อนโทษมาประกอบการพิจารณาพิพากษาคดี

1.1.2 สำนักอาชญาวิทยาปฏิฐานนิยม

สำนักอาชญาวิทยา หรือสำนักอาชญาวิทยาศาสตร์⁷ เกิดขึ้นประมาณปลายศตวรรษที่ 19 จนถึงต้นศตวรรษที่ 20 ซึ่งถือว่าเป็นยุคที่วิทยาศาสตร์มีความเฟื่องฟูมากที่สุด จึงทำให้นักวิชาการในสาขาต่าง ๆ พยายามนำวิธีการทางวิทยาศาสตร์มาประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหาด้าน

⁶ “เรื่องเดียวกัน”, หน้า 70

⁷ “เรื่องเดียวกัน”, หน้า 70-72

ต่าง ๆ ซึ่งรวมถึงปัญหาอาชญากรรมด้วย จึงทำให้นักวิชาการรุ่นใหม่ ๆ ร่วมกันจัดตั้งสำนักที่เรียกว่า ปรัชญาวิทยาศาสตร์ทางอาชญาวิทยา โดยใช้หลัก เหตุนำมาซึ่งผล เป็นเครื่องกำหนดวิธีการศึกษาค้นคว้าทางด้านอาชญาวิทยา ซึ่งต่อมาเรียกว่า สำนักอาชญาวิทยาศาสตร์ หรือปฏิฐานนิยม โดยมีนักอาชญาวิทยาที่สำคัญ คือ ซีซาร์ ลอมโบรโซ เฟอริ และกาโรฟาโล ซึ่งสำนักนี้ มีแนวความคิดว่าการกระทำของมนุษย์เกิดขึ้น โดยต้องมีสิ่งอื่นมาเป็นเหตุชักจูงใจซึ่งสิ่งนั้นอาจจะอยู่ภายใน หรือภายนอกร่างกายของมนุษย์เอง ดังนั้น มนุษย์จึงไม่ควรที่จะรับผิดชอบในการกระทำของตนทั้งหมด สังคม และสิ่งแวดล้อมซึ่งมีส่วนให้บุคคลกระทำความผิดควรเข้ามาส่วนรับผิดชอบแก้ไขด้วย ดังนั้น จึงอาจสรุปสาระสำคัญจากแนวความคิดของสำนักอาชญาวิทยา ได้ดังนี้

1) เสนอแนวความคิดที่เบนความสนใจการศึกษาอาชญากรรมไปสู่การศึกษาอาชญากร โดยสำนักนี้ เชื่อว่า ถ้าไม่มีอาชญากรย่อมไม่มีอาชญากรรมและการกำหนดโทษทางอาญาย่อมหมดความจำเป็น โดยใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์และสถิติเข้ามาประยุกต์ใช้ประกอบการศึกษา

2) เสนอแนวความคิดว่า ผู้กระทำความผิดหรืออาชญากรเปรียบเสมือนผู้ป่วยที่ต้องการบำบัดรักษา และแก้ไขฟื้นฟูร่างกายและจิตใจ ไม่ใช่มุ่งที่การลงโทษ

3) เสนอแนวคิดว่า การกำหนดโทษต้องให้เหมาะสมกับตัวผู้กระทำความผิดเป็นรายบุคคล

4) เสนอแนวคิดว่า การควบคุมผู้กระทำความผิดควรจำแนกแยกขังตามลักษณะของผู้กระทำความผิดเป็นราย ๆ ไป เช่น อาชญากรโดยกำเนิด อาชญากรที่กระทำผิดติดนิสัย รวมทั้งอาชญากรวิกลจริต ควรแยกขังไว้ต่างหาก

5) เสนอแนวคิดว่า มนุษย์ทุกคนต่างอยู่ภายใต้อิทธิพลของสภาพแวดล้อม ซึ่งมีมูลเหตุชักจูงใจไปสู่การกระทำความผิดหรือพฤติกรรมเบี่ยงเบนได้ เรียกว่า เจตจำนงประสงค์ ฉะนั้นเมื่อมนุษย์กระทำความผิด สังคมและสิ่งแวดล้อมควรรับผิดชอบต่อผู้กระทำผิดนั้นด้วย

ซึ่งจากแนวความคิดของสำนักอาชญาวิทยาวิทยาศาสตร์ นี้ได้เปลี่ยนปรัชญาการลงโทษใหม่จากการแก้แค้นมาเป็นการแก้ไขบำบัดรักษาฟื้นฟูจิตใจของผู้กระทำความผิดกลับตัวเป็นคนดี

1.1.3 สำนักอาชญาวิทยาสังคมนิยมใหม่

นักอาชญาวิทยาที่สำคัญของสำนักนี้ คือ โรเบิร์ต เอชรา ปาร์ค และหลุยส์ เวิร์ท สำนักอาชญาวิทยาสังคมนิยมใหม่⁸ มีแนวความคิดที่ยึดหลักกลุ่มชน หรือสังคมเป็นแนวทาง กล่าวคือ สาเหตุของการกระทำความผิดอาจเกิดขึ้นจากสาเหตุทั้งทางด้านร่างกาย หรือจิตใจ รวมทั้ง

⁸ “เรื่องเดียวกัน”, หน้า 76

จากสิ่งแวดล้อมในทางสังคมด้วย ดังนั้นในการค้นหาสาเหตุของการกระทำความผิดจึงจำเป็นต้องศึกษาถึงบุคลิกภาพ และสิ่งแวดล้อมในทางสังคมรอบๆ ตัวผู้กระทำผิด โดยสำนักนี้มีแนวคิดในการมุ่งแก้ที่ต้นเหตุแห่งอาชญากรรม โดยการป้องกันการเกิดอาชญากรรม โดยการศึกษสาเหตุของแห่งการเกิดอาชญากรรมและปัจจัยต่าง ๆ ที่เอื้ออำนวยในการก่ออาชญากรรม รวมทั้งการแก้ไขผู้กระทำความผิดให้กลับตนเป็นคนดี ซึ่งแนวความคิดของสำนักอาชญาวิทยาสังคมสมัยใหม่ ให้ความสำคัญแก่การใช้มาตรการอื่นแทนการใช้เรือนจำ นอกจากนี้ยังมีนักอาชญาวิทยาคนสำคัญ คือ ลาร์รี่ ทิปต์ และเดนิส ซัลลิแวน ได้เขียนแนวคิดไว้ในหนังสือชื่อ “The Mask of Love” ซึ่งสรุปได้ว่าการลงโทษที่รุนแรงของรัฐเปรียบได้เช่นเดียวกับพฤติกรรมอาชญากรรมที่ผู้กระทำผิดได้กระทำลงไป หรือการถูกควบคุมโดยรัฐมีลักษณะคล้ายกับการที่ผู้กระทำผิดได้ละเมิดผู้อื่น จึงไม่แตกต่างกัน และไม่ปรับปรุงแก้ไข แต่รัฐต้องการมีอำนาจในการจัดการกับคนที่กระทำผิด โดยลำพองนักอาชญาวิทยากลุ่มนี้จึงเสนอวิธีการไม่ใช้ความรุนแรงซึ่งรู้จักกันในนามของ “กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์” ซึ่งแนวความคิดเชิงสมานฉันท์ปฏิเสธยุทธวิธีการลงโทษ โดยเห็นว่าการลงโทษที่เป็นทางการไม่สามารถป้องกันและควบคุมอาชญากรรมได้ ควรให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขและปรับปรุงพฤติกรรมของผู้กระทำผิดแทน เพราะการที่รัฐเข้ามาเกี่ยวข้องทำให้ผู้กระทำผิดถูกตราหน้าและไม่สามารถกลับตัวเป็นคนดีของสังคมได้ แม้ว่าการแก้ไขก็ตาม แต่ถ้าชุมชนเข้ามาดูแลผู้กระทำผิดแทน สังคมจะยกโทษและยอมรับผู้กระทำความผิดกลับคืนสู่สังคมทำให้ผู้กระทำความผิดสามารถกลับมาเป็นคนดีของสังคมได้ในที่สุด

2. ทฤษฎีและสาเหตุแห่งการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชน

2.1 ทฤษฎีและปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดทางอาญาของเด็ก และเยาวชน

2.1.1 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับสาเหตุการกระทำความผิดทางอาญาของเด็ก และเยาวชน

ทฤษฎีทางอาชญาวิทยาที่เกี่ยวข้องกับสาเหตุการกระทำความผิดทางอาญาของเด็กและเยาวชนมีหลายทฤษฎี ทฤษฎีที่สำคัญในปัจจุบัน ได้แก่⁹

⁹ จิตรรา เพียรล้ำเลิศ, “การกระทำความผิดทางอาญาของเด็กและเยาวชนและการกระทำความผิดทางอาญาต่อเด็กและเยาวชน” ใน *แนวทางการศึกษาชุดวิชากฎหมายอาญาและอาชญาชั้นสูง* หน่วยที่ 8, นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2557, หน้า 8-18 - 8-20

1) ทฤษฎีโอกาสที่แตกต่าง (*Different Opportunity Theory*)

Richard Cloward และ Llow E. Ohlin อธิบายว่าการกระทำความคิดทางอาญาของเด็ก และเยาวชนขึ้นอยู่กับโครงสร้างทางสังคมและโอกาส เช่น เด็กหรือเยาวชนที่ยากจนในแหล่งเสื่อมโทรมไม่มีโอกาสพบเห็นแบบอย่างของคนประสบความสำเร็จตามวิถีทางที่สังคมยอมรับ แต่กลับพบเห็นแบบอย่างของการกระทำความคิดทางอาญา จึงพบว่าเด็ก และเยาวชนดังกล่าวมักเลือกปฏิบัติตามแบบอย่างที่ตนพบเห็น

2) ทฤษฎีการเลียนแบบ (*Immitation Theory*)

Garbriel Tard อธิบายว่า การกระทำความคิดทางอาญาของเด็ก และเยาวชนเกิดจากพฤติกรรมเลียนแบบ กล่าวคือ เคยพบเห็น เรียนรู้ จดจำ การกระทำความคิดทางอาญามาก่อน แล้วเกิดการปฏิบัติตามแบบพฤติกรรมนั้นในเวลาต่อมา

3) ทฤษฎีความสัมพันธ์ที่แตกต่าง (*Differential Association Theory*)

Edward H. Sutherland อธิบายว่า การกระทำความคิดทางอาญาของเด็ก และเยาวชนเกิดขึ้นจากผลของความสัมพันธ์หรือคบหาสมาคมกับกลุ่มคนที่มีพฤติกรรมของการกระทำความคิดทางอาญาและห่างเหินกลุ่มคนที่ต่อต้านการกระทำความคิดทางอาญา โดยการเรียนรู้ทัศนคติ เทคนิค และพฤติกรรม การกระทำความคิดทางอาญาของกลุ่มคนที่มีความใกล้ชิดสนิทสนม เช่น คนในครอบครัว หรือเพื่อนสนิท ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความถี่ และระยะเวลา ในการคบหาสมาคม รวมทั้งลำดับความสัมพันธ์

4) ทฤษฎีปฏิกริยาของสังคม (*Social Reaction Theory*) หรือทฤษฎีตราบาป (*The Labelling Theory*)

Edward E. Sutherland นักอาชญาวิทยาอเมริกัน และ Gabriel Tard นักอาชญาวิทยาฝรั่งเศส อธิบายว่า นิสัยหรือพฤติกรรมในการกระทำความคิดทางอาญาของเด็ก และเยาวชนเกิดขึ้นเพราะสังคมเป็นผู้ตราบาป โดยเกิดขึ้นเมื่อเด็กหรือเยาวชนผู้กระทำความผิดครั้งแรกต้องเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญา และหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องได้ปฏิบัติต่อบุคคลเหล่านี้ ในฐานะเป็นอาชญากร อันเป็นการสร้างตราบาปติดตัวเด็กหรือเยาวชนผู้นั้นนับแต่นั้น อีกทั้งยังรวมถึงการที่สังคมเป็นผู้ตราบาปโดยแสดงความห่างเหินไม่ให้โอกาสเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดอาญากลับคืนสู่สังคมอย่างปกติสุข ซึ่งยิ่งส่งผลให้เด็ก และเยาวชนเหล่านั้นมีพฤติกรรมถลำลึกในการกระทำความคิดทางอาญาซ้ำหรือรุนแรงยิ่งขึ้น

5) ทฤษฎีตราหน้า (*Symbolic Interaction Theory*)

Frank Tannenbaum อธิบายว่า การที่สังคมไม่ยอมเปิดโอกาสให้เด็ก หรือเยาวชนที่กระทำความผิดแก้ไขกลับตัว แต่กลับตอบโต้อย่างไม่เหมาะสมด้วยการตราหน้า เช่น

แสดงความรังเกียจ เหยียดหยาม ไม่ยอมรับ มิได้ก่อให้เกิดผลดี หากแต่เป็นการผลักดันเด็ก หรือเยาวชนที่กระทำความคิดไปสู่ความชั่วร้ายและการกระทำความคิดทางอาญาที่รุนแรงมากยิ่งขึ้น ซึ่งจะเป็นภัยแก่สังคมในที่สุด

2.1.2 ปัจจัยอันเป็นสาเหตุของการกระทำความคิดทางอาญาของเด็กและเยาวชน

นักอาชญาวิทยา นักสังคมวิทยา และนักจิตวิทยา ได้ศึกษาถึงสาเหตุของการกระทำความคิดทางอาญาของเด็กหรือเยาวชนแล้ว อาจสรุปได้ว่า ปัจจัยสำคัญอันเป็นสาเหตุของการกระทำความคิดทางอาญาของเด็กหรือเยาวชน อาจจำแนกออกได้เป็น ปัจจัยภายในตัวเด็กและเยาวชน และปัจจัยภายนอกตัวเด็กและเยาวชนซึ่งจะแยกอธิบายได้ ดังนี้¹⁰

1) ปัจจัยภายในตัวเด็กและเยาวชน ได้แก่

(1) สติปัญญาและประสบการณ์น้อย เด็กและเยาวชนทั่วไปมีสติปัญญาและประสบการณ์ในการดำเนินชีวิตที่ต้องทำตามตนเองคล่องแคล่วน้อยกว่าผู้ใหญ่ ทำให้เกิดความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ ถูกชักจูงให้กระทำความคิดได้โดยง่าย

(2) ภาวะแห่งจิต เด็กและเยาวชนภาวะทางจิตใจที่ยังไม่เจริญเต็มที่ โดยเฉพาะเยาวชนที่เป็นวัยรุ่นเป็นวัยที่มีอารมณ์รุนแรง คึกคะนอง ขาดความยับยั้ง หรืออดทนต่อสิ่งเร้าหรือสิ่งแฉดล้อม

(3) พันธุกรรม ความบกพร่องที่ได้รับการถ่ายทอดจากบิดามารดา เช่น โรคปัญญาอ่อนหรือความบกพร่องทางบุคลิกภาพ อาจส่งผลให้ขาดความยับยั้งชั่งใจในการกระทำความคิด

(4) ความไม่สมประกอบทางกาย เช่น ความพิการหรือเจ็บป่วยด้วยโรคภัย ซึ่งส่งผลกระทบต่อให้เกิดปัญหาทางอารมณ์ มีปมด้อย ไม่สามารถเข้ากับสังคมมีปฏิกริยา หรือแสดงพฤติกรรมก้าวร้าวรุนแรงด้วยการกระทำผิด

(5) ความไม่สมประกอบทางใจ เช่น จิตบกพร่อง ทำให้ไม่สามารถรู้ผิดชอบหรือไม่สามารถบังคับตนเองได้ อาจเป็นเหตุให้กระทำความคิดได้ง่ายกว่าปกติ

2) ปัจจัยภายนอกตัวเด็กและเยาวชน

(1) สภาพปัญหาภายในครอบครัว เช่น ปัญหาความอบอุ่นในครอบครัว ปัญหาการอบรมเลี้ยงดู ไม่ว่าโดยการไม่เอาใจใส่หรือเข้มงวดเกินไปในการอบรมเลี้ยงดู ปัญหาการซึมซับพฤติกรรมของคนในครอบครัว หรือปัญหาฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว

¹⁰ “เรื่องเดียวกัน”

(2) สภาพปัญหาภายนอกครอบครัว เช่น ปัญหาสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ กล่าวคือพักอาศัยใกล้เคียงแหล่งเสื่อมโทรม แหล่งอบายมุขหรือสถานเริงรมย์ ปัญหาการลอกเลียนแบบพฤติกรรมในสังคมที่ไม่เหมาะสม

2.1.3 แนวคิดการลงโทษทางอาญาเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด

ปรัชญาในการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด แบ่งออกได้เป็น 2 ปรัชญา¹¹ คือ ปรัชญาที่มุ่งต่อการลงโทษและปรัชญาที่มุ่งต่อการแก้ไขฟื้นฟู ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

1) ปรัชญาที่มุ่งต่อการลงโทษ

ปรัชญานี้มีมาตั้งแต่สมัยโบราณ มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการแก้แค้นต่อผู้กระทำความผิด ไม่ว่าผู้นั้นจะเป็นเด็กหรือเยาวชนหรือผู้ใหญ่ เพื่อป้องกัน หรือยับยั้งอาชญากรรมและเพื่อแก้ไขปรับปรุงผู้กระทำความผิด มักพบแนวคิดเช่นนี้ในสังคมที่พวกอนุรักษนิยมมีอำนาจ ปรัชญาที่มุ่งต่อการลงโทษจะเป็นปรัชญาที่ใช้กันมากไม่ว่าจะเป็นเพื่อแก้แค้นทดแทนหรือป้องกันอาชญากรรมหรือเพื่อแก้ไขปรับปรุงเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดจะถูกจับมาลงโทษเช่นเดียวกับผู้ใหญ่ที่กระทำความผิดและลงโทษผู้กระทำความผิดเหมือนกัน โดยไม่ได้คำนึงถึงความแตกต่างทางด้านอายุของผู้กระทำความผิด

2) ปรัชญาที่มุ่งต่อการแก้ไขฟื้นฟู

ปรัชญานี้มีวัตถุประสงค์มุ่งช่วยเหลือเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดมากกว่าลงโทษในสังคมที่พวกเสรีนิยมมีอำนาจจะเน้นการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดด้วยการแก้ไขฟื้นฟู และช่วยเหลือมากกว่าจะมุ่งต่อการลงโทษ โดยเห็นว่าเด็ก และเยาวชนยังเป็นไม้อ่อนที่พอจะแก้ไขบำบัดฟื้นฟูให้กลับตนเป็นพลเมืองดีได้ ซึ่งอิทธิพลของพวกเสรีนิยมทำให้เกิดการปฏิรูปในเรื่องกฎหมายเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน ตลอดจนมีการจัดตั้งศาลคดีเด็ก และเยาวชนขึ้นเพื่อดำเนินการกับเด็ก และเยาวชนที่กระทำความผิด รัฐต้องให้ความคุ้มครองแก่เด็กและเยาวชน และช่วยเหลือเด็ก และเยาวชนที่หลงผิดให้กลับตนเป็นพลเมืองดีให้ได้โดยใช้วิธีการที่เหมาะสมกับวัยของเด็ก และเยาวชน ปรัชญาและแนวคิดดังกล่าวจึงปรากฏอยู่ในกฎหมายจัดตั้งศาลคดีเด็กและเยาวชนและวิธีพิจารณาความคดีเด็กและเยาวชนของนานาอารยประเทศ ซึ่งรวมถึงประเทศไทย ดังจะเห็นได้จากที่ประเทศไทยมีการยกเลิกพระราชบัญญัติจัดตั้งจัดตั้งศาลคดีเด็กและเยาวชน พ.ศ. 2494 และพระราชบัญญัติวิธีพิจารณา คดีเด็กและเยาวชน พ.ศ. 2494 พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชน และครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชน และครอบครัว พ.ศ. 2534

¹¹ สุพจน์ สุโรจน์, “กระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชน” ใน *แนวทางการศึกษา
ชุดวิชาการบริหารงานยุติธรรมเปรียบเทียบชั้นสูง* หน่วยที่ 8, นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช, 2555,
หน้า 8-6

และใช้บังคับพระราชบัญญัติศาลเยาวชน และครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชน และครอบครัว พ.ศ.2553 ในปัจจุบัน ซึ่งมีเจตนารมณ์ที่มุ่งจะให้ความคุ้มครองเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด เพื่อให้ต่อสู้คดีอย่างถูกต้องและเต็มที่เท่าที่กระบวนการยุติธรรมจะเอื้ออำนวยอันเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่ประชาชนพึงได้รับ

ดังนั้นจึงเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปในปัจจุบันแล้วว่าความผิดที่เด็ก และเยาวชนกระทำนั้นแตกต่างกับความผิดที่ผู้ใหญ่กระทำทั้งในเจตนาและการกระทำ จากแนวคิดดังกล่าวส่งผลให้นานาอารยประเทศมีแนวคิดเกี่ยวกับการกระทำความผิดของเด็ก และเยาวชนว่า ควรใช้วิธีการที่แตกต่างไปจากผู้กระทำความผิดที่ผู้ใหญ่เป็นผู้กระทำ โดยใช้วิธีการมุ่งแก้ไขฟื้นฟู แทนการมุ่งลงโทษ การปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด โดยมุ่งไปในทางให้การสงเคราะห์อบรมแก้ไขแทนการลงโทษทางอาญา

2.2 ทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟู

การลงโทษ คือ การกระทำที่เป็นผลร้ายแก่ผู้ที่ต้องรับโทษ ซึ่งอาจเป็นผลร้ายต่อร่างกาย จิตใจ ทรัพย์สิน ซึ่งวัตถุประสงค์ของการลงโทษนั้นมีหลายประการด้วยกัน เช่น การลงโทษเพื่อเป็นการแก้แค้นทดแทน การลงโทษเพื่อเป็นการยับยั้งการกระทำความผิด การลงโทษเพื่อตัดผู้กระทำออกจากสังคม การลงโทษเพื่อป้องกันอาชญากรรม และการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด ซึ่งในที่นี่จะขอกล่าวเฉพาะการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด

ทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟู¹² (Reformative Theory) เกิดขึ้นในยุคที่มีการตื่นตัวทางวิทยาศาสตร์ มีการศึกษาค้นคว้าโดยอาศัยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ ที่เรียกว่า ปฏิฐานนิยม ใช้วิธีการศึกษาเชิงประจักษ์ที่ได้จากการสังเกต การทดลอง นักอาชญากรกลุ่มนี้ นำโดย ลอมโบรโซ (Lombrozo) กาโรฟาโล (Garofalo) และเฟอริ (Ferri) ซึ่งมีความเห็นว่าการศึกษาเรื่องอาชญากรรม และการกระทำผิดควรใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์มาใช้ในการศึกษา โดยมุ่งเน้นการศึกษาเป็นรายบุคคล เพื่อค้นหาสาเหตุแห่งอาชญากรรม และนำผลที่ได้มาใช้ในการกระทำผิด ซึ่งตามทฤษฎีนี้ เชื่อว่า การลงโทษควรมีเพื่อการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด ให้กลับตัวเป็นคนดี เพื่อไม่ให้ผู้กระทำผิด กลับมากระทำผิดซ้ำ รวมทั้งพยายามที่จะช่วยให้ผู้กระทำผิดกลับคืนสู่สังคมได้ตามปกติ จึงต้องมีการให้การเรียนรู้ การอบรมให้เพียงพอเพื่อที่เขาจะใช้ในการดำเนินชีวิตได้ เช่น การฝึกอาชีพ ซึ่งนักอาชญาวิทยากลุ่มนี้มีความเห็นเห็นว่า แม้ว่าจะมีการลงโทษที่รุนแรง แต่พบว่ามีการกระทำผิดซ้ำขึ้นอีกเสมอ แสดงว่าการลงโทษไม่สามารถทำให้คนกลัวโทษที่จะได้รับ ไม่สามารถข่มขู่ให้คนกลัว

¹² ฉัตรวิวัฒน์ สุทธิโยธิน, “ทฤษฎีการลงโทษ”, ใน แนวทางการศึกษาชุดกฎหมายอาญาและอาชญาวิทยาชั้นสูง หน่วยที่ 6, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราชชนนทบุรี, นนทบุรี, 2555, หน้า 6-28- 6-32

จนไม่กล้ากระทำผิดขึ้นอีก ดังนั้นการลงโทษโดยอาศัยหลักกฎหมาย เพื่อให้เหมาะสมกับความผิด การลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทน หรือการลงโทษเพื่อข่มขู่ให้กลัว เพียงอย่างเดียวอาจใช้ไม่ได้ผล จึงต้องมีการศึกษาวิธีการเพื่อแก้ไขปัญหาคือ การศึกษาค้นคว้าที่สาเหตุของการกระทำความผิด และหาวิธีที่แก้ไขที่เหมาะสมที่สุด ซึ่งการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูมีหลักการสำคัญ 5 ประการ คือ

- 1) พยายามหลีกเลี่ยงไม่ให้ผู้กระทำความผิดประสบกับสิ่งที่ทำลายคุณลักษณะประจำของเขา
- 2) ให้ใช้วิธีการอื่นแทนการลงโทษจำคุกระยะสั้นโดยหันมาใช้วิธีการอย่างอื่นแทนโทษจำคุก
- 3) การลงโทษต้องเหมาะสมกับการกระทำผิดเป็นรายบุคคล
- 4) เมื่อผู้กระทำผิดแก้ไขดีดั้งเดิมแล้วให้หยุดการลงโทษ
- 5) ให้มีการปรับปรุงการลงโทษระหว่างที่มีการคุมขัง ความผิดที่ควรลงโทษตามทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟู

1) กรณีที่ผู้กระทำความผิดไม่มีความรับผิดชอบทางอาญา เช่น เป็นบุคคลวิกลจริต หรือมีความบกพร่องทางการรับรู้ ไม่สามารถรับรู้ได้ ไม่เข้าใจถึงการกระทำของตนเอง ควรใช้วิธีการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูมากกว่าการลงโทษเพื่อข่มขู่ การลงโทษเพื่อป้องกัน

2) กรณีที่การลงโทษไม่สามารถรักษาและแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดได้แต่กลับทำให้แย่ลง เช่น การลักทรัพย์เพื่อประทังชีวิต ไม่ใช่มีสันดานโจร หากได้รับโทษจำคุกอาจเป็นการกดดันทางด้านจิตใจ การลงโทษโดยใช้วิธีการแก้ไขฟื้นฟูจึงเหมาะสมกว่า

ทฤษฎีเพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด เป็นแนวคิดที่ให้โอกาสคนกลับตัว จึงเน้นที่ตัวผู้กระทำความผิดมากกว่าการกระทำความผิด เช่น ความสามารถของผู้กระทำความผิดที่จะกลับตัว การให้ผู้กระทำความผิดทดลองกลับเข้าสู่สังคม ถ้าเป็นการกระทำความผิดโดยพลั้งพลาดไม่ได้กระทำความผิดร้ายแรงหรือมีความโหดร้ายก็ใช้มาตรการลงโทษจำคุก เช่น การรอกการลงโทษ โดยมีการคุมประพฤติ การแก้ไขผู้กระทำความผิดในปัจจุบันเป็นที่ยอมรับกันในวงการราชทัณฑ์โดยทั่วไป แต่ยังมีอุปสรรคหลายประการ คือ¹³

- 1) ผู้กระทำความผิดได้สูญเสียบุคลิกภาพไปแล้ว โดยถูกหล่อหลอม และขัดเกลามาเป็นเวลานาน
- 2) ขัดกับความรู้สึกของคนในสังคมว่าผู้กระทำความผิดไม่ควรได้มีการปฏิบัติที่ดีกว่าคนทั่วไป

¹³ ลาวัลย์ หอนพรัตน์, “ทฤษฎีแก้ไขผู้กระทำความผิด” ใน แนวทางการศึกษาชุกฎหมายอาญา และอาชญาวิทยาชั้นสูง หน่วยงานที่ 7, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี, 2555, หน้า 7-11

3) การแก้ไขฟื้นฟูเหมาะสำหรับผู้กระทำความผิดบางประเภทเท่านั้น เช่น ทำผิดครั้งแรก

4) การแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด สามารถทำได้ในขณะที่อยู่ในเรือนจำเท่านั้น

5) ผู้กระทำความผิดเป็นผู้มีมลทิน เมื่อกลับเข้าสู่สังคมมักจะ ไม่ได้รับการยอมรับ

แนวคิดต่าง ๆ ส่วนใหญ่เชื่อว่า อาชญากรรมมิใช่เป็นการกระทำโดยเจตนา การปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดควรเน้นที่การแก้ไขฟื้นฟูมากกว่าการลงโทษ แต่การเน้นที่การแก้ไขฟื้นฟูก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง 2 ประการ คือ ศาลมีคำพิพากษาไม่แน่นอนตายตัว และการแบ่งความรับผิดชอบระหว่างบุคคลต่างๆ ที่จะต้องตัดสินใจเกี่ยวกับผู้กระทำความผิด ก่อนการปฏิรูปครั้งที่สอง ศาลเป็นผู้กำหนดโทษตามที่บัญญัติไว้ในกฎหมาย ถ้าศาลจะลงโทษจำคุกศาลจะกำหนดระยะเวลาจำคุกไว้ตายตัวแน่นอน แต่เมื่อมีการปฏิรูปการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดเปลี่ยนไปกฎหมายยอมให้ศาลรอกำหนดโทษได้จนกว่าจะมีการทำรายงานประมวลข้อเท็จจริงเกี่ยวกับจำเลย พร้อมทั้งความเห็นและข้อเสนอต่อศาล พนักงานคุมประพฤติ จิตแพทย์ และคนอื่น ๆ จึงเป็นที่ปรึกษาของศาล ปัจจุบันการลงโทษต่อผู้กระทำความผิดเป็นรายบุคคลเพื่อแก้ไขฟื้นฟูให้เป็นคนดี อาจกระทำเป็นรายบุคคลหรือรายกลุ่ม โดยยึดหลักดังนี้

- 1) การลงโทษต้องเหมาะสมกับบุคคล
- 2) เน้นการวิเคราะห์สาเหตุของการกระทำผิด
- 3) เน้นการแก้ไขที่สาเหตุ
- 4) แก้ไขถูกต้องผู้กระทำไม่กลับมากระทำความผิดอีก
- 5) เน้นแก้ไขผู้กระทำความผิดให้กลับตนเป็นคนดี

ทฤษฎีที่มุ่งต่อการแก้ไขฟื้นฟู แยกออกได้เป็น 2 ทฤษฎี¹⁴ คือ ทฤษฎีแก้ไขฟื้นฟู โดยเจ้าพนักงาน และทฤษฎีการให้ประชาชนและชุมชนมีส่วนร่วมในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด

1) ทฤษฎีแก้ไขฟื้นฟูโดยเจ้าพนักงาน เป็นการปฏิรูปการลงโทษจากการแก้แค้น และทดแทนอาชญากรรม มาเป็นการลงโทษแบบมีมนุษยธรรม และใช้การลงโทษจำคุก แทนการลงโทษเนรเทศ ประหารชีวิต หรือการทรมานร่างกาย อันเป็นแนวคิดและทฤษฎีของสำนักอาชญาวิทยา และทัณฑวิทยาสำนักคลาสสิก และต่อมาในสมัยสำนักนีโอ-คลาสสิก มีการคำนึงถึงเหตุยกเว้นความผิด เหตุยกเว้นโทษและเหตุลดหย่อนโทษ ได้มีการพัฒนาระบบคุมประพฤติและระบบพักการลงโทษ ซึ่งวิธีการนี้ไม่ได้ผลเท่าที่ควร อาชญากรรมไม่ลดลง จึงมีการปฏิรูปครั้งที่ 2 ซึ่งมีแนวคิดมาจากทฤษฎีจิตวิทยา

¹⁴ “เรื่องเดียวกัน”

(1) ทฤษฎีจิตวิทยาของ ซิกมันด์ ฟรอยด์ (Sigmund Freud) และสังคมศาสตร์แขนงต่าง ๆ ตัวอย่างทฤษฎีของฟรอยด์เสนอว่า อาชญากรรมไม่ใช่การกระทำโดยเจตนาฝ่าฝืนบรรทัดฐานของสังคมเสมอไป แต่อาจเป็นปฏิกิริยาสนองตอบโดยไร้สำนึกต่อปัญหาส่วนบุคคล ผู้กระทำความผิดอาจเป็นคนเจ็บป่วยมากกว่าจะเป็นคนชั่วร้าย การฝ่าฝืนกฎหมายน่าจะเป็นการเจ็บป่วยมากกว่าการเจตนากระทำความผิดอย่างแท้จริง ในขณะที่เดียวกันสังคมศาสตร์แขนงต่าง ๆ ซึ่งให้เห็นอิทธิพลของกระบวนการเรียนรู้ ซึ่งให้เห็นอิทธิพลของวัฒนธรรมย่อย และซึ่งให้เห็นสภาพของชนชั้น ตลอดจนเชื่อชาติว่าเป็นที่มาของการไม่ปฏิบัติตามกฎหมายมากกว่าการจงใจกระทำความผิด ผลก็คือมีแนวโน้มที่จะมองผู้กระทำความผิดว่าเป็นผู้ถูกเอาเปรียบในสังคมหรือเป็นทางสติปัญญา ซึ่งสาเหตุมาจากความบกพร่องทางกายและจิตใจ

ก่อนการปฏิรูปการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดครั้งที่ 2 นี้ ชะตาชีวิตของผู้กระทำความผิดจะถูกกำหนดทันทีที่พบว่าได้กระทำความผิดตามฟ้อง ศาลเป็นผู้กำหนดโทษ ดังที่บัญญัติไว้ในกฎหมาย ถ้าศาลจะลงโทษจำคุกศาลจะกำหนดระยะเวลาจำคุกไว้ตายตัวแน่นอน และยังอาจกำหนดเงื่อนไขที่จะใช้ในการลงโทษจำคุกด้วย เช่น ให้ขังเดี่ยว หรือให้ทำงานหนัก แต่เมื่อมีการปฏิรูปการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิด ครั้งที่ 2 แล้ว เหตุการณ์ต่างๆ เหล่านี้ก็เปลี่ยนแปลงไป กฎหมายยอมให้ศาลรอกำหนดโทษ จนกว่าจะมีการทำรายงานประมวลข้อเท็จจริงเกี่ยวกับจำเลยพร้อมทั้งความเห็น และข้อเสนอแนะต่อศาล พนักงานคุมประพฤติ จิตแพทย์ และคนอื่นๆ กลายมาเป็นที่ปรึกษาของศาล ความรับผิดชอบในการตัดสินใจจึงแบ่งแยกออกไป ไม่เฉพาะระหว่างบุคคลที่ทำงานใกล้ชิดศาลเท่านั้น แต่ยังแบ่งไปให้บุคลากรของหน่วยงานราชทัณฑ์ทุกระดับอีกด้วย คำพิพากษากำหนดโทษที่ไม่ตายตัวแน่นอน ได้ถูกนำมาใช้เพื่อให้หน่วยงานราชทัณฑ์เป็นผู้กำหนดชะตาชีวิตของผู้กระทำความผิด โดยผ่านกระบวนการจำแนกประเภท และแก้ไขฟื้นฟู ในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดดังกล่าว จะต้องใช้การให้คำปรึกษา แนะนำในการเยียวยาทางจิต การสอนวิชาการ ตลอดจนการฝึกอบรมวิชาชีพแก่ผู้กระทำความผิด

(2) ทฤษฎีการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดโดยประชาชนและชุมชนร่วมกับเจ้าพนักงาน เมื่อเริ่มเข้ามาสู่การปฏิรูปครั้งที่ 3 แนวคิดเกี่ยวกับการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดเปลี่ยนแปลงไป กล่าวคือ การให้ประชาชนและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด สาเหตุประการแรกที่ทำให้เกิดการปฏิรูปครั้งที่ 3 คือ ความล้มเหลวในการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดด้วยการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด โดยเจ้าพนักงานของรัฐไม่ได้ผลในการลดอาชญากรรมในสังคม ประการที่สอง แนวความคิดที่ว่าระบบงานยุติธรรมเป็นระบบย่อยของชุมชน จึงต้องทำงานให้ประสานสอดคล้องกับหน่วยงานของภาครัฐและเอกชนอื่นๆ ในการป้องกัน และปราบปรามอาชญากรรม ตลอดจนแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด และอีกแนวความคิดหนึ่งก็คือ

ในระบอบประชาธิปไตยนั้นประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย ประชาชนจึงควรมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของรัฐด้วย เพื่อช่วยแก้ปัญหาที่เจ้าพนักงานของรัฐไม่อาจกระทำได้โดยลำพัง เช่น การป้องกันปราบปรามอาชญากรรม และการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดให้กลับตนเป็นคนดี

ดังนั้น ในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด ถ้าหากจะให้ได้ผลดีแล้วประชาชนและชุมชนที่ผู้กระทำความผิดที่พ้นโทษไปแล้วจะกลับไปอยู่ด้วย จะต้องมีส่วนร่วมในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด โดยยินดีรับผู้กระทำความผิดที่พ้นโทษไปแล้วกลับคืน ตลอดจนให้ความช่วยเหลือให้ผู้กระทำความผิดดังกล่าวมีงานทำ และมีหน้าที่เช่นเดียวกับสมาชิกของชุมชนคนอื่นๆ โดยประสานความร่วมมือกับเจ้าพนักงานของรัฐที่เกี่ยวข้อง เช่น พนักงานคุมประพฤติ พนักงานพักการลงโทษและเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์

2.3 กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์

ยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เป็นแนวคิดที่เคยใช้ปฏิบัติระหว่างเหยื่ออาชญากรรมกับผู้กระทำความผิดมาแล้วในสมัยโบราณทั่วโลก และได้รับการรื้อฟื้นขึ้นมาใหม่อีกครั้งเมื่อ ค.ศ. 1974 ที่ประเทศแคนาดา จากนั้นได้รับความนิยมจากประเทศต่างๆ ทั้งในภาคพื้นยุโรป ทวีปอเมริกาเหนือ ออสเตรเลีย และแอฟริกา นำมาใช้เป็นกระบวนการยุติธรรมทางเลือกสำหรับเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด และความผิดทั่วไปที่มีโทษเล็กน้อย และได้รับความสนใจจากองค์การสหประชาชาติพัฒนาสู่เวทีโลกด้วยการประกาศหลักการพื้นฐานว่าด้วยการดำเนิน โครงการกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในคดีอาญา และส่งเสริมให้ประเทศสมาชิกนำหลักการพื้นฐานดังกล่าวไปปรับใช้อย่างแพร่หลาย

2.3.1 ความหมายและหลักการของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์

จากการศึกษาพบว่า มีผู้ให้ความหมายของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ไว้ดังนี้

สหประชาชาติ ให้ความหมายของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ว่า หมายถึง¹⁵ การอำนวยความสะดวกยุติธรรมของกระบวนการยุติธรรมที่ต้องการทำให้ทุกฝ่าย ซึ่งได้รับผลกระทบจากอาชญากรรมได้กลับคืนสู่สภาพดีเช่นเดิมอันเป็นการสร้างความสมานฉันท์ในสังคม ซึ่งเป็นเป้าหมายสุดท้าย

¹⁵ อัจฉริยา ชูตินันท์, “กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์โดยวิธีการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน เพื่อหันเหคดีเด็กและเยาวชน โดยไม่ต้องขึ้นสู่ศาลเยาวชนและครอบครัว”, หน้า 18

John Braithwaite ให้ความหมายของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ว่า หมายถึง¹⁶ การบรรเทาความเสียหายแก่เหยื่ออาชญากรรมให้กลับสู่สภาพดีดังเดิม โดยเยียวยาสมานฉันท์ให้เหยื่ออาชญากรรมรู้สึกว่ามีค้ำประกันมั่นคงปลอดภัยกลับมาอีกครั้ง โดยทำให้เหยื่ออาชญากรรมเป็นศูนย์กลางของกระบวนการยุติธรรม ขณะเดียวกันก็บูรณาการผู้กระทำความผิดและสังคมเข้าด้วยกัน

Howard Zehr ให้ความหมายของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ว่า หมายถึง¹⁷ กระบวนการที่เกี่ยวข้องกับบุคคลที่มีความเสี่ยงในความคิดเฉพาะอย่างมาประสานความร่วมมือในการชี้แจงความเสียหาย ความต้องการที่จะได้รับการชดเชยและความผูกมัดให้ต้องกระทำตลอดจนแก้ไขปัญหาต่างๆ เพื่อนำไปสู่การเยียวยาและทำสิ่งต่างๆ ให้ถูกต้องมากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้

Susan Sharpe อธิบายว่า¹⁸ กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เป็นแนวความคิดที่มีรากฐานแตกต่างจากการอำนวยความสะดวกยุติธรรมเชิงแก้แค้นทดแทน โดยมุ่งให้ความสำคัญกับสิ่งซึ่งจำเป็นต้องได้รับการเยียวยาสำหรับเหยื่ออาชญากรรม และสิ่งซึ่งควรแก้ไขปรับปรุงสำหรับผู้กระทำความผิด และสิ่งควรเรียนรู้เมื่ออาชญากรรมเกิดขึ้นในสังคมสำหรับชุมชน แนวคิดนี้ถือเอาเหยื่ออาชญากรรมเป็นศูนย์กลางกำหนดว่าอันตรายที่ตนได้รับคืออะไร และการชดเชยเยียวยาที่เหมาะสมสำหรับตนมีขนาดเท่าใด ในขณะที่ชุมชนสามารถเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในกิจกรรมการเรียกร้องความรับผิดชอบจากผู้กระทำความผิด ให้การสนับสนุนเหยื่ออาชญากรรม และประกันโอกาสในการแก้ไขฟื้นฟูตนเองของผู้กระทำความผิด นอกจากนี้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ได้สะท้อนความเชื่อที่ว่าความยุติธรรมเป็นสิ่งที่เข้าถึงได้และบรรลุถึงได้มากที่สุด หากดำเนินการให้บรรลุเป้าหมาย คือ

(1) มีการเห็นพ้องต้องกันเกิดขึ้นระหว่างเหยื่ออาชญากรรม ผู้กระทำความผิด และชุมชนในเวทีที่จัดให้ทุกฝ่ายได้แสดงการมีส่วนร่วมกันต่ออาชญากรรมที่เกิดขึ้นอย่างแท้จริง

(2) สิ่งที่แตกต่างกันและสะท้อนใจนั้นรับการแก้ไขเยียวยา

¹⁶ John, Braithwaite, 1998 “Restorative Justice,” The Handbook of Crime & Punishment, Michael Tonry (edit), Oxford : Oxford University Press, p.323-344.

¹⁷ Zehr, Howard, The little book of restorative justice, Pennsylvania: Good Books, 2002, p.37

¹⁸ อังอิง อัจฉริยา ชุตินันท์, “กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์โดยวิธีการประชุมกลุ่มครอบครัว และชุมชนเพื่อหันเหคดีเด็ก และเยาวชน โดยไม่ต้องขึ้นสู่ศาลเยาวชนและครอบครัว”, หน้า 18

(3) ได้บรรลุถึงการแสดงความรับผิดชอบและสำนึกผิดต่อการกระทำผิดที่เกิดขึ้น

(4) ยึดโยงผูกพันสิ่งที่แตกแยกให้กลับคืนสมานฉันท์กันอีกครั้ง และสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนในการป้องกันอาชญากรรมที่อาจเกิดขึ้นในครั้งต่อ ๆ ไป

กิตติพงษ์ กิตยารักษ์ ได้อธิบายความหมายของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ออกเป็น 2 ส่วน คือ¹⁹

1) กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ หมายถึง กระบวนการที่ไม่เป็นทางการโดยให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องได้มาพบกันในบรรยากาศที่ส่งเสริมให้เกิดความสมานฉันท์ปรองดองส่งเสริมให้ผู้กระทำความผิดได้สำนึก ได้ชดใช้ และส่งเสริมให้ชุมชนได้มีโอกาสเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้อง

2) ผลลัพธ์ที่จะก่อให้เกิดความสมานฉันท์ คือ การแสดงความสำนึกผิด การยินยอมที่จะปรับพฤติกรรม และการที่ผู้กระทำความผิดพร้อมเยียวยาชดใช้ให้กับผู้เสียหาย ซึ่งอาจไม่ใช่เรื่องเงินอย่างเดียว อาจเป็นการบำเพ็ญประโยชน์สาธารณะหรืออื่นๆ แล้วแต่กรณี

จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย ให้ความหมายของยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ว่า หมายถึง²⁰ การอำนวยความยุติธรรมที่ต้องการการทำให้ทุกฝ่ายซึ่งได้รับผลกระทบได้กลับคืนสู่สภาพดี ดังเดิม อันเป็นการสร้างความสมานฉันท์ในสังคม โดยมีหลักการสำคัญว่า การกระทำความผิดอาญาเป็นเรื่องละเมิดสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคลและละเมิดกฎหมายของรัฐตามลำดับ การทำให้ทุกฝ่ายกลับคืนสู่สภาพดีดังเดิมจึงต้องฟื้นฟูสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคลคู่กรณีและชุมชนเป็นลำดับแรก

ผู้ศึกษาเห็นว่า กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ หมายถึง กระบวนการที่ให้ทุกฝ่ายที่ได้รับผลกระทบจากการกระทำความผิดไม่ว่าจะเป็นฝ่ายผู้กระทำความผิด ผู้เสียหาย และชุมชน เข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทางการแก้ไขปัญหาเมื่อมีการกระทำความผิดอาญาเกิดขึ้น โดยมีผู้เสียหายหรือเหยื่อเป็นศูนย์กลาง โดยผู้กระทำความผิดตระหนักในการกระทำของตนเองพร้อมแก้ไขพฤติกรรม และผู้เสียหายได้รับการชดใช้เยียวยา ผู้กระทำความผิดได้รับการแก้ไขบำบัดฟื้นฟู ผู้เสียหายและผู้กระทำความผิดสามารถกลับคืนสู่สังคม และทำให้ทุกอย่างกลับสู่สภาวะปกติให้มากที่สุด

¹⁹ กิตติพงษ์ กิตยารักษ์, “ความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ หลักการและแนวคิด” ใน เอกสารประกอบการสัมมนาเรื่องยุติธรรมชุมชน หนทางสู่สังคมแห่งความเป็นธรรม จัดโดยกระทรวงยุติธรรมและโครงการพัฒนาระบบกฎหมายไทย สำนักงานกองทุนการวิจัย ณ ตึกสันติไมตรี ทำเนียบรัฐบาล วันที่ 9 เมษายน 2550, หน้า 86-87

²⁰ จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย, “ระบบยุติธรรมและยุติธรรมทางเลือกแนวทางวิเคราะห์เชิงสังเคราะห์”, หน้า 197

หลักการที่สำคัญของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์

กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ มีหลักการทั่วไป 3 ประการ คือ ²¹

ประการแรก มองว่าอาชญากรรมไม่เป็นเพียงแต่การฝ่าฝืนกฎหมาย ซึ่งต้องนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษให้ได้เท่านั้น แต่อาชญากรรมทำให้เกิดความเสียหายต่อผู้เสียหายและชุมชนด้วย

ประการที่สอง กระบวนการยุติธรรมไม่ควรเน้นเพียงจับตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ แต่ควรจะเน้นการบรรเทาความเสียหายให้ทุกฝ่ายกลับคืนสู่สภาพที่ดีดังเดิมด้วย

ประการที่สาม ในคดีอาญาเพื่อบรรลุถึงวัตถุประสงค์ดังกล่าว รัฐจึงไม่ควรผูกขาดการดำเนินการที่มุ่งเน้นเรื่องการลงโทษเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยเพียงอย่างเดียว แต่ควรเปิดโอกาสให้ผู้เสียหาย ผู้กระทำผิด และชุมชน ได้มีโอกาสร่วมกันแสวงหาทางออกในการแก้ปัญหา

กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มีหลักการเชิงคุณค่าของยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ 4 ประการ คือ ²²

หลักบุคคลนิยม (personalization) คือ ให้ความสำคัญต่อประเด็นที่ว่าอาชญากรรมเป็นการกระทำที่ละเมิดสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคลเป็นลำดับแรก ก่อนที่จะฝ่าฝืนกฎหมายเป็นลำดับถัดมา

การชดเชยเยียวยา (reparation) ยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มุ่งเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นจากอาชญากรรมทั้งทางด้านร่างกาย ทรัพย์สิน ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และจิตใจ

การกลับคืนสู่สังคม (reintegration) กระบวนการเยียวยาความเสียหายของผู้เสียหายต้องกระทำไปพร้อมๆ กับการบูรณาการผู้กระทำผิดคืนสู่ชุมชน ซึ่งเป็นภารกิจร่วมกันของชุมชนและผู้กระทำผิด

การมีส่วนร่วม (participation) ยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายที่มีส่วนเกี่ยวข้องในอาชญากรรมที่เกิดขึ้นรวมตัวเพื่อร่วมกันแก้ไขปัญหาเหล่านั้น

2.3.2 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับยุติธรรมเชิงสมานฉันท์

ทฤษฎีสำคัญ ๆ ที่นำมาใช้อธิบายยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ได้แก่ ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่ ทฤษฎีการควบคุม และยับยั้งอาชญากรรม ทฤษฎีความละเอียดเชิงบูรณาการ และทฤษฎีการพรรณนาความรู้สึก ซึ่งจะได้อธิบายถึงเนื้อหาของแต่ละทฤษฎี ดังนี้ ²³

²¹“เรื่องเดียวกัน”, หน้า 197

²²“อ้างแล้ว”, หน้า 198

²³“อ้างแล้ว”, หน้า 202-204

1) ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่ (structure–functional theory) อธิบายว่าสังคมส่วนรวมเป็นระบบหนึ่งทีประกอบด้วยระบบย่อย ๆ ผูกโยงและมีความสัมพันธ์กัน เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงใดเกิดขึ้น สังคมมีโครงสร้างเพื่อทำหน้าที่ดำรงสังคมให้คงอยู่ ดังนั้น ยุติธรรมเชิงสมานฉันท์จึงเป็นกลไกทางสังคมที่มีโครงสร้างของตนเอง ทำหน้าที่สำคัญในการจัดการกับปัญหาอาชญากรรมซึ่งละเมิดสัมพันธ์ภาพของสมาชิกและบรรทัดฐานของสังคม โครงสร้างนี้อาจคล้ายคลึงหรือแตกต่างกันไปในแต่ละสังคม วัฒนธรรม และกาลเวลา แต่จะทำหน้าที่อย่างเดียวกัน คือ หน้าที่ในการควบคุมสังคม จัดการให้ผู้กระทำความผิดได้แสดงความรับผิดชอบ ดูแลผู้เสียหายให้ได้รับการชดเชย และรับผู้กระทำความผิดกลับคืนสู่ชุมชน ขณะเดียวกันกลไกแต่ละกลไกต่างทำหน้าที่หลายอย่าง เช่น ชุมชนทำหน้าที่ป้องกันและแก้ไขปัญหาอาชญากรรม ผู้เสียหายทำหน้าที่เป็นบทเรียน ตัวอย่างให้กับผู้อื่น ส่วนผู้กระทำความผิดทำหน้าที่เป็นตัวเปรียบเทียบให้เห็นผลกระทบที่ได้รับจากการกระทำ เพื่อไม่ให้เป็นอย่างแก่ผู้อื่นในสังคมต่อไป

2) ทฤษฎีการควบคุมและยับยั้งอาชญากรรม (control and deterrence theory) ให้ความสำคัญกับการควบคุมอย่างเป็นทางการ โดยกฎหมายและการบังคับใช้กฎหมาย และการควบคุมอย่างไม่เป็นทางการโดยสถาบันทางสังคม ได้แก่ สถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา สถาบันศาสนา ซึ่งจะต้องดำเนินการควบคุมและยับยั้งอาชญากรรมอย่างรวดเร็ว มีการลงโทษที่เหมาะสมกับความรุนแรงของความผิดที่กระทำ มีกระบวนการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด และมีการชดเชยเยียวยาแก่ผู้เสียหายตามสมควรแก่กรณี

3) ทฤษฎีความละอายเชิงบูรณาการ (theory of re-integrative shaming) อธิบายว่าการยับยั้งซึ่งใจที่จะลงมือประกอบอาชญากรรมเกิดจากการควบคุมทางสังคมอย่างไม่เป็นทางการ 2 วิธี คือ ความกลัวสังคมไม่ยอมรับ และความรู้สึกผิดชอบชั่วดี ซึ่งการที่ครอบครัว ญาติพี่น้อง เพื่อนฝูงของผู้กระทำความผิดรับรู้ ลงโทษ และชดเชยแก่ผู้เสียหายต่อการกระทำผิดที่เกิดขึ้นนั้น มีความสำคัญและมีผลกระทบทางจิตใจต่อผู้กระทำความผิดมากกว่าการลงโทษโดยสถาบันทางกฎหมายและหน่วยงานยุติธรรมใด เนื่องจากความกลัวและละอายใจต่อผู้ที่รักและห่วงใย เป็นสิ่งที่ยับยั้งป้องกันไม่ให้กระทำผิดอย่างมีประสิทธิภาพ ขณะเดียวกันความละอายเชิงบูรณาการในยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ช่วยให้ผู้กระทำความผิดตระหนักถึงพฤติกรรมของตน เกิดความละอายใจนำไปสู่ความสำนึกรับผิดชอบที่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้เสียหายและชุมชน ซึ่งเป็นจุดเปลี่ยนที่ทำให้สามารถบูรณาการผู้กระทำความผิดกับคืนสู่ชุมชนได้

4) ทฤษฎีการพรรณนาความรู้สึกล (narrative theory) ทฤษฎีนี้นำมาใช้อธิบายการจัดให้มีพื้นที่ และเปิดโอกาสให้ผู้เสียหายเล่าเรื่องราวในฐานะ ผู้เล่าเรื่อง มิใช่ในฐานะเหยื่อผู้ถูกระทำ ซึ่งเป็นกระบวนการบำบัดเยียวยาอย่างหนึ่ง ทำให้รู้สึกได้รับ อำนาจที่สูญเสียไปจากการตก

เป็นเหยื่ออาชญากรรมกลับคืนมาอีกครั้ง นอกจากนี้ การพูดคุยกันทำให้เข้าใจคุณค่า ศักดิ์ศรี และความสำคัญของความเสียหายที่เกิดขึ้น ซึ่งมีความหมายเฉพาะผู้เสียหายแต่ละคน และนำไปสู่การชดใช้ที่เหมาะสมยิ่งขึ้น

2.3.3 รูปแบบของการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในระดับสากล

รูปแบบของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ที่นำมาใช้ในแต่ละประเทศอย่างกว้างขวางมีอยู่หลากหลาย แต่ที่สำคัญและใช้กันมาก ได้แก่²⁴

1) การประนีประนอมข้อพิพาทระหว่างผู้เสียหายกับผู้กระทำความผิด (victim-offender mediation) รูปแบบนี้มีใช้ในแคนาดาในเมือง Elmira Ontario ในปี ค.ศ.1974 โดยมีผู้ประนีประนอมข้อพิพาทซึ่งทำหน้าที่โน้มน้าวให้ผู้เสียหายและผู้กระทำความผิดได้พูดคุยและประนีประนอมข้อพิพาทกัน ซึ่งผู้ประนีประนอมข้อพิพาทจะได้รับการฝึกฝนอบรมมาเพื่อความชำนาญในการทำให้ผู้เสียหาย และผู้กระทำความผิดได้มีความเข้าใจซึ่งกันและกันในเรื่องความผิดที่เกิด ความเดือดร้อน ความเสียหาย และแนวทางในการหาข้อสรุปในการชดเชยหรือเยียวยาความเสียหายอันเป็นผลจากการกระทำความผิด²⁵

หลักการที่นำมาใช้ในการประนีประนอมข้อพิพาทระหว่างผู้เสียหายกับผู้กระทำความผิดนี้ จะต้องได้รับความร่วมมือจากผู้ที่เกี่ยวข้อง และมีหลักการสำคัญอยู่สามประการ คือ ความยุติธรรม การทำดีเพื่อแก้ตัว และมาตรการปรับปรุงตัวเพื่อไม่ให้ผู้กระทำความผิดไปกระทำผิดในอนาคต โดยความยุติธรรมจะเกิดจากการที่คู่กรณีหันหน้ามาพูดคุยเกี่ยวกับเรื่องที่เกิดขึ้น อันจะทำให้ผู้เสียหายมีโอกาสที่จะพูดว่าผู้กระทำความผิดได้ทำอะไร ผู้เสียหายได้รับผลกระทบจากการกระทำความผิดอย่างไร และมีโอกาสรับฟังเหตุที่ผู้กระทำความผิดได้กระทำผิดลงไป ซึ่งขั้นตอนต่อมาจะเปิดโอกาสให้ผู้กระทำความผิดทำความดีเพื่อชดใช้ความผิดที่ได้กระทำ โดยการแสดงความรับผิดชอบว่าจะแก้ไขเยียวยาสิ่งที่ตนได้กระทำไปแล้วอย่างไร ซึ่งกระบวนการเหล่านี้จะแสดงให้เห็นภาพที่ชัดเจนของการกระทำความผิดและความเสียหายที่เกิดขึ้น และผู้กระทำความผิดจะทำความดีเพื่อแก้ตัวอย่างไร และเรื่องที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ในขั้นตอนที่สามจะเป็นการตกลงที่เกี่ยวข้องกับการชดใช้และกระบวนการติดตามผล คือการกำหนดมาตรการในการปรับปรุงตัวเพื่อไม่ให้ผู้กระทำความผิดไปกระทำความผิดใหม่ในอนาคต คือ นอกจากผู้เสียหายและผู้กระทำความผิดจะได้ตกลงเรื่องการชดใช้ความเสียหายที่เกิดขึ้นจากความผิดที่ได้กระทำไปแล้ว ในการ

²⁴ ญัฐวสา ฉัตรไพฑูริย์, “กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์: จากทฤษฎีสู่ทางปฏิบัติในนานาชาติ”, หน้า 23 -31

²⁵ สถาบันวิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, “กระบวนการสร้างความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในศาลยุติธรรม”, หน้า 42

ประนอมข้อพิพาทจะกล่าวถึงมาตรการที่จะทำให้ผู้กระทำความผิดทำตัวดีขึ้นไม่ว่าจะเป็นการแก้ปัญหาเรื่องการใช้สารเสพติด ดิดสุรา ความอดทนต่อความเครียดที่เกิดขึ้นจากสภาพแวดล้อมที่มีความกดดัน แผนการบริหารเวลา และกิจกรรมอื่นๆ ที่คิดจะทำ เช่น การหางานทำการฝึกหัดอาชีพ การมีส่วนร่วมในสังคม เป็นต้น

การประนอมข้อพิพาทระหว่างผู้เสียหายกับผู้กระทำความผิดในกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ จึงมีความแตกต่างจากการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททั่วไป เพราะการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทมีเป้าหมายเพื่อบรรลุข้อตกลงร่วมกัน โดยมีพื้นฐานของการยอมรับระหว่างคู่กรณี ซึ่งมีคนกลางเป็นผู้ประสานงาน ดังนั้นข้อตกลงที่กำหนดมักจะเป็นการกำหนดในเรื่องของค่าเสียหาย แต่ไม่ได้คำนึงถึงความสัมพันธ์ภาพที่ดีต่อกัน หรือผลกระทบต่อความขัดแย้งที่มีต่อการดำเนินชีวิตของคู่กรณี ส่วนการประนอมข้อพิพาทระหว่างผู้กระทำความผิดกับผู้เสียหายในคดีอาญาไม่ถือว่าเป็นคู่กรณีหรือคู่พิพาท แต่เป็นผู้กระทำความผิดกับผู้ได้รับความเสียหาย ดังนั้น ปัญหาว่าการกระทำผิด หรือมีเจตนากระทำความผิดหรือไม่ จึงไม่ใช่ประเด็นสำคัญในการดำเนินการประนอมข้อพิพาท แต่การประนอมข้อพิพาทดังกล่าวจะมุ่งทำให้โอกาสผู้กระทำความผิดและผู้เสียหายได้เจรจาและผลของการเจรจา ผู้เสียหายจะได้รับการชดเชยจากการที่ได้รับความเสียหาย ทั้งนี้ โดยส่วนใหญ่จะเป็นการชดเชยด้วยทรัพย์สินและไม่จำเป็นต้องได้รับการชดเชยเท่ากับที่ผู้เสียหายได้เสียหายไป ซึ่งอาจเป็นการชดเชยในด้านอื่นก็ได้

ดังนั้นการไกล่เกลี่ยระหว่างผู้เสียหายกับผู้กระทำความผิด จึงมีวัตถุประสงค์หลักในการตอบสนองความต้องการให้ทั้งสองฝ่ายได้รับรู้ข่าวสารแต่ละฝ่ายว่าผู้กระทำความผิดมีเหตุที่กระทำผิดอย่างไร ในขณะที่ผู้เสียหายได้รับความกระทบกระเทือนและเสียหายอย่างไร และผลที่ผู้กระทำความผิดจะรับผิดชอบต่อความเสียหายที่ตนได้ก่อให้เกิดขึ้นแก่ผู้เสียหายจึงเป็นผลลำดับรองที่ตามหลังจากที่ทั้งสองฝ่ายได้พบปะและทำความเข้าใจกันแล้ว ในขณะที่การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทมุ่งเน้นการตกลงในด้านทรัพย์สินเพื่อให้ผู้เสียหายได้รับการชดเชยสิ่งที่ตนเองเสียหาย และการบรรลุข้อตกลงจึงขึ้นอยู่กับการต่อรองและความพอใจของคู่กรณี นอกจากนี้การไกล่เกลี่ยระหว่างผู้เสียหายกับผู้กระทำความผิดยังมีกระบวนการในการควบคุมตรวจสอบผู้กระทำความผิด ให้ดำเนินการตามข้อตกลงและการชดเชยความสูญเสียที่ผู้เสียหายได้รับด้วย การไกล่เกลี่ยในความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์จึงไม่ได้ทำขึ้นเพื่อหาข้อสรุป ว่าผู้กระทำความผิดกระทำผิดจริงหรือไม่ และจะบรรเทาความรุนแรงของการลงโทษอย่างไร แต่เริ่มด้วยการยอมรับกันทุกฝ่ายว่ามีการกระทำผิดเกิดขึ้น และทำความเข้าใจให้ตรงกันในเรื่องการตกเป็นผู้เสียหายของผู้เสียหาย ผลร้าย และความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการกระทำผิด

2) การประชุมกลุ่มครอบครัว (family group conference) รูปแบบนี้เกิดขึ้นในนิวซีแลนด์ ตั้งแต่ปี 1989 ต่อมา ได้มีการนำมาใช้ในออสเตรเลีย สหภาพยุโรป และแอฟริกา ซึ่งเดิมมีการนำมาใช้ในเผ่าเมารี โดยนำแนวคิดทางปรัชญาและมาใช้ในทางปฏิบัติของเยาวชนเผ่าเมารีจนถึงปัจจุบัน กระบวนการประชุมกลุ่มครอบครัวมีลักษณะคล้ายกับการประนีประนอมข้อพิพาทระหว่างผู้กระทำความผิดกับผู้เสียหาย แต่ได้เปิดโอกาสให้บุคคลอื่นและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการ ซึ่งเดิมการประชุมกลุ่มครอบครัวนำมาใช้ในการกระทำความผิดของเยาวชน แต่ต่อมานำมาใช้กับการกระทำความผิดของผู้ใหญ่ รูปแบบส่วนใหญ่จะประชุมด้วยกัน 12 คน โดยมีขั้นตอนในการดำเนินการที่ชัดเจน โดยผู้ดำเนินการประชุมจะชี้แจงขั้นตอนการประชุม และผู้กระทำความผิดจะพูดถึงเรื่องราวที่เกิดขึ้นรวมถึงสาเหตุของการกระทำความผิด จากนั้นผู้เสียหายจะพูดถึงเรื่องราวของตน และแสดงความคิดเห็น รวมทั้งตั้งคำถามเกี่ยวกับการกระทำความผิด จากนั้นคนในครอบครัวและเพื่อนของกลุ่มทั้งสองฝ่ายจะแสดงความคิดเห็น และความรู้สึก โดยเริ่มจากฝ่ายผู้เสียหายก่อน หลังจากนั้นผู้ประสานงานจะนำที่ประชุมเจรจาว่าควรทำอย่างไร เพื่อชดเชยค่าเสียหายจากการกระทำความผิดดังกล่าว ซึ่งผู้เสียหาย คนในครอบครัว และเพื่อน ๆ จะพูดถึงกรณีที่จะให้ผู้กระทำความผิดและคนในครอบครัวทำอะไรบ้าง การเจรจาจะนำไปเรื่อย ๆ จนกว่าจะมีการหาข้อยุติซึ่งจะมีการบันทึกไว้ ข้อตกลงที่มักจะไม่ได้ข้อยุติส่วนใหญ่เป็นเรื่องค่าเสียหาย และข้อตกลงเกี่ยวกับการไม่ไปกระทำความผิดซ้ำ และการควบคุมไม่ให้ผู้กระทำความผิดซ้ำจะเป็นหน้าที่ของคนในครอบครัว และคนในชุมชน ที่จะทำหน้าที่คอยดูแลที่จะทำหน้าที่คอยดูแลสอดส่องและระคับระคองไม่ให้ผู้กระทำความผิดซ้ำหรือกระทำความผิดกิดกาของชุมชนหรือขัดต่อหลักเกณฑ์ที่ชุมชนยอมรับ ดังนั้น การประชุมกลุ่มครอบครัว จึงมีมาตรการที่คำนึงถึงค่าเสียหายที่ผู้เสียหายได้รับ และมาตรการที่สังคมจะได้รับความปลอดภัย ตลอดจนการกำกับดูแลไม่ให้ผู้กระทำความผิดได้ฝ่าฝืนต่อหลักเกณฑ์ข้อตกลงและกฎหมายอีกด้วย²⁶

3) การเตือนแบบ Wagga Wagga รูปแบบนี้โดยเจ้าหน้าที่ตำรวจชุมชนในออสเตรเลีย โดยเจ้าหน้าที่ตำรวจในเมือง Wagga Wagga ซึ่งเป็นเมืองเล็กๆ ใน New South Wales ได้เริ่มโครงการทดลองการประชุมในการเตือนที่มีอำนาจทำได้ตามคอมมอนลอว์ รูปแบบการเตือนแบบใหม่ที่น่ามาใช้นี้ได้รับอิทธิพลจากโครงการ การประชุมกลุ่มครอบครัว หรือ Family Group Conference ของนิวซีแลนด์ตามแนวความคิดเรื่องการดำเนินเพื่อสร้างความสัมพันธ์ใหม่ที่ดีต่อกันของ John Braithwaite ที่เชื่อว่ามีจุดแบ่งแยกระหว่างการดำเนินที่จะสร้างรูปแบบแก่ผู้กระทำความผิดกับการดำเนินที่ให้ผู้กระทำความผิดได้รู้ว่าตนเองทำผิดไป โดยการดำเนินแบบหลังนี้จะต้องทำด้วยความรักและนับถือกัน อันนำมาซึ่งการให้อภัยและความสมานฉันท์ การดำเนินของกลุ่ม

²⁶ “เรื่องเดียวกัน”, หน้า 45-46

ครอบครัว ซึ่งกระทำต่อผู้ที่กระทำผิดอย่างเคารพในสิทธิของเขาและมุ่งที่ทำให้เกิดความสมานฉันท์ จึงเป็นรูปแบบของการควบคุมโดยชุมชนแบบโบราณที่มีประสิทธิภาพ ในโครงการการเตือนแบบ Wagga Wagga นี้ ตำรวจจะทำหน้าที่หลักในการเตือน แต่จะเพิ่มเงื่อนไขเข้าไปหลายประการ เช่น กำหนดให้แกนกลางของกระบวนการเตือนมุ่งไปที่พฤติกรรมอาชญากร ไม่ใช่ที่ตัวผู้กระทำผิด กระบวนการพุดจาและแสดงความคิดเห็นจะกระทำไปตามขั้นตอนและบทที่กำหนดไว้ไม่ปล่อยให้พุดกันอย่างไม่มีขอบเขต การเตือนแบบ Wagga Wagga นี้ยังเน้นถึงเรื่องการกระทำผิดที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคต แต่เรื่องดังกล่าวก็มักจะมีปัญหาในการแบ่งแยก ระหว่างผู้กระทำความผิด และการกระทำความผิด เพราะปกติแล้วการใช้มาตรการป้องกันการกระทำความผิดอีกจะต้องนำประวัติการกระทำความผิดมาพิจารณาถึงแนวโน้มที่จะกระทำผิดในอนาคต แต่ในทางปฏิบัติแล้ว มักจะพบกันอยู่เสมอว่าผู้กระทำผิดจะได้รับการเตือนว่าจะยกเว้นให้เฉพาะครั้งนี้ และหากพบการกระทำความผิดอีกจะต้องถูกดำเนินคดีโดยไม่คำนึงว่าจะทำผิดร้ายแรงเพียงใด²⁷

4) การลงโทษโดยที่ประชุม (circle sentencing) เป็นรูปแบบกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์แบบหนึ่งที่เกิดขึ้นในประเทศแคนาดา ตั้งแต่ปี 1992 ในศาล Yukon Territorial ที่มีปัญหาเรื่องชนพื้นเมืองชอบทำร้ายเจ้าหน้าที่ของรัฐ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อดูแลผู้เสียหาย ดึงชุมชนให้เข้ามามีส่วนร่วมกับระบบกระบวนการยุติธรรม และกระตุ้นให้ผู้กระทำความผิดปรับปรุงตนเอง การลงโทษโดยที่ประชุมต่างจากโครงการกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เรื่องอื่น ๆ ที่ว่าการลงโทษในที่ประชุมนี้จะเป็นส่วนหนึ่งของขั้นตอนการพิจารณาลงโทษของศาล และมีสภาพเป็นกระบวนการยุติธรรมชุมชนที่ใช้ร่วมกันไปกับระบบกระบวนการยุติธรรม²⁸

รูปแบบการลงโทษโดยที่ประชุมนี้มีหลักเกณฑ์สำคัญ 3 ประการ คือ 1) ถือว่าการกระทำผิดอาญา คือ การที่ผู้กระทำความผิดและผู้เสียหายกระทบกระทั่งและการกระทบกระทั่งกันดังกล่าวส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์อันดีของคนในชุมชน 2) ความผาสุกของชุมชนจะขึ้นอยู่กับ การเยียวยาความกระทบกระทั่งนั้น 3) ชุมชนจะดีขึ้นหากมีการจัดการกับอาชญากรรมซึ่ง โดยทั่วไปแล้วจะหยั่งรากลึกทั้งในภาคเศรษฐกิจและสังคม

การลงโทษโดยที่ประชุมนี้เป็นกระบวนการที่ศาลยอมรับให้เป็นทางเลือกที่ทนายจำเลยจะเสนอเพื่อให้ใช้ในชั้นทำคำพิพากษา วิธีการดังกล่าวจะต้องมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ดังนั้นคนในชุมชนจึงต้องเข้าร่วมในระบบกระบวนการยุติธรรมทางอาญา เพื่อ

²⁷ ญัฐสา ฉัตรไพฑูรย์, “กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์: จากทฤษฎีสู่ทางปฏิบัติในนานาชาติ”, หน้า 27

²⁸ “เรื่องเดียวกัน”, หน้า 28

พิจารณาโทษของผู้กระทำความผิด การลงโทษโดยที่ประชุมจะใช้เฉพาะกับคดีที่เป็นความผิดร้ายแรง หรือเฉพาะกรณีที่เหมาะสมจะนำวิธีการดังกล่าวมาใช้กับผู้กระทำความผิด จะไม่ใช้กับการลงโทษโดยที่ประชุมกับคดีความผิดเล็ก ๆ น้อย ๆ เพราะมีขั้นตอนที่ต้องใช้เวลานานและต้องการการมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้องสูง ในประเทศแคนาดาจะนำมาใช้กับทั้งคดีการกระทำความผิดของเยาวชนด้วย การลงโทษ โดยที่ประชุมไม่ใช่รูปแบบหนึ่งของการเบี่ยงเบนคดี แต่เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการทางศาลที่จะมีผลต่อคำพิพากษาหรือประวัติของผู้กระทำความผิด การลงโทษ โดยที่ประชุมเป็นกระบวนการที่ทุก ๆ คนในชุมชนจะได้รับเชิญให้เข้ามามีส่วนร่วมในระบบกระบวนการยุติธรรม ซึ่งในขั้นตอนดังกล่าวนี้จะมีการประชุมของคนในชุมชน โดยจัดที่นั่งเป็นวงกลม และให้คนที่ได้รับความยอมรับนับถือในชุมชนนั้นเป็นประธานในที่ประชุม การประชุมนี้จะมีผู้เข้ามามีส่วนร่วมประมาณ 15- 50 คน ผู้เข้าร่วมในที่ประชุมแต่ละคนจะแนะนำตัวเองจะมีการอ่านข้อกล่าวหา พนักงานอัยการ และทนายจำเลยจะแถลงเปิดคดีสั้น ๆ ซึ่งโดยทั่วไปแล้วผู้เสียหายจะได้รับหนังสือแจ้งความจำนงของผู้กระทำความผิดล่วงหน้า และรายละเอียดเกี่ยวกับการประชุม จะมีกลุ่มที่จัดตั้งขึ้นทำหน้าที่ช่วยเหลือผู้เสียหาย การลงโทษโดยที่ประชุมนี้จะต่างจากการพิจารณาโทษของศาลทั่วไปตรงที่ผู้เสียหายจะมีบทบาทอย่างมากในการทำคำพิพากษาเพราะจะสามารถให้รายละเอียดเกี่ยวกับความเสียหายที่ตนเองได้รับ การประชุมส่วนใหญ่จะใช้เวลาดังแต่ 2 ชั่วโมงถึง 8 ชั่วโมง ซึ่งส่วนใหญ่จะแบ่งการประชุมออกเป็นสองครั้ง ในท้ายการประชุมครั้งแรกผู้กระทำความผิดจะได้รับข้อเสนอหลายข้อเพื่อให้ผู้กระทำความผิดกลับไปคิดทบทวนว่าจะทำอะไรได้ก่อนที่จะมีการกำหนดแผนการลงโทษ ระยะเวลาระหว่างการประชุมครั้งแรก และครั้งที่สองจะห่างออกไปหลายสัปดาห์หรืออาจจะเป็นหลายเดือนเพื่อตามคูพฤติกรรมของผู้กระทำความผิดและเพื่อแก้ไขข้อแนะนำในแผนการลงโทษ ปกติแล้วศาลจะกำหนดโทษให้สอดคล้องกับคำแนะนำของที่ประชุม ดังนั้นจึงต้องถือว่าการลงโทษโดยที่ประชุมเป็นส่วนหนึ่งของการทำคำพิพากษาของศาล และการลงโทษโดยที่ประชุมนี้แม้จะไม่มีขั้นตอนที่เข้มงวด แต่ต้องปฏิบัติตามหลักนิติธรรมและกฎหมาย ซึ่งหลักเกณฑ์เรื่องการลงโทษในที่ประชุมอาจพิจารณาได้ดังนี้

- 1) ต้องตรวจประวัติการกระทำความผิดหรือรายงานอื่น ๆ ของผู้กระทำความผิด
- 2) ข้อกล่าวอ้างที่เป็นข้อเท็จจริงจะต้องผ่านการพิจารณาของศาล โดยกระบวนการสืบพยานภายใต้การสาบานตน
- 3) การประชุมต้องกระทำโดยเปิดเผยต่อสาธารณะ
- 4) ผู้กระทำความผิดต้องสมัครใจเข้าร่วมในการประชุมและมีสิทธิที่จะแต่งตั้งทนายเข้าร่วมเป็นปากเสียงในการประชุม

5) พนักงานอัยการจะเข้าร่วมในการประชุมและสามารถกล่าวแสดงความ
คิดเห็นเพื่อประโยชน์ของสาธารณะ ทั้งให้คำแนะนำเรื่องโทษที่จะใช้กับผู้กระทำความผิด

6) ผู้ร่วมการประชุมต้องได้อ่านสำนวนคดีของศาลรวมถึงรายงานในชั้น
ก่อนมีคำพิพากษา

7) ศาลจะทำคำพิพากษาต้องสอดคล้องกับบทบัญญัติกฎหมาย และมติ
ของที่ประชุม และคำพิพากษานั้นสามารถอุทธรณ์ได้เช่นเดียวกับคำพิพากษาของศาลทั่วไป²⁹

การลงโทษโดยที่ประชุม ผู้กระทำความผิดจะได้ประโยชน์จากการที่รู้ตั้งแต่ต้น
ว่าสามารถที่จะเลี่ยงการต่อสู้คดีในศาล การยอมรับผิดจะต้องทำต่อหน้าคนในครอบครัว
ของผู้กระทำความผิด และคนในชุมชน ผู้กระทำความผิดจะต้องแจ้งที่ประชุมและอธิบายถึงเรื่องราวที่เกิดขึ้น
เอง ผู้กระทำความผิดจะต้องฟังผู้เสียหายเล่าถึงความเจ็บปวดและความหวาดกลัวที่เกิดจากการกระทำ
ความผิด ฟังการพูดถึงความรู้สึกผิดหวังคนในครอบครัว ตลอดจนความหวังของคนอื่น ๆ
ในชุมชน ในการประชุมจะสื่อสารกันด้วยความเห็นอกเห็นใจ และที่ประชุมจะอนุญาตให้ผู้กระทำ
ผิดร่วมวางแผนการลงโทษเขาเอง เพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติตนในวันข้างหน้า ผู้กระทำความผิด
สามารถเสนอวิธีการในการเยียวยาผู้เสียหาย ตลอดจนบุคคลอื่น ๆ ที่ได้รับผลกระทบจากการ
กระทำความผิดของตน ซึ่งที่ประชุมจะแยกระหว่างสิ่งที่ถือว่าเป็นการกระทำความผิด และ
ตัวผู้กระทำซึ่งก็เหมือนกับบุคคลอื่น ๆ ที่มีทั้งข้อดีและข้อเสีย และบ่อยครั้งที่มีการกล่าวพลอบ
ประโลมผู้กระทำความผิดในที่ประชุมซึ่งจะมีผลอย่างมากต่อจิตใจของผู้กระทำความผิด โดยเฉพาะ
เยาวชน การลงโทษโดยมติที่ประชุมของคนในชุมชนนี้จะทำให้ผู้กระทำความผิดมีพฤติกรรมดีขึ้น
กว่าที่เคยเป็น และทำให้เจ้าพนักงานคุมประพฤติใช้เวลาในการสอดส่องดูแลผู้กระทำความผิด
น้อยกว่าที่เคย เพราะจะมีบุคคลอื่น ๆ ไม่ว่าจะเป็นคนในครอบครัวของผู้กระทำความผิด หรือคน
ในชุมชนเข้ามาช่วยกันดูแล

2.3.4 แนวทางกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ของสหประชาชาติ

กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice) เป็นแนวความคิด
ใหม่ในสาขาอาชญาวิทยา (Criminology) และเหยื่อวิทยา (Victimology) โดยแนวความคิดนี้กำหนด
สมมติฐานว่า อาชญากรรมที่เกิดขึ้น ณ ที่แห่งใดจะก่อให้เกิดความเสียหายต่อผู้เสียหาย และสมาชิก
ในสังคมพร้อม ๆ กัน ดังนั้น วิธีการที่ดีที่สุดในการเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นจากอาชญากรรม
คือ การเปิดโอกาสให้คู่กรณีทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขความเสียหายที่เกิดขึ้น
ร่วมกันซึ่งได้แก่ ผู้กระทำความผิด ผู้เสียหาย และสมาชิกในสังคม บุคคลทั้งสามนี้จะเป็นศูนย์กลาง
ของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาเชิงสมานฉันท์และมีบทบาทสำคัญในการดำเนินกระบวนการ

²⁹“ เรื่องเดียวกัน”, หน้า 30

พิจารณาความอาญาในรูปแบบนี้ ในขณะที่รัฐ องค์การของรัฐ รวมทั้งผู้ประกอบวิชาชีพกฎหมายต่าง ๆ จะทำหน้าที่เพียง “ผู้อำนวยความสะดวก” ของกระบวนการยุติธรรม ที่จะช่วยประสานให้คู่กรณีสามารถดำเนินกระบวนการพิจารณาให้บุคคลวัตถุประสงค์หลักของความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ กล่าวคือ ความรับผิดชอบของผู้กระทำความผิด การเยียวยาความเสียหายให้กับผู้เสียหาย และการมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ของผู้เสียหาย ผู้กระทำความผิดและสมาชิกในสังคม เพื่อให้ทุกฝ่ายสามารถกลับมาอยู่ร่วมกันได้อย่างปกติสุข กระบวนการเชิงสมานฉันท์ซึ่งส่วนใหญ่ใช้วิธีการให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดทุกฝ่ายเข้ามาประชุมร่วมกันนั้น ไม่ได้มีวัตถุประสงค์เพียงแต่การมุ่งเยียวยาความเสียหายทางร่างกายและทางทรัพย์สิน แต่ยังมีพิจารณาถึงการเยียวยาความเสียหายทางสังคมทางจิตใจและความเสียหายต่อความสัมพันธ์อันดีอีกด้วย³⁰

กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ได้รับความสนใจอย่างมากในระดับระหว่างประเทศเริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ.2543 รัฐบาลแคนาดาและอิตาลีได้ยื่นข้อเสนอไปที่คณะกรรมการว่าด้วยการป้องกันอาชญากรรมและความยุติธรรมทางอาญา โดยเสนอให้สหประชาชาติจัดทำข้อเสนอแนะระหว่างประเทศ เพื่อช่วยประเทศต่าง ๆ ในการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ไปปรับใช้เป็นกฎหมายภายในประเทศ

ผู้เชี่ยวชาญจาก 16 ประเทศและผู้สังเกตการณ์ 8 คน จากองค์กรระหว่างประเทศ โดยมีมติร่วมกันที่จะออกข้อตกลงในกฎหมายระหว่างประเทศ เพื่อส่งเสริมการปรับใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในแต่ละประเทศ โดยเห็นว่าการออก “หลักการพื้นฐาน” จะช่วยสร้างมาตรฐานสากลในการปรับใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์และทำให้กฎหมายที่ว่าด้วยกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในแต่ละประเทศเป็นไปในทิศทางเดียวกัน และเมื่อวันที่ 24 กรกฎาคม พ.ศ.2545 คณะมนตรีเศรษฐกิจและสังคมแห่งสหประชาชาติได้รับรอง “หลักการพื้นฐานของการใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ทางอาญา” (Basic principles on The Use of Restorative Justice programmes in criminal matters) ที่ได้ยื่น โดยคณะกรรมการว่าด้วยการป้องกันอาชญากรรมและความยุติธรรมทางอาญา โดยการจัดเตรียมของที่ประชุมคณะผู้เชี่ยวชาญเพื่อส่งเสริมให้ประเทศสมาชิกนำหลักการพื้นฐานของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาเชิงสมานฉันท์ไปปรับใช้ในกฎหมายภายในแต่ละประเทศ³¹

³⁰ สถาบันวิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, “กระบวนการสร้างความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในศาลยุติธรรม”, หน้า 132

³¹“เรื่องเดียวกัน”, หน้า 133

“หลักพื้นฐานของการใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ทางอาญา” (Basic principles on The Use of Restorative Justice programmes in criminal matters) มีองค์ประกอบทั้งหมด 6 ส่วน คือ เจตนารมณ์ (Preamble) การนิยามศัพท์ (use of terms) การใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Use of restorative justice programmes) การดำเนินการกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Operation of restorative justice programmes) แผนการพัฒนากระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Continuing development of restorative justice programmes) และข้อยกเว้น (Saving Clause) สามารถสรุปได้ดังนี้³²

เจตนารมณ์ (Preamble) หลักพื้นฐานของการใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ทางอาญา ได้กล่าวถึงเจตนารมณ์ของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ คือ การจัดการกับการกระทำความผิดอาญาที่เคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และความเท่าเทียมกันของแต่ละบุคคล โดยการสร้างความเข้าใจและสนับสนุนความสงบและสันติสุขในสังคมผ่านทาง การเยียวยาของผู้เสียหาย ผู้กระทำความผิดและสังคม

กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ยังเป็นการให้โอกาสบุคคลสามฝ่าย ในการช่วยกันแก้ไขปัญหาที่เกิดจากการกระทำความผิดอาญา บุคคลฝ่ายที่หนึ่ง คือ “ผู้เสียหาย” กระบวนการนี้เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เสียหายได้รับค่าสินไหมทดแทนและมีความรู้สึกที่ปลอดภัยขึ้น บุคคลฝ่ายที่สอง คือ “ผู้กระทำความผิด” กระบวนการนี้เปิดโอกาสให้ผู้กระทำความผิดได้ตระหนักถึงผลกระทบของการกระทำความผิดอาญาที่เกิดขึ้นกับบุคคลอื่น บุคคลฝ่ายที่สาม คือ “ตัวแทนของสังคม” กระบวนการนี้ช่วยทำให้สังคมเข้าใจถึงสาเหตุอันแท้จริงของการเกิดอาชญากรรม เพื่อหาทางป้องกันมิให้เกิดขึ้นอีก

กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เป็นต้นกำเนิดวิธีการต่าง ๆ หลายรูปแบบที่กว้างและไม่ตายตัว สามารถปรับใช้ได้กับทุกระบบยุติธรรมทางอาญาโดยยึดหลักเนื้อหาทางกฎหมายทางสังคมและทางวัฒนธรรม และไม่กระทบกระเทือนถึงสิทธิการดำเนินคดีอาญาของรัฐตามกฎหมายภายในแต่ละประเทศ

การนิยามศัพท์ (use of terms) หลักพื้นฐานของการใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ทางอาญา ได้ให้นิยามว่า “กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์” หมายถึง โครงการใด ๆ ที่ใช้กระบวนการสมานฉันท์ เพื่อให้บรรลุข้อตกลงสมานฉันท์ ดังนั้น กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์จึงหมายถึงกระบวนการใด ๆ ที่ผู้เสียหาย และผู้กระทำความผิดและบุคคลอื่น ๆ หรือสมาชิกในสังคมที่ได้รับผลกระทบกระเทือนจากการกระทำความผิดทางอาญา ได้เข้ามามีส่วนร่วม

³² “เรื่องเดียวกัน”, หน้า 133-137

อย่างจริงจังในการระงับข้อพิพาท และแก้ปัญหาที่เกิดจากการกระทำความผิดทางอาญา โดยความช่วยเหลือของผู้อำนวยความสะดวก

กระบวนการสมานฉันท์ หมายถึง การเจรจา การไกล่เกลี่ยการประชุมกลุ่ม เพื่อระงับข้อพิพาท

ข้อตกลงสมานฉันท์ หมายถึง ข้อสรุปที่เป็นผลมาจากการตกลงตามกระบวนการสมานฉันท์ ซึ่งรวมถึงแผนการต่างๆ เช่น การเยียวยาความเสียหาย การจ่ายค่าเสียหายให้ผู้เสียหาย การให้ผู้กระทำความผิดทำงานบริการสังคม เพื่อบรรลุดุติประสงคร่วมกันระหว่างประโยชน์ส่วนบุคคล ประโยชน์ส่วนรวม ความรับผิดชอบของคู่กรณี และการนำกลับมา ซึ่งความสัมพันธ์อันดีระหว่างผู้เสียหายกับผู้กระทำความผิด

คู่กรณี หมายถึง ผู้เสียหาย ผู้กระทำความผิดและบุคคลอื่นๆ หรือสมาชิกของชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากการกระทำความผิด

ผู้ช่วยเหลือ หมายถึง บุคคลที่มีความยุติธรรมและเป็นกลางซึ่งมีบทบาทในการช่วยเหลือ สนับสนุนการมีส่วนร่วมของคู่กรณี

การใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์³³ (Use of restorative justice programmes) หลักพื้นฐานของการใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ทางอาญา ได้อธิบายการใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ดังนี้

1) กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์สามารถปรับใช้ได้กับทุกช่วงของการดำเนินกระบวนการ

พิจารณาคดีอาญาภายใต้กฎหมายของประเทศนั้น

2) วิธีการสมานฉันท์ควรใช้เฉพาะกรณีที่พยานหลักฐานเพียงพอที่จะดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิด และผู้กระทำความผิดและผู้เสียหายต้องยินยอมกับการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ ซึ่งความยินยอมนั้นต้องเป็นความยินยอมโดยอิสระปราศจากการบังคับ และผู้ให้ความยินยอมสามารถถอนความยินยอมได้ตลอดเวลา ข้อตกลงที่เกิดจากกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ต้องเกิดจากความสมัครใจของทั้งสองฝ่าย และควรมีการระบุหน้าที่ที่สมเหตุสมผล และไม่เกินสมควร

3) ผู้เสียหาย และผู้กระทำความผิดควรตกลงกันได้ในเรื่องพื้นฐานที่เป็นฐานแห่งการมีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ การมีส่วนร่วมของผู้กระทำความผิดในกระบวนการสมานฉันท์จะไม่ถูกนำมาเป็นหลักฐานที่ชี้ว่าผู้กระทำความผิดได้รับสารภาพหากมีการพิจารณาดีในเวลาต่อมา

³³ “เรื่องเดียวกัน”, หน้า 135

4) ความหลากหลาย และวัฒนธรรมที่แตกต่างกันรวมทั้งความปลอดภัย
ของคู่กรณี ต้องนำมา

ประกอบการพิจารณาปรับใช้กับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์

5) ในกรณีที่กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ไม่สามารถนำมาใช้ได้
อย่างเหมาะสม คดีนั้นจะถูกโอนไปยังกระบวนการยุติธรรมทางอาญาปกติ ซึ่งเจ้าหน้าที่ที่ทำงานใน
กระบวนการยุติธรรมควรส่งเสริมผู้กระทำความผิดให้มีความรับผิดชอบต่อผู้เสียหาย และสังคม
และสนับสนุนการให้ผู้กระทำความผิดสามารถกลับคืนไปใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างปกติสุข

การดำเนินการกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์³⁴ (Operation of
restorative justice programmes) หลักพื้นฐานของการใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ทางอาญา
ได้กำหนดหลักเกณฑ์ต่าง ๆ ดังนี้ คือ

ประการแรก ในกรณีจำเป็น รัฐสมาชิกควรจัดทำ “ข้อเสนอแนะ และ
มาตรฐาน” ผ่านทางฝ่ายนิติบัญญัติ เพื่อจัดการกับการใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์
โดยข้อเสนอนั้นจะต้องสอดคล้องกับหลักพื้นฐานของการใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์
ทางอาญาที่กำหนดไว้ และต้องกำหนดในเรื่องดังต่อไปนี้

1. เงื่อนไขการเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์
2. การจัดการคดีอันเนื่องมาจากกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์
3. คุณสมบัติ การฝึกอบรม และการประเมินความสามารถของผู้อำนวย

ความสะดวก

4. การบริหารงานกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์
5. มาตรฐานของการดำเนินงานหรือกฎการปฏิบัติงานของกระบวนการ
ยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ประการที่สอง หลักประกันพื้นฐานในกฎหมายวิธีพิจารณาเพื่อการปฏิบัติ
ด้วยความเป็นธรรมต่อ

ผู้กระทำความผิดและผู้เสียหายต้องถูกนำมาใช้ในกระบวนการ
ยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ดังต่อไปนี้

1. ภายใต้งบบังคับแห่งกฎหมายภายในประเทศ ผู้เสียหายและผู้กระทำ
ความผิดต้องมีสิทธิที่จะปรึกษาทนายความ และล่าม นอกจากนี้ผู้เขี่ยวจะต้องมีสิทธิที่จะได้รับความ
ช่วยเหลือจากบิดามารดาหรือผู้แทนโดยชอบธรรม

³⁴ “เรื่องเดียวกัน”, หน้า 136

2. ก่อนที่จะให้ความยินยอมกับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ คู่กรณีต้องได้รับการแจ้งสิทธิ กระบวนการพิจารณา และผลกระทบที่เป็นไปได้ของการตัดสินใจของคู่กรณี

3. ผู้เสียหายและผู้กระทำความผิดไม่อาจถูกบังคับ หรือถูกชักนำโดยวิธีการที่ไม่เป็นธรรม ให้เข้าร่วมในกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ หรือให้ยอมรับข้อตกลงสมานฉันท์ประการที่สาม การสนทนาในกระบวนการเชิงสมานฉันท์ที่ไม่ได้ทำขึ้นในที่สาธารณะควรเป็นความลับ และไม่ถูกเปิดเผยในเวลาต่อมา ยกเว้นแต่โดยความยินยอมของคู่กรณีหรือโดยข้อกำหนดของกฎหมายภายใน

ประการที่สี่ ผลของข้อตกลงที่มาจากกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ควรจะได้รับการ

ตรวจสอบโดยกระบวนการศาลและทำขึ้นในรูปแบบคำพิพากษาของศาล ซึ่งข้อตกลงควรจะมีสถานะเดียวกับคำพิพากษาและควรจะยกเว้นการดำเนินคดีอาญาซ้ำอีกครั้งหนึ่งในการกระทำความผิดเดียวกัน

ประการที่ห้า เมื่อไม่มีการตกลงกันระหว่างคู่กรณี คดีควรจะถูกส่งกลับไปไปที่กระบวนการยุติธรรมปกติ

ประการที่หก การที่คู่กรณีไม่ปฏิบัติตามข้อตกลงอันเกิดจากกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ คดีจะ

ถูกส่งกลับไปไปที่กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์หรือกระบวนการยุติธรรมทางอาญาปกติ ขึ้นอยู่กับกฎหมายภายใน การไม่ปฏิบัติตามข้อตกลงอันเกิดจากกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ที่ไม่ใช่คำพิพากษาไม่ควรถูกพิจารณาเป็นสาเหตุแห่งการเพิ่มเติมของคดีอาญาที่พิจารณาต่อมา

ประการที่เจ็ด ผู้อำนวยการความสะดวก ควรจะปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเป็นกลาง และเคารพศักดิ์ศรี

ความเป็นมนุษย์ของคู่กรณี และควรจะทำให้คู่กรณีเคารพซึ่งกัน และกัน และควรสามารถบรรลุข้อตกลงระหว่างคู่กรณี

ประการที่แปด ผู้อำนวยการความสะดวกควรเข้าใจวัฒนธรรมท้องถิ่น และสังคม และควรได้รับการฝึกอบรมเบื้องต้นก่อนปฏิบัติหน้าที่ผู้อำนวยการความสะดวก

แผนการพัฒนาระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์³⁵ (Continuing development of restorative justice programmer) หลักพื้นฐานของการใช้กระบวนการยุติธรรมเชิง

³⁵ “เรื่องเดียวกัน”, หน้า 137

สมานฉันท์ทางอาญาได้กำหนดให้รัฐควรพิจารณาจัดทำยุทธศาสตร์และนโยบายของชาติที่มีจุดมุ่งหมายในการพัฒนากระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ รัฐควรจัดให้มีการปรึกษากันระหว่างองค์กรผู้มีอำนาจในกระบวนการยุติธรรมปกติกับผู้บริหารกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ เพื่อพัฒนาความเข้าใจร่วมกันและขยายประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เพื่อเพิ่มการปรับใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ และการนำแนวคิดเชิงสมานฉันท์มาปรับใช้กับกระบวนการยุติธรรม

ข้อยกเว้น³⁶ (Saving clause) หลักพื้นฐานของการใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ทางอาญาไม่ได้กระทบกระเทือนต่อสิทธิใด ๆ ของผู้กระทำความผิด หรือผู้เสียหาย ซึ่งได้กำหนดไว้ภายในกฎหมายของประเทศนั้น ๆ หรือในกฎหมายระหว่างประเทศที่มีผลใช้บังคับอยู่

2.3.5 แนวคิดในการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้

กระบวนการยุติธรรมทางอาญามีเป้าหมายในการที่รัฐจะต้องนำผู้กระทำความผิดมาสู่กระบวนการพิจารณาและพิพากษาเพื่อบังคับให้เป็นไปตามกฎหมายอาญาที่กำหนดให้ผู้กระทำความผิดทางอาญาต้องรับโทษตามที่กฎหมายบัญญัติ แต่การลงโทษตามกฎหมายอาญานั้น มิได้หมายความว่าต้องนำตัวผู้กระทำความผิดตามที่กฎหมายกำหนดไว้ โดยการลงโทษจำคุกหรือปรับตามที่กำหนดเสมอไป แต่อาจมีมาตรการที่ไม่จำต้องใช้โทษจำคุก แต่ใช้มาตรการอื่นๆ แทนโทษจำคุก เช่น การทำงานบริการสังคม หรือการฟื้นฟูจิตใจผู้กระทำความผิดก็ได้ ทั้งนี้ โดยมีเป้าหมายของการลงโทษเพื่อการทดแทนการกระทำของผู้กระทำผิดที่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้เสียหายและสังคมหรือการลงโทษเพื่อประโยชน์ในการลดอาชญากรรม ตามหลักทฤษฎีอรรถประโยชน์นิยมของการลงโทษไม่ว่าจะเป็นการลงโทษโดยข่มขู่ หรือโดยแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด หรือการตัดผู้กระทำความผิดออกจากสังคมก็ตาม แนวคิดในการลงโทษ และพัฒนาการของการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดตามที่กล่าวมามีข้อจำกัดประการหนึ่งที่ไม่อาจบรรลุวัตถุประสงค์ในการดำเนินการได้ คือ การใช้มาตรการทางกฎหมายที่ทำให้คู่กรณีสามารถมีความเข้าใจซึ่งกันและกัน เพื่อผลในการลดความขัดแย้งหรือความอาฆาตพยาบาทต่อกัน ซึ่งจะก่อให้เกิดผลในการกระทำความผิดซ้ำได้ เพราะยังมีความไม่เข้าใจกันอยู่ ดังนั้น การลงโทษโดยวัตถุประสงค์ของการทดแทนหรือการลงโทษ เพื่อข่มขู่ แก้ไข ฟื้นฟู หรือการตัดออกจากสังคมจึงไม่อาจลดอาชญากรรม หรือสามารถลดความขัดแย้งระหว่างคู่กรณีหรือคนในสังคมได้อย่างแท้จริง แต่กลับจะเพิ่มความขัดแย้งระหว่างคู่กรณีมากขึ้น หากคู่กรณีไม่ยอมรับในผลของคำพิพากษา หรือคำชี้ขาดตัดสินของศาล เนื่องจากกระบวนการในการดำเนินคดีอาญาในศาลยุติธรรมปัจจุบันอาจไม่สามารถ

³⁶“เรื่องเดียวกัน”, หน้า 137

หาข้อเท็จจริงได้เนื่องจากไม่มีพยานหลักฐาน ยังมีความไม่ชัดเจนในการนำสืบทำให้ศาลยกฟ้องหรือบางกรณีที่มีการลงโทษโดยจำเลยไม่ยอมรับผิด จึงอาจทำให้มีความคิดในการแก้แค้นหลังจากที่ได้รับการปล่อยตัวหรือพ้นโทษแล้ว³⁷

ดังนั้น หากจะเปรียบเทียบการดำเนินคดีอาญาในระบบเดิมกับการดำเนินกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ อาจเปรียบเทียบได้สามประการ คือ ประการแรก นิยามของอาชญากรรมในระบบดั้งเดิม หมายถึงการกระทำความผิดต่อกฎหมายอันเป็นกฎข้อบังคับของรัฐ เพื่อให้คนปฏิบัติตาม และเน้นที่ความรับผิดชอบที่มีต่อการฝ่าฝืน แต่กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ เห็นว่าเป็นการกระทำที่บุคคลหนึ่งได้กระทำความผิดต่ออีกบุคคลหนึ่ง จึงเน้นที่ความรับผิดชอบในหน้าที่ที่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อผู้หนึ่งหรือสังคม ประการที่สอง เป้าหมายของกระบวนการยุติธรรมในระบบเดิมเน้นการลงโทษแต่เพียงอย่างเดียว ซึ่งมุ่งที่ผู้กระทำความผิด ส่วนกระบวนการยุติธรรมทางอาญาเชิงสมานฉันท์เน้นการชดใช้ความเสียหายที่เกิดขึ้น พื้นฟูความเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างคู่กรณีและสังคมเพื่อให้เกิดความเข้าใจซึ่งกันและกัน ในประการสุดท้าย กระบวนการยุติธรรมดั้งเดิม เน้นกระบวนการพิจารณาพิพากษาที่มุ่งค้นหาความจริง และกระบวนการลงโทษที่มีถูกต้องเที่ยงธรรม โดยมีเจ้าพนักงานเป็นผู้รวบรวมและศาลเป็นผู้ตัดสินชี้ขาด โดยละเอียดไม่ได้คำนึงถึงความพึงพอใจหรือการเปิดโอกาสให้ผู้กระทำความผิดได้นำเสนอสาเหตุของการนำมาสู่การกระทำความผิดเลย และไม่เปิดโอกาสให้สังคมได้เข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทางการดำเนินการในเรื่องนี้ ส่วนในกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เน้นความเสมอภาคและความพึงพอใจระหว่างคู่กรณี การมีส่วนร่วมของสังคม คู่กรณี เจ้าพนักงานและศาลในการสร้างความเข้าใจและหาทางออกที่เหมาะสมสำหรับในแต่ละเรื่องเพื่อสร้างความพึงพอใจให้ทุกฝ่ายและผู้เสียหายหรือสังคมได้รับการเยียวยาที่เหมาะสม³⁸ ข้อโต้แย้ง และข้อสนับสนุนในการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้³⁹

³⁷ “เรื่องเดียวกัน”, หน้า 40

³⁸ “เรื่องเดียวกัน”, หน้า 41

³⁹ สรวิศ ลิ้มปรีงยี, การไกล่เกลี่ยฟื้นสัมพันธ์ในคดีอาญา, *วารสารระงับข้อพิพาทปริทัศน์*, ตอน 2, (กุมภาพันธ์ 2549), หน้า 46-54

สรวิศ ลิ้มปรีงยี, การไกล่เกลี่ยฟื้นสัมพันธ์ในคดีอาญา, *วารสารระงับข้อพิพาทปริทัศน์*, ตอน 5,

มิถุนายน 2549, หน้า 37-45

ตารางที่ 2.1 ข้อโต้แย้งในการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์

ข้อโต้แย้งในการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้	ข้อสนับสนุนการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้
<p>1) การขาดความสม่ำเสมอและความได้สัดส่วน เพราะ การจะ ยุติ ตาม ข้อตกลงเป็นเรื่องที่อาจมี ความแตกต่างระหว่างผู้เสียหายกับผู้กระทำ ความผิดในแต่ละคดี ดังนั้น จำเลยกระทำ ความผิดในลักษณะเดียวกัน อาจต้องปฏิบัติตาม มาตรการในข้อตกลงที่แตกต่างกัน และในบาง กรณิ จำเลยอาจได้รับการลงโทษที่รุนแรงเกิน สัด ส่วน ได้ เพราะ ไม่มีข้อตกลง มาตรการที่จะ ควบคุมความรุนแรงในการต้องปฏิบัติตาม</p> <p>2) กระบวนการนุ่มนวลเกินไปและไม่สามารถป้องปรามมิให้มี การกระทำ ความผิดขึ้นอีกเนื่องจาก เป็นมาตรการที่มุ่งการแก้ไขเยียวยาผู้เสียหายเป็น สำคัญและไม่ได้มุ่งเน้นการลงโทษจำเลยทำให้ผู้ ที่คิดจะกระทำ ความผิดใน ลักษณะเดียวกันมิได้ เกิด ความเกรงกลัว ใน โทษ หาก ได้กระทำ ความผิด เช่นเดียวกับจำเลย</p>	<p>1) เป้าหมายของการดำเนินการตามกระบวนการ ยุติธรรมทางอาญา คือ การปฏิบัติต่อผู้กระทำ ความผิด แตกต่างจากการดำเนินกระบวนการยุติธรรมเชิง สมานฉันท์ที่ต้องการเยียวยาให้แก่ผู้เสียหาย ดังนั้น สิทธิของผู้กระทำ ความผิดในระหว่าง การพิจารณาจึง เป็นปัญหาลำดับรองในการดำเนินกระบวนการดังกล่าว ซึ่งแตกต่างจากการดำเนินคดีอาญาที่เน้นการ คุ้มครองสิทธิในการต่อสู้คดีของจำเลยและการปฏิบัติที่เหมาะสมกับผู้ต้องโทษ แต่กระบวนการยุติธรรม เชิงสมานฉันท์มีพื้นฐานในการปฏิบัติที่ให้ความเคารพต่อความเสมอภาคและความเท่าเทียมกันและ สม่ำเสมอไม่ว่าจะเป็นผู้เสียหายและผู้กระทำ ความผิด และการบรรลุข้อตกลงต้องไม่อยู่ภายใต้การบังคับ แต่ต้องเป็นความสำนึกได้ของผู้กระทำ ความผิด</p> <p>2) เป็นมาตรการที่นุ่มนวลเกินไป เพราะกระบวนการ ยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มิได้มุ่งที่การลงโทษแต่มุ่งที่การรักษาความสัมพันธ์ที่ดีและการเยียวยาทางจิตใจ ดังนั้น การที่ทั้งสองฝ่ายได้หันหน้ามาพูดคุยกันเป็นวิถีทางในการสร้างความรู้สึกดีต่อกัน</p> <p>3) การใช้ผู้เสียหายเป็นประ โยชนกับผู้กระทำ ความผิด เนื่องจากกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ดำเนินไปเพื่อประ โยชนของฝ่ายผู้เสียหายเอง และการยอมรับ ข้อเสนอของข้อสนับสนุนการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้</p> <p>4) ผู้กระทำ ความผิดผู้เสียหายต้องคำนึงถึงประ โยชนสูงสุดของผู้เสียหายเป็นสำคัญ เพราะการยอมรับข้อตกลง เป็นอำนาจการตัดสินใจของผู้เสียหายมิใช่ของจำเลย อีกทั้งผู้เสียหายมีสิทธิถอนตัวจากการดำเนินกระบวนการ พิเคราะห์ได้หากเห็นว่าถูกใช้ประ โยชนโดยมิชอบ</p>

ตารางที่ 2.1 (ต่อ)

ข้อโต้แย้งในการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้	ข้อสนับสนุนการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้
3) การใช้ผู้เสียหายเพื่อประโยชน์ของจำเลยเนื่องจากจำเลยอาจใช้สิ่งจูงใจหรือให้ประโยชน์แก่ผู้เสียหายเพื่อให้ผู้เสียหายแสดงความเห็นสนับสนุนรายงานที่เสนอต่อศาลเพื่อจะทำให้จำเลยหลุดพ้นจากการต้องรับโทษจำคุกหรือโทษ ประการอื่น ข้อโต้แย้งในการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้	5) การใช้อิทธิพลในการกำหนดข้อตกลงในขั้นตอนของการดำเนินกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ จะมีการให้คำแนะนำหรือให้คำปรึกษาแก่ผู้ที่อ่อนแอ ไม่ว่าจะเป็นฝ่ายผู้กระทำความผิดหรือผู้เสียหาย เพื่อให้สามารถตัดสินใจได้รอบด้าน หรืออาจใช้การตกลงโดยไม่ต้องเผชิญหน้ากันก็ได้ โดยใช้คนกลางเป็นผู้ประสาน
4) อำนาจหรืออิทธิพลที่ไม่เท่าเทียมกันทั้งนี้เพราะผู้เสียหายกับผู้กระทำความผิดอาจมีสถานะทางสังคมเศรษฐกิจหรือด้านอื่นๆที่แตกต่างกันทำให้ฝ่ายหนึ่งมีอำนาจเหนืออีกฝ่ายหนึ่งมากจนเป็นเหตุให้บีบบังคับให้ฝ่ายที่มีอำนาจน้อยกว่ายอมรับการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งจึงเป็นไปได้ที่ฝ่ายที่มีอำนาจมากกว่าจะมีอิทธิพลต่อการยอมรับข้อตกลงในการประชุม	6) สิทธิของจำเลยในกระบวนการยุติธรรมที่มีที่ 7) ปรึกษาทนายความนั้นมีความจำเป็นหากเป็นการสืบพยานเพื่อการต่อสู้คดี แต่กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ เป็นการดำเนินการภายใต้หลักความเสมอภาค และการยอมรับ ดังนั้น ความจำเป็นที่จะให้มีความหมายเพื่อแก้ต่างจึงไม่จำเป็น
5) การละเมิดสิทธิตามกฎหมายของจำเลยเพราะการดำเนินกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มักจะไม่มีความหมายแคบแต่เป็นกลุ่มคนที่มีความกังวลและห่วงใยต่อผู้เสียหายและผู้กระทำความผิด ซึ่งจะเข้ามาช่วยแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นจึงไม่ใช่ชุมชนที่มีความเห็นหรือการลงโทษต่อผู้กระทำความผิดอย่างสาสม	8) การรุมลงทัณฑ์โดยชุมชน ในกรณีนี้มีข้อสังเกต 9) ว่าการแก้แค้นในชุมชนมีอยู่เสมอ แต่ไม่ถือว่าเป็นการดำเนินกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ เพราะบทบาทของชุมชนที่เข้ามาจะต้องมีความหมายแคบ ไม่ใช่ชุมชนเชิงภูมิศาสตร์ หรือสังคม แต่เป็นกลุ่มคนที่มีความกังวลและห่วงใยต่อผู้เสียหายและผู้กระทำความผิด ซึ่งจะเข้ามาช่วยแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นจึงไม่ใช่ชุมชนที่มีความเห็นหรือการลงโทษต่อผู้กระทำความผิดอย่างสาสม
6) การรุมลงทัณฑ์โดยชุมชน การกระทำความผิดของผู้กระทำในบางกรณีก่อให้เกิดความโกรธแค้นในชุมชนและการกำหนดให้ชุมชนสามารถร่วลงโทษผู้กระทำความผิด ผู้กระทำความผิดจะถูกลงโทษอย่างไม่มีความขอบเขต เพราะขึ้นอยู่กับว่าชุมชนมีความเห็นถึงความร้ายแรงของการกระทำความผิด	10) ไม่อาจแก้ไขผู้กระทำความผิดโดยสันดานได้ 11) กรณีนี้เป็นที่ยอมรับว่ากระบวนการยุติธรรมแบบใดก็ไม่อาจแก้ไขผู้กระทำความผิดได้ทุกกรณี ซึ่งแม้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์จะแก้ไขไม่ได้ แต่ในกรณีอื่นก็ถือว่ากระบวนการนี้เสนอวิธีการที่เป็นไปได้มากกว่ากระบวนการที่มีอยู่ นอกจากนี้แม้จะมีการลงโทษหนัก เพื่อให้คนเกรงกลัว แต่ก็ไม่มีสถิติใดที่ระบุว่าผู้กระทำความผิดจะเกรงกลัวและไม่กล้ากลับมากระทำความผิดอีก และบางครั้งก็หลบเลี่ยงการจับกุมหรือกระทำความผิดเพิ่มในเรื่องจำ ในทางตรงกันข้ามหากให้ครอบครัวหรือชุมชนเข้ามาช่วยแก้ไขปัญหาก็จะทำให้สังคมเข้า

ตารางที่ 2.1 (ต่อ)

ข้อโต้แย้งในการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้	ข้อสนับสนุนการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้
<p>อย่างไร และต้องการให้ผู้กระทำความผิด ชดใช้ เพียงใด จึงอาจเกิน สัดส่วนที่ผู้กระทำความผิดก่อให้เกิดขึ้นแก่สังคมที่ชุมชนกำหนด มาตรการลงโทษ โดยผ่านทางกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ จึงไม่บรรลุเป้าประสงค์ในการดำเนินการที่ต้องการความสมานฉันท์ ไม่ใช่การรุมกดดัน ผู้กระทำความผิดทำให้ผู้กระทำความผิดไม่ได้รับการคุ้มครองเท่าที่ควร</p> <p>7) ไม่สามารถจัดการกับพวกอาชญากร โดยสันดานเพราะการพบปะพูดคุย แสดงความรู้สึกต่าง ๆ ในกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ไม่อาจทำให้บุคคลเหล่านั้นรู้สึกในความคิดของตนและท้ายที่สุดคน เหล่านั้นจะกลับมาก่อทำความผิดซ้ำ</p> <p>8) ค่าใช้จ่ายในการดำเนินกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มีความจำเป็น ต้องมีค่าใช้จ่าย และต้องใช้เวลาานพอสมควรจนกว่าผู้เสียหายและผู้กระทำ ความผิดจะยินยอมและมีความเข้าใจกัน ทั้งนี้การกระทำตามกระบวนการต่าง ๆ จะต้องมีค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้นและการกระทำความผิดเล็กน้อยอาจไม่คุ้มค่ากับ ค่าใช้จ่ายที่เสียไปในการดำเนินการ ดังกล่าว</p>	<p>มีส่วนร่วมในการรับรู้และร่วมมือในการควบคุมมิให้กระทำความผิดซ้ำอีก</p> <p>1) ค่าใช้จ่ายในการดำเนินการที่เพิ่มขึ้น เพราะมีกระบวนการเพิ่มขึ้นและอาจไม่คุ้มค่ากับการดำเนินการ ในคดีเล็กน้อย กรณีนี้มีข้อโต้แย้งว่าไม่น่าจะมีค่าใช้จ่ายมากกว่าการดำเนินคดีในกระบวนการ โดยปกติ ซึ่ง กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ไม่ได้มีข้อจำกัดว่าจะต้องกระทำในคดีเล็กน้อย ซึ่งอาจดำเนินการในคดี ร้ายแรงด้วย ในการกำหนดวิธีการติดตามความประพฤติหรือกำหนดเงื่อนไขในการคุมประพฤติจะต้องมี ความร่วมมือระหว่างเจ้าพนักงานคุมประพฤติกับบุคคลในชุมชน ซึ่งอาจใช้เวลานานในการปรับปรุงความ ประพฤติเพื่อให้ผู้กระทำความผิดปฏิบัติตามเงื่อนไขที่กำหนด</p>

มาตรการในการดำเนินคดีอาญาตามแนวคิดและวิธีการที่ใช้ในกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มีความแตกต่างจากกระบวนการยุติธรรมที่ใช้ในการดำเนินคดีในปัจจุบันซึ่งแยกออกได้ดังนี้⁴⁰

1) เป้าหมายในการดำเนินคดีในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในปัจจุบันมุ่งเป้าหมายของการค้นหาความจริงในคดี ว่าการกระทำของจำเลยได้กระทำความผิดตามที่โจทก์ฟ้องหรือตามที่กฎหมายกำหนดหรือไม่ และเมื่อพิจารณาแล้วว่าผิดจะมีกระบวนการกำหนดโทษตามที่กฎหมายบัญญัติและตามลักษณะของผู้กระทำผิดและสภาพแวดล้อมของผู้กระทำความผิดเพื่อให้มีการลงโทษที่เหมาะสม ในขณะที่กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ มุ่งเป้าหมายของการดำเนินคดีไปที่การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีให้แก่คู่กรณี โดยสร้างความเข้าใจต่อกัน และความเข้าใจของสังคมที่มีต่อผู้กระทำความผิด เมื่อคู่กรณีและชุมชนหรือสังคมมีความเข้าใจสาเหตุของการกระทำความผิดและผู้กระทำความผิดได้รับทราบความเสียหายของผู้เสียหายหรือสังคมได้รับแล้ว จึงมีกระบวนการที่ร่วมกันกำหนดทางออกแห่งความเสียหาย ที่ได้ก่อให้เกิดขึ้นและป้องกันปัญหาที่จะเกิดขึ้นต่อไป จากการกระทำของผู้กระทำความผิด

2) กระบวนการในการดำเนินคดีในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในปัจจุบันมีบุคลากรที่เป็นเจ้าพนักงานและศาลเป็นหลักในการดำเนินการ และเปิดโอกาสให้โจทก์ จำเลยเข้าร่วมค้นหาความจริง และมีส่วนร่วมในการเสนอข้อเท็จจริงเพื่อประกอบการลงโทษ แต่ในกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ กระบวนการที่ดำเนินการมิใช่มุ่งเป้าไปที่ข้อเท็จจริงในเรื่องการกระทำ ความผิดกับการกำหนดโทษ แต่เน้นการเปิดโอกาสให้ผู้กระทำความผิดได้อธิบายเหตุแห่งการกระทำความผิด ความรู้สึกที่ตนได้กระทำ ส่วนผู้เสียหาย และสังคมหรือชุมชนได้อธิบายถึงความรู้สึก ความเจ็บปวดหรือความเสียหายที่ได้รับจากการกระทำความผิด และได้โอกาสในการเสนอความคาดหวังของตนว่าควรจะดำเนินการอย่างไรในเรื่องดังกล่าวเพื่อให้ผู้กระทำผิด หรือเจ้าพนักงานหรือศาลทราบ และเมื่อผู้กระทำความผิดได้ทราบถึงความคาดหวังของผู้เสียหาย หรือสังคมหรือผู้ที่เกี่ยวข้องแล้ว ก็จะมีโอกาสที่จะรับผิดชอบต่อการกระทำของตน แทนที่จะถูกลงโทษโดยไม่ได้ยินยอมพร้อมใจว่าเป็นผู้กระทำความผิด ดังนั้น ในกรณีหลังนี้ผู้กระทำความผิด ผู้เสียหาย บุคคลในชุมชน จึงมีส่วนในการกำหนดวิธีการแก้ไขปัญหาเรื่องนี้มากกว่าเจ้าพนักงาน หรือศาลเหมือนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในปัจจุบัน

⁴⁰ สถาบันวิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, “กระบวนการสร้างความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในศาลยุติธรรม”, หน้า 52-53

3) กระบวนการบังคับให้เป็นไปตามหลักกฎหมายหรือข้อตกลง ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาปัจจุบัน เมื่อศาลมีคำพิพากษาลงโทษแล้ว หากเป็นโทษจำคุกจะมีพนักงานเจ้าหน้าที่ ซึ่งอาจเป็นเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์หรือเจ้าพนักงานคุมประพฤติ เป็นผู้บังคับให้เป็นไปตามคำพิพากษา และโดยส่วนใหญ่จะไม่มีส่วนร่วมของชุมชนหรือประชาชนในท้องถิ่นที่จะช่วยกันกำกับดูแลความประพฤติของผู้ต้องโทษ แต่ในกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์นั้น การกำหนดรูปแบบของการลงโทษเกิดจากความเห็นพ้องต้องกันระหว่างผู้กระทำความผิด ผู้เสียหาย ผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการกระทำความผิดและชุมชน ดังนั้น กระบวนการที่กำหนดให้ต้องปฏิบัติหรือเงื่อนไขที่กำหนดเพื่อให้ผู้กระทำความผิดต้องกระทำหรือไม่ ก่อให้เกิดการกระทำความผิดซ้ำอีก จึงเป็นมาตรการที่ชุมชนต้องเข้ามามีส่วนในการกำกับหรือประเมินผลการปฏิบัติของผู้กระทำความผิดที่ได้ให้สัญญาในการตกลงนั้นด้วย

ตารางที่ 1.2 เปรียบเทียบ กระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก กับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์⁴¹

กระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก (Conventional Criminal Justice)	กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice)
1. การกระทำผิดอาญาถือเป็นการกระทำละเมิดต่อรัฐ 2. การกระทำผิดอาญาเป็นการละเมิดต่อกฎหมาย ถือเป็นการละเมิดอำนาจรัฐจึงต้องนำตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษ 3. วัตถุประสงค์หลักต้องการนำ “ผู้กระทำผิด” มาลงโทษ โดยมุ่งผลในการแก้แค้นทดแทน สร้างความข่มขู่ยับยั้ง และตัดโอกาสไม่ให้เกิดซ้ำอีก	1. การกระทำผิดอาญาเป็นการทำลายสัมพันธ์ภาพที่ 2. การกระทำผิดอาญาก่อให้เกิดผลกระทบหรือ 3. วัตถุประสงค์หลักต้องการการฟื้นฟู ความเสียหาย หรือผลกระทบจากการกระทำความผิดให้ทุกฝ่าย ที่ได้รับผลร้าย ซึ่งรวมทั้ง “ผู้เสียหาย” หรือ “เหยื่อ อาชญากรรม” “ผู้กระทำผิด” และ “ชุมชน” เพื่อให้มีการชดเชย การแก้ไขฟื้นฟู และการกลับ เข้าสู่สังคม
4. คำถามพื้นฐาน 3 ข้อ - การกระทำเป็นความผิดต่อกฎหมายเรื่องใด - ใครเป็นผู้กระทำ - จะนำผู้กระทำมาลงโทษได้อย่างไร	4. คำถามพื้นฐาน - “ความเสียหาย” หรือ “ผลกระทบ” ที่เกิดขึ้นคือ อะไร - จะแก้ไขเยียวยาได้อย่างไร - ใครจะเป็นผู้แก้ไขเยียวยาและด้วยวิธีอะไร

⁴¹ กิตติพงษ์ กิตยารักษ์, “ความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์หลักการและแนวคิด” ใน กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์: ทางเลือกใหม่สำหรับกระบวนการยุติธรรมไทย, หน้า 10

2.3.6 ประเภทคดีและขั้นตอนของการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ ประเภทความผิดที่นำยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้

การนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ นั้น ไม่ได้จำกัดว่าจะต้องนำมาใช้กับความผิดเล็กน้อยเท่านั้น เช่น ในประเทศแคนาดาได้มีการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ไปใช้ในกรณีการประพุดมิชอบของเจ้าหน้าที่รัฐ ในรัฐเท็กซัสได้ใช้ในคดีฆาตกรรม เพื่อให้เหยื่อที่มีชีวิตหลงเหลืออยู่ หรือญาติได้มีโอกาสพบผู้กระทำความผิด เพื่อสร้างความรู้สึกที่ดีขึ้น ในสังคมโลกส่วนใหญ่มีการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้กับความผิด 6 ประเภท คือ ⁴²

1) ความผิดที่เด็กหรือเยาวชนเป็นผู้กระทำ (Juvenile Delinquents)

ในประเทศนิวซีแลนด์ และประเทศออสเตรเลีย มีการใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับคดีที่เด็กและเยาวชนเป็นผู้กระทำความผิด โดยใช้รูปแบบการประชุมกลุ่มครอบครัว

2) ความผิดที่เกิดจากความรุนแรงในครอบครัว (Domestic Violence)

ความรุนแรงในครอบครัวถือว่าเป็นปัญหาสังคมกึ่งอาชญากรรม ที่จะต้องใช้กระบวนการยุติธรรมที่มีลักษณะเฉพาะเพื่อให้ความสำคัญกับเหยื่อ หรือผู้เสียหาย โดยคำนึงถึงความรู้สึกของผู้เสียหาย และแสวงหาวิธีการที่จะให้ผู้กระทำความผิดเยียวยาจิตใจ และปรับปรุงแก้ไขความประพฤติ และเพื่อรักษาสถานะของครอบครัวให้สามารถดำรงอยู่ได้ โดยสมาชิกในครอบครัวสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างปกติสุข

3) ความผิดอาญาต่อส่วนตัวหรือความผิดอาญาที่ยอมความกันได้

คดีอาญาประเภทนี้เป็นความผิดที่กฎหมายบัญญัติไว้ โดยเฉพาะให้เป็นความผิดอันยอมความได้ ซึ่งปกติมีลักษณะที่กระทบกระเทือนต่อสิทธิส่วนบุคคล มิได้กระทบกระเทือนสาธารณชน กฎหมายจึงกำหนดให้มีการถอนคำร้องทุกข์ได้ กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์จึงเหมาะสมอย่างยิ่งที่นำมาใช้กับความผิดประเภทนี้

4) ข้อพิพาททางแพ่งเกี่ยวเนื่องคดีอาญา

การกระทำความผิดบางอย่างผู้กระทำมีความผิดทั้งทางแพ่ง และทางอาญา ผู้กระทำจึงต้องรับผิดชอบตามกฎหมายอาญาและชดเชยค่าเสียหายให้กับผู้เสียหาย ซึ่งข้อพิพาทประเภทนี้จะระงับลงเมื่อคู่กรณีได้มีการตกลงประนีประนอมกัน

⁴² อัจฉริยา ชูตินันท์, “กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์โดยวิธีการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน เพื่อหันเหคดีเด็กและเยาวชน โดยไม่ต้องขึ้นสู่ศาลเยาวชนและครอบครัว”, หน้า 24

5) ความผิดเล็กน้อยๆ เพื่อหลีกเลี่ยงการจำคุกระยะสั้น

ความผิดอาญาที่มีโทษเล็กน้อยเท่านั้น แต่กฎหมายมิได้บัญญัติให้เป็นความผิดอันยอมความได้ เพราะถือเป็นความผิดต่อแผ่นดิน ทำให้ต้องมีการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีตามลำดับขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ซึ่งกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เป็นทางเลือกในการเบี่ยงเบนคดีประเภทนี้ออกจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญาตามปกติ เพื่อหลีกเลี่ยงการลงโทษจำคุกระยะสั้นอันก่อให้เกิดผลเสียหายแก่ผู้กระทำและสังคมมากกว่า

6) คดีครอบครัว

กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์สามารถนำมาใช้กับคดีครอบครัว เช่น กรณีฟ้องหย่า ซึ่งจะช่วยให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ทุกฝ่าย

ขั้นตอนที่นำกระบวนการยุติธรรมที่นำยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ไปใช้

กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ เป็นมาตรการที่สามารถใช้ได้ ในทุกขั้นตอนทั้งก่อนและหลังการพิจารณาคดี ระหว่างการพิจารณาคดี และภายหลังการพิจารณาคดี ดังนี้⁴³

1) ขั้นตอนก่อนคดีเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม

เป็นการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในชุมชนมาใช้เพื่อไกล่เกลี่ยความขัดแย้งที่ไม่ซับซ้อนสำหรับคดีอาญาบางประเภทที่ไม่ร้ายแรง โดยดำเนินการก่อนที่จะมีการร้องทุกข์ หรือกล่าวโทษต่อพนักงานสอบสวน

2) ขั้นตอนเมื่อคดีความเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมและก่อนพิพากษาคดี

เป็นการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในชั้นตำรวจ ชั้นอัยการ และชั้นพิจารณาคดีของศาล กล่าวคือ ในชั้นตำรวจ พนักงานสอบสวนสามารถนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในคดีความผิดลหุโทษ โดยใช้การเปรียบเทียบปรับ คดีความผิดอันยอมความได้ อาจเรียกคู่กรณีมาไกล่เกลี่ย หากสามารถตกลงกันได้ผู้เสียหายก็จะถอนคำร้องทุกข์ คดีความผิดที่เกิดจากการกระทำโดยประมาท กรณีนี้ต้องเป็นกรณีที่การกระทำโดยประมาทนั้นอยู่ในอำนาจที่พนักงานสอบสวนสามารถทำการเปรียบเทียบปรับได้และคดีความผิดที่เกิดจากความรุนแรงในครอบครัว พนักงานสอบสวนอาจเรียกคู่กรณีมาทำการไกล่เกลี่ย หากสามารถตกลงกันได้ผู้เสียหายสามารถถอนคำร้องทุกข์ พนักงานสอบสวนจะทำบันทึกข้อตกลงหากมีการปฏิบัติตามข้อตกลงแล้วคดีนั้นก็ยุติไปได้โดยไม่ต้องมีการฟ้องคดีในชั้นพนักงานอัยการ พนักงานอัยการสามารถนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในคดีความ

⁴³ “อ้างแล้ว”, หน้า 26-27

รุนแรงในครอบครัว คดีที่ไม่เกิดประโยชน์ต่อสาธารณะในการฟ้องร้องดำเนินคดี คดีที่เด็ก และเยาวชนเป็นผู้กระทำความผิด คดีความผิดต่อส่วนตัวหรือศีลหุโทษที่ไม่สามารถตกลงกันในชั้นสอบสวนได้ เมื่อสำนวนการสอบสวนมาถึงพนักงานอัยการ พนักงานอัยการสามารถสอบถามไปยังคู่พิพาทเพื่อดำเนินการไต่ถาม⁴⁴ สำหรับในชั้นการพิจารณาคดีของศาล ศาลสามารถใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ได้ตลอดเวลาก่อนที่จะมีคำพิพากษา

3) ขั้นตอนหลังจากพิพากษาคดี

เป็นการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในชั้นราชทัณฑ์ เมื่อมีการจำคุกผู้กระทำความผิดมาระยะหนึ่ง หากผู้กระทำความผิดได้รับการพักการลงโทษ หรือในเวลาใดที่ผู้กระทำความผิดจะสิ้นสุดการรับโทษจำคุกกลับคืนสู่ชุมชน กรณีเหล่านี้สามารถนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ได้

2.3.7 การนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในการกระทำผิดของเด็ก

กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ เป็นแนวคิดที่อยู่ในกลุ่มทฤษฎีทางอาชญาวิทยาด้าน positive โดยมีแนวคิดในการแก้ไขตัวผู้กระทำความผิดเป็นหลัก เน้นที่สาเหตุและพยายามแก้ปัญหาที่สาเหตุ แต่ได้เพิ่มสิ่งใหม่เข้ามา คือ เรื่องสิทธิของเหยื่ออาชญากรรม เพื่อให้ผู้ที่มีส่วนได้เสียจากอาชญากรรมได้กลับคืนสู่สภาพเดิม อันเป็นกระบวนการที่สร้างความสมานฉันท์และส่งเสริมความปรองดองให้แก่ทุกฝ่าย ซึ่งในหลายประเทศ เช่น ประเทศนิวซีแลนด์ ประเทศออสเตรเลีย ประเทศญี่ปุ่น ประเทศสิงคโปร์ ประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศแคนาดา รวมทั้งประเทศไทยได้นำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในการแก้ปัญหาเด็ก หรือเยาวชนกระทำความผิด โดยมองว่าการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนที่เกิดขึ้นเป็นเรื่องที่บุคคลหนึ่งกระทำต่ออีกบุคคลหนึ่งมากกว่าการมองว่าเป็นการกระทำต่อรัฐ และต้องการให้เด็กและเยาวชนกลับคืนสู่สังคมโดยเร็ว โดยไม่ต้องการสร้างตราบาปให้แก่เด็กและเยาวชน และเพื่อเป็นการสร้างจิตสำนึกให้เด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดกลับตัวเป็นคนดี พร้อมทั้งยินยอมชดเชยค่าเสียหายที่เกิดขึ้น และให้ผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายได้มีโอกาสพูดคุยเพื่อสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างกัน

ดังนั้นกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์จึงได้ถูกนำมาใช้ในฐานะที่เป็นกระบวนการยุติธรรมทางเลือก ไม่ใช่เป็นการทดแทนกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็ก และเยาวชนกระทำความผิด ทั้งนี้เพื่อแก้ไขปัญหาคดีเด็กและเยาวชนกระทำความผิด โดยมีความมุ่งหมายให้บรรลุผลในทางสมานฉันท์ และสร้างความพึงพอใจให้แก่ทุกฝ่ายไม่ว่าจะเป็นผู้เสียหาย เด็ก หรือ

⁴⁴ ระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุด ว่าด้วยกรไต่ถามและประนอมข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นพนักงานอัยการ พ.ศ. 2555

เยาวชนที่กระทำความผิด และสมาชิกในชุมชน อีกทั้งยังเป็นการช่วยลดภาระของกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนกระแสหลัก ช่วยป้องกันไม่ให้เด็กหรือเยาวชนนั้นกลับมากระทำความผิดซ้ำ

วัตถุประสงค์ของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์สำหรับเด็กมี 3 ประการ คือ

- 1) มาตรการที่ใช้กับเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดให้เกิดความรู้สึกผิดชอบชั่วดีโดยการแสดงความรับผิดชอบในผลจากการกระทำความผิดของตนเอง
- 2) มาตรการในการแก้ไขฟื้นฟูโดยกระบวนการพัฒนาศักยภาพ และความสามารถของผู้กระทำความผิด
- 3) มาตรการเพิ่มความปลอดภัยในชุมชน ดังนั้น เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กผู้ที่เกี่ยวข้องทั้ง 4 ฝ่าย ต้องมีบทบาทดังต่อไปนี้⁴⁵

(1) เด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด (Juvenile Offender)

เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ตามหลักกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ เด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดต้องมีบทบาท ดังต่อไปนี้

ก. ด้านความรับผิดชอบต่อผลของการกระทำความผิด กล่าวคือ เด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดต้องแสดงความรับผิดชอบในการกระทำของตนเอง และต้องชดเชยเยียวยาแก่ผู้เสียหายและชุมชน

ข. ด้านการพัฒนาศักยภาพและความสามารถของผู้กระทำความผิด กล่าวคือ เด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดต้องมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพชีวิตในชุมชน โดยได้รับการคาดหวังว่าจะได้ประสบการณ์และทักษะใหม่ที่ได้รับ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องและชอบธรรม

ค. ด้านการเพิ่มความปลอดภัยให้แก่ชุมชน กล่าวคือ เด็ก และเยาวชนที่กระทำความผิดได้รับมอบหมายและคาดหวังให้มีส่วนร่วมในกระบวนการเสริมสร้างศักยภาพและกิจกรรมเชิงสมานฉันท์ในโครงการต่างๆ รวมถึงการบทบาทให้ความช่วยเหลือแก่เด็กและเยาวชนคนอื่นๆ ให้หลีกเลี่ยงพฤติกรรมกระทำความผิด

(2) ผู้เสียหาย (Victim)

เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ตามหลักการกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ผู้เสียหายต้องมีบทบาท ดังต่อไปนี้

⁴⁵ อ้างแล้ว หน้า 28-30

ก. ด้านความรับผิดชอบต่อผลของการกระทำของผู้กระทำความผิด กล่าวคือ ผู้เสียหายได้รับการคาดหวังให้มีส่วนร่วมในกระบวนการสมานฉันท์หากผู้เสียหายประสงค์ บันทึกลงและรวบรวมหลักฐานที่ยืนยันถึงผลกระทบที่มีต่อจิตใจ และทางการเงิน ผู้เสียหายควรมีบทบาทและเข้าร่วมในกระบวนการไกล่เกลี่ย โดยความสมัครใจ และมีส่วนร่วมในการกำหนดมาตรการที่ใช้ดำเนินการกับผู้กระทำความผิด

ข. ด้านการพัฒนาศักยภาพและความสามารถของผู้กระทำความผิด กล่าวคือ ผู้เสียหายต้องมีบทบาทในการให้ข้อมูลในการบำบัดฟื้นฟู ให้คำแนะนำในการให้บริการสังคมของผู้กระทำความผิด ผู้เสียหายควรเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ เกี่ยวกับผู้เสียหายเพื่อให้ทุกฝ่ายได้ตระหนักถึงความเสียหายที่เกิดขึ้นกับความเสียหาย

ค. ด้านการเพิ่มความปลอดภัยให้แก่ชุมชน กล่าวคือ ผู้เสียหายต้องมีบทบาทในการให้ข้อมูลเพิ่มเติมแก่ชุมชนอย่างต่อเนื่องเกี่ยวกับความปลอดภัยและความจำเป็นในการควบคุมผู้กระทำความผิดและสนับสนุนการให้การคุ้มครองผู้เสียหายรายอื่นๆ

(3) สมาชิกในชุมชน (Community Member)

เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ตามหลักกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ สมาชิกในชุมชนต้องมีบทบาท ต่อไปนี้

ก. ด้านความรับผิดชอบต่อผลของการกระทำของผู้กระทำความผิด กล่าวคือ สมาชิกชุมชนต้องมีส่วนร่วมโดยการเป็นอาสาสมัคร ผู้ไกล่เกลี่ย หรือผู้อำนวยการความสะดวก และเข้าร่วมเป็นกรรมการชุมชนเพื่อพัฒนางานบริการชุมชน มีบทบาทในการแสดงความรับผิดชอบต่อผู้กระทำความผิด รวมทั้งการให้บริการแก่ผู้เสียหายและมีบทบาทในการช่วยเหลือให้ผู้กระทำความผิดบรรลุถึงความรับผิดชอบตามข้อผูกพัน

ข. ด้านการพัฒนาศักยภาพและความสามารถของผู้กระทำความผิด กล่าวคือ สมาชิกในชุมชนต้องมีบทบาทในการสร้างโอกาสต่าง ๆ ให้แก่เด็กและเยาวชน ตลอดจนสร้างความรู้สึกในการเป็นเจ้าของชุมชนและท้องถิ่นให้แก่เด็กและเยาวชน

ค. ด้านการเพิ่มความปลอดภัยให้แก่ชุมชน กล่าวคือ สมาชิกในชุมชนต้องมีบทบาทเสมือนหนึ่งเป็นผู้ปกครองของเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด และเป็นผู้ส่งข้อมูลแก่ระบบงานยุติธรรมในด้านความปลอดภัย รวมทั้งต้องมีบทบาทเป็นผู้เฝ้าระวังด้านอาชญากรรมและความปลอดภัยในชุมชน

(4) กลุ่มวิชาชีพในระบบงานยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน (Juvenile Justice Professional) เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ตามหลักกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ กลุ่มวิชาชีพในระบบงานยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนต้องมีบทบาท ดังนี้

ก. ด้านความรับผิดชอบต่อผลของการกระทำของผู้กระทำความผิด กล่าวคือ กลุ่มวิชาชีพ ในระบบงานยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน มีหน้าที่และบทบาทในการอำนวยความสะดวกในด้านการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท และมีบทบาทในการควบคุมเหยี่ยวขาดใช้ ค่าเสียหายแก่ผู้เสียหาย โดยการแสวงหาโอกาสให้แก่เด็กและเยาวชนมีรายได้ ค่าตอบแทน จากการทำงานเพื่อชดใช้ค่าเสียหาย รวมตลอดถึงมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ของชุมชน

ข. ด้านการพัฒนาศักยภาพและความสามารถของผู้กระทำความผิด กล่าวคือ กลุ่มวิชาชีพในระบบงานยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน มีหน้าที่ในการพัฒนาบทบาทของเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดในอันที่จะฝึกปฏิบัติและแสดงออกถึงความสามารถและศักยภาพของตนเอง และมีบทบาทในการประเมินและสร้างความเข้มแข็งให้แก่เด็กและเยาวชน รวมทั้งความมั่นคงของชุมชน

ค. ด้านการเพิ่มความปลอดภัยให้แก่ชุมชน กล่าวคือ กลุ่มวิชาชีพในระบบงานยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนมีหน้าที่ในการพัฒนาแรงจูงใจให้เด็ก และเยาวชน บรรลุเป้าหมายในการควบคุมดูแลสอดส่องความประพฤติ และให้ความช่วยเหลือแนะนำโรงเรียน ผู้ปกครองในการควบคุมพฤติกรรมของเด็กและเยาวชน

ประโยชน์ที่ได้รับจากการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ มาใช้ในกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน การนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ มาใช้ในกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนนอกจากเป็นการป้องกันการกลับมากระทำความผิดซ้ำแล้วยังต้องการให้มีการชดใช้ความเสียหายไม่ว่าจะเป็นเรื่องความเสียหายทางทรัพย์สิน ความเสียหายที่เกิดขึ้นต่อร่างกายและจิตใจ ความรู้สึกปลอดภัย อำนาจ สิทธิ

ดังนั้นกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์จึงตั้งอยู่บนความรู้สึกว่า มีความยุติธรรมเกิดขึ้นและมีการตอบโต้ของชุมชนต่อการกระทำผิดแล้ว จึงอาจกล่าวได้ว่า กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ทำให้ทุกฝ่ายไม่ว่าจะเป็นผู้เสียหาย ผู้กระทำความผิด หรือชุมชน ต่างได้รับประโยชน์จากการใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ดังนี้

1) ผู้เสียหายได้รับความพึงพอใจ

เมื่อเปรียบเทียบกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับ กระบวนการยุติธรรมเชิงแก้แค้น แม้จะเห็นได้ว่ากระบวนการยุติธรรมเชิงแก้แค้นนั้นผู้เสียหาย อาจได้รับความพึงพอใจที่มีการลงโทษผู้กระทำความผิด แต่กลับไม่ได้ให้ความสำคัญกับผู้เสียหาย และการเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นไม่ว่าจะเป็นโดยการจ่ายค่าเสียหาย หรือการบรรเทาความ สูญเสียทางด้านจิตใจ และไม่ได้ทำให้ผู้เสียหายรู้สึกว่าคุณเองได้รับความยุติธรรมที่แท้จริง แต่สำหรับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์นั้น ทำให้ผู้เสียหายได้รับการดูแลมากกว่า ไม่ว่า

จะเป็นโอกาสที่ไ้ระบายออกถึงความทุกข์ของตนเอง และผลกระทบจากอาชญากรรม การได้รับการบรรเทาความเสียหายทั้งทางวัตถุและจิตใจ อันทำให้รู้สึกว่าคุณได้รับความเป็นธรรม ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่ากระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์สร้างความพึงพอใจให้แก่ผู้เสียหายมากกว่า

2) ป้องกันการกระทำความผิดซ้ำ

กระบวนการยุติธรรมเชิงแก้แค้นการลงโทษไม่อาจขัดเกลาจิตสำนึกของผู้กระทำความผิดได้อย่างแท้จริง การลงโทษจึงไม่สามารถมีผลในเชิงยับยั้งการกระทำความผิดที่จะเกิดขึ้นในอนาคตของผู้กระทำความผิดมาแล้ว แต่กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์จะเปิดโอกาสให้ผู้กระทำความผิดได้สำนึกและแสดงความรับผิดชอบต่อผลเสียหายที่เกิดขึ้นจากการกระทำของตนเองไม่ว่าต่อตนเองหรือผู้เสียหาย หรือต่อสังคม ซึ่งมีผลทำให้ได้รับการยอมรับ และมีโอกาสกลับตนเป็นคนดี รวมตลอดถึงการสอดส่องดูแลของคนในชุมชนที่จะคอยช่วยเหลือให้ผู้กระทำความผิดหลีกเลี่ยงจากสิ่งที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย ซึ่งจะช่วยลดการกลับมากระทำความผิดกระทำผิดซ้ำอีก

3) ประโยชน์ต่อหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม

กระบวนการยุติธรรมปกติมักพบปัญหา คือ ไม่ได้รับความร่วมมือของคนในชุมชน ไม่ว่าจะเป็นการรายงานอาชญากรรม หรือการไปให้การเป็นพยาน ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะตระหนักถึงความยากลำบากในการพิสูจน์ความผิดของผู้กระทำความผิด แต่สำหรับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์นั้นจะทำให้เจ้าหน้าที่ได้รับความร่วมมือมากขึ้น เพราะอย่างน้อยผู้เสียหาย และผู้ที่เกี่ยวข้องต่างมีแรงจูงใจในเรื่องการเยียวยาและชดเชยความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการกระทำความผิด ทำให้เจ้าหน้าที่ในระบบกระบวนการยุติธรรมสามารถแก้ปัญหาอาชญากรรมที่เกิดขึ้นและใช้มาตรการในการป้องกันการกระทำความผิดได้

4) ประหยัดค่าใช้จ่าย

กระบวนการยุติธรรมปกติจะต้องเสียค่าใช้จ่ายมาก ในการสร้างกลไกป้องกันและติดตามการกระทำความผิด ตลอดจนการพิสูจน์เพื่อเอาตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ แต่สำหรับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์จะช่วยประหยัดงบประมาณของรัฐ โดยเฉพาะในการจัดการกระบวนการยุติธรรมภายหลังปรากฏการกระทำความผิด และภาวะในการพิสูจน์คดี เนื่องจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องไม่ว่าจะเป็นผู้กระทำความผิด ผู้เสียหาย ชุมชน เข้ามาช่วยกันร่วมหาแนวทางแก้ไขกับปัญหาที่เกิดขึ้น ชุมชนช่วยกันสอดส่องดูแล

2.4 ประวัติและความเป็นมาในการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้กับกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนของไทย

กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ที่นำมาใช้กับกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนของไทยมี 3 รูปแบบ คือ การประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน การประชุมกลุ่มเยียวยาแก้ไข และการไกล่เกลี่ยเพื่อเยียวยาแก้ไข ซึ่งพอสรุปได้ ดังต่อไปนี้

2.4.1 การประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน

การประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนได้นำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในรูปแบบของการประชุมกลุ่มครอบครัวของประเทศนิวซีแลนด์มาใช้ เนื่องจากเห็นว่ามีความสอดคล้องกับวัฒนธรรมและประเพณีของไทย แต่ต้องนำมาปรับเพื่อให้เข้ากับบริบทของสังคมไทย ซึ่งกรมพินิจและคุ้มครองเด็กได้อาศัยอำนาจตาม มาตรา 63 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2534 ซึ่งมีผู้ให้คำจำกัดความของการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนว่า หมายถึง ⁴⁶ การดำเนินการจัดประชุม เพื่อแสวงหาแนวทางหรือมาตรการจัดการความขัดแย้งในคดีอาญาที่เด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดกับผู้เสียหายให้บังเกิดความปรองดองเข้าใจกันด้วยการให้อภัย หรือชดใช้ค่าเสียหายแก่กัน ร่วมกันออกแบบแผนการบำบัดฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดในคดีบางประเภท โดยคำนึงถึงสภาพแห่งคดี ด้วยวิธีการให้ครอบครัวผู้เสียหายและครอบครัวผู้ต้องหว่ากระทำความผิด และตัวแทนชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมตามแผนการแก้ไขฟื้นฟู โดยไม่ต้องฟ้องคดีต่อศาล เพื่อให้ทุกฝ่ายตกลงกันในเชิงสมานฉันท์ เด็กหรือเยาวชนยอมรับผิดยอมรับโทษผลเสียหายหรือยอมรับแนวทางแก้ไขฟื้นฟูนั้น

หลักเกณฑ์ในการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน มีดังต่อไปนี้

1. เด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกิน 5 ปี
2. เด็กหรือเยาวชนนั้นต้องกระทำความผิดเป็นครั้งแรก และรับสารภาพโดยแสดงการสำนึกผิด และพร้อมที่จะแก้ไข
3. ผู้เสียหายยินยอมให้นำการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนมาใช้กับเด็กหรือเยาวชนที่กระทำผิด
4. เด็กหรือเยาวชนนั้นยินยอมที่จะอยู่ในความควบคุมของสถานพินิจ และคุ้มครองเด็กและเยาวชน เพื่อตรวจสอบและติดตามความประพฤติเป็นระยะเวลาไม่เกิน 2 ปี

⁴⁶ เบญจรงค์ เตียงสุนทร, “การนำอาสาสมัครชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดในกระบวนการยุติธรรมด้วยวิธีการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน”, หน้า 6

5. ผู้อำนวยการสถานพินิจพิจารณาแล้วเห็นว่า เด็กหรือเยาวชนที่กระทำ ความผิดนั้นสามารถกลับตนเป็นคนดีได้โดยไม่ต้องฟ้องคดีต่อศาลเยาวชนและครอบครัว

การประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนจะประกอบไปด้วยบุคคลดังต่อไปนี้

1. เด็กหรือเยาวชนที่กระทำผิด รวมทั้งครอบครัวของเด็กและเยาวชน ที่กระทำความผิด ได้แก่ บิดา มารดา หรือผู้ปกครอง

2. สหวิชาชีพ ได้แก่ ผู้อำนวยการสถานพินิจ พนักงานคุมประพฤติ พนักงานสังคมสงเคราะห์ นักจิตวิทยา พนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ หรือบุคคลอื่น ที่เกี่ยวข้อง เช่น ผู้นำชุมชน ผู้ใหญ่บ้าน เป็นต้น

3. ผู้เสียหาย รวมทั้งครอบครัวของผู้เสียหายการประชุมกลุ่มครอบครัว และ ชุมชนจะประกอบไปด้วยขั้นตอน ดังนี้ คือ เด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดจะเริ่มต้นด้วยการเล่า เรื่องการกระทำความผิดของตนเอง สำหรับผู้เสียหายจะอธิบายให้เด็กหรือเยาวชนได้ทราบถึงความ เสียหายและผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการกระทำความผิดของเด็กหรือเยาวชน และร่วมกันอภิปราย เพื่อหาทางออก พร้อมทั้งกำหนดแนวทางการแก้ไขพฤติกรรมของเด็กและเยาวชน เช่น การ กำหนดให้เด็กหรือเยาวชนทำงานบริการสังคมตามระยะเวลาที่ที่ประชุมเห็นชอบ ซึ่งวัน และเวลา ดังกล่าวจะต้องไม่ขัดขวางต่อการศึกษาเล่าเรียนหรือการประกอบอาชีพของเด็กและเยาวชน และ ลักษณะของแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูต้องไม่มีลักษณะเป็นการประจาน หรือเป็นการใช้แรงงาน เกินสมควร ซึ่งเมื่อที่ประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนเห็นชอบตามแผนการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูแล้ว ก็จะมีการทำบันทึกให้ทุกฝ่ายลงลายมือชื่อไว้เป็นหลักฐาน และในคดีที่มีผู้เสียหายก็ต้องจัดทำ บันทึกความยินยอมของผู้เสียหายไว้ด้วย และทำบันทึกความยินยอมของเด็กหรือเยาวชนที่จะอยู่ ในความควบคุมของสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน เพื่อรับการแก้ไขพฤติกรรมตาม ที่กำหนดโดยที่ประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน

สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน มีหน้าที่ต้องติดตามผลการปฏิบัติ ตามแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูของเด็กหรือเยาวชน หากเด็กหรือเยาวชนไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขที่กำหนด หรือปฏิบัติไม่ครบถ้วน เด็กหรือเยาวชนนั้นจะถูกส่งตัวกลับมาดำเนินคดีตามปกติ ในกรณีที่เด็ก หรือเยาวชนปฏิบัติตามแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูแล้ว สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนจะเสนอ ผลการปฏิบัติตามแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูให้พนักงานอัยการ ซึ่งหากพนักงานอัยการเห็นชอบด้วย ก็จะมีคำสั่งไม่ฟ้อง ทำให้เด็กหรือเยาวชนไม่ต้องถูกฟ้องคดีต่อศาล นอกจากจะเป็นการช่วย ลดปริมาณคดีที่จะขึ้นสู่ศาล แล้วยังทำให้เด็กและเยาวชนรวมถึงผู้เสียหายสามารถกลับมาใช้ชีวิต ตามปกติและสามารถกลับคืนสู่สังคมได้

2.4.2 การประชุมกลุ่มเยียวยาแก้ไข

การประชุมกลุ่มเยียวยาแก้ไข เป็นการนำเอาหลักการของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาปรับใช้กับกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนในระหว่างการพิจารณาคดีของศาล ซึ่งรูปแบบของการประชุมกลุ่มเยียวยาแก้ไขนี้มีการใช้อยู่ที่ประเทศออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ ญี่ปุ่น และแคนาดา ศาลเยาวชนและครอบครัวของไทยได้นำรูปแบบนี้มาใช้ก่อนที่จะมีการแก้ไขกฎหมายเด็กและเยาวชนเป็นฉบับปัจจุบัน โดยอาศัยอำนาจตามมาตรา 95 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2534 มีหลักการและสาระสำคัญ ดังนี้⁴⁷

1) เปิดโอกาสให้เด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดได้สารภาพในสิ่งที่ตนได้กระทำไปโดยไม่ถูกต้องด้วยความสมัครใจ และแสดงให้เห็นว่าตนเองพร้อมที่จะรับผิดชอบต่อผลการกระทำที่เกิดขึ้น และทำให้เด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดได้มีโอกาสรับรู้ความรู้สึกของผู้เสียหายและครอบครัว ตลอดจนบุคคลอื่นที่เข้าร่วมการประชุมและผลกระทบรวมถึงความเสียหายที่เกิดขึ้น

2) ครอบครัวได้รับรู้พฤติกรรมของเด็กและเยาวชนในความปกครอง และรับรู้ว่าตนเองปล่อยปละละเลย หรือเข้มงวดกับเด็กและเยาวชนเกินไป เพื่อช่วยให้ครอบครัวปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการเลี้ยงดูได้อย่างเหมาะสม

3) ผู้เสียหายได้รู้จักตัวตนที่แท้จริงของเด็กและเยาวชน เนื่องจากจากมีการพูดคุย ซึ่งการกระทำอาจเกิดขึ้นจากความผิดพลาดตามวัย หรือเพราะปัญหาครอบครัวของเด็กหรือเยาวชน เช่น ความยากจน พ่อแม่หย่าร้าง มิได้เกิดเพราะเด็กและเยาวชนมีจิตใจชั่วร้าย เกิดการให้อภัยและความเห็นอกเห็นใจ

4) ผู้มีส่วนได้เสียที่เข้าร่วมการประชุมได้ร่วมกันแสดงความคิดเห็น และแสวงหาแนวทางเพื่อการเยียวยาแก้ไขจำเลย ผู้เสียหาย

5) จำเลยและผู้เสียหายมีโอกาสแสดงเจตจำนงและความตั้งใจอันแน่วแน่ในการที่จะดำเนินการตามแผนแก้ไขเยียวยาที่กำหนดไว้

6) การประชุมกลุ่มเพื่อเยียวยาแก้ไขต้องการการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงของชุมชน เพราะการที่สมาชิกในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม ไม่ว่าในขั้นตอนของการประชุมหรือขั้นตอนของการปฏิบัติตามแผนเยียวยาแก้ไขถือเป็นมาตรการควบคุมกำกับ โดยสังคม ซึ่งการ

⁴⁷ ศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง, “คู่มือกระบวนการยุติธรรมเชิงเยียวยาแก้ไขในศาลเยาวชน”,

ประชุม เพื่อเยียวยาแก้ไข หากไม่มีการมีส่วนร่วมของชุมชนคงไม่ต่างจากการเจรจาต่อรอง ผลประโยชน์กันระหว่างผู้เสียหายกับจำเลย

7) ผู้ประสานการประชุม คือผู้พิพากษาสมทบของศาลเยาวชนและครอบครัวที่ได้รับมอบหมายจะทำหน้าที่วิเคราะห์ กำหนดตัวบุคคลที่จะเชิญเข้าร่วมการประชุม ในระหว่างการประชุมทำหน้าที่เป็นผู้ดำเนินการประชุม ต้องเป็นกลาง วางใจได้ และจำกัดขอบเขตของการประชุมให้อยู่ในกรอบที่เกี่ยวข้องกับคดีนั้น ๆ บันทึกและสรุปผลการประชุมร่างแผนการเยียวยาแก้ไข และรายงานให้องค์คณะเจ้าของสำนวนว่าจะเห็นชอบกับแผน หรือไม่

8) สิ่งที่ได้จากการประชุมที่เป็นรูปธรรม คือ แผนการเยียวยาแก้ไขเพื่อการแก้ไข บำบัดฟื้นฟู จำเลยและผู้เสียหาย

การประชุมกลุ่มเยียวยาแก้ไข ว่าหมายถึง กระบวนการจัดการให้ผู้เสียหาย และจำเลยได้มีโอกาสพบปะ พูดคุย แสดงความรู้สึก เจรจาดกลางแก้ไขปัญหาเพื่อบรรเทาความเสียหายหรือลดหย่อนความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการกระทำความผิดทางอาญาของจำเลย ส่งเสริม และสนับสนุนให้จำเลยแสดงออก ซึ่งความรู้สึกเห็นใจผู้เสียหาย ตำนึงถึงความเสียหายหรืออันตรายที่เกิดขึ้นจากการกระทำของตนเอง เพื่อให้ทุกฝ่ายที่ได้รับผลกระทบจากการกระทำความผิดของจำเลยได้รับการฟื้นฟูทั้งทางด้านวัตถุและจิตใจ ให้กลับคืนสู่สภาพเดิม อีกทั้งเพื่อให้ผู้เสียหาย และจำเลยชุมชนและผู้ที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการเสนอแนะทางเลือกที่เหมาะสมในการเยียวยาแก้ไข ผู้เสียหายและจำเลย ทั้งนี้เพื่อให้เกิดสัมพันธภาพที่ดีส่งผลให้ทุกฝ่ายกลับมาอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างปกติสุข⁴⁸

การประชุมกลุ่มเยียวยาแก้ไขมีหลักเกณฑ์และวิธีดำเนินการ ดังนี้⁴⁹

1. จำเลยต้องยอมรับว่าได้กระทำความผิดตามที่ถูกฟ้อง และพร้อมที่จะรับผิดชอบต่อการกระทำไม่ปรากฏว่าจำเลยเคยกระทำความผิดมาก่อน เว้นแต่ความผิดเล็ก ๆ น้อยๆ และไม่ส่งผลร้ายแรงต่อผู้เสียหาย หรือชุมชน สังคม จำเลยและครอบครัวมีความพร้อม และเหมาะสมที่จะเข้าสู่การประชุมกลุ่มเยียวยา เช่น ไม่เป็นผู้บกพร่องทางจิตประสาท ไม่มีความก้าวร้าว และผลของคดีนั้นจะต้องไม่กระทบต่ออารมณ์ ความรู้สึกของผู้ที่เกี่ยวข้อง และสังคมเกินกว่าที่จะรับได้ เช่น คดีฆ่าผู้อื่น คดีข่มขืนกระทำชำเราหรือโทรมหญิง

2. เมื่อองค์คณะเจ้าของสำนวนพิจารณาแล้วเห็นว่าคดีใดควรเข้าสู่ระบบการประชุมกลุ่มเยียวยา

⁴⁸ “เพิ่งอ้าง”, หน้า 15

⁴⁹ “อ้างแล้ว”, 16-22

แก้ไขให้ส่งชะลอการพิจารณาพิพากษา จากนั้นเจ้าหน้าที่จะดำเนินการตั้งสำนวนการประชุมกลุ่มเยียวยาและเสนอต่อประธานคณะกรรมการดำเนินการประชุมกลุ่มเยียวยาแก้ไขเพื่อมอบหมายให้ผู้พิพากษาสมทบทำหน้าที่อำนวยการประชุมกลุ่มเยียวยาแก้ไข ซึ่งในเบื้องต้นผู้อำนวยการประชุมกลุ่มเยียวยาแก้ไขจะเชิญจำเลย ผู้เสียหาย รวมถึงบิดามารดา มาเพื่อทำการสัมภาษณ์ เพื่อเก็บข้อมูลเบื้องต้น

3. ผู้เข้าร่วมการประชุมกลุ่มเยียวยาแก้ไขมีทั้งหมด 4 ฝ่าย คือ จำเลย และ บิดามารดาหรือผู้ปกครอง ผู้เสียหายและบิดามารดาผู้ปกครอง โดยการเข้าร่วมประชุมกลุ่ม ทั้งจำเลยและผู้เสียหายจะต้องสมัครใจและสามารถถอนตัวเมื่อใดก็ได้ ฝ่ายที่สามคือ ชุมชน ซึ่งเป็นบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่มีความเกี่ยวข้องกับจำเลย หรือผู้เสียหาย เช่น เพื่อนบ้าน ครู อาจารย์ พยาน ตำรวจ ที่ปรึกษาทนายความ พนักงานคุมประพฤติ เป็นต้น ฝ่ายที่สี่ คือ บุคคลในกลุ่มวิชาชีพ ได้แก่ แพทย์ จิตแพทย์ นักสังคมสงเคราะห์ หรือนักจิตวิทยา เป็นต้น

4. ผู้อำนวยการประชุมต้องจัดการประชุมตามที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จ โดยราบรื่น เริ่มตั้งแต่การทำความเข้าใจเจตนารมณ์ของการประชุม บทบาท สิทธิ หน้าที่ ระหว่างการประชุมของผู้เข้าร่วมหน้าที่และความรับผิดชอบของจำเลยและผู้เสียหายต่อผลและแผนการเยียวยาแก้ไข และผู้อำนวยการประชุมจะต้องมีอิสระและเป็นกลาง

5. ผู้อำนวยการประชุมจะต้องดำเนินการประชุมภายใต้หลักการสามประการ คือ หนึ่ง ให้จำเลยได้แสดงออกถึงความรู้สึกผิดและรับผิดชอบต่อการทำ สอง ให้จำเลยและผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายเห็นใจความรู้สึกและผลที่เกิดกับผู้เสียหาย เพื่อให้ผู้เสียหายได้รับความรู้สึกที่ดีและตระหนักว่าทุกคนมิได้เพิกเฉย ละเลยต่อความรู้สึกและความเสียหายที่ผู้เสียหายประสบ สาม แสวงหาแนวทางจากผู้เข้าร่วมการประชุมทุกฝ่ายเพื่อการเยียวยาแก้ไขจำเลยรวมทั้งผู้เสียหาย

6. ผลการประชุมกลุ่มเยียวยาแก้ไขจะต้องได้ข้อมูลในเรื่องดังนี้ ความรับรู้และเข้าใจเกี่ยวกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ผลกระทบที่แต่ละคนได้รับ ผู้เข้าร่วมประชุมทุกฝ่ายได้แสดงความเห็น และเสนอแนะในการวางแผนการเยียวยาแก้ไขจำเลย หรือผู้เสียหาย อย่างเปิดกว้าง และเท่าเทียม และเปิดโอกาสให้จำเลย และผู้เสียหายได้แสดงความรู้สึกและเจตนารมณ์ในการที่จะดำเนินการต่อในอนาคต การประชุมต้องไม่มีการเตรียมการร่าง และดำเนินการด้วยสภาพแวดล้อมที่ดี หากมีกรณีที่จะก่อให้เกิดความไม่ปลอดภัย หรือความไม่สงบเรียบร้อย หรือการโต้เถียงในข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำผิด ผู้อำนวยการประชุมต้องเลื่อนการประชุม หรือยกเลิกการประชุม

7. แผนการเยียวยาแก้ไขต้องเกิดจากความเห็นพ้องต้องกันของที่ประชุมกลุ่มเยียวยา และนำเสนอต่อองค์คณะเจ้าของสำนวน ซึ่งแผนดังกล่าวไม่ผูกพันว่าจะต้องเห็นชอบเจ้าของสำนวนอาจเสนอแนะให้ปรับปรุงแก้ไขได้และคำพิพากษาอาจขึ้นหรือไม่ขึ้นกับแผนก็ได้ ในกรณีที่องค์คณะเห็นชอบด้วยกับแผนการเยียวยาแก้ไขอาจให้เลื่อนการพิพากษาออกไป โดยให้มีการปฏิบัติตามแผนในกรณีนี้เมื่อจำเลยปฏิบัติตามแผนแล้ว ศาลอาจพิพากษาให้รื้อการพิพากษา หรือให้รื้อการกำหนดโทษหรือให้มีการคุมความประพฤติด้วยหรือไม่ก็ได้ หรืออาจมีคำพิพากษาโดยพิพากษาบังคับให้จำเลยปฏิบัติตามแผน ก็ได้

8. ภายหลังการประชุมเยียวยาแก้ไขแล้ว จะมีการตั้งผู้บริหารแผนการเยียวยาแก้ไข โดยแต่งตั้งจากผู้พิพากษาสมทบ หรือคณะกรรมการดำเนินการประชุมกลุ่มเยียวยา เมื่อได้มีการดำเนินการตามแผนครบถ้วนแล้ว ผู้บริหารแผนจะสรุปการดำเนินการ เพื่อปิดการเยียวยาแก้ไข แต่ถ้ามีการฝ่าฝืนอาจเสนอผู้พิพากษาเพื่อปรับปรุงแก้ไขหรือยกเลิกแผนก็ได้

2.4.3 การไกล่เกลี่ยเพื่อการเยียวยาแก้ไข

การไกล่เกลี่ยเพื่อการเยียวยาแก้ไข เป็นกระบวนการที่ไม่ใช่การไกล่เกลี่ยทางแพ่ง อยู่ภายใต้แนวคิดกระบวนการยุติธรรมเชิงเยียวยาแก้ไข โดยมุ่งไปที่ให้การพรณาความรู้สึก และผลกระทบที่ได้รับเพื่อให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องโดยเฉพาะจำเลยได้รู้ และตระหนัก ซึ่งจะส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหรือปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของจำเลย ในบางครั้งเมื่อมีการนำการไกล่เกลี่ยเพื่อการเยียวยาแก้ไข ไปใช้จึงมักไม่มีชุมชนและบุคคลอื่นๆ เข้ามาเกี่ยวข้อง ซึ่งการไกล่เกลี่ยเพื่อเยียวยาหลักการและสาระสำคัญ ดังนี้⁵⁰

- 1) ผู้เสียหายได้รับการดูแล ใส่ใจ และรับฟังมากกว่าการใช้ระบบการพิจารณาคดีอาญาตามปกติ
- 2) ผู้เสียหายกับจำเลยได้มีโอกาสพบกัน เพื่อบอกเล่าถึงเรื่องราวก่อน และหลังเกิดเหตุของแต่ละฝ่าย
- 3) กระบวนการไกล่เกลี่ยเป็นไปเพื่อตอบสนองความต้องการ และความจำเป็นของผู้เสียหาย
- 4) ในกรณีที่กระบวนการไกล่เกลี่ยที่เพียงผู้เสียหายกับจำเลยที่เข้าร่วม ผู้เสียหายถือว่าเป็นตัวแทน จากชุมชนอีกสถานะหนึ่งด้วย ซึ่งต้องการการเยียวยาดูแล เช่นกัน
- 5) เนื่องจากเป็นกระบวนการไกล่เกลี่ย ผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยจึงต้องวางตัวเป็นกลางอย่างเคร่งครัด ไม่เป็นผู้ชี้แนะหรือเสนอแนะผล

⁵⁰ “อ้างแล้ว”, หน้า 12-16

6) ความเสียหายที่เกิดจากการกระทำของจำเลยต้องได้รับการเยียวยาแก้ไข เพื่อให้ผู้เสียหายกลับคืนสู่ฐานะเดิมให้มากที่สุด รวมทั้งแก้ปัญหาให้กับจำเลยเพื่อป้องกันการกลับมากระทำความผิดซ้ำ

7) การไกล่เกลี่ยต้องไม่มีโทษในลักษณะที่เป็นการส่งตัวจำเลยไปสู่ระบบการแก้ไขฟื้นฟูแบบปิด

8) คู่กรณีต้องสมัครใจยินยอมเข้าร่วมกระบวนการไกล่เกลี่ย และสามารถออกจากกระบวนการไกล่เกลี่ยได้เสมอเมื่อต้องการ

9) การไกล่เกลี่ยอาจมีบุคคลภายนอกเข้าร่วมด้วย เช่น บิดามารดา สามี ภรรยาของผู้เสียหาย หรือเพื่อน ครู อาจารย์ ที่ปรึกษาทนายความ

10) สิ่งที่คาดหวังสุดท้ายจากการไกล่เกลี่ย คือ ความเข้าใจและความรู้สึกที่ดีต่อกันระหว่างจำเลยกับผู้เสียหาย

11) ผลของคำพิพากษาหรือคำสั่งที่สืบเนื่องมาจากการไกล่เกลี่ยสามารถประเมินผลได้โดยพิจารณาจากความเป็นธรรมที่ผู้เสียหายได้รับและจากความรับผิดชอบของจำเลยต่อผลการกระทำผิด

12) ผลของการไกล่เกลี่ยต้องเป็นธรรมและปฏิบัติได้จริง โดยทุกฝ่ายเห็นชอบและยินยอมปฏิบัติตาม หากศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่งตามข้อสรุปนั้น เช่น การถอนฟ้อง หรือถอนคำร้องทุกข์ หรือ การที่ศาลมีคำพิพากษาให้รอกำหนดโทษ หรือรอกำหนดโทษคุมความประพฤติ

13) ในระหว่างการไกล่เกลี่ยต้องไม่มีการโต้แย้งเรื่องจำเลยกระทำความผิดหรือไม่ และจำเลยต้องสำนึกในการกระทำของตนเอง

14) ผู้เสียหายต้องได้รับการเยียวยาให้มากที่สุด และเป็นธรรม โดยการเยียวยาต้องคำนึงถึงหลักความได้สัดส่วนกับการกระทำความผิด

การไกล่เกลี่ยเพื่อการเยียวยาแก้ไข หมายถึง⁵¹ กระบวนการจัดการความขัดแย้ง ซึ่งอาจไม่จำเป็นต้องจบลงด้วยการยุติหรือระงับข้อพิพาทหรือความขัดแย้ง แต่เป็นกระบวนการที่เปิดโอกาสให้ผู้เสียหายและจำเลยได้พบเพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ความรู้สึก และผลกระทบที่ผู้เสียหายและจำเลยได้รับทั้งก่อนและหลังเหตุการณ์ เพื่อให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะจำเลยได้รับรู้และตระหนักซึ่งจะส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงหรือปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของจำเลย หรือลดความขัดแย้งภายในตัวเอง รวมถึงลดความขัดแย้งระหว่างจำเลยกับผู้เสียหาย เพื่อให้ทุกฝ่ายที่ได้รับกระทบจากการกระทำความผิดของจำเลยได้รับการฟื้นฟูในทุก ๆ ด้าน

⁵¹ “อ้างแล้ว”, หน้า 33

เพื่อให้กลับสู่สภาพเดิมให้มากที่สุด โดยมีส่วนร่วมในการเสนอแนะทางเลือกที่เหมาะสมในการเยียวยาแก้ไขผู้เสียหายและจำเลย อันเป็นการป้องกันการกระทำความผิดซ้ำ โดยมีผู้ไกล่เกลี่ยเป็นผู้ดำเนินการและให้การช่วยเหลือในระหว่างการดำเนินการไกล่เกลี่ยเพื่อเยียวยาแก้ไข

การไกล่เกลี่ยเพื่อการเยียวยาแก้ไขมีหลักเกณฑ์และวิธีดำเนินการ ดังนี้⁵²

1. จำเลยต้องยอมรับว่าตนเป็นผู้กระทำความผิดตามที่ถูกกล่าวหา และพร้อมที่จะรับผิดชอบต่อการกระทำ ไม่ปรากฏว่าจำเลยเคยกระทำความผิดมาก่อน เว้นแต่ความผิดเล็กน้อย และไม่ส่งผลร้ายแรงต่อผู้เสียหาย หรือชุมชน สังคม จำเลยและครอบครัวมีความพร้อมและเหมาะสมที่จะเข้าสู่การไกล่เกลี่ย เช่น ไม่เป็นผู้บกพร่องทางจิตประสาท ไม่มีความก้าวร้าว และคดีนั้นจะต้องไม่กระทบต่ออารมณ์ ความรู้สึกของผู้ที่เกี่ยวข้องและสังคมเกินกว่าที่จะรับได้ เช่น คดีฆ่าผู้อื่น คดีข่มขืนกระทำชำเราหรือโทรมหญิง

2. เมื่อองค์คณะเจ้าของสำนวนพิจารณาแล้วเห็นว่าคดีใดควรเข้าสู่ระบบการไกล่เกลี่ยเพื่อเยียวยาแก้ไขให้ตั้งชะลอการพิจารณาพิพากษา จากนั้นเจ้าหน้าที่จะดำเนินการตั้งสำนวนการไกล่เกลี่ยเยียวยาแก้ไข ซึ่งรูปแบบการดำเนินการเป็นไปในลักษณะเดียวกับการประชุมกลุ่มเพื่อเยียวยาแก้ไข

3. ผู้เข้าร่วมการไกล่เกลี่ยเพื่อเยียวยา คือ จำเลยพร้อมบิดามารดา ผู้ปกครอง ผู้เสียหายพร้อมด้วยบิดามารดา ผู้ปกครอง ซึ่งทั้งจำเลยและผู้เสียหายสามารถถอนตัวออกจากการไกล่เกลี่ยได้เสมอ ผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ย และเจ้าหน้าที่ผู้ประสานงานคดี

4. ผู้ไกล่เกลี่ยต้องจัดการไกล่เกลี่ยเพื่อเยียวยาแก้ไขในคดีที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จผลตามวัตถุประสงค์และราบรื่น เริ่มตั้งแต่การทำความเข้าใจวัตถุประสงค์ เป้าหมาย กระบวนการ ขั้นตอนการ ไกล่เกลี่ย โดยผู้ไกล่เกลี่ยต้องมีอิสระและเป็นกลาง

5. ผู้ไกล่เกลี่ยจะต้องดำเนินการไกล่เกลี่ยภายใต้แนวคิดหลักสามประการ คือ หนึ่ง ให้จำเลยได้แสดงออกถึงความรู้สึกผิดและรับผิดชอบต่อการกระทำ สอง ให้จำเลย และผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายเห็นใจความรู้สึกและผลที่เกิดกับผู้เสียหาย เพื่อให้ผู้เสียหายได้รับความรู้สึกที่ดี และตระหนักว่าทุกคนมิได้เพิกเฉย ละเลยต่อความรู้สึก และความเสียหายที่ผู้เสียหายประสบ สาม แสวงหาแนวทางจากผู้เข้าร่วมการไกล่เกลี่ยทุกฝ่ายเพื่อการเยียวยาแก้ไขจำเลยรวมทั้งผู้เสียหาย

6. ผลการไกล่เกลี่ยเพื่อเยียวยาแก้ไขจะต้องได้ข้อมูลในเรื่องดังนี้ ความรับรู้และเข้าใจเกี่ยวกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ผลกระทบที่แต่ละคนได้รับ ผู้เข้าร่วมการไกล่เกลี่ยทุกฝ่ายได้แสดงความเห็นและเสนอแนะในการวางแผนการเยียวยาผู้เสียหาย และแก้ไขฟื้นฟูจำเลยอย่างเปิดกว้างและเท่าเทียม และเปิด โอกาสให้จำเลยและผู้เสียหายได้แสดงความรู้สึก และ

⁵² “อ้างแล้ว”, หน้า 34-39

เจตนาธรรมณ์ในการที่จะดำเนินการต่อไปในอนาคต การไกล่เกลี่ยต้องไม่มีการเตรียมการร่าง และดำเนินการด้วยสภาพแวดล้อมที่ดี หากมีกรณีที่จะก่อให้เกิดความไม่ปลอดภัย หรือความไม่สงบเรียบร้อย หรือการโต้เถียงในข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำความผิด ผู้ไกล่เกลี่ยต้องเลื่อนการไกล่เกลี่ยออกไป หรือยกเลิกการไกล่เกลี่ย

7. แผนการเยียวยาแก้ไขต้องเกิดจากความเห็นพ้องต้องกันของผู้เข้าร่วมการไกล่เกลี่ย โดยไม่มีการบังคับ และนำเสนอต่อองค์คณะเจ้าของสำนวน ซึ่งแผนดังกล่าวไม่ผูกมัดองค์คณะว่าจะต้องเห็นชอบ องค์คณะอาจเสนอแนะให้ปรับปรุงแก้ไขได้และคำพิพากษาอาจขึ้น หรือไม่ขึ้นกับแผนก็ได้ ในกรณีที่องค์คณะเห็นชอบด้วยกับแผนการเยียวยาแก้ไขอาจให้เลื่อนการพิพากษาออกไป โดยให้มีการปฏิบัติตามแผน ในกรณีนี้เมื่อจำเลยปฏิบัติตามแผนแล้ว ศาลอาจพิพากษาให้รื้อการพิพากษาหรือให้รื้อการกำหนดโทษ หรือให้มีการคุ้มครองประพฤติด้วยหรือไม่ก็ได้ หรืออาจมีคำพิพากษาโดยพิพากษาบังคับให้จำเลยปฏิบัติตามแผน ก็ได้

8. ภายหลังการประชุมเยียวยาแก้ไขแล้ว จะมีการตั้งผู้บริหารแผนการเยียวยาแก้ไข โดยแต่งตั้งจากผู้พิพากษาสมทบ หรือคณะกรรมการดำเนินการประชุมกลุ่มเยียวยา เมื่อได้มีการดำเนินการตามแผนครบถ้วนแล้ว ผู้บริหารแผนจะสรุปการดำเนินการ เพื่อปิดการเยียวยาแก้ไข แต่ถ้ามีการฝ่าฝืนอาจเสนอผู้พิพากษา เพื่อปรับปรุงแก้ไข หรือยกเลิกแผนก็ได้

2.5 มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา

พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชน และครอบครัว พ.ศ. 2553 ได้นำแนวคิดในเรื่องกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในการสร้างมาตรการในการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูพฤติกรรมของเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด ซึ่งเรียกว่า “มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา”

มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา⁵³ หมายถึง มาตรการทางเลือกที่ใช้กระบวนการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูในคดีที่พิจารณาแล้วเห็นว่าเด็กหรือเยาวชนอาจกลับตนเป็นคนดีได้โดยไม่ต้องฟ้องภายใต้หลักเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนดเพื่อการแก้ไขปรับเปลี่ยนความประพฤติของเด็กหรือเยาวชน การบรรเทาผลร้าย ทดแทน หรือชดเชยความเสียหาย สร้างความปลอดภัยหรือความสงบสุขแก่ชุมชนและสังคม และเสนอแผนดังกล่าวให้พนักงานอัยการพิจารณา

⁵³ สำนักพัฒนาระบบงานยุติธรรมเด็กและเยาวชน กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน, “คู่มือการปฏิบัติงานมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา”, นนทบุรี, 2554, หน้า 1

มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา สามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ช่วง คือ มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาก่อนฟ้องคดี มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาหลังฟ้องคดี และมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาก่อนพิพากษา⁵⁴ โดยมีรายละเอียดดังนี้

2.5.1 มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาก่อนฟ้องคดี

มาตรการนี้เป็นเครื่องมือในการคัดกรองเด็กและเยาวชนออกจากกระบวนการยุติธรรมที่ถูกต้องแบบขึ้นโดยยึดแนวคิดตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ข้อ 40.3 ข ที่ว่าเมื่อเห็นเหมาะสมและเป็นที่ยอมรับอนุญาตให้กำหนดมาตรการที่จะใช้กับเด็กและเยาวชนที่ถูกกล่าวหาว่าได้ฝ่าฝืนกฎหมายอาญาโดยไม่ต้องอาศัยกระบวนการทางตุลาการ ทั้งนี้ โดยมีเงื่อนไขว่าสิทธิมนุษยชนและการคุ้มครองตามกฎหมายจะได้รับการเคารพอย่างเต็มที่ เพื่อทำหน้าที่คัดกรองเด็กและเยาวชนที่มีสภาพปัญหาไม่รุนแรง ไม่จำเป็นต้องเข้าสู่กระบวนการพิจารณาของศาล ซึ่งเป็นกระบวนการยุติธรรมทางเลือกคู่ขนานไปกับการดำเนินการในกระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก โดยมีจุดเชื่อมต่อกัน กล่าวคือ เมื่อเด็กและเยาวชนเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมในระหว่างการสอบสวนก่อนที่จะมีการฟ้องคดี หากเด็กและเยาวชนนั้นต้องหาว่ากระทำความผิดอาญาที่มีอัตราโทษอย่างสูงให้จำคุกไม่เกินห้าปี ถ้าเด็กนั้นไม่เคยได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุกมาก่อน เด็กและเยาวชนนั้นสำนึกในการกระทำและผู้อำนวยการสถานพินิจได้คำนึงถึงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนแล้ว เห็นว่าอาจกลับตนเป็นคนดีได้โดยไม่ต้องฟ้องคดี ก็ให้จัดให้มีการประชุมระหว่างเด็กและเยาวชน ผู้เสียหายและบุคคลที่เกี่ยวข้องเพื่อจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู และผู้เสียหายจะต้องให้ความยินยอม หากพนักงานอัยการเห็นชอบและมีการปฏิบัติตามแผนแล้วพนักงานอัยการจะมีคำสั่งไม่ฟ้อง มีผลให้เด็กหรือเยาวชนดังกล่าวซึ่งถือว่าเป็นผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดในคดีที่มีอัตราโทษไม่ร้ายแรง มีพฤติกรรมที่สามารถแก้ไขด้วยกระบวนการดังกล่าว จะถูกคัดกรองออกไปจากกระบวนการยุติธรรมโดยเร็ว

นอกจากนั้นแล้วยังกำหนดเงื่อนไขให้ความคุ้มครองเด็กและเยาวชนที่เข้าสู่กระบวนการมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาก่อนฟ้องด้วยการให้ศาลตรวจสอบความชอบด้วยกฎหมายของกระบวนการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูอีกชั้นหนึ่งด้วย กรณีกระบวนการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูไม่ชอบหรือเด็กและเยาวชนไม่ปฏิบัติตามแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู เด็ก และเยาวชนนั้นก็จะต้องกลับเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมกระแสหลักต่อไป

⁵⁴ อภิรดี โพธิ์พร้อม, "การเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน หนทางสู่ความเป็นธรรมทางสังคมอย่างยั่งยืน (ตอน2)", *วารสารยุติธรรมปริทัศน์*, หน้า 9-14

2.5.2 มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาหลังฟ้อง

มาตรการนี้เป็นเครื่องมือที่ศาลสามารถใช้คัดกรองเพื่อให้เด็กและเยาวชนที่ไม่ควรอยู่ในกระบวนการยุติธรรม มีโอกาสออกจากกระบวนการยุติธรรมโดยเร็วที่สุด และสามารถกลับคืนสู่สังคมและใช้ชีวิตอย่างมีบทบาทเชิงสร้างสรรค์โดยไม่ต้องทำการพิพากษาคดี ซึ่งเป็นกระบวนการยุติธรรมทางเลือกชูกุณานไปกับการดำเนินการในกระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก โดยมีจุดเชื่อมต่อกัน กล่าวคือ เมื่อมีการฟ้องคดีและคดีอยู่ระหว่างพิจารณาแล้ว เด็ก และเยาวชนที่ต้องหาว่ากระทำความผิดอาญาซึ่งมีอัตราโทษอย่างสูงไม่เกินยี่สิบปี ถ้าเด็กหรือเยาวชนนั้นไม่เคยต้องรับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุกในเวลาใดๆ ก่อนพิพากษาหากเด็ก และเยาวชนนั้นสำนึกในการกระทำและผู้เสียหายยินยอม โจทก์ไม่คัดค้าน พุทธการณแห่งคดีไม่เป็นภัยร้ายแรงต่อสังคมเกินสมควร ศาลเห็นว่าเด็กและเยาวชนอาจกลับตนเป็นคนดีได้และผู้เสียหายอาจได้รับการชดเชยเยียวยาตามสมควร ศาลอาจมีคำสั่งให้จัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูโดยให้เด็กและเยาวชนและบุคคลที่เกี่ยวข้องปฏิบัติ เมื่อศาลเห็นชอบด้วยแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู ให้มีคำสั่งจำหน่ายคดีชั่วคราว กรณีมีการปฏิบัติตามแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูครบถ้วน ศาลจะมีคำสั่งให้จำหน่ายคดีออกจากสารบบความ สิทธิการนำคดีอาญามาฟ้องเป็นอันระงับ เด็ก และเยาวชนก็จะพ้นออกจากกระบวนการยุติธรรม ในกรณีที่กระบวนการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูไม่สำเร็จเด็ก และเยาวชนนั้นต้องกลับเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมกระแสหลักต่อไป

2.5.3 มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาก่อนพิพากษา

มาตรการนี้เป็นเครื่องมือที่มีอยู่แล้วในพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัว และวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2534 มาตรา 95 ซึ่งกำหนดหลักการไว้เพียงว่าในกรณีที่ศาลเห็นว่าตามพฤติการณ์แห่งคดียังไม่สมควรมีคำพิพากษา ศาลจะมีคำสั่งให้ปล่อยตัวจำเลยชั่วคราว หรือจะส่งตัวไปควบคุมไว้ยังสถานพินิจแห่งใดแห่งหนึ่งชั่วคราว หรือจะใช้วิธีการสำหรับเด็ก และเยาวชน ไปพลางก่อนก็ได้ในทางปฏิบัติที่ผ่านมาศาลเยาวชนและครอบครัวได้ตีความบทบัญญัติมาตรานี้อย่างกว้างขวาง เพื่อประโยชน์ในการกำหนดมาตรการในการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนในกระบวนการพิจารณา เมื่อมีการยกร่างพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัว และวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553 จึงได้มีการปรับปรุงขอบเขตการดำเนินการในการแก้ไขบำบัดเด็กและเยาวชนให้กว้างขวางขึ้น เพื่อให้สามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมกลับคืนสู่สังคมและใช้ชีวิตอย่างมีบทบาทเชิงสร้างสรรค์ได้ หากเด็ก และเยาวชนสามารถปฏิบัติตามคำสั่งศาลในมาตรการดังกล่าวได้สำเร็จ เด็กและเยาวชนจะถูกคัดกรองออกจากกระบวนการยุติธรรม ศาลจะต้องมีคำสั่งยุติการดำเนินคดีโดยไม่ต้องมีคำพิพากษา และให้ถือว่าสิทธินำคดีอาญามาฟ้องเป็นอันระงับไป

บทที่ 3

หลักสากล กฎหมายของไทยและกฎหมายต่างประเทศ ที่เกี่ยวข้องกับมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา

1. หลักสากลในการคุ้มครองสิทธิเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรม

1.1 กฎอันเป็นมาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติว่าด้วยการบริหารงานยุติธรรมเกี่ยว แก่คดีเด็กและเยาวชน หรือกฎแห่งกรุงปักกิ่ง

ในการประชุมสภากรองเกรสแห่งสหประชาชาติว่าด้วยการป้องกันอาชญากรรมและการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดครั้งที่ 6 ณ กรุงราคาดัส ประเทศเวเนซุเอลา ค.ศ.1980 ได้มีการวางหลักขั้นมูลฐาน ซึ่งพัฒนาขึ้นสำหรับการบริหารงานยุติธรรมเกี่ยวแก่คดีเด็กและเยาวชน ในอันที่จะปกป้องสิทธิมนุษยชนขั้นมูลฐานของเด็ก และเยาวชนที่มีปัญหาในทางกฎหมาย ซึ่งถือเสมือนว่าเป็นแบบอย่างของการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กและเยาวชนให้แก่ประเทศสมาชิกของสหประชาชาติ โดยมีการร้องขอต่อคณะกรรมการป้องกันและควบคุมอาชญากรรม ซึ่งเป็นคณะกรรมการประจำของสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคม ให้จัดทำกฎตามหลักเกณฑ์ขั้นมูลฐานดังกล่าวขึ้น ต่อมาคณะกรรมการดังกล่าวได้ร่างกฎดังกล่าวเสนอต่อที่ประชุมเตรียมการระดับภูมิภาค และกฎดังกล่าวได้รับการแก้ไขและยอมรับจากที่ประชุมดังกล่าว ณ กรุงปักกิ่ง ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน ระหว่างวันที่ 14-18 พฤษภาคม ค.ศ. 1984 ซึ่งต่อมาสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมได้นำร่างกฎดังกล่าวเสนอในการประชุมสภากรองเกรส ณ นครมิลาโน ประเทศอิตาลี ระหว่างเดือนสิงหาคมถึงกันยายน ค.ศ. 1985 เพื่อเป็นกฎอันเป็นมาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติว่าด้วยการบริหารงานยุติธรรมเกี่ยวแก่คดีเด็กและเยาวชน ซึ่งรู้จักกันในนาม “กฎแห่งกรุงปักกิ่ง” และได้รับความเห็นชอบจากที่ประชุมในวันที่ 6 กันยายน ค.ศ.1985 ก่อนเสนอต่อสมัชชาใหญ่เพื่อลงมติในวันที่ 29 พฤศจิกายน ค.ศ.1985 และสมัชชาใหญ่ให้การยอมรับและผนวกกฎดังกล่าวไว้ในมติที่ 40/33

กฎอันเป็นมาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติว่าด้วยการบริหารงานยุติธรรมเกี่ยวแก่คดีเด็กและเยาวชน หรือกฎแห่งกรุงปักกิ่ง ได้ปรับปรุงให้เป็นไปตามจุดมุ่งหมายและเจตนารมณ์ของกระบวนการยุติธรรมเด็กและเยาวชนทุกส่วนของโลก เป็นระบบที่อยู่ท่ามกลางความหลากหลายของสภาพแวดล้อมและโครงสร้างทางกฎหมาย และได้ยอมรับว่าเป็นหลักปฏิบัติที่ดี

ในการบริหารงานยุติธรรมเกี่ยวกับคดีเด็กและเยาวชน และกฎดังกล่าวนี้ยอมรับว่าเด็ก และเยาวชน อยู่ในวัยเริ่มต้นของมนุษย์ที่กำลังพัฒนา จึงต้องได้รับการดูแลช่วยเหลือเป็นพิเศษทั้งด้าน ร่างกาย จิตใจ และการพัฒนาทางสังคมทั้งต้องการการปกป้องทางกฎหมายภายในเงื่อนไขแห่งสันติภาพ เสรีภาพ ศักดิ์ศรี และความมั่นคงปลอดภัย

กฎแห่งกรุงปักกิ่ง ได้วางแนวคิดและหลักปฏิบัติทั่วไปในการบริหารงานยุติธรรม เกี่ยวกับคดีเด็กและเยาวชนไว้ 30 ข้อ ซึ่งมีสาระสำคัญ 4 ประการ คือ

- 1) เน้นการป้องกันเด็กและเยาวชนมิให้กระทำความผิด
- 2) เน้นการคุ้มครองสิทธิเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด
- 3) เน้นมาตรการแก้ไขบำบัดฟื้นฟู ยิ่งกว่าการลงโทษด้วยวิธีจำกัดเสรีภาพของเด็ก และเยาวชน โดยกำหนดให้เป็นทางเลือกสุดท้าย
- 4) เน้นมาตรการเตรียมความพร้อมเพื่อให้เด็กและเยาวชนกลับสู่สังคม และครอบครัวอย่างมีประสิทธิภาพ

นอกจากนี้ บทบัญญัติของกฎแห่งกรุงปักกิ่งได้กำหนดหลักการในกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด ดังนี้

- 1) การจัดระบบกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนโดยเฉพาะ ประเทศสมาชิกต้องจัดทำกฎหมายที่เฉพาะเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด จัดให้มีหน่วยงานที่ทำงานด้านบริหารงานยุติธรรมเกี่ยวกับคดีเด็กและเยาวชนเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กและเยาวชนและเป็นการคุ้มครองสิทธิขั้นมูลฐานของเด็กและเยาวชน ตอบสนองความต้องการของสังคม และการบังคับใช้กฎหมายต้องทั่วถึงและยุติธรรม⁵⁵ การกำหนดอายุของเด็กและเยาวชนที่ต้องรับผิดชอบทางอาญาจะต้องคำนึงถึงระบบเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และกฎหมายของประเทศสมาชิกแต่ละประเทศ⁵⁶ ไม่ควรกำหนดอายุของความรับผิดชอบทางอาญาของเด็กและเยาวชนให้ต่ำเกินไป โดยพึงคำนึงถึงข้อเท็จจริงเรื่องวุฒิภาวะทางอารมณ์ จิตใจ และปัญญา ประกอบด้วย⁵⁷ ดังนั้นการกำหนดอายุขั้นต่ำของเด็กและเยาวชนที่ต้องรับผิดชอบทางอาญาจึงต้องคำนึงถึงในแง่ศีลธรรม และจิตวิทยาว่าเด็กและเยาวชนอายุเท่าใดที่สามารถปฏิบัติตามองค์ประกอบของความรับผิดชอบทางอาญาได้⁵⁸

⁵⁵ กฎแห่งกรุงปักกิ่ง, ข้อ 2.3

⁵⁶ กฎแห่งกรุงปักกิ่ง, ข้อ 2.2

⁵⁷ กฎแห่งกรุงปักกิ่ง, ข้อ 4

⁵⁸ กฎแห่งกรุงปักกิ่ง, หน้า 10

2) ความเสมอภาคในกระบวนการยุติธรรม

กระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนต้องปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดอย่างเท่าเทียม โดยไม่มีการแบ่งแยกเผ่าพันธุ์ สีผิว เพศ ภาษา ศาสนารวมถึงความแตกต่างในด้านอื่นๆ⁵⁹

3) การคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานของเด็กและเยาวชนที่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรม

ในทุกขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดต้องคำนึงถึงการคุ้มครองสิทธิขั้นมูลฐาน เช่น การสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ สิทธิที่จะถูกแจ้งข้อหา สิทธิที่จะไม่ให้ถ้อยคำ สิทธิที่จะได้รับคำปรึกษา สิทธิที่จะให้บิดามารดา หรือผู้ปกครองอยู่ร่วมด้วยในการสอบปากคำ สิทธิที่จะต่อสู้คดีและซักค้านพยาน รวมถึงสิทธิที่จะอุทธรณ์ด้วย⁶⁰ และควรดำเนินการกับเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดตามหลักการดำเนินคดีที่ยุติธรรมและสมเหตุสมผล⁶¹ หรือ “กระบวนการอันชอบธรรมแห่งกฎหมาย” (Due process of law) คือได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ สิทธิในการต่อสู้คดี สิทธิที่จะไม่ให้ถ้อยคำใด ๆ และสิทธิที่จะให้ถ้อยคำหลังสุดในการพิจารณาคดี⁶² เมื่อมีการจับกุมเด็กและเยาวชนจะต้องแจ้งให้บิดามารดา ผู้ปกครองของเด็กและเยาวชนทราบในทันที หากไม่สามารถแจ้งให้บิดามารดา ผู้ปกครองของเด็กและเยาวชนทราบในทันทีได้ก็ให้แจ้งโดยเร็วที่สุด⁶³ การปล่อยตัวเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดควรได้รับการพิจารณาโดยไม่ชักช้าจากเจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจ และหน้าที่ในการพิจารณาปล่อยตัว⁶⁴ เจ้าหน้าที่ในหน่วยงานที่บังคับใช้กฎหมายในการติดต่อครั้งแรกของเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดควรเคารพในสถานภาพทางกฎหมายของเด็กและเยาวชน และหลีกเลี่ยงความเสื่อมเสียหรือความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นแก่เด็กและเยาวชน เนื่องจากในการติดต่อครั้งแรกอาจมีผลต่อทัศนคติของเด็กและเยาวชนที่มีต่อหน่วยงานของรัฐหรือต่อสังคม ซึ่งอาจรวมถึงความสำเร็จในขั้นตอนต่อ ๆ ไปด้วย⁶⁵ ในตลอดทุกขั้นตอนของการดำเนินคดีแก่เด็กและเยาวชน เด็ก และเยาวชนมีสิทธิที่จะได้รับความช่วยเหลือด้านกฎหมายโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย⁶⁶ ในทุกขั้นตอน

⁵⁹ กฎแห่งกรุงปักกิ่ง ข้อ 2.1

⁶⁰ กฎแห่งกรุงปักกิ่ง ข้อ 7.1

⁶¹ กฎแห่งกรุงปักกิ่ง ข้อ 14.1

⁶² กฎแห่งกรุงปักกิ่ง หน้า 136

⁶³ กฎแห่งกรุงปักกิ่ง ข้อ 10.1

⁶⁴ กฎแห่งกรุงปักกิ่ง ข้อ 10.2

⁶⁵ กฎแห่งกรุงปักกิ่ง ข้อ 10.3

⁶⁶ กฎแห่งกรุงปักกิ่ง ข้อ 15.1

ของกระบวนการยุติธรรมจะต้องรักษาความลับของเด็กและเยาวชนที่ต้องเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม ไม่เผยแพร่ข่าวสารที่อาจทำให้รู้ตัวผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กและเยาวชน ซึ่งเป็นการเคารพสิทธิส่วนตัวของเด็กและเยาวชน เพื่อหลีกเลี่ยงความเสียหายที่จะเกิดขึ้นแก่เด็กและเยาวชน⁶⁷

ในการพิจารณาคดีเด็กและเยาวชนควรใช้มาตรการอื่นแทนการควบคุมตัวเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด การควบคุมตัวควรใช้เป็นมาตรการสุดท้ายและควรใช้ในระยะเวลาที่สั้นที่สุด⁶⁸ เนื่องจากเด็กและเยาวชนอาจไปเรียนรู้วิธีการกระทำความผิดจากสถานที่ที่ควบคุมตัว⁶⁹ สถานที่ที่ควบคุมตัวเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดควรแยกจากผู้กระทำความผิดที่เป็นผู้ใหญ่⁷⁰ การวางข้อกำหนดโดยการตัดอิสรภาพของเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดเป็นสิ่งสมควรหลีกเลี่ยงเว้นแต่ไม่มีมาตรการอื่นในการป้องกันสังคม⁷¹ และการจำกัดอิสรภาพของเด็กและเยาวชนควรได้รับการพิจารณาอย่างถี่ถ้วน⁷² ควรพิจารณาอื่นๆ เพื่อหลีกเลี่ยงการควบคุมตัวเด็กและเยาวชนไว้ในสถานกักกันโดยให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเยาวชน⁷³ การควบคุมตัวเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดไว้ในสถานฝึกอบรมแบบปิดควรใช้เป็นหนทางสุดท้าย และหากจำเป็นควรให้อยู่ในระยะเวลาที่สั้นที่สุดเท่าที่จำเป็น⁷⁴ และไม่ควรแยกเด็กและเยาวชนออกจากครอบครัวและผู้ปกครอง⁷⁵ แต่ควรให้บิดา มารดา ผู้ปกครอง ครอบครัวและชุมชนมีส่วนร่วมในการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดด้วย⁷⁶

4) การเบี่ยงเบนเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดออกจากกระบวนการยุติธรรม กระแสหลัก

กระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนควรพิจารณาดำเนินการกับผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กและเยาวชนโดยไม่ต้องใช้วิธีดำเนินคดีอย่างเป็นทางการ⁷⁷ โดยให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมโดยได้รับความยินยอมจากเด็กและผู้เยาว์ที่กระทำความผิด บิดามารดา

⁶⁷ กฎแห่งกรุงปักกิ่ง ข้อ 8.1 และ 8.2

⁶⁸ กฎแห่งกรุงปักกิ่ง ข้อ 13.1 และ 13.2

⁶⁹ กฎแห่งกรุงปักกิ่ง หน้า 18

⁷⁰ กฎแห่งกรุงปักกิ่ง ข้อ 13.3

⁷¹ กฎแห่งกรุงปักกิ่ง ข้อ 17.1 (ค)

⁷² กฎแห่งกรุงปักกิ่ง ข้อ 17.1 (ข)

⁷³ กฎแห่งกรุงปักกิ่ง ข้อ 18.1

⁷⁴ กฎแห่งกรุงปักกิ่ง ข้อ 19

⁷⁵ กฎแห่งกรุงปักกิ่ง ข้อ 18.2

⁷⁶ กฎแห่งกรุงปักกิ่ง ข้อ 25

⁷⁷ กฎแห่งกรุงปักกิ่ง ข้อ 11.1

ผู้ปกครอง⁷⁸ ซึ่งในการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูนั้นควรมีโครงการต่าง ๆ ในชุมชน เช่นการชดใช้ความเสียหาย การเยียวยาให้กับเหยื่อ รวมถึงโครงการสอดส่องและให้คำแนะนำ⁷⁹

5) การหลีกเลี่ยงการลงโทษเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดอย่างรุนแรง

การลงโทษเด็ก และเยาวชนที่กระทำความผิดไม่ควรกำหนดโทษประหารชีวิต⁸⁰ และไม่ควรลงโทษทางร่างกาย⁸¹ แต่ควรเน้นการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเพื่อให้เด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดสามารถกลับคืนสู่สังคมได้ โดยกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็ก และเยาวชนควรเน้นถึงความ เป็นอยู่ที่ดีของเด็ก และเยาวชนซึ่งจะช่วยหลีกเลี่ยงการลงโทษเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดได้ การปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดต้องได้สัดส่วนกับสภาพแวดล้อมทั้งของผู้กระทำความผิด และความผิดที่ได้กระทำลงไป⁸² ซึ่งหลักการเรื่องการได้สัดส่วนในการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็ก และเยาวชนนั้น มิใช่พิจารณาแต่ความรุนแรงของความผิดเท่านั้น แต่จะต้องพิจารณาถึงสภาพแวดล้อมรอบตัวของผู้กระทำความผิดด้วย รายละเอียดเฉพาะตัวของผู้กระทำความผิด เช่น สภาพสังคม ครอบครัว ของผู้กระทำความผิดด้วย⁸³ และเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจอาญาพิจารณาคำวินิจฉัยเมื่อใดก็ได้⁸⁴

1.2 อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก

คณะกรรมการด้านสิทธิมนุษยชนขององค์การสหประชาชาติ ได้จัดทำร่าง อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก เสนอต่อที่ประชุมสหประชาชาติ และที่ประชุมของสหประชาชาติได้มีมติ ขอมรับ ตามมติที่ 44/25 เมื่อวันที่ 20 พฤศจิกายน พ.ศ. 2532 ซึ่งอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กมีผล บังคับใช้ในฐานะกฎหมายระหว่างประเทศ ซึ่งประเทศไทยได้ให้การรับรองเมื่อวันที่ 12 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2535 และกำหนดให้อนุสัญญาดังกล่าวมีผลบังคับใช้ในประเทศไทย เมื่อวันที่ 26 เมษายน พ.ศ. 2535

⁷⁸ กฎแห่งกรุงปักกิ่ง ข้อ 11.3

⁷⁹ กฎแห่งกรุงปักกิ่ง ข้อ 11.4

⁸⁰ กฎแห่งกรุงปักกิ่ง ข้อ 17.2

⁸¹ กฎแห่งกรุงปักกิ่งข้อ 17.3

⁸² กฎแห่งกรุงปักกิ่ง ข้อ 5

⁸³ กฎแห่งกรุงปักกิ่ง หน้า 11

⁸⁴ กฎแห่งกรุงปักกิ่ง ข้อ 17.4

อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ได้ให้การคุ้มครองสิทธิเด็ก แบ่งออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่

- 1) สิทธิในการดำรงชีวิต หรือสิทธิขั้นพื้นฐานทั่วไปของเด็ก เช่น สิทธิในการมีชีวิตรอด สิทธิที่จะมีมาตรฐานความเป็นอยู่ที่ดีพอ
- 2) สิทธิในการได้รับการปกป้องคุ้มครองจากการถูกเอาเปรียบในทุก ๆ ด้าน เช่น ถูกเอาเปรียบทางเพศ ถูกเอาเปรียบทางเศรษฐกิจ หรือจากการทำงานใด ๆ ที่จะเป็นอันตรายต่อสุขภาพ หรือการพัฒนาทางร่างกาย จิตใจ ถูกทรมานหรือลงโทษในลักษณะที่โหดร้าย
- 3) สิทธิที่จะได้รับการพัฒนา เช่น สิทธิที่จะได้รับการศึกษา
- 4) สิทธิในการมีส่วนร่วม เช่น สิทธิในการแสดงความคิดเห็นได้อย่างเสรีในเรื่องที่มีผลกระทบต่อตนเอง สิทธิในการแสดงออก ได้รับหรือการถ่ายทอดข้อมูลข่าวสาร

อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ได้กำหนดการรับรองและคุ้มครองสิทธิเด็กไว้ 54 ข้อสรุปสาระสำคัญได้ ดังนี้

1) ความเสมอภาคในกระบวนการยุติธรรม

อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ได้ให้คำนิยามคำว่า “เด็ก” หมายถึง มนุษย์ทุกคนที่มีอายุต่ำกว่าสิบแปดปี เว้นแต่จะบรรลุนิติภาวะก่อนหน้านั้นตามกฎหมายที่ใช้บังคับแก่เด็กนั้น⁸⁵ ทั้งนี้เพื่อให้รัฐภาคีใช้เป็นแนวทางเดียวกันในการคุ้มครองสิทธิเด็ก

กระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนนั้นจะต้องให้ความคุ้มครองแก่เด็กโดยปราศจากการเลือกปฏิบัติ ไม่คำนึงถึง เชื้อชาติ สีผิว ภาษา ศาสนา และความแตกต่างในเรื่องอื่นๆ โดยจะต้องดำเนินการต่างๆ ที่จะประกันว่าเด็กทุกคนจะได้รับการคุ้มครองโดยปราศจากการเลือกปฏิบัติ หรือการลงโทษในทุกรูปแบบ⁸⁶

2) การคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของเด็กและเยาวชน

กระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนในทุกขั้นตอนจะต้องคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของเด็กเป็นสำคัญและลำดับแรก⁸⁷

คำว่า ประโยชน์สูงสุดของเด็ก หมายถึง สิทธิประโยชน์ของเด็กทั้งปวงที่พึงมีพึงได้ในฐานะที่เกิดมาและมีชีวิตอยู่รอด ดังนั้น ในการตรากฎหมายไม่ว่าจะเป็นกฎหมายกำหนด

⁸⁵ อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ข้อ 1

⁸⁶ อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ข้อ 2

⁸⁷ อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ข้อ 3

บทลงโทษแก่เด็กหรือกฎหมายกำหนดวิธีปฏิบัติต่อเด็กที่กระทำผิด จะต้องคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของเด็กเป็นสำคัญ โดยมีจุดเน้นที่การคุ้มครองสวัสดิภาพเด็ก⁸⁸

3) มาตรฐานในการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนที่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรม

กระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน นอกจากต้องปฏิบัติต่อเด็กทุกคนอย่างเสมอภาคเท่าเทียมแล้ว ยังต้องมีมาตรฐานในการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนที่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมในเรื่องต่างๆ ดังนี้⁸⁹

(1) เด็กและเยาวชนที่ถูกกล่าวหา ตั้งข้อหา หรือที่ได้กระทำการฝ่าฝืนกฎหมายอาญา จะได้รับการปฏิบัติด้วยการเคารพในศักดิ์ศรีและคุณค่าของเด็กและเคารพต่อสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน โดยต้องคำนึงถึงอายุและการส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนได้กลับคืนสู่สังคม

(2) จะไม่มีเด็กและเยาวชนคนใดที่จะถูกแจ้งข้อกล่าวหา ตั้งข้อหา หรือถูกหาว่าฝ่าฝืนกฎหมายอาญา โดยที่การกระทำหรือการงดเว้นการกระทำนั้น ไม่มีกฎหมายกำหนดว่าเป็นความผิด

(3) เด็กและเยาวชนทุกคนที่ถูกตั้งข้อกล่าวหา จะได้รับการสันนิษฐานว่าบริสุทธิ์ จนกว่าจะได้รับการพิสูจน์ว่ามีความผิดตามกฎหมาย

(4) เด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดจะได้รับการแจ้งข้อหาทันที และโดยตรง โดยมีบิดามารดา ผู้ปกครองอยู่ร่วมด้วย และได้รับการช่วยเหลือทางกฎหมาย

(5) เด็กและเยาวชนที่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมจะได้รับการพิจารณาคดี และตัดสินคดี โดยไม่ชักช้า โดยหน่วยงานตุลาการที่เป็นอิสระและเป็นกลาง ซึ่งพิจารณาคดีด้วยความยุติธรรม

(6) เด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดจะไม่ถูกบังคับให้เบิกความ หรือรับสารภาพ สามารถซักถามหรือซักค้านพยาน

(7) ในกรณีที่เด็กและเยาวชนที่กระทำผิดไม่สามารถเข้าใจหรือพูด ภาษาที่ใช้ได้อยู่ได้ มีสิทธิได้รับความช่วยเหลือในการจัดหาล่ามโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย

(8) หากขั้นตอนใดของกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนได้มีการฝ่าฝืนกฎหมาย ให้มีการวินิจฉัยหรือทบทวนโดยองค์กรตุลาการที่เป็นอิสระ เป็นกลางในระดับที่สูงขึ้นไป

⁸⁸ วัชรินทร์ บึงแจกวิญญูสกุล, “มาตรฐานการปฏิบัติต่อเด็กที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก”, *คูลพาท*, 5, (กันยายน-ตุลาคม 2537): หน้า 19

⁸⁹ อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ข้อ 40

(9) ในทุกขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน จะต้องเคารพต่อเรื่อง

(10) ส่วนตัวของเด็กและเยาวชนอย่างเต็มที่

4) การลงโทษเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด

การลงโทษและการจำกัดอิสรภาพของเด็กและเยาวชนที่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมนั้นต้องเป็นไปตามหลักการ ดังนี้⁹⁰

(1) การลงโทษเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดจะไม่มี การลงโทษประหารชีวิตหรือจำคุกตลอดชีวิตที่ไม่มีโอกาสได้รับการปล่อยตัวรวมถึงการลงโทษที่โหดร้ายไร้มนุษยธรรม

(2) ไม่มีเด็กหรือเยาวชนคนใดถูกลิดรอนเสรีภาพโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย การจับกุมและกักขัง หรือ จำคุกเด็กและเยาวชนจะต้องเป็นไปโดยชอบด้วยกฎหมายและจะใช้เป็นมาตรการสุดท้ายและมีระยะเวลาที่สั้นที่สุด

(3) เด็กและเยาวชนที่ถูกลิดรอนเสรีภาพจะได้รับการปฏิบัติด้วยมนุษยธรรมและเคารพในศักดิ์ศรีของมนุษย์ และแยกต่างหากจากผู้กระทำผิดที่เป็นผู้ใหญ่ มีสิทธิที่จะติดต่อกับครอบครัวและได้รับการเยี่ยมเยียน

(4) เด็กและเยาวชนที่ถูกจำกัดเสรีภาพมีสิทธิที่จะขอความช่วยเหลือทางกฎหมาย หรือทางอื่นที่เหมาะสม

อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ได้คำนึงถึงการคุ้มครองสวัสดิภาพของเด็กและเยาวชนเป็นสำคัญ เพราะการพิจารณาคดีเด็ก และเยาวชนที่กระทำความผิดมีวัตถุประสงค์ที่แตกต่างจากคดีที่ผู้ใหญ่กระทำความผิด โดยได้กำหนดให้รัฐภาคีหามาตรการที่จะดำเนินการส่งเสริมการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูทั้งร่างกาย และจิตใจของเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด และส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนนั้นกลับคืนสู่สังคมได้ ซึ่งมาตรการในการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูนั้นจะต้องไม่เป็นการละเมิดต่อศักดิ์ความเป็นมนุษย์ของเด็กและเยาวชน และส่งเสริมการเคารพตนเอง และเห็นคุณค่าของตนเองให้กับเด็กและเยาวชน⁹¹

1.3 กฎของสหประชาชาติว่าด้วยการคุ้มครองเด็กและเยาวชนซึ่งถูกลิดรอนเสรีภาพ

กฎของสหประชาชาติว่าด้วยการคุ้มครองเด็กและเยาวชนซึ่งถูกลิดรอนเสรีภาพ⁹² ให้การรับรองว่าการกำหนดให้เด็กและเยาวชนอยู่ในสถานคุ้มครองสวัสดิภาพควรเป็นวิธีการสุดท้าย และหากจำเป็นควรกำหนดให้อยู่ในระยะเวลาที่สั้นที่สุด เด็กและเยาวชนเป็นผู้ที่อ่อนแอ

⁹⁰ อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ข้อ 37

⁹¹ อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ข้อ 39

⁹² กฎของสหประชาชาติว่าด้วยการคุ้มครองเด็กและเยาวชนซึ่งถูกลิดรอนเสรีภาพ

ดังนั้นเด็ก และเยาวชนที่ถูกติตรอนเสรีภาพจึงต้องได้รับการดูแลเอาใจใส่และให้ความคุ้มครองเป็นพิเศษได้รับการประกันสิทธิและเสรีภาพ ทั้งนี้กฎของสหประชาชาติว่าด้วยการคุ้มครองเด็ก และเยาวชนซึ่งถูกติตรอนเสรีภาพมีแนวความคิดพื้นฐาน กล่าวคือ เด็กและเยาวชนจะถูกติตรอนเสรีภาพได้ก็เพียงแต่กรณีที่เป็นไปตามหลักการ และวิธีการซึ่งได้กำหนดไว้ในกฎอันเป็นมาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติว่าด้วยการบริหารงานยุติธรรมเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน หรือกฎแห่งกรุงปักกิ่งเท่านั้น การติตรอนสิทธิเสรีภาพของเด็กและเยาวชนควรเป็นวิธีการสุดท้ายและเป็นเวลาที่สั้นที่สุด และควรดำเนินการพิจารณาโดยตุลาการที่มีอำนาจหน้าที่ กฎของสหประชาชาตินี้ตั้งขึ้นเพื่อใช้เป็นมาตรฐานขั้นต่ำและควรนำไปใช้โดยปราศจากการแบ่งแยกเชื้อชาติ สีผิว เพศ อายุ ภาษา ศาสนา แนวความคิดทางการเมือง เป็นต้น และมีเจตนารมณ์ที่จะใช้เป็นแบบมาตรฐานที่สะดวกต่อการอ้างอิงและเพื่อช่วยสนับสนุนและเป็นแนวทางให้แก่เจ้าหน้าที่ในการจัดการในระบบความยุติธรรมในคดีเด็กและเยาวชน

การติตรอนเสรีภาพ หมายถึง รูปแบบของการควบคุมอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือการจำคุก หรือสถานที่ที่มีการควบคุมที่จัดตั้งขึ้นโดยรัฐบาลหรือเอกชน ซึ่งในสถานที่ดังกล่าวนี้บุคคลจะไม่ได้รับอนุญาตให้ออกไปได้โดยสมัครใจ แต่จะต้องมีคำสั่งของศาล ผู้บริหาร หรือผู้มีอำนาจ และความมุ่งหมายของกฎของสหประชาชาติควรนำมาใช้กับเด็กและเยาวชน คือบุคคลที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปี การติตรอนสิทธิและเสรีภาพควรถูกจำกัดในเงื่อนไขและสถานการณ์ต่าง ๆ ซึ่งจะเป็นหลักประกันในการเคารพสิทธิมนุษยชนของเด็กและเยาวชน เด็กและเยาวชนที่ถูกควบคุมอยู่ในสถานที่ควบคุมต่างๆ ควรจะมีหลักประกันเกี่ยวกับประโยชน์ที่พึงจะได้รับจาก โครงการหรือกิจกรรม ตลอดจนการสนับสนุนให้เด็กและเยาวชนได้มีทักษะและความสามารถซึ่งจะช่วยให้เด็กและเยาวชนได้พัฒนาความสามารถของตนเองในฐานะสมาชิกคนหนึ่งของสังคม เด็กและเยาวชนที่ถูกติตรอนเสรีภาพจะไม่ถูกปฏิบัติสถานภาพในฐานะพลเมือง ทางเศรษฐกิจ ทางการเมือง สังคม เป็นต้น เด็กและเยาวชนซึ่งถูกควบคุมในระหว่างการจับกุมหรือระหว่างการพิจารณาคดี (คือ คดียังไม่ได้พิจารณา) ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์และควรหลีกเลี่ยงการควบคุมรวมถึงการจำกัดสภาพแวดล้อมศาลคดีเด็ก และพนักงานสอบสวนต้องให้ความสำคัญต่อการช่วยให้คดีได้ดำเนินการต่อโดยเร็ว และผู้ที่ถูกกักกันที่อยู่ในระหว่างการพิจารณาคดี จะต้องถูกแยกออกจากเด็กและเยาวชนที่ถูกตัดสินว่ากระทำผิดแล้ว เด็ก และเยาวชนมีสิทธิที่จะมีที่ปรึกษาทนายความและต้องให้ความช่วยเหลือโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย และการติดต่อระหว่างเด็กและเยาวชนกับที่ปรึกษาทนายความต้องเป็นการส่วนตัวและเป็นความลับ และจะไม่มีเด็กและเยาวชนคนใดถูกควบคุมโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย ภายหลังจากที่มีการรับตัวเด็กและเยาวชนแล้ว เด็กและเยาวชนควรได้รับการสัมภาษณ์ รายงานทางจิตวิทยา และรายงานทางสังคม ซึ่งแยกแยะปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับลักษณะเฉพาะตัว

และระดับการดูแล ตลอดจนโครงการที่เด็กและเยาวชนต้องการเมื่อมีความจำเป็นต้องแก้ไขบำบัดฟื้นฟู มีการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเป็นรายบุคคล กำหนดระยะเวลา ความมุ่งหมาย ขั้นตอนต่าง ๆ และในสถานที่ควบคุมควรแยกเด็กและเยาวชนออกจากผู้ใหญ่ที่กระทำผิด เว้นแต่ว่าเด็กและเยาวชน และผู้ใหญ่ที่กระทำผิดจะเป็นครอบครัวเดียวกัน เด็กและเยาวชนมีสิทธิที่จะศึกษาเล่าเรียนให้เหมาะสมกับความต้องการและความจำเป็น ตลอดจนความมุ่งหมายที่จะเตรียมเด็กและเยาวชนเพื่อการคืนสู่สังคม เด็กและเยาวชนมีสิทธิได้รับการฝึกอาชีพในอาชีพต่าง ๆ ที่จะเป็นการเตรียมเด็กและเยาวชนสำหรับการจ้างงานในอนาคต และเพื่อให้การเลือกอาชีพมีความเหมาะสมและสามารถใช้บังคับในสถานควบคุมเด็กและเยาวชนควรสามารถเลือกอาชีพที่ต้องการได้ เด็กและเยาวชนควรมีโอกาสทำงานประเภทใช้แรงงาน โดยได้รับค่าตอบแทนโดยทำงานกับชุมชนในท้องถิ่น เพราะการทำงานกับชุมชนเป็นส่วนประกอบของการฝึกอาชีพที่จัดให้กับเด็กและเยาวชน และลักษณะงานควรเป็นประเภทเดียวกับการฝึกอบรม และเด็กและเยาวชนมีสิทธิได้รับค่าตอบแทนด้วยความ เป็นธรรม เด็กและเยาวชนมีสิทธิได้รับการเยี่ยมเยียนอย่างสม่ำเสมอ

1.4 ข้อเสนอแนะของสหประชาชาติว่าด้วยการป้องกันการกระทำผิดของเด็ก และเยาวชน (ข้อเสนอแนะแห่งกรุงริยาด)

ตามที่มีการประชุมใหญ่แห่งสหประชาชาติ ครั้งที่ 7 ได้มีมติที่ 40/33 ลงวันที่ 29 พฤศจิกายน พ.ศ.2528 ให้การรับรองกฎอันเป็นมาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติ ว่าด้วยการบริหารงานยุติธรรมเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน (กฎแห่งกรุงปักกิ่ง) และได้มีการเรียกร้องให้มีการดำเนินการพัฒนาเกี่ยวกับมาตรฐานต่างๆ ในการป้องกันเด็กและเยาวชนกระทำผิด ซึ่งจะช่วยให้ประเทศสมาชิกสามารถนำไปกำหนดเป็นกฎหมายภายในประเทศ และใช้เป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายต่าง ๆ เกี่ยวกับการป้องกันเด็กและเยาวชนกระทำผิด และในการประชุมสหประชาชาติครั้งที่ 8 สภาเศรษฐกิจและสังคม ได้มีมติที่ 1986/10 ส่วนที่ 2 วันที่ 21 พฤษภาคม พ.ศ.2529 ขอให้ที่ประชุมพิจารณาถึงร่างมาตรฐานว่าการป้องกันเด็กและเยาวชนกระทำผิด

ต่อมาศูนย์กลางการศึกษาและฝึกอบรมด้านความมั่นคงของอาหรับ ได้เป็นเจ้าภาพในการจัดประชุมผู้เชี่ยวชาญระหว่างประเทศเพื่อพัฒนาร่างข้อเสนอแนะของสหประชาชาติว่าด้วยการป้องกันการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน ซึ่งได้จัดขึ้น ณ กรุงริยาด ระหว่างวันที่ 28 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2531 ถึงวันที่ 1 มีนาคม พ.ศ.2531 ซึ่ง เรื่องดังกล่าวได้รับการลงมติไว้ในภาคผนวก และเรียกว่า “ข้อเสนอแนะแห่งกรุงริยาด”

ข้อเสนอแนะแห่งกรุงริยาด ได้วางแนวทางในการป้องกันการกระทำผิดของเด็ก และเยาวชนไว้ 61 ข้อ โดยมีสาระสรุปได้ดังนี้⁹³

1) หลักขั้นมูลฐาน

การป้องกันการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนเป็นส่วนที่มีความสำคัญต่อการป้องกันอาชญากรรมในสังคม ควรรวบรวมความก้าวหน้าของนโยบายในการป้องกันการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนที่มีความจำเป็นและมีความสำคัญ รวมทั้งการศึกษาระบบและมาตรการต่าง ๆ ในการทำงานร่วมกันหลีกเลี่ยงการลงโทษเด็กในความผิดทางคดีอาญา และการลงโทษให้อยู่ในสถานที่ควบคุม สำหรับความประพฤติที่ไม่ได้ก่อให้เกิดความเสียหายอย่างร้ายแรงต่อพัฒนาการของเด็กและไม่เป็นอันตรายต่อผู้อื่น เป็นไปตามนโยบายและมาตรการต่าง ๆ คือ ให้โอกาสในด้านต่างๆ โดยเฉพาะด้านการศึกษาเพื่อตอบสนองความต้องการของเด็กและเยาวชนที่มีการเปลี่ยนแปลง การแทรกแซงของเจ้าหน้าที่เพื่อดำเนินการตามติดตามดูแลเอาใจใส่ในผลประโยชน์เบื้องต้นทั้งหมดของเด็กและเยาวชน และการให้การแนะนำด้วยความยุติธรรม ด้วยความเสมอภาค และด้วยความเป็นธรรม การให้ความคุ้มครองเยาวชนทุกคนในด้านสิทธิ ผลประโยชน์ การพัฒนา และให้ความเป็นอยู่ที่ดี ตลอดจนการรับรู้ถึงแนวความคิดของผู้เชี่ยวชาญที่ว่าเยาวชนซึ่งถูกตราหน้าในฐานะที่เป็น “ผู้มีพฤติกรรมเบี่ยงเบน” “ผู้มีความประพฤติเหลวไหล” หรือ “เริ่มมีพฤติกรรมเหลวไหล” มักเป็นผลมาจากการที่เยาวชนได้มีการพัฒนารูปแบบของพฤติกรรมอันไม่เป็นที่พึงปรารถนาไว้อย่างเหนียวแน่น

2) ขอบเขตของข้อเสนอแนะ

ควรมีการตีความและนำไปปฏิบัติภายในกรอบกว้างๆ ของปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ปฏิญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก และอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก รวมทั้งเนื้อหาของกฎอันเป็นมาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติว่าด้วยการบริหารงานยุติธรรมเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน และสอดคล้องกับเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับเงื่อนไขทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นของแต่ละประเทศ

3) การป้องกันโดยทั่วไป

หน่วยงานของรัฐควรมีการวางแผนการป้องกันการกระทำผิดของเด็ก และเยาวชนไว้อย่างกว้าง ๆ โดยการกำหนดให้ชัดเจนถึงขอบเขตความรับผิดชอบของแต่ละหน่วยงาน จัดให้มีกลไกต่าง ๆ เพื่อการประสานงานระหว่างหน่วยงาน วิธีการเพื่อลดโอกาสในการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนอย่างมีประสิทธิภาพ โดยให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม และความร่วมมือ

⁹³ ข้อเสนอแนะของสหประชาชาติว่าด้วยการป้องกันการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน

อย่างใกล้ชิดของทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการบังคับใช้กฎหมาย และหน่วยงานตุลาการในการดำเนินการร่วมกันเพื่อป้องกันการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน

4) กระบวนการซึ่งอาศัยสังคมเป็นหลัก

ข้อเสนอแนะแห่งกรรมาธิการต้องอาศัยกระบวนการของสังคมเป็นหลัก กล่าวคือ เน้นถึงการวางนโยบายในด้านการป้องกันและที่สัมฤทธิ์ผลโดยอาศัยสังคมเป็นหลักและครอบคลุมถึงเด็กและเยาวชนทั้งหมด โดยเฉพาะอย่างยิ่งผ่านครอบครัว ชุมชน กลุ่มเพื่อน โรงเรียน การฝึกอาชีพการทำงาน ตลอดจนองค์กรอาสาสมัคร ควรคำนึงถึงการพัฒนาเด็กและเยาวชนแต่ละคนให้เหมาะสมรวมทั้งเด็กและเยาวชนเหล่านี้ ควรจะได้รับการยอมรับในฐานะที่เป็นผู้ที่มีส่วนอย่างเท่าเทียมกันในกระบวนการซึ่งอาศัยสังคมเป็นหลักและครอบคลุมทุกด้าน ด้านครอบครัว ทุก ๆ สังคมควรกำหนดให้ความต้องการ และความเป็นอยู่ที่ดีของครอบครัวและสมาชิกทุกคนในครอบครัวเป็นสิ่งสำคัญขั้นต้น เมื่อครอบครัวเป็นจุดศูนย์กลางที่รับผิดชอบในทางสังคมเบื้องต้นแก่เด็กทั้งหลาย รัฐบาลและสังคมควรพยายามดำเนินการปกป้องรักษาความมั่นคงของครอบครัว รวมทั้งครอบครัวขยายให้ดำเนินการต่อไป สังคมมีหน้าที่รับผิดชอบในการให้ความช่วยเหลือแก่ครอบครัว ควรนำมาตรการต่างๆ ไปใช้รวมทั้งโครงการพัฒนาที่จัดให้แก่ครอบครัว ซึ่งเป็นการให้โอกาสครอบครัวได้เรียนรู้เกี่ยวกับบทบาทและหน้าที่ของบิดามารดาที่มีต่อพัฒนาการของเด็กและการดูแลเด็ก รัฐบาลควรใช้มาตรการในการส่งเสริมความสามัคคีกลมเกลียวกันอย่างแน่นแฟ้นของครอบครัวและขัดขวางการแยกเด็กออกไปจากบิดามารดา เว้นเสียแต่ว่าไม่มีทางเลือกเพราะสภาพแวดล้อมของครอบครัวจะมีผลกระทบต่อสวัสดิภาพและอนาคตของเด็ก ด้านการศึกษา รัฐบาลมีหน้าที่จัดการศึกษาให้เข้าถึงเยาวชนทุกคน ระบบการศึกษาควรเป็นระบบที่มุ่งทำงานร่วมกับบิดามารดา องค์กรต่างๆ ในชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดยใช้กิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับเยาวชน เยาวชนและครอบครัวของเยาวชนควรได้รับการแจ้งให้ทราบถึงกฎหมาย สิทธิ และหน้าที่ ความรับผิดชอบของเยาวชนภายใต้กฎหมาย การดูแลเอาใจใส่เป็นกรณีพิเศษต่อการใช้นโยบายและกลยุทธ์ต่าง ๆ อย่างเข้มงวดเพื่อป้องกันเยาวชนดื่มเครื่องดื่มประเภทแอลกอฮอล์ ใช้นยาเสพติด และสิ่งอื่นๆ ที่ใช้แทนยาเสพติด ควรมีการปลูกจิตสำนึกให้รับรู้ถึงปัญหา และความจำเป็นต่างๆ ตลอดจนการรับรู้เกี่ยวกับเรื่องของเยาวชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเยาวชนที่ได้รับสิทธิน้อยกว่าบุคคลอื่น เยาวชนคือโอกาส ควรพยายามทำให้ระบบของโรงเรียนสามารถบรรลุวัตถุประสงค์และพยายามส่งเสริมมาตรฐานต่างๆ ของการศึกษาและการศึกษาสูงสุดทางด้านวิชาชีพ ด้านชุมชน ควรพัฒนาและสนับสนุนบริการและโครงการพื้นฐานต่างๆ ที่มีอยู่ในชุมชนที่ตอบสนองต่อความจำเป็นเฉพาะด้าน ปัญหาและผลประโยชน์ที่เกี่ยวข้องกับเยาวชน ตลอดจนการให้บริการปรึกษาหารือ และการแนะแนวทางที่เหมาะสมแก่เยาวชน และครอบครัวของเยาวชน ชุมชนควร

จัดเตรียม หรือให้การสนับสนุนเกี่ยวกับมาตรการต่างๆ ในการให้ความช่วยเหลือเยาวชนในชุมชน ด้านสื่อสารมวลชน สื่อสารมวลชนควรให้การสนับสนุนส่งเสริม เพื่อเป็นหลักประกันว่าเยาวชน จะสามารถรับและเข้าถึงข้อมูลข่าวสารจากแหล่งต่างๆ ควรสนับสนุนส่งเสริมการให้ข้อมูลข่าวสาร ที่ได้บรรยายถึงภาพพจน์ที่ดีของเยาวชนให้แก่สังคม และควรสนับสนุนการลดระดับของการ เผยแพร่ภาพลามกอนาจาร ยาเสพติด และความรุนแรง ตลอดจนการบรรยายและแสดงให้เห็นถึง ความรุนแรง และการแสวงหาประโยชน์ที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย และหลีกเลี่ยงการแสดงถึงความ ประพฤติที่ไม่เหมาะสม

5) นโยบายด้านสังคม

หน่วยงานต่างๆ ของรัฐบาลควรให้ความสำคัญอย่างสูงในการวางแผน และการ จัดทำโครงการสำหรับเยาวชน การให้เยาวชนไปอยู่ในความดูแลของสถานคุ้มครองสวัสดิภาพ ควรใช้เป็นมาตรการสุดท้าย และหากจำเป็นควรใช้เป็นระยะเวลาที่สั้นที่สุดและเป็นผลดีกับเยาวชน ให้มากที่สุด ควรวางแผนและพัฒนาโครงการต่างๆ ที่เกี่ยวกับการป้องกันเด็กและเยาวชนที่กระทำ ผิดบนพื้นฐานของความเชื่อถือได้

6) การออกกฎหมายและการบริหารงานยุติธรรมคดีเด็กและเยาวชน

รัฐบาลควรออกและบังคับใช้กฎหมายและวิธีพิจารณาคดีเป็นการเฉพาะ เพื่อส่งเสริม และให้ความคุ้มครองสิทธิและความเป็นอยู่ที่ดีของเด็กและเยาวชนทุกคน ควรบัญญัติ กฎหมายเพื่อการป้องกันการตกเป็นเหยื่อ การกระทำทารุณกรรม การแสวงหาประโยชน์อันมิชอบ และการใช้เด็กและเยาวชนประกอบอาชญากรรม และไม่ควรให้เด็กหรือเยาวชนตกอยู่ในอันตราย หรือได้รับความอับอายจากมาตรการในการบำบัดแก้ไขหรือการลงโทษ

7) การวิจัย การพัฒนานโยบาย และความร่วมมือระหว่างกัน

ควรส่งเสริมให้มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร ความคิดเห็น รวมทั้งความ ร่วมมือในระหว่างหน่วยงานที่ให้บริการงานด้านระบบความยุติธรรมสำหรับคดีเยาวชน ซึ่งอยู่บน พื้นฐานของระเบียบข้อบังคับที่หลากหลาย เพื่อให้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ และความ ชำนาญด้านที่ได้รับจากการเข้าร่วม โครงการ แผนการปฏิบัติงาน เพื่อเป็นการริเริ่มงานใหม่ ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันการกระทำผิดของเด็ก และเยาวชน

1.5 ปฏิญญาว่าด้วยหลักการพื้นฐานเกี่ยวกับการอำนวยความสะดวกแก่ผู้ที่ได้รับความเสียหายจากอาชญากรรมและการใช้อำนาจหน้าที่โดยไม่ถูกต้อง

ผู้เสียหายจากอาชญากรรม หมายถึง บุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่ได้รับความเสียหาย ไม่ว่าจะในด้าน การบาดเจ็บทางร่างกายหรือสภาพจิตใจ ความเจ็บปวดทางอารมณ์ ความรู้สึกนึกคิด

ความสูญเสียทางเศรษฐกิจหรือสิทธิขั้นพื้นฐาน โดยเป็นผลจากการกระทำหรือละเว้นการกระทำ ซึ่งเป็นการละเมิดต่อกฎหมายอาญาอันเป็นกฎหมายของประเทศสมาชิกรุ่นนั้น ๆ

ผู้เสียหายพึงได้รับการปฏิบัติด้วยความเห็นอกเห็นใจและเคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ผู้เสียหายพึงมีสิทธิเรียกร้องผ่านกระบวนการยุติธรรม มีสิทธิได้รับการชดเชยเยียวยา ตามกฎหมายของประเทศสมาชิกรุ่นนั้น ๆ สำหรับความเสียหายที่ตนได้รับ

องค์กรศาลและองค์กรของฝ่ายบริหารจะต้องจัดวางมาตรการที่จำเป็น เพื่อเอื้ออำนวยให้ผู้เสียหายสามารถได้รับการชดเชยเยียวยา โดยผ่านวิธีพิจารณาที่รวดเร็ว เป็นธรรม ประหยัด และเข้าถึงกระบวนการนั้นได้ง่ายได้รับคำแนะนำเกี่ยวกับสิทธิในการเรียกร้องการชดเชยเยียวยาผ่านองค์กรดังกล่าวด้วย นอกจากนี้องค์กรศาลและองค์กรฝ่ายบริหารจะต้องคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหาย เช่น การจัดการบังคับตามคำสั่ง หรือคำพิพากษาเพื่อให้ผู้เสียหายได้รับการชดเชยเยียวยาตามกฎหมายโดยไม่ชักช้าและจะต้องหลีกเลี่ยงไม่ให้เกิดความชักช้าโดยไม่จำเป็น มีมาตรการที่ไม่เป็นทางการสำหรับการแก้ไขปัญหาข้อพิพาทซึ่งรวมถึงการไกล่เกลี่ย การเจรจา ประองคองและการให้ความยุติธรรมโดยรูปแบบของวัฒนธรรมหรือประเพณีปฏิบัติของท้องถิ่น⁹⁴

2. กฎหมายของประเทศไทยที่เกี่ยวข้องกับมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดี

กฎหมายของประเทศไทยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมมีหลายฉบับในการค้นคว้าครั้งนี้จะขอกล่าวเฉพาะกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็ก และเยาวชน ที่กระทำความผิดซึ่งมีการนำมาตราการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญามาใช้ ดังนี้

2.1 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560

รัฐธรรมนูญของไทยตั้งแต่ปี พ.ศ.2540 ได้รับรองสิทธิเสรีภาพของประชาชน ซึ่งรวมถึงสิทธิในกระบวนการยุติธรรมจะต้องมีความเท่าเทียมกัน สิทธิในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้โดยง่าย สะดวก รวดเร็ว การพิจารณาคดีจะต้องได้รับการพิจารณาอย่างถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรม แม้รัฐธรรมนูญฉบับปี พ.ศ. 2540 และฉบับปีพ.ศ. 2550 จะถูกยกเลิกแล้วก็ตาม แต่ในรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน คือ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 ก็ยังได้รับรองสิทธิดังกล่าวไว้ ดังนี้

มาตรา 27 บุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมาย มีสิทธิและเสรีภาพ และได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน

⁹⁴ ปฏิญญาว่าด้วยหลักการพื้นฐานเกี่ยวกับการอำนวยความสะดวกแก่ผู้ที่ได้รับความเสียหายจากอาชญากรรมและการใช้อำนาจหน้าที่โดยไม่ถูกต้อง

มาตรา 68 รัฐพึงจัดระบบการบริหารงานในกระบวนการยุติธรรมทุกด้านให้มีประสิทธิภาพ เป็นธรรม และไม่เลือกปฏิบัติ และให้ประชาชนเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้โดยสะดวก รวดเร็วและไม่เสียค่าใช้จ่ายสูงเกินสมควร

2.2 ประมวลกฎหมายอาญา

ประมวลกฎหมายอาญามีบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็ก และเยาวชนทั้งในเรื่องของการกำหนดวิธีการ เพื่อความปลอดภัย และการคุ้มครองประพฤตินี้ มีรายละเอียด ดังนี้

ประมวลกฎหมายอาญาได้กำหนดวิธีการเพื่อความปลอดภัย ไว้ดังนี้⁹⁵

1. กักกัน
2. ห้ามเข้าเขตกำหนด
3. เรียกประกันทัณฑ์บน (มิให้นำมาใช้กับการกระทำของผู้ซึ่งมีอายุต่ำกว่าสิบแปดปี)
4. คумตัวไว้ในสถานพยาบาล
5. ห้ามการประกอบอาชีพบางอย่าง

การกักกัน คือ การควบคุมผู้กระทำความผิดติดนิสัยไว้ในเขตกำหนด เพื่อป้องกันการกระทำความผิด เพื่อเพื่อตัดนิสัย และเพื่อฝึกหัดอาชีพ⁹⁶

ห้ามเข้าเขตกำหนด คือ การห้ามมิให้เข้าไปในท้องที่หรือสถานที่ ที่กำหนดไว้ในคำพิพากษา⁹⁷ ในกรณีศาลพิพากษาลงโทษจำคุก หรือพิพากษาว่ามีความผิดแต่รอกการกำหนดโทษ หรือรอกการลงโทษ บุคคลใด ถ้าศาลเห็นว่าบุคคลนั้นได้กระทำความผิดเนื่องเกี่ยวกับการเสพสุรา เป็นอาจิม หรือการเป็นผู้ติดยาเสพติดให้โทษ ศาลจะกำหนดในคำพิพากษาว่าบุคคลนั้นจะต้องไม่เสพสุรา ยาเสพติดให้โทษอย่างใดอย่างหนึ่งหรือทั้งสองอย่าง ภายในเวลาไม่เกินสองปีนับแต่วันพ้นโทษ หรือวันปล่อยตัวเพราะรอกการกำหนดโทษหรือรอกการลงโทษก็ได้ ซึ่งหากบุคคล ดังกล่าว ไม่ปฏิบัติตามที่ศาลกำหนด ศาลจะสั่งคุมตัวไว้ในสถานพยาบาลเป็นเวลาไม่เกินสองปีก็ได้⁹⁸

⁹⁵ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 39

⁹⁶ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 40

⁹⁷ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 44

⁹⁸ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 49

⁴² ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 56

นอกจากนี้แล้วประมวลกฎหมายอาญาฯ ได้กำหนดเงื่อนไขการคุ้มครองความประพฤติ
ในกรณีที่ศาลมีคำพิพากษาให้รอกการลงโทษหรือรอกการกำหนดโทษไว้ ดังนี้⁹⁹

1. ให้ไปรายงานตัวต่อเจ้าพนักงานที่ศาลระบุไว้เป็นครั้งคราว เพื่อเจ้าพนักงานจะ
ได้สอบถาม แนะนำ ช่วยเหลือ หรือตักเตือนตามที่เห็นสมควรในเรื่องความประพฤติและการ
ประกอบอาชีพ หรือจัดให้กระทำกิจกรรมบริการสังคมหรือสาธารณประโยชน์ตามที่เจ้าพนักงาน
และผู้กระทำความผิดเห็นสมควร

2. ให้ฝึกหัดอาชีพหรือทำงานอาชีพอันเป็นกิจจะลักษณะ

3. ให้ละเว้นการคบหาสมาคมหรือการประพฤติใดอันอาจนำไปสู่การกระทำ
ความผิดในทำนองเดียวกันอีก

4. ให้ไปรับการบำบัดรักษาการติดยาเสพติดให้โทษ ความบกพร่องทางร่างกาย
หรือจิตใจ หรือความเจ็บป่วยอย่างอื่น ณ สถานที่และตามระยะเวลาที่ศาลกำหนด

5. เงื่อนไขอื่น ๆ ตามที่ศาลเห็นสมควรกำหนดเพื่อแก้ไขฟื้นฟู หรือป้องกันมิให้
ผู้กระทำความผิดกระทำหรือมีโอกาสกระทำความผิดขึ้นอีก

ในกรณีที่เด็กอายุกว่าสิบปีแต่ยังไม่เกินสิบห้าปีกระทำการอันกฎหมายบัญญัติ
เป็นความผิด เด็กนั้นไม่ต้องรับโทษ แต่ให้ศาลมีอำนาจดำเนินการดังต่อไปนี้¹⁰⁰

1. ว่ากล่าวตักเตือนแล้วปล่อยตัวไป และถ้าศาลเห็นสมควรจะเรียกบิดา มารดา
ผู้ปกครอง หรือบุคคลที่เด็กนั้นอาศัยอยู่มาดักเตือนด้วยก็ได้

2. ถ้าศาลเห็นว่า บิดา มารดา หรือผู้ปกครองสามารถดูแลเด็กนั้นได้ ศาลจะมีคำสั่ง
ให้มอบตัวเด็กนั้นให้แก่บิดา มารดา หรือผู้ปกครองไป โดยวางข้อกำหนดให้บิดา มารดา หรือ
ผู้ปกครองระวังเด็กนั้นไม่ให้ก่อเหตุร้ายตลอดเวลาที่ศาลกำหนดซึ่งต้องไม่เกินสามปี และกำหนด
จำนวนเงินตามที่เห็นสมควรซึ่งบิดา มารดา หรือผู้ปกครองจะต้องชำระต่อศาลไม่เกินครั้งละหนึ่ง
หมื่นบาท ในเมื่อเด็กนั้นก่อเหตุร้ายขึ้น

3. ในกรณีที่ศาลมอบตัวเด็กให้แก่บิดา มารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคลที่เด็กนั้น
อาศัยอยู่ ศาลจะกำหนดเงื่อนไขเพื่อคุ้มครองความประพฤติเด็กนั้นเช่นเดียวกับที่บัญญัติไว้ใน มาตรา 56
ด้วยก็ได้ ในกรณีเช่นนี้ให้ศาลแต่งตั้งพนักงานคุ้มครองความประพฤติหรือพนักงานอื่นใดเพื่อคุม
ประพฤติเด็กนั้น

4. ถ้าเด็กนั้นไม่มีบิดา มารดา หรือผู้ปกครอง หรือมีแต่ศาลเห็นว่าไม่สามารถดูแล
เด็กนั้นได้ หรือถ้า

⁹⁹ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 74

เด็กอาศัยอยู่กับบุคคลอื่นนอกจากบิดา มารดา หรือผู้ปกครอง และบุคคลนั้นไม่ยอมรับข้อกำหนดดังกล่าวในข้อ 2. ศาลจะมีคำสั่งให้มอบตัวเด็กนั้นให้อยู่กับบุคคลหรือองค์การที่ศาลเห็นสมควรเพื่อดูแล อบรม และสั่งสอน ตามระยะเวลาที่ศาลกำหนดก็ได้ในเมื่อบุคคลหรือองค์การนั้นยินยอมในกรณีเช่นว่านี้ ให้บุคคลหรือองค์การนั้นมีอำนาจเช่นผู้ปกครอง เฉพาะเพื่อดูแล อบรม สั่งสอน รวมตลอดถึงการกำหนดที่อยู่และการจัดให้เด็กมีงานทำตามสมควร หรือให้ดำเนินการคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กตามกฎหมายว่าด้วยการนั้นก็ได้ หรือ

5. ส่งตัวเด็กนั้นไปยังโรงเรียนหรือสถานฝึกและอบรมหรือสถานที่ซึ่งจัดตั้งขึ้นเพื่อฝึกและอบรมเด็ก ตลอดระยะเวลาที่ศาลกำหนดแต่อย่าให้เกินกว่าเด็กนั้นจะมีอายุครบสิบแปดปี ในกรณีที่ผู้กระทำความผิดมีอายุกว่าสิบห้าปีแต่ต่ำกว่าสิบแปดปี ให้ศาลพิจารณาถึงความรู้ผิดชอบและสิ่งอื่นที่พึงเกี่ยวกับผู้นั้น ในอันที่จะควรวินิจฉัยว่าสมควรพิพากษาลงโทษผู้นั้นหรือไม่ ถ้าเห็นว่าไม่สมควรลงโทษให้จัดการตาม มาตรา 74 หรือถ้าศาลเห็นว่าสมควรพิพากษาลงโทษก็ให้ลดมาตรฐานโทษที่กำหนดสำหรับความผิดลงครึ่งหนึ่ง¹⁰¹

2.3 พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชน และครอบครัว พ.ศ.2553

พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553 ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ 22 พฤศจิกายน พ.ศ. 2553 และมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 22 พฤษภาคม พ.ศ.2554 โดยมีเจตนารมณ์ คือ เนื่องจากการแยกศาลยุติธรรมออกจากกระทรวงยุติธรรม โดยมีสำนักงานศาลยุติธรรมเป็นหน่วยงานธุรการของศาลยุติธรรมที่เป็นอิสระ และกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนเป็นหน่วยงานในสังกัดกระทรวงยุติธรรม จึงสมควรปรับปรุงกฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว ให้สอดคล้องกับอำนาจหน้าที่และโครงสร้างใหม่ และควรปรับปรุงในส่วนที่เกี่ยวกับการให้ความคุ้มครองสวัสดิภาพ และวิธีปฏิบัติต่อเด็ก เยาวชน สตรี และบุคคลในครอบครัว รวมทั้งการพิจารณาคดีของศาลเยาวชนและครอบครัว เพื่อให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กและอนุสัญญาว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ

พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553 ได้กำหนดหลักเกณฑ์และขั้นตอนมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาหลังฟ้องไว้ในมาตรา 90 ถึง มาตรา 93 ดังนี้

¹⁰¹ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 75

เมื่อมีการฟ้องคดีต่อศาลว่าเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดอาญา โดยคดีนั้นจะต้องมีอัตราโทษจำคุกไม่เกินยี่สิบปี ไม่ว่าจะมิโทษปรับด้วยหรือไม่ก็ตาม และเด็กหรือเยาวชนไม่เคยได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุกมาก่อน เว้นแต่เป็นการกระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ ก่อนที่ศาลจะมีคำพิพากษา ถ้าเด็กหรือเยาวชนสำนึกในการกระทำ ผู้เสียหายและโจทก์ไม่คัดค้าน และคดีนั้นมีพฤติการณ์แห่งคดีไม่เป็นภัยต่อสังคมกินสมควร และศาลเห็นว่าเด็กหรือเยาวชนอาจกลับตนเป็นคนดีได้ และผู้เสียหายอาจได้รับการชดเชยเยียวยาตามสมควร หากมีการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูให้กับเด็กหรือเยาวชน ซึ่งจะเป็นประโยชน์กับอนาคตของเด็กหรือเยาวชนและและผู้เสียหายมากกว่าการพิจารณาพิพากษา ให้ศาลมีคำสั่งให้ผู้อำนวยการสถานพินิจหรือบุคคลที่ศาลเห็นสมควร จัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูแล้วเสนอต่อศาลเพื่อพิจารณาภายในสามสิบวันนับแต่ศาลมีคำสั่ง ถ้าศาลเห็นชอบด้วยกับแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูให้เด็กหรือเยาวชนปฏิบัติตามแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูนั้น และให้ศาลมีคำสั่งจำหน่ายคดีชั่วคราว แต่ถ้าศาลไม่เห็นชอบให้พิจารณาคดีต่อไป ซึ่งหลักเกณฑ์และวิธีการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูนั้นให้เป็นไปตามข้อบังคับของประธานศาลฎีกา ซึ่งเมื่อพิจารณาจากข้อบังคับของประธานศาลฎีกา ว่าด้วยหลักเกณฑ์วิธีการและเงื่อนไขในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูหลังฟ้องคดี พ.ศ. 2556 ได้กำหนดขั้นตอนต่าง ๆ ซึ่งสรุปได้ ดังนี้

แผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู หมายความว่า มาตรการ แนวทาง ขั้นตอนและวิธีการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูที่กำหนดโดยที่ประชุมการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเพื่อให้เด็กหรือเยาวชน บิดามารดา ผู้ปกครอง บุคคลหรือองค์กรซึ่งเด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วย ปฏิบัติ รวมทั้งการชดเชยเยียวยาความเสียหายแก่ผู้เสียหาย

2.3.1 หลักเกณฑ์ในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู

- 1) คดีที่เด็กหรือเยาวชนต้องหาว่ากระทำความผิดซึ่งมีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกินยี่สิบปี ไม่ว่าจะมิโทษปรับด้วยหรือไม่ก็ตาม กรณีเป็นความผิดหลายกรรมต่างกัน หรือกรรมเดียวผิดกฎหมายหลายบทให้ถือข้อหาที่มีอัตราโทษสูงสุดเป็นเกณฑ์
- 2) เด็กหรือเยาวชนไม่เคยได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุกมาก่อน เว้นแต่เป็นความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ
- 3) เด็กหรือเยาวชนสำนึกในการกระทำ
- 4) ผู้เสียหายยินยอมในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู
- 5) โจทก์ไม่คัดค้าน
- 6) พฤติการณ์แห่งคดีไม่เป็นภัยร้ายแรงต่อสังคมกินสมควร

7) เด็กหรือเยาวชนมีแนวโน้มที่จะปรับเปลี่ยนความประพฤติจากกลับตนเป็นคนดีได้

8) มีแนวโน้มว่าผู้เสียหายจะได้รับการชดเชยเยียวยาความเสียหายตามสมควร

ซึ่งการนำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูตามข้อบังคับนี้มาใช้แก่เด็ก หรือเยาวชนสามารถทำได้ไม่ว่าเวลาใด ๆ ก่อนมีคำพิพากษา เด็กหรือเยาวชนที่เคยเข้าสู่กระบวนการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูตามมาตรา 86 มาแล้วไม่ประสบผลสำเร็จ หากต่อมามีการฟ้องคดีต่อศาล และศาลที่พิจารณาคดีนั้นเห็นว่าควรนำวิธีการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูตามข้อบังคับนี้มาใช้ก็ได้ และบุคคลที่เข้าร่วมการประชุมเพื่อพิจารณาจัดทำแผนแก้ไข บำบัดฟื้นฟู คือ

1. เด็กหรือเยาวชนผู้ถูกฟ้อง บิดา มารดา ผู้ปกครอง บุคคลหรือผู้แทนองค์กรที่เด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วย

2. ผู้เสียหาย บิดา มารดา ผู้ปกครองหรือบุคคลที่ทำหน้าที่ปกครองดูแลในกรณีผู้เสียหายยังเป็นผู้เยาว์หรือวุฒิภาวะยังไม่เพียงพอแก่การเข้าร่วมการประชุมตามคำพิง

3. นักจิตวิทยา หรือนักสังคมสงเคราะห์

กรณีมีเหตุอันสมควรอาจเชิญ ผู้แทนชุมชนหรือหน่วยงานซึ่งมีหน้าที่เกี่ยวข้องหรือได้รับผลกระทบจากการกระทำผิดของเด็กหรือเยาวชน หรือพนักงานอัยการ เข้าร่วมจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูด้วยก็ได้

การประชุมจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูต้องดำเนินการภายใต้เงื่อนไข คือ

1. ให้เด็กหรือเยาวชนได้แสดงออกถึงความสำนึกในการกระทำและรับผิดชอบต่อการกระทำของตน

2. ให้เด็กหรือเยาวชนและผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายเข้าใจความรู้สึกและผลที่ผู้เสียหายได้รับ เพื่อให้ผู้เสียหายมีความรู้สึกที่ดีและตระหนักว่าทุกคนมิได้เพิกเฉย ละเลยต่อความรู้สึกและความเสียหายที่ผู้เสียหายประสบ

3. แสวงหาแนวทางในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชน ตลอดจนกำหนดมาตรการในการป้องกันมิให้เด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดอีก จากผู้เข้าร่วมการประชุมทุกฝ่าย โดยให้คำนึงถึงความรู้สึกและจิตใจของผู้เสียหาย รวมทั้งการชดเชยเยียวยาความเสียหายแก่ผู้เสียหาย โดยไม่ต้องคำนึงถึงตัวเงินเป็นสำคัญ

2.3.2 วิธีการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู

ในวันที่ศาลสอบคำให้การจำเลย หากข้อเท็จจริงปรากฏแก่ศาลว่า คดีอยู่ในหลักเกณฑ์ที่จะจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู และการนำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูมาใช้จะเป็นประโยชน์ต่ออนาคตของเด็กหรือเยาวชนและผู้เสียหายมากกว่าการพิจารณาพิพากษา ให้ศาลนัดพร้อมเพื่อสอบถามผู้เสียหายและโจทก์ หากผู้เสียหายและโจทก์ไม่คัดค้าน ให้ศาลมีคำสั่งให้นำคดีดังกล่าวเข้าสู่กระบวนการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู และหากคดีมีความจำเป็นต้องสืบพยานไว้ก่อนก็ให้นำบทบัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาใช้บังคับ โดยในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูให้คำนึงถึงประโยชน์ของเด็กหรือเยาวชนและผู้เสียหายอย่างรอบด้าน ในการประชุมจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูต้องเปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมการประชุมพูด หรือแสดงความคิดเห็นโดยอิสระและเป็นกันเองตามข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้น โดยให้เกิดผลดังต่อไปนี้

- ก. ความรู้สึกที่ีระหว่างเด็กหรือเยาวชนกับผู้เสียหาย
- ข. ผู้เข้าร่วมประชุมทุกฝ่ายตระหนักในความสำคัญของคนที่มิต่อที่ประชุมเพื่อจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู
- ค. ผู้เข้าร่วมประชุมทุกฝ่ายยอมรับและตระหนักในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของเด็กหรือเยาวชนและผู้เสียหาย
- ง. ผู้เข้าร่วมประชุมทุกฝ่ายรู้สึกมีความเป็นธรรม โปร่งใส ไว้วางใจได้ในกระบวนการต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น

ในการประชุมจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูให้เด็กหรือเยาวชนเป็นผู้เล่าเรื่องก่อนผู้เสียหาย เกี่ยวกับข้อเท็จจริงเบื้องต้นในเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น เพื่อให้ผู้เข้าร่วมประชุมได้รับรู้เข้าใจ และแสดงความคิดเห็นถึงผลกระทบอันเนื่องมาจากเหตุการณ์นั้น ในการประชุมต้องได้ข้อมูลเกี่ยวกับมูลเหตุจูงใจของเด็ก หรือเยาวชน พฤติเหตุแวดล้อม ผลกระทบที่เกิดขึ้น ตลอดจนแนวทางในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูให้เด็กหรือเยาวชนได้แสดงถึงความรู้สึกถึงความต้องการที่จะปรับปรุง เปลี่ยนแปลง แก้ไขพฤติกรรมของตนอย่างแท้จริง เปิดโอกาสให้เด็กหรือเยาวชน และผู้เสียหายมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเกี่ยวกับกระบวนการหรือแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู

2.3.3 แผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูต้องอยู่ภายใต้เงื่อนไขดังนี้

1. เกิดจากข้อเสนอแนะและความเห็นร่วมกันของผู้เข้าร่วมประชุม และคำสั่งศาล
2. มาตรการต่างๆ ของแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูต้องสอดคล้องกับสภาพปัญหาและปัจจัยแวดล้อมเกี่ยวกับตัวเด็กหรือเยาวชน และครอบครัว

3. มาตรการของแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูต้องเอื้อต่อการฟื้นฟู เยียวหา ผู้เสียหาย

4. ต้องได้รับความยินยอมจากเด็กหรือเยาวชนและผู้เสียหาย

5. ระยะเวลาในการปฏิบัติตามแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูต้องไม่เกินกว่าเด็กหรือเยาวชนมีอายุครบยี่สิบปีบริบูรณ์

6. ต้องไม่มีลักษณะเป็นการจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของเด็กหรือเยาวชน เว้นแต่เป็นการกำหนดขึ้น เพื่อประโยชน์ของเด็กหรือเยาวชนหรือเพื่อเป็นการคุ้มครองประโยชน์สาธารณะ และไม่มีลักษณะเป็นการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของเด็กหรือเยาวชน

2.3.4 แผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูอาจมีมาตรการอย่างหนึ่งหรือหลายอย่าง ดังนี้

1. กำหนดให้เด็กหรือเยาวชนปฏิบัติ เช่น รายงานตัว รับคำปรึกษาแนะนำ เข้าร่วมกิจกรรมบำบัดกิจกรรมทางเลือก รับการบำบัดรักษา เข้ารับการศึกษา หรือการฝึกอาชีพ

2. กำหนดให้เด็กหรือเยาวชนชดเชยเยียวหาความเสียหายแก่ผู้เสียหาย

3. กำหนดให้เด็กหรือเยาวชนทำงานบริการสังคมหรือทำงานสาธารณประโยชน์ ไม่เกินสามสิบชั่วโมง

ในกรณีที่ผู้มีหน้าที่ปฏิบัติตามแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูที่ศาลเห็นชอบ ซึ่งบุคคลดังกล่าวประกอบด้วย เด็กหรือเยาวชนที่กระทำผิด บิดา มารดา ผู้ปกครอง บุคคล หรือองค์การซึ่งเด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วย ฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตาม หรือมีเหตุจำเป็นต้องแก้ไขเปลี่ยนแปลงแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูนั้น ให้ผู้อำนวยการสถานพินิจหรือบุคคลที่ศาลสั่งให้จัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูรายงานให้ศาลทราบและให้ศาลพิจารณาสั่งตามที่เห็นสมควรหรือให้ยกคดีขึ้นพิจารณาต่อไป แต่ถ้ามีการปฏิบัติตามแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูครบถ้วนแล้วให้ผู้อำนวยการสถานพินิจหรือบุคคลที่ศาลสั่งให้จัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูรายงานให้ศาลทราบ ถ้าศาลเห็นชอบด้วยให้สั่งจำหน่ายคดีออกจากสารบบความ สิทธิการดำเนินคดีอาญามาฟ้องระงับ และให้ศาลมีคำสั่งในเรื่องของกลาง แต่ไม่ตัดสิทธิผู้มีส่วนได้เสียที่จะดำเนินคดีส่วนแพ่ง

ในกรณีที่การจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูไม่สำเร็จและต้องดำเนินคดีกับเด็กหรือเยาวชนต่อไป ห้ามมิให้นำข้อเท็จจริงหรือพยานหลักฐานที่ได้มาจากการประชุมเพื่อจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูมาใช้อ้างต่อศาลเพื่อเป็นพยานหลักฐานว่าเด็กหรือเยาวชนกระทำผิด

พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553 ได้กำหนดหลักเกณฑ์วิธีการของมาตรการแทนการพิพากษา ไว้ในมาตรา 132 และมาตรา 133 ดังนี้

ในคดีที่ศาลเห็นว่าตามพฤติการณ์แห่งคดียังไม่สมควรจะมีคำพิพากษา หรือ บิดา มารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคลซึ่งจำเลยอาศัยอยู่ด้วยร้องขอ เมื่อศาลสอบถามผู้เสียหายแล้ว ศาลมีคำสั่งให้ปล่อยตัวจำเลยชั่วคราวแล้วมอบตัวจำเลยให้บุคคลดังกล่าวโดยไม่มีประกัน หรือมีประกัน หรือมีประกันและหลักประกัน แล้วกำหนดเงื่อนไข เช่น กำหนดให้จำเลยรายงานตัวต่อ พนักงานคุมประพฤติหรือเจ้าพนักงานอื่นหรือบุคคลหรือองค์กรด้านเด็ก หรือให้เข้ารับการแก้ไข บำบัดฟื้นฟู รับคำปรึกษาแนะนำ เข้าร่วมกิจกรรมบำบัดหรือกิจกรรมทางเลือก หรือให้ใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัย ภายในระยะเวลาที่ศาลเห็นสมควร แต่ต้องไม่เกินกว่าจำเลยนั้นมีอายุครบยี่สิบสี่ปีบริบูรณ์ โดยอาจกำหนดให้บิดา มารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคลซึ่งจำเลยอาศัยอยู่ด้วยเข้าร่วมกิจกรรม หรือรับคำปรึกษาแนะนำด้วยก็ได้

ในกรณีที่ศาลเห็นว่าไม่สมควรใช้วิธีการดังกล่าว ศาลจะส่งตัวจำเลยไปควบคุมที่สถานพินิจหรือสถานอื่นที่จัดตั้งขึ้นตามกฎหมายและยินยอมที่จะรับจำเลยไว้ดูแลชั่วคราวหรือจะให้ใช้วิธีการสำหรับเด็กและเยาวชนไปพลางก่อนก็ได้ แต่ต้องไม่เกินกว่าจำเลยนั้นมีอายุครบยี่สิบสี่ปีบริบูรณ์

หลักเกณฑ์และวิธีการดำเนินการมาตรการแทนการพิพากษา ตลอดจนวิธีการประเมินสภาพปัญหาการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู การเตรียมความพร้อมเพื่อมอบตัวจำเลยให้บิดา มารดา ผู้ปกครองหรือบุคคลซึ่งจำเลยอาศัยอยู่ด้วย ให้เป็นไปตามข้อบังคับของประธานศาลฎีกา ว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการกำหนดมาตรการแทนการพิพากษา พ.ศ. 2556 ซึ่งสามารถสรุปได้ ดังนี้

2.3.5 หลักเกณฑ์ในการกำหนดมาตรการแทนการพิพากษา

ในคดีอาญาที่มีข้อหาว่าเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิด หากศาลเห็นสมควร หรือ บิดา มารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคลซึ่งเด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วยร้องขอ ศาลอาจมีคำสั่งให้ดำเนินการตาม มาตรา 132 แห่งพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ภายใต้หลักเกณฑ์ ดังต่อไปนี้

- 1) คดีเสร็จการพิจารณาแล้ว
- 2) พฤติการณ์ของเด็กหรือเยาวชนในการกระทำความผิดไม่เป็นภัยร้ายแรง

ต่อสังคมเกินสมควร

- 3) เด็กหรือเยาวชนมีแนวโน้มที่จะปรับเปลี่ยนพฤติกรรมไปในทางที่ดีขึ้น
- 4) เด็กหรือเยาวชนอายุไม่เกินยี่สิบสี่ปีบริบูรณ์

2.3.6 วิธีการในการดำเนินการตามมาตรการพิเศษแทนการพิพากษา

ก่อนศาลมีคำสั่งให้เด็กหรือเยาวชนเข้ารับการดำเนินการตามข้อบังคับนี้ ให้ศาลดำเนินการดังต่อไปนี้

- 1) สอบถามและทำความเข้าใจกับเด็กหรือเยาวชนถึงวิธีการที่ศาลจะมีคำสั่งให้เด็กหรือเยาวชนเข้ารับการดำเนินการตามข้อบังคับนี้แทนการมีคำพิพากษา ซึ่งศาลอาจอนุญาตให้เด็กหรือเยาวชนแสดงความรู้สึกและความคิดเห็นได้ตามความเหมาะสม
- 2) ในกรณีที่มีผู้เสียหาย ให้ศาลสอบถามความเห็นของผู้เสียหายเกี่ยวกับการที่ศาลจะมีคำสั่งให้เด็ก หรือเยาวชนเข้ารับการดำเนินการตามข้อบังคับนี้ เพื่อใช้ประกอบดุลพินิจในการมีคำสั่ง เพื่อแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชน
- 3) ในกรณีจำเป็นศาลจะมีคำสั่งให้ประเมินสภาพปัญหาตามวิธีการที่กำหนดไว้ก็ได้

2.3.7 เงื่อนไขในการนำมาตราการพิเศษก่อนการพิพากษา

เมื่อศาลมีคำสั่งให้เด็กหรือเยาวชนเข้ารับการดำเนินการตามข้อบังคับนี้ ให้ศาลกำหนดเงื่อนไขในการ

แก้ไขบำบัดฟื้นฟูตามสภาพปัญหาของเด็กหรือเยาวชน ด้วยวิธีการอย่างหนึ่งอย่างใด หรือหลายอย่าง ดังต่อไปนี้

- 1) ให้เด็กหรือเยาวชนรายงานตัวต่อพนักงานคุมประพฤติหรือเจ้าพนักงานอื่นหรือบุคคลที่ได้รับมอบหมายหรือองค์การด้านเด็ก เข้ารับคำปรึกษาแนะนำ เข้าร่วมกิจกรรมบำบัด เข้ารับการศึกษาหรือฝึกอาชีพหรือวิชาชีพ เข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนา ตลอดจนเข้ารับการอบรมศีลธรรม จริยธรรมและหน้าที่พลเมือง หรือเข้าร่วมกิจกรรมทางเลือกอื่นที่มีวัตถุประสงค์เพื่อให้เด็กหรือเยาวชนสามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรม และสนับสนุนให้เด็ก หรือเยาวชนสามารถกลับคืนสู่สังคมได้อย่างปกติสุข
- 2) ใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัยเพื่อคุ้มครองความประพฤติดังกล่าวของเด็กหรือเยาวชน เช่น ห้ามมิให้เด็กหรือเยาวชนเข้าไปในสถานที่หรือห้องที่ใดอันอาจชักนำให้เด็กหรือเยาวชนนั้นกระทำความผิด ห้ามออกนอกสถานที่อยู่อาศัยในเวลากลางคืน เว้นแต่จะมีเหตุจำเป็นหรือได้รับอนุญาตจาก บิดา มารดา ผู้ปกครองหรือบุคคลซึ่งเด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วย หรือห้ามคบหาสมาคมกับบุคคลที่อาจชักนำไปสู่การกระทำความผิด

3) เงื่อนไขอื่นที่จำเป็นแก่การแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชน

ทั้งนี้ให้ศาลกำหนดระยะเวลาในการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูตามที่เห็นสมควร แต่ต้องไม่เกินกว่าเด็กหรือเยาวชนนั้นมีอายุครบยี่สิบสี่ปีบริบูรณ์

ในกรณีที่ศาลเห็นว่า การแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชนมีความจำเป็นต้องมีแผนให้ศาลกำหนดให้นักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ หรือบุคคลที่ศาลเห็นสมควร จัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูตามสภาพปัญหาของเด็กหรือเยาวชน โดยกำหนดระยะเวลาในการดำเนินการตามแผนให้ชัดเจนและต้องไม่เกินกว่าเด็กหรือเยาวชนนั้นมีอายุครบยี่สิบสี่ปีบริบูรณ์ หากต่อมาความปรากฏแก่ศาลว่าในระหว่างการดำเนินการต่อเด็กหรือเยาวชนตามข้อบังคับนี้มีพฤติการณ์อื่นใดหรือข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเด็กหรือเยาวชนเปลี่ยนแปลงไป ให้ศาลมีอำนาจเปลี่ยนแปลงวิธีการต่อเด็กหรือเยาวชนเสียใหม่ให้เหมาะสม ทั้งนี้ให้คำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของเด็กหรือเยาวชนเป็นสำคัญ

2.3.8 วิธีการประเมินสภาพปัญหา

ในกรณีศาลเห็นว่าจำเป็นต้องมีการประเมินสภาพปัญหาของเด็ก หรือเยาวชนและครอบครัวไม่ว่าในขั้นตอนใด ๆ ให้ศาลมีคำสั่งให้เจ้าพนักงานศาล นักจิตวิทยา หรือ นักสังคมสงเคราะห์นำกลุ่มงานมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดี หรือขอให้บุคคลหรือองค์การที่ศาลเห็นสมควรเป็นผู้ดำเนินการ แล้วรายงานการประเมินสภาพปัญหาพร้อมความเห็นเสนอศาล ภายในระยะเวลาที่ศาลกำหนด

การประเมินสภาพปัญหาให้คำนึงถึงปัจจัยด้านร่างกาย สุขภาพจิต และครอบครัวของเด็กหรือเยาวชน รวมทั้งสังคม สิ่งแวดล้อม พฤติกรรมแห่งคดี สาเหตุแห่งการกระทำ ความผิดแนวมโน้มแห่งการกระทำ ความผิดอีก และความจำเป็นต้องได้รับการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูของเด็กหรือเยาวชนเป็นรายบุคคล

เมื่อจำเลยได้ปฏิบัติตามเงื่อนไขภายในเวลาที่ศาลกำหนดแล้วให้ศาลมีคำสั่ง ยุติคดีโดยไม่ต้องมีคำพิพากษาเกี่ยวกับการกระทำความผิดของจำเลย เว้นแต่คำสั่งเกี่ยวกับของกลาง และให้ถือว่าสิทธิการนำคดีอาญามาฟ้องเป็นอันระงับ และในกรณีที่จำเลยผิดเงื่อนไขที่กำหนด ให้ยกคดีขึ้นพิจารณาพิพากษาต่อไป

นอกจากนี้ พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553 ยังได้กำหนดวิธีการสำหรับเด็กและเยาวชน ไว้ ดังนี้¹⁰²

ให้อำนาจศาลในการใช้วิธีการสำหรับเด็กและเยาวชนแทนการลงโทษอาญาหรือวิธีการเพื่อความปลอดภัย ได้แก่ การเปลี่ยนโทษหรือวิธีการเพื่อความปลอดภัย ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 39 (1) เป็นการส่งตัวเด็กหรือเยาวชนไปควบคุมเพื่อฝึกอบรมในสถานที่ที่กำหนดไว้ในหมวด 4 หรือสถานที่อื่นที่จัดตั้งขึ้นตามกฎหมายและศาลเห็นสมควร ในเวลาที่ศาลกำหนดแต่ต้องไม่เกินกว่าเด็กหรือเยาวชนนั้นมีอายุครบยี่สิบปีบริบูรณ์ หรือการเปลี่ยนโทษปรับเป็นการคุมความประพฤติ โดยจะกำหนดเงื่อนไขข้อเดียวหรือ หลายข้อ ดังนี้ ¹⁰³

- (1) ห้ามมิให้เด็กหรือเยาวชนเข้าไปในสถานที่หรือท้องที่ได้อันอาจชักนำให้เด็กหรือเยาวชนนั้นกระทำความผิด
- (2) ห้ามมิให้เด็กหรือเยาวชนออกนอกสถานที่อยู่อาศัยในเวลากลางคืน เว้นแต่จะมีเหตุจำเป็น หรือได้รับอนุญาตจากบิดา มารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคลซึ่งเด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วย
- (3) ห้ามมิให้เด็กหรือเยาวชนคบหาสมาคมกับบุคคลที่อาจชักนำไปสู่การกระทำความผิด
- (4) ห้ามมิให้เด็กหรือเยาวชนประพฤติตนอันอาจนำไปสู่การกระทำความผิด
- (5) ให้เด็กหรือเยาวชนไปรายงานตัวต่อศาล พนักงานคุมประพฤติ หรือนักสังคมสงเคราะห์ เป็นครั้งคราว
- (6) ให้เด็กหรือเยาวชนไปศึกษา เข้ารับการฝึกอบรม รับคำปรึกษาแนะนำ รับการรักษา แก่ไขบ่าบด ฟันฟู ประกอบสัมมาอาชีพ หรือให้เด็กหรือเยาวชนเข้ารับการอบรม ศิลธรรม จริยธรรมและหน้าที่พลเมือง
- (7) บิดา มารดา ผู้ปกครอง บุคคล หรือองค์การ ซึ่งเด็ก หรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วยหรือบุคคล หรือองค์การที่รับเลี้ยงดูเด็ก หรือเยาวชนนั้น กระทำ หรือห้ามมิให้กระทำการใด ๆ เกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูเด็ก หรือเยาวชนตามที่ศาลกำหนด
- (8) กำหนดเงื่อนไขอื่นใดเพื่อพัฒนาและส่งเสริมความประพฤติของเด็กหรือเยาวชน

¹⁰² พระราชบัญญัติศาลเยาวชน และครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชน และครอบครัว พ.ศ. 2553
มาตรา 142

¹⁰³ พระราชบัญญัติศาลเยาวชน และครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชน และครอบครัว พ.ศ. 2553
มาตรา 138

โดยในการกำหนดเงื่อนไขดังกล่าวข้างต้น ศาลจะต้องกำหนดเวลาให้เด็ก หรือเยาวชนปฏิบัติตาม เงื่อนไขนั้นด้วยเป็นเวลาไม่เกินหนึ่งปี แต่ต้องไม่เกินกว่าเด็ก หรือเยาวชน นั้นมีอายุครบยี่สิบปีบริบูรณ์

3. กฎหมายต่างประเทศ

ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ได้ศึกษาถึงกฎหมายที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดของเด็ก และเยาวชนของประเทศนิวซีแลนด์ และประเทศสิงคโปร์ ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

3.1 ประเทศนิวซีแลนด์

ประเทศนิวซีแลนด์ได้นำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในคดีอาญา โดยมีวัตถุประสงค์ 6 ประการ คือ¹⁰⁴

- 1) การพยายามให้การช่วยเหลือเยียวยาผู้เสียหายจากการกระทำความผิดอาญา
- 2) การทำให้จำเลยเข้ามามีส่วนร่วมและรับผิดชอบในผลเสียหายที่เกิดจากการกระทำความผิดอาญาของตน
- 3) การทำให้ทุกฝ่ายเกิดความรู้สึกตระหนักและเข้าใจในผลกระทบอันเกิดจากการกระทำความผิดอาญาที่มีผลต่อผู้เสียหาย
- 4) การพยายามกระตุ้นให้ผู้กระทำความผิดอาญาเยียวยาผู้เสียหายและชุมชน
- 5) การพยายามช่วยหาทางประสานรอยร้าวที่เกิดขึ้นระหว่างผู้เสียหายและผู้กระทำผิด
- 6) การพยายามช่วยให้ผู้เสียหายและผู้กระทำผิดสามารถกลับคืนสู่สังคมได้ เมื่อพิจารณาจากวัตถุประสงค์ข้างต้น กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ตามแนวคิดของประเทศนิวซีแลนด์อยู่บนพื้นฐานของหลักการดังต่อไปนี้¹⁰⁵
  - (1) การกระทำความผิดอาญาเป็นการทำให้เกิดความเสียหาย
  - (2) การกระทำความผิดอาญาทำร้ายทั้งผู้เสียหาย ชุมชนและจำเลย และก่อให้เกิดภาระหน้าที่ที่จะต้องแก้ไขเยียวยาให้สิ่งต่าง ๆ กลับสู่ภาวะที่ถูกต้องที่ควรจะเป็น
  - (3) บุคคลทุกฝ่ายควรจะมีบทบาทเป็นส่วนหนึ่งของการจัดการกับการกระทำความผิดอาญา

¹⁰⁴ สรวิศ ลิ้มปริงยี, การไกล่เกลี่ยฟื้นสัมพันธไมตรีในคดีอาญา ประสบการณ์ของศาลนิวซีแลนด์, วารสาร ศาลยุติธรรมปริทัศน์, (มกราคม 2549), หน้า 30

¹⁰⁵ “อ่างแล้ว”, หน้า 34

(4) ทักษะและมุมมองของผู้เสียหายเป็นจุดศูนย์กลางของกระบวนการที่จะเป็นตัวกำหนดถึงการเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้น

(5) ความรับผิดชอบในส่วนของจำเลยหมายถึงการยอมรับในความรับผิดชอบของตนและต้องการเยียวยาความเสียหายที่ตนก่อให้เกิดขึ้น

(6) ชุมชนมีความรับผิดชอบในความเป็นอยู่ของสมาชิกในชุมชน

(7) มนุษย์ทุกคนล้วนมีศักดิ์ศรีและคุณค่า

(8) ผลลัพธ์ของกระบวนการจะวัดด้วยข้อเท็จจริงว่าความเสียหายได้รับการเยียวยามากน้อยเพียงใด ไม่ใช่วัดที่โทษที่ผู้กระทำผิดได้รับ

ประเภทคดีที่จะนำเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ประกอบด้วย¹⁰⁶

1) ความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สินที่มีโทษจำคุกขั้นสูงตั้งแต่สองปีขึ้นไป
2) ความผิดอื่น ๆ ตามพระราชบัญญัติความผิดอาญาที่มีโทษจำคุกขั้นสูงไม่น้อยกว่าสองปีขึ้นไป แต่ไม่เกินเจ็ดปี เว้นแต่คดีดังต่อไปนี้ไม่สามารถนำเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์

(1) ความผิดต่อกระบวนการยุติธรรม

(2) ความผิดเกี่ยวกับการศาสนา ศีลธรรมและความปลอดภัยสาธารณะ

(3) ความผิดเกี่ยวกับการบุกรุกทะเลสาบ

(4) ความผิดที่ผู้เสียหายและจำเลยมีความสัมพันธ์ต่อเนื่องกันอยู่

3) ความผิดต่อร่างกายรวมถึงความผิดที่มีโทษจำคุกขั้นสูงเพียงหนึ่งปี

4) ความผิดของบุคคลที่จับขังยานพาหนะ โดยประมาทเป็นเหตุให้เกิดการบาดเจ็บหรือเสียชีวิต

5) ความผิดฐานคุกคามในทางอาญาตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำอันเป็นการคุกคาม ค.ศ.1997

6) ความผิดฐานมีอาวุธปืนหรือพกพาอาวุธปืนไปในทางสาธารณะ โดยไม่ได้รับอนุญาต

ข้อสังเกตประการหนึ่งคือ ความผิดที่กำหนดให้เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์นั้นเป็นความผิดอยู่ในระดับกลาง ๆ โดยไม่ได้รวมความผิดฐานที่มีโทษขั้นสูงกว่าสองปี ยกเว้นเฉพาะกรณีความผิดต่อร่างกายที่รวมความผิดที่มีโทษขั้นสูงเพียงหนึ่งปี เพราะหากเป็นคดีเล็กน้อยเกินไปอาจไม่คุ้มค่าที่ต้องดำเนินการต่อไปอีกหลายขั้นตอน ส่วนในกรณีความผิดร้ายแรง

¹⁰⁶ สรวิศ ลิ้มปรั้งมี, การไกล่เกลี่ยฟื้นสัมพันธ์ในคดีอาญา: ประสบการณ์ของศาลนิวจิเนซแลนด์, ตอน 7, วารสารศาลยุติธรรมปริทัศน์, (สิงหาคม 2549): หน้า 43-44

ที่มีอัตราโทษขั้นสูงเกินกว่าเจ็ดปีไม่ให้เข้าสู่กระบวนการนี้เพราะโดยสภาพอาจจะมี ความรุนแรง จนไม่สามารถแก้ไขปรับปรุงได้โดยง่ายหรือการแก้ไขปรับปรุงอาจต้องมืองค์ประกอบ หรือปัจจัย หลายประการเกินกว่าที่จะใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์แต่เพียงอย่างเดียว

ขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในชั้นศาลแบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้

1) ขั้นตอนการส่งคดีเข้าสู่กระบวนการและการเตรียมการ¹⁰⁷

เมื่อศาลพิจารณาแล้วเห็นว่าคดีนั้นเข้าหลักเกณฑ์ที่จะสามารถนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ได้ และจำเลยให้การรับสารภาพ ศาลจะส่งคดีนั้นไปยังผู้ประสานงาน เมื่อผู้ประสานงานได้รับคดีแล้ว ผู้ประสานงานจะจัดให้มีการสัมภาษณ์จำเลยก่อนเพื่อประเมินความเป็นไปได้ของการจัดให้มีการประชุมสมานฉันท์ หากเห็นว่าจำเลยมีลักษณะที่ไม่สมควรเข้าสู่กระบวนการสมานฉันท์ เช่น มีความผิดปกติทางจิต มีลักษณะก้าวร้าว หรือเห็นได้อย่างชัดเจนว่าเป็นบุคคลที่ไม่ยอมรับผิดชอบในการกระทำความผิดของตน ผู้ประสานงานจะไม่ดำเนินการในขั้นตอนต่อไป และส่งคดีนั้นกลับสู่กระบวนการพิจารณาตามปกติ แต่หากผู้ประสานงานเห็นว่าคดีนั้นควรจัดให้มีการประชุมสมานฉันท์ ผู้ประสานงานก็จะให้ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับขั้นตอนการดำเนินการแก่จำเลย พร้อมทั้งข้อมูลแบบประเมิน

เมื่อผู้ประสานงานเห็นว่าควรใช้การประชุมสมานฉันท์ ผู้ประสานงานจะส่งจดหมายแจ้งไปยังผู้เสียหายและแนะนำขั้นตอนและแบบประเมิน และรวบรวมของมูลที่เป็นประโยชน์สำหรับการดำเนินการและส่งเรื่องต่อไปให้กับกลุ่มผู้จัดหาผู้ไกล่เกลี่ย (Provider group) เพื่อทำการคัดเลือกผู้ไกล่เกลี่ย ซึ่งกลุ่มผู้จัดหาผู้ไกล่เกลี่ยนี้อาจเป็นองค์กรเอกชนหรือองค์กรที่ไม่แสวงหากำไร ทำหน้าที่ในการฝึกอบรมและรวบรวมรายชื่อ ผู้ที่จะทำหน้าที่ผู้ไกล่เกลี่ย ทั้งนี้ ผู้ประสานงานจะส่งเอกสารและข้อมูลเกี่ยวกับคดีไปให้กลุ่มผู้จัดหาผู้ไกล่เกลี่ย และกำหนดเวลาที่จะให้กลุ่มผู้จัดหาผู้ไกล่เกลี่ยพิจารณาว่าจะรับเรื่องไว้ดำเนินการต่อหรือไม่ และหากจะรับเรื่องไว้ดำเนินการต่อต้องกำหนดเวลาที่จะจัดประชุมสมานฉันท์และสามารถส่งรายงานกลับมาเมื่อใด แต่หากไม่รับดำเนินการก็จะส่งเอกสารทั้งหมดคืนผู้ประสานงาน

เมื่อกลุ่มผู้จัดหาผู้ไกล่เกลี่ย รับดำเนินการจะทำการคัดเลือกผู้ไกล่เกลี่ยที่เห็นว่าเหมาะสมกับคดีมากที่สุด จำนวน 2 คน เพราะต้องการให้ผู้ไกล่เกลี่ยได้ทำความเข้าใจแก่คู่กรณีทั้งสองฝ่ายให้มากที่สุด ไม่ได้มุ่งความสนใจไปเฉพาะปัญหาหรือความต้องการของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเพียงฝ่ายเดียวเป็นหลัก โดยจะช่วยกันเก็บข้อมูล ปัญหาและความต้องการเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ทั้งสองฝ่ายต้องการมากที่สุด

¹⁰⁷ “อ่างแล้ว”, หน้า 45-51

ผู้ไกล่เกลี่ยที่ได้รับการคัดเลือกให้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ย จะติดต่อผู้เสียหาย และ จำเลยให้มาพบกัน ซึ่งอาจเป็นการพบคนละครั้งขึ้นอยู่กับสภาพความขัดแย้ง และบันทึกรายละเอียด ในการพูดคุยกับทั้งสองฝ่ายในแบบบันทึกข้อมูล และส่งคืนผู้ประสานงานเมื่อดำเนินการเสร็จ ผู้ไกล่เกลี่ยจะเป็นผู้กำหนดการประชุมสมานฉันท์ อาจเชิญตำรวจ พนักงานคุมประพฤติ เข้าร่วมในการประชุมด้วย และชี้แจงบทบาทของตำรวจและพนักงานคุมประพฤติในการร่วมการประชุมด้วย เมื่อมีการประสานงานการประชุมแล้วผู้ไกล่เกลี่ยจะแจ้งความคืบหน้าให้ผู้ประสานงานทราบตาม แบบรายงานการประชุม และเมื่อผู้ประสานงานได้รับแจ้งแล้วจะประสานไปยังทนายความ พนักงานอัยการ พนักงานคุมประพฤติ จำเลย และผู้เสียหายเพื่อให้ทราบ แต่หากไม่สามารถจัดการ ประชุมได้ผู้ประสานงานต้องรายงานให้ศาลทราบ โดยในรายงานจะไม่ระบุถึงเหตุผลที่ทำให้ผู้ไกล่ เกลี่ยไม่สามารถจัดการประชุมได้ เพราะไม่ต้องการให้ข้อมูลดังกล่าวมีผลกระทบต่อรูปคดีของผู้ที่เกี่ยวข้อง แต่ผู้ประสานงานจะบันทึกสาเหตุที่ทำให้ไม่สามารถจัดให้มีการประชุมสมานฉันท์ไว้ในแฟ้มข้อมูล ของผู้ประสานงานเองเพื่อประโยชน์ในการดำเนินการช่วยเหลือให้ตรงกับความต้องการ ของผู้เสียหายและจำเลยในการดำเนินการใด ๆ ต่อไป

2) ขั้นตอนการประชุมสมานฉันท์หรือขั้นการประชุมไกล่เกลี่ย¹⁰⁸

เมื่อได้เชิญผู้ที่มาประชุมหนึ่งในที่ประชุมตามที่สมควรแล้ว ผู้ไกล่เกลี่ยควร จะกล่าวแสดงความชื่นชมที่ทั้งสองฝ่ายได้เข้ามาพบปะกันเพื่อหาทางออกที่เหมาะสม และแจ้งให้ ทราบถึงวัตถุประสงค์ในการประชุม ผู้ไกล่เกลี่ยจะแนะนำตัวและบทบาทของผู้ไกล่เกลี่ย เพื่อให้ทุก ฝ่ายเข้าใจในบทบาทของผู้ไกล่เกลี่ย จากนั้นจึงชี้แจงกติกาเบื้องต้นที่ควรต้องทำความเข้าใจไว้ ในเบื้องต้นสำหรับการประชุมสมานฉันท์ คือ การที่จะไม่ได้เถียงเรื่องข้อเท็จจริง เพราะการพิสูจน์ ข้อเท็จจริงเป็นหน้าที่ของศาล การประชุมสมานฉันท์ต้องกระทำด้วยความสมัครใจ ในกรณีที่ผู้ร่วม ประชุมรู้สึกอึดอัดหรือไม่สบายใจสามารถถอนตัวได้ การให้เกียรติและเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายได้พูด ซึ่งต้องใช้ถ้อยคำสุภาพ ไม่ดูหมิ่นผู้อื่น ต้องมีความปลอดภัยในการประชุม โดยไม่มีการพูดจาข่มขู่ หรือการใช้กำลังประทุษร้าย ในระหว่างการประชุม และผู้เข้าร่วมประชุมทุกคนจะต้องเคารพ ในสิทธิส่วนบุคคลของผู้เข้าร่วมการประชุมไม่นำข้อมูลที่รับรู้ในระหว่างการประชุมไปเปิดเผย

การประชุมสมานฉันท์จะเริ่มด้วยการสรุปเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น โดยการอ่านสรุป ข้อเท็จจริงโดยย่อ ๆ หรืออาจให้เจ้าหน้าที่ตำรวจเป็นผู้สรุปและลำดับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น จากนั้นจะ มีการเล่าเรื่องราวที่เกิดขึ้นโดยผู้ไกล่เกลี่ยจะเชิญจำเลยให้เป็นผู้เล่าเรื่องก่อน ซึ่งการให้จำเลยเป็น ฝ่ายเล่าเรื่องก่อน โดยการยอมรับในการกระทำความผิดของตนต่อหน้าผู้เสียหายและผู้เกี่ยวข้อง

¹⁰⁸ สรวิศ ลิ้มปรีงยี, การไกล่เกลี่ยฟื้นสัมพันธไมตรีในคดีอาญา ประสบการณ์ของศาลนิวซีแลนด์ ตอน 3 วารสารศาลยุติธรรมปริทัศน์, (มีนาคม 2549), หน้า 46-52

โดยการยอมรับความผิดนั้นไม่ได้เกิดจากการเรียกร้องของผู้เสียหายจะทำให้จำเลยไม่เกิดความรู้สึกปกป้องตนเอง โดยจำเลยจะกล่าวถึงสาเหตุและความรู้สึกของตนในลำดับต่อมา จากนั้นผู้เสียหายจะเล่าถึงผลกระทบที่ตนได้รับจากการกระทำผิด ตามด้วยการกล่าวถึง ผลกระทบจากการกระทำผิดของฝ่ายที่ใกล้ชิดกับจำเลย และฝ่ายที่ใกล้ชิดกับผู้เสียหาย

เมื่อได้มีการกล่าวถึงการกระทำผิดและผลกระทบแล้ว ผู้ไกล่เกลี่ยอาจพักการประชุมเพื่อให้ผู้เข้าร่วมประชุมคิดถึงแนวทางในการเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้น โดยการหารือเรื่องการเยียวยาผู้ไกล่เกลี่ยอาจใช้การประชุมฝ่ายเดียวได้ โดยผู้ไกล่เกลี่ยจะเป็นผู้แยกไปประชุม เพื่อทราบความต้องการของทั้งสองฝ่ายและแนวทางการเยียวยา จากนั้นจึงหารือถึงผลลัพธ์ที่จะทำข้อตกลงและแผนการปฏิบัติ ซึ่งแผนดังกล่าวจะเปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมประชุมได้มีโอกาสเสนอและมีส่วนร่วมในการกำหนด เพื่อให้เกิดแนวทางที่เหมาะสมและสามารถปฏิบัติได้ ซึ่งแผนดังกล่าวต้องมีความชัดเจน เช่น ควรระบุจำนวนเงินที่ต้องชดใช้ ระยะเวลาในการดำเนินการต่างๆ ตลอดจนวัน เวลา และสถานที่ในการดำเนินการ ในกรณีที่มีการกำหนดให้มีการชดใช้เงินจำนวนมากอาจต้องยุติการประชุมชั่วคราวเพื่อให้จำเลยตรวจสอบว่าจำเลยมีโอกาสที่จะหาเงินมาชดใช้ได้หรือไม่ สิ่งที่สำคัญในการจัดทำแผนคือต้องเป็นสิ่งที่ทั้งสองฝ่ายพึงพอใจ เพื่อให้ทั้งสองฝ่ายรู้สึกว่าคุณได้รับความเป็นธรรม เมื่อมีการตกลงกันแล้ว ผู้ไกล่เกลี่ยจะมีการบันทึกข้อตกลง และอ่านข้อตกลงในที่ประชุมฟัง ซึ่งข้อตกลงนั้นจะต้องมีความชัดเจน แน่นนอน และมีระยะเวลากำกับกำหนดผู้ที่จะติดตามให้มีการดำเนินการ การกำกับดูแลตามแผนการปฏิบัติ หากต้องอยู่ในความดูแลของผู้ใด ต้องได้รับความยินยอมจากผู้นั้นก่อน ต้องระบุรายละเอียดในการติดต่อกับผู้นั้นในแผนปฏิบัติการด้วย และระยะเวลาในการปฏิบัติไม่ควรเกินหกเดือน ผู้ดูแลต้องรายงานผลแก่ผู้ไกล่เกลี่ยอย่างสม่ำเสมอ

เมื่อจัดทำแผนเรียบร้อยแล้ว ผู้ไกล่เกลี่ยจะขอบคุณผู้เข้าร่วมประชุมทุกคน และแจ้งให้ทราบว่าผู้เข้าร่วมประชุมจะได้รับแบบฟอร์มการประเมินผลการประชุม ผู้เสียหายจะได้รับแจ้งผลคำพิพากษา โดยผู้ประสานงาน จำเลยจะได้รับการติดต่อจากผู้ควบคุมการปฏิบัติตามแผน และผู้เสียหายจะได้รับการแจ้งให้ทราบความคืบหน้าของการดำเนินการตามแผน

3) ขั้นตอนภายหลังการประชุมไกล่เกลี่ย¹⁰⁹

ผู้ไกล่เกลี่ยทั้งสองคนจะร่วมกันทบทวนผลการดำเนินการ เพื่อทราบปัญหาอุปสรรคในการทำงานและจะต้องติดต่อกับผู้เสียหายภายใน 3 วัน เพื่อทราบถึงปัญหา และอุปสรรคของผู้เสียหาย และอาจขอข้อมูลเพิ่มเติมได้

¹⁰⁹ สรวิศ ลิ้มปรั้งมี, การไกล่เกลี่ยฟื้นสัมพันธไมตรีในคดีอาญา ประสบการณ์ของศาลนิเวศน์ ตอน 6, วารสารศาลยุติธรรมปริทัศน์, (กรกฎาคม 2549), หน้า 42-50

ส่วนการติดตามผลการปฏิบัติตามแผนของจำเลย หากต้องดำเนินการต่อศาล จะมีคำพิพากษา ผู้ไกล่เกลี่ยจะต้องดำเนินการแล้วบันทึกไว้เพื่อรายงานให้ศาลทราบ

ในกรณีที่ศาลพิพากษาลงโทษจำเลย ผู้ประสานงานจะแจ้งให้ผู้เสียหายทราบ ทางจดหมายและส่งสำเนาคำพิพากษาไปยังหน่วยงานของผู้ไกล่เกลี่ยทราบ ส่วนกรณีที่ศาลเลื่อนการพิพากษาจนกว่าจะปฏิบัติตามแผน ผู้ประสานงานต้องแจ้งผู้ไกล่เกลี่ยทราบเพื่อติดตามผล และรายงานให้ทราบ

การดำเนินคดีกับเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดประเภทนิวซีแลนด์ได้มีการตรา กฎหมาย The Children Young Persons and their Families Act 1989 ซึ่งให้นำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้กับเยาวชน โดยกฎหมายฉบับนี้กำหนดให้นำประชุมกลุ่มครอบครัว หรือเรียกว่า Family Group Conference มาใช้กับผู้กระทำความผิดที่เป็นเยาวชน คดีส่วนใหญ่ที่เกิดจากการกระทำความผิดที่ไม่ร้ายแรงของเยาวชนจะอยู่ในความผิดรับผิดชอบของตำรวจ ส่วนคดีที่มีความผิดร้ายแรง เช่น ความผิดต่อร่างกาย ปล้นทรัพย์ วางเพลิง ความผิดทางเพศ หรือเป็นเรื่องของการกระทำความผิดคดีนี้ จะอยู่ภายใต้บทบัญญัติกฎหมายฉบับนี้ ซึ่งกำหนดให้นำการประชุมกลุ่มครอบครัวมาใช้ เพื่อสนับสนุนให้ผู้กระทำความผิดดังกล่าวรับผิดชอบต่อการกระทำของตนด้วยการชดใช้ให้แก่ผู้เสียหายและกำหนดให้ศาลเยาวชนดำเนินการตามสมควรให้เหมาะสมกับการกระทำของเยาวชนนั้นและการพิจารณาพิพากษาของศาลจะต้องฟังคำแนะนำที่ได้จากการประชุมกลุ่มครอบครัว

The Children Young Persons and their Families Act 1989 ได้นำแนวคิดของ กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ โดยตระหนักว่าการแก้ไขปัญหาคดีเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดต้องอาศัยความร่วมมือของบุคคลที่เกี่ยวข้องในคดีที่เด็กและเยาวชนกระทำผิด มุ่งเน้นให้มีการเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้น แก่เด็กและเยาวชนที่กระทำผิดและรักษาความสมดุลภายในชุมชน และสังคมที่ได้รับผลกระทบจากการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน

3.1.1 หลักเกณฑ์ทั่วไปในการนำวิธีประชุมกลุ่มครอบครัวมาใช้

The Children Young Persons and their Families Act 1989 ได้กำหนดหลักเกณฑ์ในการใช้วิธีประชุมกลุ่มครอบครัวไว้ ดังนี้¹¹⁰

1) หากมีมาตรการทางเลือกอื่นในการจัดการกับเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดแล้ว ก็ไม่ควรใช้วิธีการประชุมกลุ่มครอบครัว เว้นแต่เป็นกรณีจำเป็นเพื่อประโยชน์สาธารณะ

¹¹⁰ The Children Young Persons and their Families Act 1989, Section 208

- 2) มาตรการประชุมกลุ่มครอบครัวไม่ควรจะดำเนินการเพียงเพื่อให้ความช่วยเหลือตามความต้องการและเพื่อให้สวัสดิภาพของเยาวชนและครอบครัวดีขึ้นเท่านั้น
- 3) มาตรการที่จะนำมาใช้กับเด็กและเยาวชนต้องมีจุดประสงค์ในการสร้างความเข้มแข็งภายในครอบครัว และส่งเสริมให้ครอบครัวสามารถจัดการแก้ไขปัญหาของเด็ก และเยาวชนที่กระทำผิดได้
- 4) มาตรการที่จะนำมาใช้กับเด็กและเยาวชนควรมุ่งเน้นให้เด็กและเยาวชนได้อยู่กับครอบครัว และชุมชน เว้นแต่ในกรณีที่พฤติกรรมของเด็กและเยาวชนจะเป็นภัยแก่ครอบครัวและชุมชน
- 5) อายุของเด็กและเยาวชนที่กำหนดไว้ตามกฎหมายนี้ถือเป็นเหตุบรรเทาโทษ โดยให้พิจารณาจากความผิดที่เด็กและเยาวชนได้กระทำและบทลงโทษด้วย
- 6) การลงโทษเด็กและเยาวชนต้องคำนึงถึงการรักษาเยียวยา และส่งเสริมพัฒนาการของเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด โดยเน้นให้ครอบครัวมีส่วนร่วมในกระบวนการดังกล่าวและใช้มาตรการที่มีการจำกัดเสรีภาพของเด็กและเยาวชนให้น้อยที่สุด
- 7) มาตรการที่จะนำมาใช้กับเด็กและเยาวชนต้องคำนึงถึงผลประโยชน์ของผู้เสียหายด้วย
- 8) เด็กและเยาวชนต้องได้รับการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพในระหว่างการสอบสวนเกี่ยวกับการกระทำผิด

3.1.2 อายุของเด็กและเยาวชน

The Children Young Persons and their Families Act 1989 ได้ให้คำนิยามว่า “เด็ก” (child) หมายถึง เด็กชายและเด็กหญิงที่มีอายุต่ำกว่าสิบสี่ปี และ “เยาวชน” (Young Person) หมายถึง เด็กชายและเด็กหญิงที่มีอายุเกินกว่าสิบสี่ปีแต่ไม่เกินสิบเจ็ดปี แต่ไม่รวมถึงบุคคลที่บรรลุนิติภาวะด้วยการสมรสแล้ว¹¹¹ ดังนั้นกฎหมายฉบับนี้จึงถือว่าความรับผิดชอบของบุคคลจะเริ่มเมื่อบุคคลนั้นอายุตั้งแต่สิบสี่ปีบริบูรณ์ โดยถืออายุของเด็กเป็นเกณฑ์ในการขึ้นศาลเด็กเยาวชน และครอบครัว ส่วนบุคคลที่มีอายุเกินสิบเจ็ดปีขึ้นไปนั้น เมื่อกระทำผิดก็ไม่ได้อยู่ภายใต้อำนาจของศาลเด็ก เยาวชน และครอบครัว แต่ต้องถูกดำเนินคดีในศาลอาญาตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเดียวกับผู้กระทำความผิดที่เป็นผู้ใหญ่

¹¹¹ The Children Young Persons and their Families Act 1989, Section 2

3.1.3 ประเภทคดี

The Children Young Persons and their Families Act 1989 ได้บัญญัติให้นำวิธีประชุมกลุ่มครอบครัวมาใช้กับคดี ดังต่อไปนี้¹¹²

1) คดีความผิดที่มีอัตราโทษเล็กน้อย เป็นอำนาจหน้าที่ของตำรวจในการนำวิธีประชุมกลุ่มครอบครัวมาใช้ในระบบว่ากล่าวตักเตือนอย่างเป็นทางการ เพื่อกำหนดเงื่อนไขให้เด็กหรือเยาวชนและผู้ปกครองเด็กหรือเยาวชนปฏิบัติตาม โดยมีจุดประสงค์เพื่อป้องกันการกระทำความผิดซ้ำ โดยกระบวนการดังกล่าวทำให้คดียุติลงในชั้นตำรวจ

2) คดีความผิดที่รุนแรง ส่วนใหญ่เป็นคดีเด็กหรือเยาวชนมีพฤติกรรมก้าวร้าว และตำรวจเห็นว่าการใช้วิธีการว่ากล่าวตักเตือนไม่เหมาะสมสำหรับคดีดังกล่าวตำรวจก็จะส่งเด็กหรือเยาวชนนั้นไปให้นักสังคมสงเคราะห์ เพื่อใช้มาตรการพิเศษอย่างอื่นแทนการดำเนินคดีอาญาต่อไป

3) คดีอาญาความผิดร้ายแรงทุกประเภท ไม่ว่าจะเป็นความผิดต่อทรัพย์ ความผิดต่อร่างกาย ความผิดทางเพศ หรือความผิดอาญาที่เด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดซ้ำ ถือเป็นกระทำความผิดคดีนิสัย ถ้าตำรวจ นักสังคมสงเคราะห์และผู้ประสานงานกระบวนการยุติธรรมเด็กและเยาวชน (Youth Justice Co-ordinator) มีความเห็นว่าการดำเนินคดีอาญาไม่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณะก็จะเสนอให้ศาลคดีเด็ก เยาวชน และครอบครัว มีคำสั่งให้ผู้ประสานงานกระบวนการยุติธรรมเด็กและเยาวชนดำเนินการประชุมกลุ่มครอบครัวขึ้นเพื่อหาแนวทางในการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิด แล้วนำเสนอดังกล่าวเสนอต่อศาล เพื่อทำคำพิพากษาหรือคำสั่งให้เด็กหรือเยาวชนปฏิบัติตามต่อไป แต่ทั้งนี้วิธีประชุมกลุ่มจะไม่นำมาใช้ในความผิดฐานฆ่าคนตายโดยเจตนา หรือความผิดฐานทำร้ายร่างกายเป็นเหตุให้ถึงแก่ความตาย โดยคดีดังกล่าวจะต้องเข้าสู่กระบวนการพิจารณาคดีปกติของศาลเด็ก เยาวชน และครอบครัว

3.1.4 บุคคลที่เข้าร่วมในการประชุมกลุ่มครอบครัว

The Children Young Persons and their Families Act 1989 ได้บัญญัติให้บุคคลที่มีสิทธิเข้าร่วมในการประชุมกลุ่มครอบครัวประกอบไปด้วยบุคคล ดังต่อไปนี้¹¹³

1) เด็กหรือเยาวชนที่เป็นต้นเหตุให้มีการจัดประชุมกลุ่มครอบครัวขึ้น

¹¹² Allison Morris, Gabrielle Maxwell and J. Robertson, "Giving victims a voice: a New Zealand Experiment," The Howard Journal of Criminal Justice 32,4 (1953): 304-321

¹¹³ The Children Young Persons and their Families Act 1989, Section 251

2) บิดา มารดา ผู้ปกครอง หรือผู้พิทักษ์ หรือผู้ดูแลเด็กหรือเยาวชนนั้น หรือสมาชิกของครอบครัว

3) ผู้ประสานงานกระบวนการยุติธรรมเด็กและเยาวชน (Youth Justice Co-ordinator) ซึ่งเป็น

ผู้จัดการประชุมกลุ่มครอบครัว หรือผู้ประสานงานกระบวนการยุติธรรมเด็กและเยาวชนที่ทำหน้าที่รักษาการแทน

4) บุคคลที่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการกระทำความผิด เช่น ตำรวจ พนักงานอัยการ ถ้าบุคคลที่ให้ข้อมูล

ดังกล่าวไม่ใช่เจ้าหน้าที่ของรัฐ ก็ให้ตัวแทนของเจ้าหน้าที่รัฐในหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้าร่วมประชุมกลุ่มครอบครัวด้วย

5) ผู้เสียหายหรือตัวแทนของผู้เสียหาย

6) ทนายความเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิด

7) นักสังคมสงเคราะห์ ในกรณีของเด็กหรือเยาวชนนั้นอยู่ในความดูแลของกรมสงเคราะห์และเยาวชนตามกฎหมาย Care of Children Act 2004

8) ตัวแทนจากสำนักงานบริการสังคม ในกรณีเด็กหรือเยาวชนนั้นอยู่ในความดูแลของหน่วยงาน ดังกล่าว

9) พนักงานคุมประพฤติ ในกรณีเด็กหรือเยาวชนนั้นอยู่ในระหว่างถูกคุมประพฤติ

10) บุคคลที่เด็กหรือเยาวชนร้องขอให้เข้าร่วมในการประชุมกลุ่มครอบครัวด้วย

3.1.5 การประชุมกลุ่มครอบครัวของประเทศนิวซีแลนด์

กระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนของประเทศนิวซีแลนด์ มักจะใช้มาตรการเบี่ยงเบนคดีออกจากกระบวนการพิจารณาคดีในศาล โดยกำหนดให้ตำรวจมีอำนาจในการว่ากล่าวตักเตือนผู้กระทำความผิด ซึ่งเป็นการลงโทษอย่างไม่เป็นทางการ แต่มีผลให้คดีนั้นยุติลงตั้งแต่ชั้นตำรวจ ส่วนวิธีประชุมกลุ่มครอบครัวนั้นก็เป็นการเบี่ยงเบนคดีออกจากกระบวนการพิจารณาคดีของศาลเช่นเดียวกัน แต่จะนำมาใช้กับคดีที่มีความร้ายแรงเกินกว่าจะใช้วิธีว่ากล่าวตักเตือนได้ ต่อมาวิธีประชุมกลุ่มครอบครัวก็ได้กลายเป็นกลไกสำคัญของกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนในประเทศนิวซีแลนด์ และได้กำหนดให้บุคคลที่เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดวิธีการประชุมกลุ่มครอบครัวด้วยตนเอง รวมทั้งเลือกเวลาและสถานที่ประชุมเองด้วย โดยวิธีการประชุมกลุ่มครอบครัวจะนำมาใช้ทั้งในชั้นก่อนฟ้องคดีและในชั้นพิจารณาคดี กล่าวคือ

1) การใช้วิธีประชุมกลุ่มครอบครัวในชั้นก่อนฟ้องคดี

(1) ในกรณีที่ตำรวจเห็นว่าเด็กหรือเยาวชนนั้นจำเป็นต้องได้รับความคุ้มครองตำรวจจะปรึกษากับผู้ประสานงานกระบวนการยุติธรรมเด็กและเยาวชน (Youth Justice Co-ordinator) ถ้าภายหลังที่ได้มีการปรึกษากันแล้วเห็นว่ากรณีจำเป็นเพื่อประโยชน์สาธารณะก็จะจัดให้มีการประชุมกลุ่มครอบครัวขึ้นภายใต้บทบัญญัติมาตรา 247¹¹⁴

(2) เมื่อเด็กหรือเยาวชนถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดแต่ยังไม่ได้ถูกจับกุมและยังไม่ได้มีการแจ้งข้อหา ตำรวจจะปรึกษากับผู้ประสานงานกระบวนการยุติธรรมเด็กและเยาวชน (Youth Justice Co-ordinator) ถ้าภายหลังที่ได้มีการปรึกษากันแล้ว ตำรวจยังต้องการตั้งข้อกล่าวหาเกี่ยวกับเด็กหรือเยาวชนนั้นอยู่ จึงจะจัดให้มีการประชุมกลุ่มครอบครัวก่อนแจ้งข้อกล่าวหา¹¹⁵

(3) เมื่อเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดและถูกจับ ตำรวจจะเป็นผู้พิจารณาว่าควรจะดำเนินคดีอาญากับเด็กหรือเยาวชนนั้นหรือไม่ โดยคำนึงถึงความร้ายแรงของความผิดที่เด็กหรือเยาวชนได้กระทำ สภาพความผิด และประวัติกระทำความผิดของเด็ก หรือเยาวชนนั้น ถ้าความผิดดังกล่าวเป็นความผิดที่มีอัตราโทษเล็กน้อยและเด็กหรือเยาวชนนั้นรับสารภาพ ตำรวจจะใช้วิธีการว่ากล่าวตักเตือนอย่างเป็นทางการ¹¹⁶ ซึ่งจะต้องเป็นการนำวิธีประชุมกลุ่มครอบครัวอย่างไม่เป็นทางการมาใช้กับคดีที่อัตราโทษเล็กน้อยและทำให้คดีสิ้นสุดลง โดยไม่ต้องผ่านกระบวนการพิจารณาคดีในศาล แต่ถ้าตำรวจเห็นว่าเป็นคดีที่ไม่ควรใช้วิธีการว่ากล่าวตักเตือนตำรวจก็มีอำนาจในการตั้งข้อกล่าวหาเกี่ยวกับเด็กหรือเยาวชนนั้นได้ และต้องปรึกษากับผู้ประสานงานกระบวนการยุติธรรมเด็กและเยาวชน (Youth Justice Co-ordinator) เพื่อดำเนินการประชุมกลุ่มครอบครัวในลำดับต่อไป

2) การใช้วิธีประชุมกลุ่มครอบครัวในชั้นพิจารณาคดี

(1) ในกรณีที่เด็กหรือเยาวชนถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดร้ายแรง และเด็กหรือเยาวชนปฏิเสธข้อกล่าวหาที่จะต้องดำเนินการพิจารณาคดีในศาลต่อไป ทั้งนี้ถ้าเด็ก หรือเยาวชนนั้นถูกควบคุมตัวในระหว่างรอการพิจารณาคดีในศาล ก็จะจัดให้มีการประชุมกลุ่มครอบครัวขึ้น¹¹⁷

¹¹⁴ The Children Young Persons and their Families Act 1989, Section 18(3)

¹¹⁵ The Children Young Persons and their Families Act 1989, Section 247 (b)

¹¹⁶ The Children Young Persons and their Families Act 1989, Section 211

¹¹⁷ The Children Young Persons and their Families Act 1989, Section 247 (c)

(2) ในกรณีที่เด็กหรือเยาวชนถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดร้ายแรง และเด็กหรือเยาวชนไม่ได้ปฏิเสธข้อกล่าวหา ก็จะต้องดำเนินการพิจารณาคดีในศาลต่อไป ซึ่งผู้ประสานงานกระบวนการยุติธรรมเด็กและเยาวชน (Youth Justice Co-ordinator) ต้องจัดให้มีการประชุมกลุ่มครอบครัวขึ้นโดยตรงตามคำสั่งศาล¹¹⁸

(3) ในกรณีที่ข้อกล่าวหาได้มีการพิสูจน์กันแล้วก่อนมีการพิจารณาคดีในศาล แต่ศาลยังไม่ได้ใช้วิธีประชุมกลุ่มครอบครัวมาก่อน ศาลต้องจัดให้มีการประชุมกลุ่มครอบครัว¹¹⁹

3.2 ประเทศสิงคโปร์

มาตรการเพื่อการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนของประเทศสิงคโปร์ หลังจากที่ได้แก้ไขเพิ่มเติมและประกาศใช้กฎหมาย The children and Young Person Act 2001 (CHAPER 38) แล้วนั้น จุดมุ่งหมายของกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนของประเทศสิงคโปร์ ก็เปลี่ยนแปลงไป กล่าวคือ จากเดิมที่กระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนเน้นการสงเคราะห์เด็กและเยาวชนเป็นหลักเพียงอย่างเดียว ก็หันมาส่งเสริมการใช้มาตรการพิเศษอื่น ๆ เพื่อเบี่ยงเบนเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดออกจากกระบวนการยุติธรรมและนำตัวเด็ก และเยาวชนเหล่านั้นเข้าสู่กระบวนการแก้ไขบำบัดฟื้นฟู

เมื่อเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดถูกจับกุม ตำรวจมีอำนาจใช้มาตรการพิเศษแทนการตั้งข้อหาแก่เด็กและเยาวชนดังกล่าวด้วย โดยมาตรการพิเศษดังกล่าวเป็นมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาก่อนคดีจะขึ้นสู่ศาล ซึ่งตำรวจสามารถสั่งให้ดำเนินการ ดังนี้¹²⁰

- 1) มีคำสั่งให้ปล่อยตัวเด็กและเยาวชนไปพร้อมกับว่ากล่าวตักเตือนเด็ก และเยาวชนที่กระทำผิด รวมทั้งว่ากล่าวตักเตือนบิดามารดาผู้ปกครองของเด็กและเยาวชนนั้นด้วย
- 2) มีคำสั่งให้ปล่อยตัวเด็กและเยาวชนไปพร้อมกับว่ากล่าวตักเตือนเด็ก และเยาวชนที่กระทำผิด รวมทั้งว่ากล่าวตักเตือนบิดามารดาหรือผู้ปกครองของเด็กและเยาวชนนั้นด้วย พร้อมกับส่งตัวเด็กและเยาวชนนั้นให้แก่พนักงานสงเคราะห์เพื่อให้ความช่วยเหลือ และให้คำปรึกษาแก่เด็กและเยาวชนนั้น

¹¹⁸ The Children Young Persons and their Families Act 1989, Section 247 (d)

¹¹⁹ The Children Young Persons and their Families Act 1989, Section 247 (e)

¹²⁰ Chomil Kamal, "Directions of Juvenile Reforms in Singapore," 118 TH International

3) มีคำสั่งให้เด็กและเยาวชนเข้าร่วม โปรแกรมเพื่อรับคำปรึกษา และแก้ไขบำบัดฟื้นฟู ซึ่งเรียกกันว่า The Guidance Programme (GP) ตามคำแนะนำของพนักงานอัยการ

ในกรณีที่เด็กและเยาวชนถูกนำตัวสู่การพิจารณาคดีในศาลแล้ว ศาลเด็ก และเยาวชนของประเทศสิงคโปร์ ก็มีอำนาจในการนำวิธีการสำหรับเด็กและเยาวชนมาใช้แทนการลงโทษตามกฎหมายได้ ตามบทบัญญัติมาตรา 44 แห่งกฎหมาย The children and Young Person Act 2001 (CHAPER 38) ได้กำหนดให้ศาลมีอำนาจในคดีเด็กและเยาวชนกระทำความผิด ดังนี้¹²¹

- 1) ศาลมีคำสั่งให้ปล่อยตัวเด็กและเยาวชนไป
- 2) ศาลมีคำสั่งมอบตัวเด็กและเยาวชนนั้นให้อยู่ในความดูแลของหน่วยงาน หรือบุคคลที่ศาลเห็นสมควรภายในกำหนดระยะเวลา
- 3) ศาลมีคำสั่งกำหนดเงื่อนไขให้บิดามารดาหรือผู้ปกครองดูแล และคุ้มครองเด็กและเยาวชน โดยคำสั่งนี้มักจะใช้ควบคู่กับคำสั่งคุมประพฤติเด็กและเยาวชนนั้นด้วย
- 4) ศาลมีคำสั่งให้เด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดทำงานบริการชุมชนเป็นเวลาไม่น้อยกว่า 240 ชั่วโมง โดยศาลนี้มักจะใช้ควบคู่กับคำสั่งคุมประพฤติเด็กและเยาวชนด้วย
- 5) ศาลมีคำสั่งให้คุมประพฤติเด็กและเยาวชนภายใต้การดูแลของพนักงานคุมประพฤติ โดยกำหนดระยะเวลาในการคุมประพฤติไม่น้อยกว่า 6 เดือนแต่ไม่เกิน 3 ปี
- 6) ศาลมีคำสั่งให้กักขังเด็ก และเยาวชนในสถานกักขังที่บัญญัติไว้ได้แก่ Singapore Boy Home (สำหรับเด็กและเยาวชนชาย) และ Toa Payoh Gril's Home (สำหรับเด็ก และเยาวชนหญิง) โดยกำหนดระยะเวลาในการกักขัง 6 เดือนขึ้นไป
- 7) ศาลมีคำสั่งให้กักขังเด็กและเยาวชนในวันหยุดสุดสัปดาห์ โดยกำหนดระยะเวลาในการกักขัง 52 สัปดาห์ขึ้นไป ส่วนในวันธรรมดาที่อนุญาตให้เด็กและเยาวชนสามารถไปโรงเรียนหรือไปทำงานได้
- 8) ศาลมีคำสั่งให้มอบตัวเด็กและเยาวชนให้อยู่ในความดูแลของสถานพินิจ และคุ้มครองเด็ก และเยาวชนตามที่ศาลเห็นสมควร ซึ่งมักจะใช้ในกรณีที่ศาลตัดสินว่าเด็ก และเยาวชนกระทำความผิดร้ายแรงโดยกำหนดระยะเวลาไม่น้อยกว่า 2 ปี แต่ไม่เกิน 3 ปี
- 9) ศาลมีคำสั่งให้ส่งตัวเด็กและเยาวชนไปยังศูนย์ฝึกอบรม โดยคำสั่งนี้จะใช้กับเด็ก และเยาวชนที่มี

¹²¹ Juvenile Court of Singapore Power of the Court on Juvenile Arrest cases (JAC).

อายุสิบสี่ปีถึงสิบหกปี หรือกว่าสิบหกปีขึ้นไป ซึ่งศาลสมควรให้เข้ารับการฝึกอบรมยังศูนย์ฝึกอบรม เนื่องจากเด็กและเยาวชนฝ่าฝืนข้อกำหนดในระหว่างที่อยู่ในความดูแลของสถานพินิจ และคุ้มครองเด็กและเยาวชน โดยเด็กและเยาวชนจะไม่ได้รับสิทธิพิเศษใดๆอีก

10) ศาลมีคำสั่งให้จ่ายค่าปรับ ค่าเสียหาย หรือค่าชดเชย โดยคำสั่งนี้มักใช้ควบคู่กับคำสั่งคุมประพฤติด้วย ในกรณีที่เด็กมีอายุต่ำกว่าสิบสี่ปี บิดามารดาหรือผู้ปกครองของเด็กนั้นต้องเป็นผู้จ่ายค่าปรับ ค่าเสียหาย หรือค่าชดเชยในการกระทำความผิดของเด็ก

การที่กฎหมายกำหนดให้ศาลมีอำนาจสั่งในคดีที่เด็กและเยาวชนกระทำความผิดตามที่ได้อ้างไว้ข้างต้นนั้นสะท้อนให้เห็นว่ากระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนของประเทศสิงคโปร์มุ่งเน้นให้เด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดได้รับการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูมากกว่าถูกลงโทษตามกฎหมายเท่านั้น โดยใช้แนวทางในการฝึกอบรมและสงเคราะห์เด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดเป็นหลัก

นอกจากมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาก่อนคดีจะขึ้นสู่ศาลและวิธีการสำหรับเด็กและเยาวชนที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น ยังมีมาตรการเพื่อการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนอีกมาตรการหนึ่ง คือ การนำวิธีการประชุมกลุ่มครอบครัวมาใช้แก้ปัญหาเด็ก และเยาวชนกระทำความผิด ซึ่งมีหลักเกณฑ์ในการดำเนินการ ดังนี้

3.2.1 หลักเกณฑ์ทั่วไปในการนำวิธีประชุมกลุ่มครอบครัวมาใช้

กระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนของประเทศสิงคโปร์มีขั้นตอนในการแก้ไขปัญหาเด็ก และเยาวชนกระทำความผิดโดยใช้วิธีการเปรียบเทียบปรับก่อน ซึ่งเป็นวิธีการที่มีแนวคิดมาจากกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ โดยนำวิธีประชุมกลุ่มครอบครัวมาใช้ในกรณีที่เด็ก และเยาวชนกระทำความผิดเพื่อป้องกันมิให้มีการกระทำความผิดซ้ำอีก กล่าวคือ ในกรณีที่เด็กและเยาวชนได้กระทำความผิดเล็กน้อย และเป็นการกระทำความผิดครั้งแรก และความผิดดังกล่าวสามารถเปรียบเทียบปรับได้ จะดำเนินการเปรียบเทียบปรับเป็นอันดับแรก เมื่อว่ากล่าวตักเตือนแล้วมีผลให้คดีอาญาลี้ลับลงในช่วงต้น ซึ่งช่วยลดปริมาณคดีที่จะเข้าสู่กระบวนการพิจารณาคดีในศาลลงด้วย

กฎหมาย The children and Young Person Act 2001 (CHAPER 38) ได้กำหนดมาตรการ เพื่อเบี่ยงเบนคดีที่เด็กและเยาวชนกระทำความผิดออกจากกระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก โดยนำวิธีประชุมกลุ่มครอบครัวมาใช้ในกรณีที่เด็กและเยาวชนกระทำความผิดครั้งแรก เพื่อหาแนวทางอื่นในการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนแทนการนำตัวเด็กและเยาวชนนั้นไปควบคุมตัว เป็นการส่งเสริมให้ครอบครัวและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาคดี และเยาวชนกระทำความผิดมากขึ้นด้วย โดยศาลเด็ก และเยาวชนจะเป็นผู้พิจารณาออกคำสั่งให้จัดการ

ประชุมกลุ่มครอบครัวขึ้น ซึ่งในการออกคำสั่งดังกล่าวนั้นศาลต้องคำนึงถึงพื้นฐานครอบครัว ความประพฤติ สภาพแวดล้อมทางสังคม การศึกษา สุขภาพพัฒนาการของเด็กและเยาวชนที่กระทำ ความผิดด้วย ทั้งนี้ก็เพื่อให้การประชุมกลุ่มครอบครัวเกิดประโยชน์สูงสุดแก่เด็ก และเยาวชน เหล่านั้น¹²²

นอกจากประเทศสิงคโปร์จะใช้กฎหมาย The children and Young Person Act 2001 (CHAPER 38) เพื่อแก้ไขปัญหาเด็กและเยาวชนกระทำความผิดแล้ว ยังนำกฎหมาย Probation of offenders Act Chapter 252 มาใช้ประกอบด้วย โดยกำหนดให้ศาลคำนึงถึงสภาพแวดล้อม หรือ พฤติการณ์แห่งคดี ลักษณะแห่งการกระทำความผิดและความประพฤติของผู้กระทำความผิด เพื่อวางข้อกำหนดในการคุมประพฤติผู้กระทำความผิดในชุมชน ซึ่งศาลเด็กและเยาวชนจะใช้ หลักเกณฑ์ดังกล่าวควบคู่กับมาตรการในการนำวิธีประชุมกลุ่มครอบครัวมาใช้ โดยมีมุ่งหมายให้เด็ก และเยาวชนที่ถูกคุมประพฤติเกิดความสำนึกและเสียใจต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการกระทำความผิดของตนเอง ซึ่งกฎหมายได้กำหนดให้ผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ไม่ว่าจะเป็นครอบครัวของเด็ก และเยาวชนที่กระทำความผิด ครอบครัวของผู้เสียหาย และชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากการกระทำความผิด ได้มีโอกาสเข้าร่วมในการประชุมกลุ่มครอบครัวเพื่อช่วยกันหาแนวทางที่เหมาะสมในการ แก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนเหล่านั้น ให้สามารถกลับคืนสู่สังคมได้อย่างปกติสุข โดยการ ดำเนินตามกฎหมาย The children and Young Person Act 2001 (CHAPER 38) ประกอบกฎหมาย Probation of offenders Act Chapter 252 นั้นมีหลักการว่า ต้องศึกษาการกำหนดบทลงโทษที่เหมาะสม กับเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดแต่ละคนอย่างต่อเนื่องเพื่อความปลอดภัยของชุมชนต้องเข้า แทรกแซง และดำเนินการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนทันทีที่มีแนวโน้มว่าจะกระทำความผิด และต้องให้ความดูแลรับผิดชอบเด็กและเยาวชนเปรียบเสมือนเป็นครอบครัวของเด็ก และเยาวชน เหล่านั้น¹²³

3.2.2 อายุของเด็กและเยาวชน

กฎหมาย The children and Young Person Act 2001 (CHAPER 38) ของประเทศ สิงคโปร์ได้ให้ความคุ้มครองเด็กและเยาวชนที่ต้องเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม โดยมีบทบัญญัติที่ให้ คำนิยาม “เด็ก” (Child) หมายถึง บุคคลที่มีอายุต่ำกว่าสิบสี่ปี ส่วน “เยาวชน” (Young Person) หมายถึง บุคคลที่มีอายุสิบสี่ปีขึ้นไปแต่ไม่เกินสิบหกปี และยังสามารถให้คำนิยาม “เด็กและเยาวชน”

¹²² Juvenile Court of Singapore, Family Conferencing.

¹²³ Chomil Kamal, “Directions of Juvenile Reforms in Singapore,” 118 TH International

(Juvenile) เด็กชายและเด็กหญิงที่มีอายุตั้งแต่เจ็ดปีขึ้นไปแต่ไม่เกินสิบหกปี บุคคลนั้นต้องอยู่ภายใต้ อำนาจศาลเด็กและเยาวชนของประเทศสิงคโปร์ในการพิจารณาและพิพากษาคดีดังกล่าว¹²⁴

3.2.3 ประเภทคดี

กฎหมาย The children and Young Person Act 2001 (CHAPER 38) ได้กำหนด ประเภทคดีที่ศาลเด็กและเยาวชนของประเทศสิงคโปร์มีอำนาจในการพิจารณาและพิพากษาคดี ดังนี้¹²⁵

1) คดีที่เด็กหรือเยาวชนถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิด เว้นแต่ความผิด ดังกล่าวอยู่ในเขตอำนาจศาลสูงของประเทศสิงคโปร์หรือเป็นคดีที่บุคคลอายุเกินกว่าสิบหกปี กระทำความผิด

2) คดีที่เด็กหรือเยาวชนที่มีความประพฤติเสียหายจนบิดามารดา หรือ ผู้ปกครองไม่สามารถดูแลควบคุมได้ และบิดามารดา หรือผู้ปกครองได้ยื่นคำร้องขอต่อศาลเด็ก และเยาวชนให้ส่งตัวเด็กหรือเยาวชนนั้นไปรับการฝึกอบรมในสถานฝึกและอบรมหรือสถานฝึกอื่น เป็นเวลาไม่เกิน 3 ปี โดยที่เด็กหรือเยาวชนนั้นจะต้องอยู่ภายใต้การควบคุมดูแลของพนักงาน คุมประพฤติหรือพนักงานสังคมสงเคราะห์ด้วย

3) คดีที่เด็กและเยาวชนจำเป็นต้องได้รับความช่วยเหลือและคุ้มครองสวัสดิ ภาพ ศาลเด็กและเยาวชนจะใช้วิธีการตามแนวคิดยุติธรรมชุมชนในการดำเนินคดีดังกล่าวข้างต้น โดยจะต้องคำนึงถึงความสัมพันธ์ระหว่างเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด ครอบครัว และชุมชน ที่ได้รับผลกระทบจากการกระทำความผิด โดยนำวิธีประชุมกลุ่มครอบครัวมาใช้ เพื่อแก้ไขปัญหา เด็กและเยาวชนกระทำความผิด

3.2.4 บุคคลที่เข้าร่วมในการประชุมกลุ่มครอบครัว

กฎหมาย The children and Young Person Act 2001 (CHAPER 38) ได้กำหนด บุคคลที่มีสิทธิเข้าร่วมในกระบวนการประชุมกลุ่มครอบครัวไว้ ซึ่งประกอบด้วยบุคคล ดังนี้¹²⁶

1) เด็กและเยาวชนที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิด

2) บิดา มารดา ผู้ปกครองหรือบุคคลในครอบครัวของเด็ก หรือเยาวชน ที่กระทำความผิด

3) ผู้เสียหาย และบิดามารดา ผู้ปกครองหรือบุคคลในครอบครัวของผู้เสียหาย

4) ตัวแทนของโรงเรียนที่เด็กและเยาวชนศึกษาอยู่

¹²⁴ The children and Young Person Act 2001 (CHAPER 38),Section 2

¹²⁵ The children and Young Person Act 2001 (CHAPER 38),Section 33

¹²⁶ Juvenile Court of Singapore, Family Conferencing

5) นักจิตวิทยา

6) ตัวแทนของชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากการกระทำความผิดของเด็กหรือเยาวชนนั้น การประชุมกลุ่มครอบครัวมีความมุ่งหมายให้เด็ก และเยาวชนที่กระทำความผิดได้สำนึกในการกระทำของตนเอง และหาแนวทางในการเยียวยาผู้เสียหายอย่างเหมาะสม รวมทั้งวางข้อกำหนดให้เด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดได้ปฏิบัติตามเพื่อแก้ไข และปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของเด็กและเยาวชนนั้น โดยศาลจะพิจารณาข้อสรุปที่ได้จากการประชุมกลุ่มครอบครัวเพื่อมีคำสั่งให้เด็กและเยาวชนปฏิบัติตาม ทั้งนี้กฎหมาย The children and Young Person Act 2001 (CHAPER 38) ยังได้ให้ความคุ้มครองเด็กและเยาวชนที่ต้องเข้าสู่กระบวนการประชุมกลุ่มครอบครัว โดยมีบทบัญญัติกำหนดว่าบุคคลที่เข้าร่วมในกระบวนการประชุมกลุ่มครอบครัว ซึ่งมีใช้ตัวเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด บิดามารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคลในครอบครัวของเด็ก หรือเยาวชนที่กระทำความผิด ต้องไม่เปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับตัวเด็กและเยาวชนที่ได้จากการประชุมกลุ่มครอบครัว¹²⁷ ทั้งนี้เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดความเสียหายแก่เด็กและเยาวชนนั้นภายหลังเสร็จสิ้นกระบวนการประชุมกลุ่มครอบครัวแล้ว

3.2.5 การประชุมกลุ่มครอบครัวของประเทศสิงคโปร์

กระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนของประเทศสิงคโปร์นั้นได้คำนึงถึงความสัมพันธ์อันดีระหว่างเด็ก และเยาวชนที่กระทำความผิด บุคคลในครอบครัว และชุมชน โดยได้นำวิธีประชุมกลุ่มครอบครัวมาใช้เพื่อแก้ไขปัญหาเด็กและเยาวชนกระทำความผิด ซึ่งวิธีการประชุมกลุ่มครอบครัวได้เปิดโอกาสให้ฝ่ายเด็ก และเยาวชนที่กระทำความผิด ฝ่ายผู้เสียหาย ชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากการกระทำความผิดเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาบำบัดฟื้นฟูเด็ก และเยาวชนที่กระทำความผิดร่วมกัน ถ้าความผิดที่เด็กและเยาวชนได้กระทำเป็นความผิดที่สามารถใช้วิธีเปรียบเทียบปรับได้ก็ต้องเปรียบเทียบปรับก่อน ส่วนความผิดอื่น ๆ ที่เข้าสู่กระบวนการประชุมกลุ่มครอบครัวจะมีการกำหนดเงื่อนไขให้เด็ก และเยาวชนที่กระทำความผิดปฏิบัติตามดังนี้¹²⁸

- 1) เด็กและเยาวชนนั้นสำนึกในความผิดที่ตนเองได้กระทำลงไป
- 2) ให้ครอบครัวทั้งสองฝ่ายเข้าร่วมทั้งชุมชนได้ดักเตือนเด็ก และเยาวชนที่กระทำความผิดอย่างเป็น

¹²⁷ The children and Young Person Act 2001 (CHAPER 38),Section 45(4)

¹²⁸ The children and Young Person Act 2001 (CHAPER 38),Section 45

ทางการในลักษณะที่ไม่เน้นการกล่าวโทษตัวเด็กและเยาวชนนั้น แต่ชี้ให้เด็ก และเยาวชนเห็นถึงความเสียหายที่เกิดจากการกระทำความผิดของตนเอง เพื่อให้เด็กและเยาวชนรับผิดชอบในการกระทำของตนเอง

- 3) การกำหนดให้มีการเยียวยาความเสียหายแก่ผู้เสียหายตามสมควร
- 4) การกำหนดให้เด็กหรือเยาวชนทำงานบริการชุมชนเป็นเวลาไม่น้อยกว่า 240 ชั่วโมง โดยที่ประชุมกลุ่มครอบครัวจะเป็นผู้กำหนดลักษณะการทำงาน ระยะเวลาและสถานที่ทำงาน
- 5) ให้เด็กหรือเยาวชนขอโทษและแสดงความเสียใจต่อผู้เสียหาย
- 6) การกำหนดให้เด็กหรือเยาวชนกระทำการอื่นใดตามที่ที่ประชุมกลุ่มครอบครัวเห็นสมควร

เมื่อการประชุมกลุ่มครอบครัวเสร็จสิ้นลงแล้ว ศาลเด็กและเยาวชน อาจมีคำสั่งเพิ่มเติมให้เด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด ตลอดจนครอบครัวของเด็กและเยาวชนนั้นเข้าร่วมโปรแกรมในการให้คำปรึกษาด้านสุขภาพจิตหรือ โปรแกรมอื่นๆ เพื่อส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีภายในครอบครัว และแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดให้กลับมีความประพฤติเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นด้วย¹²⁹

3.2.6 กระบวนการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชนที่กระทำผิดของสิงคโปร์

การปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนภายหลังศาลมีคำพิพากษา¹³⁰

การปฏิบัติต่อเด็ก และเยาวชนภายหลังศาลมีคำพิพากษาจะเน้นการใช้มาตรการดังต่อไปนี้ คือ

1) การใช้สถานที่ควบคุมเป็นมาตรการทางเลือกสุดท้าย

การให้ชุมชนบำบัดและการคุมประพฤติเป็นมาตรการทางเลือกแทนการควบคุมตัวในสถานที่ที่กำหนด โดยจะต้องมีโปรแกรมในการบำบัดแก้ไขควบคู่กับการใช้มาตรการทางเลือกดังกล่าว โดยมีการใช้มาตรการคุมประพฤติโดยการให้คำแนะนำหรือการปฏิบัติต่อชุมชน โดยมีระยะเวลาในการคุมประพฤติตั้งแต่ 6 เดือน – 3 ปี มีการคุมประพฤติตั้งแต่เข้มงวดน้อยไปจนกระทั่งเข้มงวดมากขึ้นอยู่กับพฤติกรรมความเสี่ยงในการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน และศักยภาพในการแก้ไขฟื้นฟู โดยมีการกำหนดเงื่อนไขในการคุมประพฤติควบคู่ไปด้วย และมีการให้เด็กและเยาวชนผู้กระทำผิดได้ใช้ชุมชนในการบำบัดเป็นสำคัญ โดยสิ่งที่เป็นหัวใจสำคัญของการ

¹²⁹ The children and Young Person Act 2001 (CHAPER 38),Section 48

¹³⁰ สุนนทิพย์ จิตสว่าง และคณะ, “กระบวนการยุติธรรมเด็กและเยาวชนในประชาคมอาเซียน”, หน้า 134-141

คุมประพฤติ คือ ข้อมูลเกี่ยวข้องกับเด็ก และเยาวชนที่ได้มีการรายงานตัวต่อศาล ความสามารถของโปรแกรมในการบำบัดของชุมชน หน่วยงานในการให้ความช่วยเหลือ รวมทั้งความเต็มใจของเด็ก และเยาวชนที่กระทำผิดในการเข้าร่วมการคุมประพฤติและความร่วมมือของพ่อแม่ ผู้ปกครอง ในการเข้าร่วมโปรแกรมและการประเมินการเข้าร่วมการคุมประพฤติของเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด นอกจากนี้ประเทศสิงคโปร์ได้พัฒนาเครื่องมือที่สำคัญในการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนของ กระบวนการยุติธรรม คือ การจำแนกเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดมาใช้ในขั้นตอนก่อนคำพิพากษา ของศาล โดยเกณฑ์ในการจำแนกพฤติกรรมการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนเป็นเครื่องมือ ที่สำคัญที่ศาลเยาวชนนำมาใช้ในการพิจารณาปัจจัยเสี่ยงที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการกระทำผิด ของเด็กและเยาวชนเพื่อนำไปสู่การพิจารณาศักยภาพในการแก้ไขฟื้นฟูหรือพฤติกรรมการกระทำ ผิดต่อไป

โดยเกณฑ์ในการพิจารณาความเสี่ยงของพฤติกรรมการกระทำผิด ประกอบด้วยความรุนแรงในการตั้งข้อกล่าวหา ปัจจัยเสี่ยงที่ศาลนำมาใช้ในการพิจารณาคดี ระดับของความสำนึกผิดในศาล พฤติกรรมในระหว่างการพิจารณาคดีหรือการให้ประกันตัว การวิเคราะห์ของศาล การประชุมกลุ่มและปัจจัยอื่นๆ ที่สำคัญ

2) การทำงานบริการสังคม

การปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดด้วยการให้ทำงานบริการสังคม ได้นำมาใช้ในประเทศสิงคโปร์เมื่อ ค.ศ. 1996 โดยศาลจะเป็นผู้ออกคำสั่งให้เด็กและเยาวชนทำงาน บริการสังคมโดยไม่ได้รับค่าตอบแทนเป็นจำนวนชั่วโมงที่กำหนด โดยวัตถุประสงค์ที่สำคัญ เพื่อเป็นการแก้ไขฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด โดยการทำให้เด็กและเยาวชนที่กระทำผิด มีทัศนคติที่ดีต่อชุมชนโดยผ่านการทำงานบริการสังคม รวมทั้งการทำให้เด็กและเยาวชนมีการ พัฒนาการทางสังคมที่ดีและการสร้างความเชื่อมั่นแก่ตนเอง นอกจากนี้วัตถุประสงค์ที่สำคัญอีก ประการหนึ่งของการทำงานบริการสังคม คือ เป็นมาตรการในการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชน เพื่อไม่ให้มีเวลาว่างมากเกินไป และการให้เด็กและเยาวชนได้มีโอกาสสำนึกผิดจากพฤติกรรม ในการกระทำผิดของตนเอง การทำงานบริการสังคมประกอบด้วยเงื่อนไข ดังต่อไปนี้

(1) ระยะเวลาในการคุมประพฤติระหว่าง 6-36 เดือน

(2) ระดับของการคุมประพฤติขึ้นอยู่กับความรุนแรงในการกระทำผิด และพฤติกรรม

(3) ความเสี่ยงของผู้กระทำผิด โดยแบ่งเป็น 3 ระดับ คือ การคุมประพฤติ เบื้องต้น การคุมประพฤติที่มีผู้ติดตามสอดส่อง และการคุมประพฤติแบบเข้มข้น

(4) เจือปนไขการคุมประพฤติ ขึ้นอยู่กับความเหมาะสมของผู้ถูกคุมประพฤติ เช่น การกำหนดระยะเวลาในการเข้าออกบ้าน การใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ในการติดตามตัว การทำงานบริการสังคม การเรียนหนังสือ หรือการเข้ารับการฝึกอบรม การควบคุมตัวในสถานที่กำหนด เป็นต้น

เด็ก และเยาวชนที่ถูกคุมประพฤติด้วยการให้ทำงานบริการสังคม ซึ่งเป็นเงื่อนไขส่วนหนึ่งของการคุมประพฤติ ซึ่งต่อมาได้มีการให้เด็กและเยาวชนได้ทำงานบริการสังคมที่มีประโยชน์สำหรับการดำรงชีวิตภายหลังการพ้นโทษ อาทิ ทักษะด้านการค้า ทักษะทางด้านการตลาดอื่น ๆ ที่มีความเหมาะสมต่อการดำรงชีวิต และยังมีการทำงานบริการสังคมอื่น ๆ ที่มีประโยชน์ต่อสังคม อาทิ การซ่อมเก้าอี้รถเข็นคนชรา การทำงานซ่อมแซมปรับปรุงภูมิทัศน์ การทาสีกำแพง การประดิษฐ์การ์ดจากผู้ถูกคุมประพฤติเพื่อช่วยเหลือคนพิการ รวมทั้งการสร้าง ความเข้มแข็งให้แก่เด็กและเยาวชนที่กระทำผิดได้มีโอกาสเข้ารับการศึกษาศึกษาในสถานศึกษาที่ออกไปประกาศนียบัตรรับรองให้โดยเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดดังกล่าวสามารถเข้าสู่ตลาดแรงงานได้โดยง่าย เป็นต้น

3) การคุมประพฤติแบบเข้มข้น

การคุมประพฤติแบบเข้มข้นมีวัตถุประสงค์ที่สำคัญเพื่อสร้างความสมดุลระหว่างความต้องการในการลงโทษ การข่มขู่ยับยั้ง และการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด โดยเป็นการคุมประพฤติที่พิจารณาจากข้อมูลส่วนบุคคลของเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด การกระทำผิดซ้ำ และมีการจัด โปรแกรมที่เหมาะสมให้แก่เด็กและเยาวชนที่กระทำผิดตามปัจจัยที่เกี่ยวข้องตามที่กล่าวมาแล้ว

4) การใช้โปรแกรมหลักและ โปรแกรมในการแก้ไขฟื้นฟู

การคุมประพฤติด้วยโปรแกรมหลักและ โปรแกรมทางเลือกในการแก้ไขฟื้นฟูเพื่อทำให้การแก้ไขฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่มีพฤติกรรมที่มีปัญหา หรือมีปัญหาเฉพาะ ได้อย่างมีความเหมาะสมมากขึ้น กล่าวคือ การคุมประพฤติด้วยโปรแกรมหลัก ประกอบด้วยการจัดกลุ่มการแก้ไขฟื้นฟู การตระหนักถึงผลกระทบของการกระทำที่มีต่อเหยื่ออาชญากรรม การให้คำแนะนำพ่อแม่ผู้ปกครอง และการให้พ่อแม่ผู้ปกครองเข้าร่วมกิจกรรม ในขณะที่โปรแกรมทางเลือก ประกอบด้วยการประเมินความเสี่ยงของพฤติกรรมเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด หรือความต้องการของเด็กและเยาวชนผู้ถูกคุมประพฤติ นอกจากนี้ยังประกอบไปด้วยโปรแกรมการบำบัดผู้ติดสุรายาเสพติด การจัดการกับความโกรธและความก้าวร้าว การพัฒนาบุคลิกภาพ การดูแลรักษาสุขภาพ หรือโปรแกรมที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา เป็นต้น

5) การใช้โปรแกรมเฉพาะสำหรับผู้ที่มีพฤติกรรมเสี่ยง

สำหรับเด็กและเยาวชนผู้กระทำผิดที่มีพฤติกรรมเสี่ยงสูงต่อการกระทำผิดซ้ำ จะมีหน่วยงานเข้ามาทำหน้าที่ช่วยเหลือในการคุมประพฤติไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานของรัฐ ภาคเอกชน ประชาชน หรือองค์กรอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องเข้ามาจัดโปรแกรมเฉพาะในการคุมประพฤติเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด เช่น

(1) โปรแกรมการเลิกสูบบุหรี่แบบเข้มงวด สำหรับผู้ติดยูหรี่ที่มีอายุน้อยกว่ากำหนด

(2) โปรแกรมที่เกี่ยวข้องกับการเลิกสุรา

(3) โปรแกรมสำหรับบำบัดผู้กระทำผิดทางเพศ

(4) โปรแกรมที่จูงใจให้พ่อแม่ผู้ปกครองเข้าร่วมโปรแกรม

(5) โปรแกรมการสร้างพลังสำหรับเด็กและเยาวชนกลุ่มเสี่ยงชาวมลายู

(6) โครงการให้ความรู้ทางด้านกฎหมาย

(7) โครงการสร้างเสริมพลัง

6) โปรแกรมเฉพาะสำหรับเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดที่มีความบกพร่อง

ทางสติปัญญา

ใน ค.ศ. 2000 ได้มีการสร้างทีมสมาร์ต id สำหรับช่วยเหลือผู้ที่มีความบกพร่องทางสติปัญหาคืบ โดยเป็นผู้ที่มีความเชี่ยวชาญในการปฏิบัติงานต่อผู้กระทำผิดที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา อาทิ นักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ทางการการแพทย์ นักกฎหมาย และผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญที่มีความเกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดซึ่งมีความบกพร่องทางสติปัญญาก่อนที่จะขึ้นศาล เพื่อเป็นการประเมินเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดอันจะนำไปสู่การจัดกิจกรรมในการคุมประพฤติ หรือการบริการสังคมได้อย่างมีความเหมาะสม และเกิดประโยชน์ทั้งต่อเด็ก และเยาวชนที่กระทำผิดและต่อสังคมเป็นสำคัญ

7) การคุมประพฤติด้วยการใช้ครอบครัวและชุมชนเป็นศูนย์กลาง

การคุมประพฤติที่นอกเหนือจากคุมประพฤติในโรงเรียน และชุมชน แต่ประการเดียว คือ การใช้ครอบครัวและชุมชนเป็นศูนย์กลางในการคุมประพฤติ ซึ่งมีการจัดกิจกรรมทั้งที่เป็นรายบุคคลและรายกลุ่มร่วมกับครอบครัวเด็กและเยาวชนผู้กระทำผิด ซึ่งประกอบด้วยกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรม จริยธรรม วัฒนธรรม และความแตกต่างของกลุ่มชน เป็นต้น สำหรับโปรแกรมในการแก้ไขฟื้นฟู อาทิ โปรแกรมชาวมุสลิม ศูนย์กลางสิงคโปร์ และอินเดียและศูนย์กลาง 8 ชุมชน เป็นต้น

8) โปรแกรมพัฒนาการจ้างงาน

โปรแกรมพัฒนาการจ้างงานเป็นโปรแกรมสำหรับเด็กและเยาวชนผู้กระทำผิดซึ่งประสบปัญหาในการเข้าศึกษาในโรงเรียนและในขณะเดียวกันประสบปัญหาในการหางานทำ โดยได้มีการสร้างความร่วมมือกับหน่วยงานที่ทำหน้าที่ช่วยเหลือคนพิการ รวมทั้งให้เด็กและเยาวชนที่ได้ถูกคุมประพฤติเข้าไปทำหน้าที่ในการช่วยเหลือผู้พิการและคนชรา ซึ่งเด็กและเยาวชนจะได้รับการพัฒนาทัศนคติ ทักษะและความชำนาญในการทำงาน

9) การควบคุมในสถานที่ที่กำหนด

สถานที่สำหรับควบคุมเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดในระหว่างการคุมประพฤติในประเทศสิงคโปร์มีจำนวน 5 แห่ง ภายใต้กฎหมายที่กำหนดเกี่ยวกับการคุมประพฤติ ได้แก่

(1) สถานที่สำหรับควบคุมเด็กและเยาวชนชายในระหว่างการคุมประพฤติ ได้แก่

(2) Singapore Boys Hostel

(3) Bukit Batok Hostel

(4) สถานที่สำหรับควบคุมเด็กและเยาวชนหญิงในระหว่างการคุมประพฤติ ได้แก่

(5) Pertapis Women's Girl Centre

(6) Muhammadiyah Home

(7) Gracehaven

โดยพระราชบัญญัติคุมประพฤติได้กำหนดให้เด็กและเยาวชนที่กระทำผิดจะต้องถูกควบคุมตัวไว้ในสถานที่ดังกล่าวระหว่างการถูกคุมประพฤติเป็นระยะเวลาไม่เกิน 12 เดือน โดยหลังจากที่ถูกควบคุมตัวมาเป็นระยะเวลา 6 เดือน กฎหมายได้กำหนดให้จะต้องรายงานความประพฤติของเด็ก และเยาวชนดังกล่าวไปยังศาล เพื่อให้ศาลได้พิจารณาว่าควรมีการควบคุมตัวเด็ก และเยาวชนที่กระทำผิดในสถานที่ควบคุมต่อไป หรือไม่ ซึ่งมาตรการในการควบคุมตัวเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดในสถานที่ควบคุมจะเป็นทางเลือกสุดท้ายที่นำมาใช้สำหรับเด็ก และเยาวชนที่นำมาใช้พิจารณาว่าหากมีการใช้มาตรการทางเลือกอื่นๆ จะทำให้กระบวนการแก้ไขฟื้นฟูต่อเด็ก และเยาวชนดังกล่าวประสบความสำเร็จ จึงมีการนำมาตรการควบคุมตัวในสถานที่ควบคุม เพื่อประโยชน์อันสูงสุดต่อเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดเป็นสำคัญ

10) การใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ในการควบคุมตัว

การใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ในการควบคุมตัวผู้กระทำผิดเป็นการคุมประพฤติแบบเข้มข้นที่ประเทศสิงคโปร์ได้มีการนำมาใช้ใน ค.ศ. 2003 สำหรับผู้ถูกควบคุมความประพฤติที่มีการละเมิดกฎ หรือมีการกระทำผิดซ้ำในระหว่างการคุมประพฤติ ซึ่งอาจถูกส่งตัวไปควบคุมตัวในสถานที่เหมาะสมสำหรับควบคุมตัวเด็ก และเยาวชนสำหรับการใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ในการคุมประพฤตินี้มีระยะเวลาระหว่าง 4-6 เดือน

บทที่ 4

วิเคราะห์ปัญหาการนำมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา มาใช้กับเด็กและเยาวชน

ในบทนี้จะได้ทำการวิเคราะห์การนำมาตรการพิเศษตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553 มาใช้กับเด็กและเยาวชนเปรียบเทียบกับหลักสากล และกฎหมายต่างประเทศ เพื่อหาแนวทางการแก้ไขเพื่อให้การนำมาตรการพิเศษมาใช้กับเด็กและเยาวชนมีความเหมาะสมและสามารถแก้ไขปัญหาของเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดเพื่อให้กลับสู่สังคมตามเจตนารมณ์ของกฎหมายต่อไป.

1. พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชน และครอบครัว พ.ศ.2553 มิได้กำหนดประเภทคดีที่จะนำมาตรการพิเศษมาใช้กับเด็กและเยาวชน ในชั้นพิจารณาและมาตรการพิเศษแทนการพิพากษา

โดยที่มาตรา 90 แห่งพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553 กำหนดหลักเกณฑ์คดีที่สามารถนำเข้าสู่มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีในชั้นพิจารณา โดยกำหนดอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกิน 20 ปี ไม่ว่าจะมิโทษปรับด้วยหรือไม่ก็ตาม หากเด็กหรือเยาวชนนั้นไม่เคยต้องคำพิพากษาให้ลงโทษจำคุก เว้นแต่เป็นความผิดที่ได้กระทำโดยประมาท หรือความผิด ลหุโทษ ก่อนที่ศาลจะมีคำพิพากษา เด็กหรือเยาวชนสำนึกในการกระทำความผิด ผู้เสียหายให้ความยินยอม โจทก์ไม่คัดค้าน และพฤติการณ์แห่งคดีไม่เป็นภัยร้ายแรงเกินสมควร และข้อบังคับของประธานศาลฎีกา ว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขในการจัดแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูหลังฟ้อง พ.ศ.2556 ได้วางหลักเกณฑ์ของคดีที่จะนำมาตรการพิเศษมาใช้ในชั้นพิจารณา คือ คดีนั้นจะต้องมีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกินยี่สิบปี เด็กหรือเยาวชนไม่เคยได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดมาก่อน เว้นแต่เป็นความผิดที่ได้กระทำโดยประมาท เด็ก และเยาวชนสำนึกในการกระทำ ผู้เสียหายและ โจทก์ไม่คัดค้าน พฤติการณ์แห่งคดีไม่เป็นภัยต่อสังคมเกินสมควร เด็กหรือเยาวชนมีแนวโน้มที่จะปรับเปลี่ยนพฤติกรรมได้ และผู้เสียหายมีแนวโน้มที่จะได้รับการชดเชยเยียวยาความเสียหายตามสมควร

กรณีการนำมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญามาใช้กับเด็กและเยาวชนในชั้นก่อนพิพากษา ตาม มาตรา 132 แห่งพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553 ซึ่งในมาตราดังกล่าว ได้กำหนดว่าคดีที่เสร็จการพิจารณาแล้วและศาลเห็นว่ายังไม่สมควรมีคำพิพากษาอาจกำหนดเงื่อนไข ให้จำเลยปฏิบัติ และตามข้อบังคับของประธานศาลฎีกา ว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการกำหนดมาตรการแทนการพิพากษาคดี พ.ศ. 2556 ได้กำหนดหลักเกณฑ์คดีที่สามารถนำมาตรการพิเศษมาใช้ได้ คือ คดีนั้นเสร็จการพิจารณาแล้ว พฤติการณ์ของเด็กและเยาวชนในการกระทำความผิดไม่เป็นภัยร้ายแรงต่อสังคมเกินสมควร เด็กและเยาวชนมีแนวโน้มที่จะปรับเปลี่ยนพฤติกรรมไปในทางที่ดีขึ้น และเด็กและเยาวชนมีอายุไม่เกินยี่สิบสี่ปีบริบูรณ์

ทั้งสองกรณีดังกล่าวเป็นการวางหลักเกณฑ์ไว้กว้างๆ โดยให้ผู้พิพากษาเป็นผู้ใช้ดุลพินิจในการนำมาตรการพิเศษมาใช้กับเด็กและเยาวชน และทุกคดีสามารถนำมาตรการพิเศษมาใช้ได้ รวมถึงคดีอุกฉกรรจ์ทุกประเภทคดี เช่น คดีฆ่าคนตาย คดีปล้นทรัพย์ ชิงทรัพย์ โทรมหญิง คดีจำหน่ายยาเสพติด เพราะเป็นการใช้ดุลพินิจของผู้พิพากษา โดยหากเห็นว่าคดีนั้นๆ ไม่มีพฤติการณ์ร้ายแรงต่อสังคม ก็สามารถนำมาตรการพิเศษมาใช้บังคับได้ นอกจากนี้แล้วหากคดีใดที่มีการใช้มาตรการพิเศษตามมาตรา 90 หรือ มาตรา 132 แล้ว หากเด็กและเยาวชนปฏิบัติตามแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู หรือเงื่อนไขที่ศาลกำหนดให้ปฏิบัติ ในมาตรา 92 และมาตรา 133 ได้กำหนดให้ศาลมีคำสั่งยุติคดีโดยไม่ต้องมีคำพิพากษาเกี่ยวกับการกระทำความผิดของจำเลย ดังนั้น เมื่อศาลได้กำหนดแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู หรือเงื่อนไข มาตรการใด ๆ ให้เด็กและเยาวชนที่กระทำผิดปฏิบัติ หากเด็ก และเยาวชนได้ปฏิบัติตามที่ศาลกำหนดแล้ว ศาลจึงต้องมีคำสั่งยุติคดีโดยไม่ต้องมีคำพิพากษาเกี่ยวกับการกระทำความผิดดังกล่าว ดังนั้นทุกคดีที่ใช้มาตรการพิเศษไม่ว่าจะเป็นคดีอุกฉกรรจ์หรือไม่ อัตราโทษสูงเพียงใด หรือในกรณีที่เด็กและเยาวชนกระทำความผิดหลายครั้งศาลก็สามารถใช้ดุลพินิจนำมาตรการดังกล่าวมาใช้ได้ ซึ่งอาจทำให้เด็กและเยาวชนเห็นว่าการกระทำความผิดของตนไม่ต้องรับโทษใดๆ เด็กและเยาวชนอาจขาดความรับผิดชอบต่อการกระทำผิดของตน การสำนึกในการกระทำความผิด การกล่าวคำขอโทษผู้เสียหาย อาจมิได้มาจากการรู้สำนึกอย่างจริงจัง อาจทำเพื่อให้ตนเข้าสู่มาตรการดังกล่าวเท่านั้น และเมื่อศาลใช้ดุลพินิจนำมาตรการพิเศษมาใช้แล้ว หากเด็กและเยาวชนปฏิบัติตามแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู หรือ เงื่อนไข มาตรการใดๆ แล้ว ศาลต้องยุติคดี ซึ่งก่อนการบังคับใช้พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ศาลเยาวชนได้นำหลักการกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในการดำเนินกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน โดยใช้วิธีการประชุมกลุ่มเหยี่ยวาแก้ไข และการไกล่เกลี่ยเพื่อเหยี่ยวาแก้ไข ซึ่งอาศัยมาตรา 95 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัว และวิธี

พิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2534¹³¹ คดีที่จะสามารถให้การประชุมกลุ่มเยาวชนแก้ไข หรือ การไกล่เกลี่ยเพื่อการเยียวยาแก้ไข ได้การกระทำผิดของคดีนั้นจะต้องไม่กระทบต่ออารมณ์ ความรู้สึก ของผู้ที่เกี่ยวข้องและสังคมมากเกินไป เช่น คดีฆ่าผู้อื่น คดีข่มขืนกระทำชำเราหรือ โทรมหญิง ในกรณี ที่เด็กและเยาวชนปฏิบัติตามเงื่อนไขที่กำหนดแล้ว จะนำผลที่ได้จากการประชุมกลุ่มเยาวชนแก้ไข หรือ การไกล่เกลี่ยเพื่อเยียวยาแก้ไขดังกล่าวเสนอต่อศาลเพื่อประกอบการพิจารณาพิพากษาคดีเท่านั้น

หากพิจารณาถึงกฎหมายของประเทศนิวซีแลนด์ The Children Persons and their Families Act 1989 ได้กำหนดให้นำวิธีประชุมกลุ่มครอบครัวเข้ามาใช้กับคดีได้ตั้งแต่ในชั้นตำรวจ หากเด็กและเยาวชนกระทำความผิดเล็กน้อย เป็นหน้าที่ของตำรวจในการนำวิธีประชุมกลุ่มครอบครัว มาใช้ในระบอบว่ากล่าวตักเตือนอย่างเป็นทางการ และกำหนดเงื่อนไขให้เด็กและเยาวชนและผู้ปกครอง ของเด็กและเยาวชนปฏิบัติตาม ส่วนในคดีที่มีความรุนแรง เด็กและเยาวชนมีพฤติกรรมก้าวร้าว และ ตำรวจเห็นว่าการว่ากล่าวตักเตือนอาจไม่เหมาะสมก็จะส่งเด็กและเยาวชนนั้นให้กับนักสังคม สงเคราะห์เพื่อใช้มาตรการพิเศษกับเด็กและเยาวชน ในคดีอาญาร้ายแรงทุกประเภท ไม่ว่าจะเป็น ความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ ความผิดต่อร่างกาย ความผิดทางเพศ ก็จะมีการประชุมกลุ่มครอบครัว เพื่อหา แนวทางแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด แต่การประชุมกลุ่มครอบครัวจะไม่นำไปใช้กับ ความผิดฐานฆ่าคนตายโดยเจตนา หรือความผิดฐานทำร้ายร่างกายผู้อื่นจนเป็นเหตุให้ถึงแก่ความตาย ซึ่งคดีดังกล่าวนี้จะต้องเข้าสู่กระบวนการพิจารณาคดีปกติของศาลเยาวชนและครอบครัว ซึ่งจะเห็น ได้ว่าประเทศนิวซีแลนด์มีการกำหนดประเภทคดีไว้ชัดเจนว่าคดีใดสามารถนำมามาตรการพิเศษมาใช้ โดยผ่านการประชุมกลุ่มครอบครัว และคดีใดไม่สามารถใช้ได้ โดยไม่ต้องอาศัยหลักดุลพินิจ ทำให้ เกิดความชัดเจนในการบังคับใช้กฎหมาย

ในขณะที่ประเทศสิงคโปร์จะกำหนดให้คดีอุกฉกรรจ์อยู่ในอำนาจศาลสูงซึ่งทำให้ศาล เยาวชนและครอบครัวไม่มีอำนาจพิจารณาคดีดังกล่าว คดีประเภทดังกล่าวจึงไม่สามารถนำมามาตรการ พิเศษมาใช้บังคับได้โดยสภาพบังคับของระบบกฎหมาย

ดังนั้น บทบัญญัติตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดี เยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ในเรื่องดังกล่าวจึงยังไม่มี ความเหมาะสม เพื่อให้การบังคับใช้ กฎหมายเป็นไปตามหลักสากลและกฎหมายของต่างประเทศสามารถแก้ปัญหาการกระทำความผิด ของเด็กและเยาวชนได้จริง จึงควรมีการกำหนดประเภทคดีที่สามารถนำมามาตรการพิเศษมาใช้ในชั้น

¹³¹ มาตรา 95 ในกรณีที่ศาลเห็นว่าตามพฤติการณ์แห่งคดียังไม่สมควรจะมีคำพิพากษา ศาลจะมีคำสั่งให้ ปลดปล่อยตัวจำเลยชั่วคราวหรือจะส่งตัวไปควบคุมไว้ยังสถานพินิจแห่งใดแห่งหนึ่งชั่วคราว หรือจะให้ใช้วิธีการ สำหรับเด็กและเยาวชนไปพลางก่อนก็ได้

พิจารณาใน มาตรา 90 และมาตรา 132 ให้ชัดเจน รวมถึงกำหนดให้มีการนำการประชุมกลุ่มครอบครัว มาใช้ในการพิจารณาคดีเด็กและเยาวชน การจำแนกการกระทำความผิดของเด็ก และเยาวชนทุกคดี เพื่อจะได้ทราบสาเหตุการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชนและกำหนดแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู หรือ เงื่อนไข มาตรการ ให้เด็กและเยาวชนปฏิบัติได้ตรงกับปัญหาที่เกิดขึ้น และมีการกำหนดให้ชัดเจนว่า คดีใดที่สามารถยุติคดีได้โดยไม่ต้องมีคำพิพากษา และคดีใดที่ไม่อยู่ในเงื่อนไขการยุติคดี ก็ให้นำผลการปฏิบัติตามเงื่อนไข หรือแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูมาประกอบการพิจารณาพิพากษา และกำหนด เงื่อนไขการคุมความประพฤติของเด็กและเยาวชนต่อไป

2. ในกรณีที่จำเลยไม่ยอมปฏิบัติตามแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู และต้องดำเนินคดีต่อไป

ในคดีที่มีการนำมาตรการพิเศษในชั้นพิจารณามาใช้กับจำเลยตามมาตรา 90 ภายหลังจากที่โจทก์ยื่นฟ้องจำเลยต่อศาลแล้ว ก่อนที่จะมีการพิพากษาศาลสามารถใช้ดุลพินิจนำมาตรการพิเศษมาใช้ได้ ดังนั้น หากมีการนำมาตรการพิเศษมาใช้ก่อนที่จะมีการสืบพยาน คดีนั้น ๆ ก็จะไม่มีการสืบพยาน กล่าวคือ คดียังไม่เสร็จการพิจารณา เนื่องจากไม่มีบทบังคับให้ต้องมีการสืบพยานจนเสร็จสิ้นก่อน มีเพียงข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการและ เงื่อนไขในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูหลังฟ้องคดี พ.ศ.2556 กำหนดว่า ในระหว่างการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู กรณีมีเหตุจำเป็นเร่งด่วนและสมควรต้องสืบพยานหลักฐานไว้ก่อน ก็ให้นำ บทบัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาใช้บังคับ นั่นคือหากศาลเห็นว่าไม่มีเหตุ จำเป็นเร่งด่วนและสมควรต้องสืบพยานหลักฐานไว้ก่อน คดีนั้นๆ ก็ไม่จำเป็นต้องสืบพยาน สามารถนำ มาตรการพิเศษมาใช้ได้ ซึ่งเมื่อมีการนำมาตรการพิเศษมาใช้ก็จะทราบว่าจำเลยจะปฏิบัติตามแผน แก้ไขบำบัดฟื้นฟูครบถ้วน หรือไม่ต้องใช้เวลานาน และหากปรากฏว่าคดีนั้นจำเลยไม่ปฏิบัติตาม แผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูต้องนำกลับเข้าสู่การดำเนินคดีปกติ ซึ่งในคดีที่มีอัตราโทษจำคุกขั้นต่ำตั้งแต่ ห้าปีขึ้นไป แม้ว่าจำเลยจะให้การรับสารภาพ คดีนั้นศาลก็ยังไม่สามารถพิพากษาลงโทษจำเลยได้ ต้องมีการสืบพยานโจทก์ประกอบคำรับสารภาพของจำเลย¹³² ในกรณีดังกล่าวอาจทำให้ยากต่อการ ติดตามพยานมาเบิกความต่อศาลเนื่องจากเวลาได้ล่วงเลยไปนานแล้ว พยานอาจย้ายที่อยู่ หรือใน กรณีที่พยานเป็นเจ้าของบ้านที่ของรัฐอาจต้องถูกย้ายไปรับราชการในจังหวัดอื่น หรือพยานอาจเสียชีวิต ซึ่งอาจส่งผลเสียแก่กระบวนการยุติธรรมมากกว่าผลคดี

¹³² ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 176

หากพิจารณาถึงหลักสากลในเรื่องของการคุ้มครองผู้เสียหายในคดีอาญา คือ ปรากฏว่าด้วยหลักการพื้นฐานเกี่ยวกับการอำนวยความสะดวกแก่ผู้ที่ได้รับความเสียหายจากอาชญากรรม และการใช้อำนาจหน้าที่โดยไม่ถูกต้อง ซึ่งปรากฏญัตติดังกล่าวก็ได้รับรองถึงสิทธิของผู้เสียหายในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมและการปฏิบัติที่เป็นธรรม โดยกำหนดว่า ผู้เสียหายพึงได้รับการปฏิบัติด้วยความเห็นอกเห็นใจและเคารพในศักดิ์ของความเป็นมนุษย์ มีสิทธิเรียกร้องผ่านกระบวนการยุติธรรม มีสิทธิได้รับการชดเชยเยียวยาและในการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายจะต้องดำเนินการทางคดีโดยไม่ชักช้า และในรัฐธรรมนูญของราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ซึ่งเป็นฉบับปัจจุบันก็ได้รับรองสิทธิของผู้เสียหายไว้เช่นเดียวกัน

เจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553 มุ่งแก้ไขพฤติกรรมของเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดให้สามารถกลับตนเป็นคนดี และกลับสู่สังคมได้ จึงมีการนำมาตรการต่างๆ มาบังคับใช้เพื่อแก้ไขพฤติกรรมของเด็กและเยาวชน อย่างไรก็ตามการบังคับใช้กฎหมายเพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของกฎหมายดังกล่าวอาจกระทบต่อสิทธิขั้นพื้นฐานซึ่งได้รับรองโดยหลักสากลและกฎหมายหลักของประเทศคือรัฐธรรมนูญ อีกทั้งยังอาจส่งผลกระทบต่อการอำนวยความสะดวกด้วย เพราะเมื่อมีการกระทำความผิดอาญาเกิดขึ้นย่อมส่งผลกระทบต่อผู้เสียหายแล้ว ผู้เสียหายจึงควรได้รับการชดเชยเยียวยา อีกทั้งหลักการของยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ผู้เสียหาย คือ ศูนย์กลาง มิใช่ผู้กระทำความผิดหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ ดังนั้น เมื่อผู้เสียหายให้ออกาสเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดให้สามารถแก้ไขความประพฤติโดยการให้ความยินยอมในการนำมาตรการพิเศษมาใช้กับเด็ก หรือเยาวชนที่กระทำความผิด ผู้เสียหายควรได้รับการคุ้มครองจากกระบวนการยุติธรรมด้วยเช่นกัน

ในการประชุมกลุ่มครอบครัวของประเทศนิวซีแลนด์ กฎหมาย The Children Persons and their Families Act 1989 ได้วางหลักเกณฑ์ในการประชุมกลุ่มครอบครัว คือ มาตรการในการประชุมกลุ่มครอบครัวไม่ควรดำเนินการเพียงเพื่อให้ความช่วยเหลือตามความต้องการของเด็ก และเยาวชนเท่านั้น มาตรการที่นำมาใช้ต้องสามารถสร้างความเข้มแข็งให้กับครอบครัวและสามารถจัดการกับปัญหาของเด็กและเยาวชนได้จริง และควรมุ่งเน้นให้เด็กและเยาวชนได้อยู่กับครอบครัว และมาตรการที่นำมาใช้กับเด็กและเยาวชนจะต้องคำนึงถึงผลประโยชน์ของผู้เสียหายด้วย หรือในขั้นตอนการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในชั้นศาลของประเทศนิวซีแลนด์ในขั้นตอนการประชุมสมานฉันท์ ผู้ไกล่เกลี่ยก็จะให้ผู้เสียหายได้กล่าวถึงผลกระทบที่ตนเองได้รับการกระทำความผิด และร่วมกันหาแนวทางการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น ในขณะที่การประชุมกลุ่มครอบครัวของประเทศสิงคโปร์ก็ได้วางหลักไว้เช่นเดียวกัน กฎหมาย The children and young Person Act 2001 ได้กำหนดให้ทั้งฝ่ายเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด ฝ่ายผู้เสียหาย ชุมชน เข้ามามีส่วน

ร่วมในการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด และมีการกำหนดให้มีการเยียวยาให้กับผู้เสียหาย ให้เยาวชนขอโทษและแสดงความรู้สึกเสียใจต่อการกระทำของตนเอง ซึ่งหากพิจารณาถึงกฎหมายของทั้งประเทศนิวซีแลนด์และประเทศสิงคโปร์ จะนำผลของการประชุมกลุ่มครอบครัวเสนอต่อศาลเพื่อใช้ประกอบดุลพินิจในการพิจารณาพิพากษาคดี นั่นคือการพิจารณาคดีปกติยังมีอยู่ เพียงแต่นำผลการประชุมกลุ่มครอบครัว แนวทางการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนมาประกอบดุลพินิจในการพิพากษา ทั้งประเทศนิวซีแลนด์และประเทศสิงคโปร์จึงไม่เกิดปัญหาในเรื่องของการติดตามพยานมาเบิกความในชั้นศาล หากเด็กและเยาวชนไม่ปฏิบัติตามแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู

ดังนั้น จึงควรกำหนดให้การนำมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญามาใช้ในชั้นพิจารณา คือตาม มาตรา 90 หากคดีใดมีอัตราโทษจำคุกขั้นต่ำตั้งแต่ห้าปีขึ้นไป เมื่อจำเลยสำนึกในการกระทำความผิดและผู้เสียหายยินยอมให้นำมาตรการพิเศษมาใช้กับจำเลยควรกำหนดให้มีการสืบพยานจนเสร็จสิ้นก่อน แม้ภายหลังจะปรากฏว่าเด็กและเยาวชนจะไม่สามารถปฏิบัติตามแผนการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูได้ จนเป็นเหตุ ให้ต้องนำคดีกลับมาพิจารณาพิพากษาต่อไปศาลก็จะสามารถมีคำพิพากษาในคดีนั้นได้โดยไม่เกิดปัญหาในเรื่องของการติดตามพยานมาเบิกความต่อศาล คดีไม่ล่าช้า และเป็นการอำนวยความสะดวกให้กับทุกฝ่าย อีกด้วย

3. ปัญหาการนำมาตรการพิเศษแทนการพิพากษามาใช้โดยการกำหนดเงื่อนไข มาตรการให้จำเลยปฏิบัติ ตามมาตรา 132 แห่งพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัว และวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553

ภายหลังจากที่พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553 มีผลใช้บังคับ ศาลเยาวชนและครอบครัวได้มีการนำบทบัญญัติของมาตรา 132 มาบังคับใช้เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อเด็กและเยาวชนมากที่สุด ซึ่งเมื่อนำบทบัญญัตินี้ดังกล่าวมาใช้บังคับแล้วพบปัญหาในประเด็นดังต่อไปนี้

3.1 การกำหนดเงื่อนไข มาตรการเพื่อการแก้ไขบำบัดฟื้นฟู ไม่สัมพันธ์กับสาเหตุของการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน

พระราชบัญญัติศาลเยาวชน และครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชน และครอบครัว พ.ศ.2553 ได้วางหลักเกณฑ์ของการนำมาตรการพิเศษมาใช้กับคดีเด็ก และเยาวชนแทนการพิพากษาคดี กล่าวคือ เมื่อคดีเสร็จการพิจารณา หากศาลเห็นว่ายังไม่สมควรพิพากษาศาลอาจกำหนดเงื่อนไขให้จำเลยปฏิบัติ เช่น กำหนดให้จำเลยรายงานตัวต่อพนักงานคุมประพฤติหรือ

เจ้าพนักงานอื่นหรือบุคคลหรือองค์กรด้านเด็ก หรือให้เข้ารับการแก้ไขบำบัดฟื้นฟู รับคำปรึกษา แนะนำ เข้าร่วมกิจกรรมบำบัดหรือกิจกรรมทางเลือก หรือให้ใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัย ภายในระยะเวลาที่ศาลเห็นสมควร แต่ต้องไม่เกินกว่าจำนวนที่มีอายุครบยี่สิบสี่ปีบริบูรณ์ โดยอาจ กำหนดให้บิดา มารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคลซึ่งจำเลยอาศัยอยู่ด้วยเข้าร่วมกิจกรรม หรือรับ คำปรึกษาแนะนำด้วยก็ได้

ในกรณีที่ศาลเห็นว่าไม่สมควรใช้วิธีการดังกล่าว ศาลจะส่งตัวจำเลยไปควบคุม ที่สถานพินิจหรือสถานอื่นที่จัดตั้งขึ้นตามกฎหมายและยินยอมที่จะรับจำเลยไว้ดูแลชั่วคราว หรือ จะให้ใช้วิธีการสำหรับเด็กและเยาวชนไปพลางก่อนก็ได้ แต่ต้องไม่เกินกว่าจำนวนที่มีอายุ ครบยี่สิบสี่ปีบริบูรณ์

ในกรณีดังกล่าวประธานศาลฎีกาได้กำหนดหลักเกณฑ์และเงื่อนไขในการ ใช้มาตรการพิเศษกับเด็กและเยาวชน ไว้ในข้อบังคับของประธานศาลฎีกา ว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการกำหนดมาตรการแทนการพิพากษา พ.ศ. 2556 ดังนี้

หลักเกณฑ์ของคดีที่สามารถนำมาตราการพิเศษมาใช้

1) คดีเสร็จการพิจารณาแล้ว
2) พฤติการณ์ของเด็กหรือเยาวชนในการกระทำความผิดไม่เป็นภัยร้ายแรง
อสังคมเกินสมควร

3) เด็กหรือเยาวชนมีแนวโน้มที่จะปรับเปลี่ยนพฤติกรรมไปในทางที่ดีขึ้น

4) เด็กหรือเยาวชนอายุไม่เกินยี่สิบสี่ปีบริบูรณ์

วิธีการในการดำเนินการตามมาตรการพิเศษแทนการพิพากษา

ก่อนศาลมีคำสั่งให้เด็กหรือเยาวชนเข้ารับการดำเนินการตามข้อบังคับนี้ ให้ศาล ดำเนินการดังต่อไปนี้

1) สอบถามและทำความเข้าใจกับเด็กหรือเยาวชนถึงวิธีการที่ศาลจะมีคำสั่งให้เด็ก หรือเยาวชนเข้ารับการดำเนินการตามข้อบังคับนี้แทนการมีคำพิพากษา ซึ่งศาลอาจอนุญาตให้เด็ก หรือเยาวชนแสดงความรู้สึกและความคิดเห็นได้ตามความเหมาะสม

2) ในกรณีที่มีผู้เสียหาย ให้ศาลสอบถามความเห็นของผู้เสียหายเกี่ยวกับการที่ศาล จะมีคำสั่งให้เด็ก หรือเยาวชนเข้ารับการดำเนินการตามข้อบังคับนี้ เพื่อใช้ประกอบดุลพินิจในการ มีคำสั่ง เพื่อแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชน

3) ในกรณีจำเป็นศาลจะมีคำสั่งให้ประเมินสภาพปัญหาตามวิธีการที่กำหนดไว้ก็ได้ ซึ่งในบทบัญญัติของมาตรา 132 แห่งพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัว และวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553 หรือตามข้อบังคับของประธานศาลฎีกา

ดังกล่าว ไม่ได้มีการกำหนดบังคับให้มีการคัดกรองหรือจำแนกเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดว่ากระทำความผิดเพราะสาเหตุใด มีเพียงข้อบังคับของประธานศาลฎีกาที่กำหนดไว้กว้าง ๆ ว่า หากเป็นกรณีจำเป็นศาลจะมีคำสั่งให้ประเมินสภาพปัญหาได้ ดังนั้น เมื่อไม่มีการประเมินสภาพปัญหาหรือการจำแนกสาเหตุของการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชนแต่ละคน จึงทำให้ไม่สามารถทราบได้ว่าสาเหตุของการกระทำความผิดของเด็กหรือเยาวชนนั้นมาจากสาเหตุใด เงื่อนไขหรือแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู หรือกิจกรรมที่กำหนดให้จำเลยปฏิบัติจึงยังไม่ตรงกับสภาพปัญหา กล่าวคือ¹³³ กรณีที่เด็กหรือเยาวชนมีสาเหตุของการกระทำความผิดมาจากครอบครัว เช่น ปัญหาการควบคุมพฤติกรรมของเด็กและเยาวชน แผนการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูที่เหมาะสม คือ การเสริมทักษะของผู้ปกครองในการดูแลเด็กและเยาวชน ให้สามารถควบคุมดูแลเด็กและเยาวชน โดยใช้วิธีการจัดการกับพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมด้วยวิธีการที่เหมาะสมเสมอต้นเสมอปลาย โดยให้มีกฎเกณฑ์ที่ชัดเจน มีเหตุผล ปัญหาผู้ปกครองมีปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างกัน มีการใช้กำลังประทุษร้ายต่อกัน แผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูที่เหมาะสมต้องเป็นการช่วยสร้างให้เกิดความเข้าใจระหว่างกันของคนในครอบครัว ชี้แจงให้เห็นถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นกับเด็กหรือเยาวชนในการเห็นตัวอย่างของการใช้ความรุนแรง ในกรณีที่ผู้ปกครองไม่สามารถปกครองดูแลเด็กหรือเยาวชนได้ต้องประสานงานหาหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมาดูแลแทน ทั้งนี้ตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 ในกรณีที่สาเหตุของปัญหาเกิดจากปัญหาด้านครอบครัว เช่น ปัญหาด้านความสัมพันธ์ในครอบครัว แผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูที่เหมาะสม คือ การส่งเสริมการมีกิจกรรมร่วมกันระหว่างเด็กและเยาวชนหรือสมาชิกในครอบครัว ปัญหาเกิดจากการที่ผู้ปกครองไม่สามารถควบคุมพฤติกรรมของเด็กและเยาวชน แผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูที่เหมาะสม คือ การส่งเสริมทักษะของผู้ปกครองในการดูแลเด็กและเยาวชนโดยการใช้วิธีการจัดการกับพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมและเสมอต้นเสมอปลาย ส่งเสริมให้ครอบครัวมีระบบกฎเกณฑ์ที่ชัดเจน มีเหตุผล และมีการติดตามดูแลให้ปฏิบัติตาม กรณีปัญหาเกิดจากครอบครัวมีการทะเลาะเบาะแว้ง และการใช้กำลังประทุษร้าย มีความห่างเหิน มีนินทา หรือบุคคลในครอบครัวเป็นแบบอย่างที่ไม่ดีต่อเด็ก และเยาวชน แผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูที่เหมาะสม คือ การส่งเสริมความเข้าใจกันระหว่างสมาชิกในครอบครัว ลดการใช้ความรุนแรง ลดการมีปฏิสัมพันธ์กันระหว่างเด็กและเยาวชนกับสมาชิกในครอบครัวที่มีพฤติกรรมไม่เหมาะสม หากปัญหาเกิดจากครอบครัวมีฐานะยากจน แผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูที่เหมาะสมคือ การสงเคราะห์ดูแล และการส่งเสริมการประกอบอาชีพ การฝึกอาชีพ กรณีปัญหาเกิดจากชุมชนและสภาพแวดล้อม เช่น เป็นแหล่งมั่วสุม สถานเริงรมย์ ควรทำความเข้าใจ

¹³³ กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน, “คู่มือการใช้เครื่องมือจำแนก แบบสัมภาษณ์เพื่อประเมินความเสี่ยงและความจำเป็น”, หน้า 67-70

เข้าใจกับผู้ปกครองในการดูแลเด็กและเยาวชน และการส่งเสริมการสร้างทักษะการดำเนินชีวิต ให้แก่เด็กและเยาวชน เพื่อให้สามารถคงพฤติกรรมที่เหมาะสมได้ กรณีปัญหาเกิดจากด้าน การศึกษา อาชีพ และสังคม เช่น เด็กและเยาวชนมีปัญหาด้านการเรียน เช่น การสอบตก ซ้ำชั้น หรือออกจากโรงเรียนก่อนการศึกษาภาคบังคับ ด้วยเหตุความบกพร่องทางกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ สังคม การสื่อสารและการเรียนรู้หรือมีร่างกายพิการ หรือเด็กไม่สามารถพึ่งตนเองได้ ควรส่งเด็กและเยาวชนเข้ารับการประเมินจากสทวิชาชีพ เพื่อร่วมกันวางแผนให้เด็กและเยาวชน ได้รับการศึกษาภาคบังคับ เด็ก และเยาวชนมีปัญหาพฤติกรรม เช่นการกระทำความผิดระเบียบ ร้ายแรงของโรงเรียน หากเด็ก และเยาวชนยังคงศึกษาที่โรงเรียนเดิมจัดเจ้าหน้าที่ประสานความ ร่วมมือกับทางโรงเรียนเพื่อร่วมกันกำกับติดตาม พฤติกรรมของเด็กและเยาวชน โดยให้โรงเรียน ร่วมในการวางแผนการจัดพฤติกรรมของเด็กและเยาวชน ในกรณีที่เด็กและเยาวชนประกอบอาชีพ แล้ว หรือจบการศึกษาภาคบังคับแล้วและมีความสนใจที่จะประกอบอาชีพ แผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู ที่เหมาะสมคือ การฝึกทักษะทางอาชีพ การค้นหาความสามารถของเด็กและส่งเสริมเพื่อพัฒนาเป็น อาชีพ กรณีปัญหาเกิดจากเพื่อน และบุคคลใกล้ชิด ควรเสริมสร้างทักษะความสามารถในการคิด วิเคราะห์ การเลือกคบเพื่อน ซึ่งให้เห็นถึงผลกระทบต่อตัวเด็กและเยาวชน และประสานความร่วมมือ ไปยังผู้ปกครองของเด็ก และเยาวชนในการติดตามดูแลพฤติกรรม กรณีปัญหาเกิดจากประวัติ เกี่ยวข้องกับยาหรือสารเสพติด กรณีเด็กและเยาวชนเป็นผู้เสพหรือมีการใช้สารเสพติด เด็ก และ เยาวชนควรได้รับการบำบัด แผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูอาจต้องได้รับความร่วมมือจากครอบครัว และ ชุมชนเพื่อช่วยในการสอดส่องดูแลพฤติกรรม หากเป็นกรณีที่เด็กและเยาวชนเป็นผู้จำหน่ายยาเสพติด ต้องมีการประเมินปัญหาว่าเด็ก และเยาวชนจำหน่ายยาเสพติดเพื่อสาเหตุใด อาจติดเกมส์ หรือ ต้องการซื้อวัสดุสิ้นเปลืองอื่น ๆ แผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูต้องกำหนดให้มีการฝึกคิดพิจารณา แนวทาง ในการหารายได้ ที่เหมาะสม ฝึกอาชีพตามที่เด็กและเยาวชนสนใจ กรณีปัญหาเด็ก และเยาวชน มีพฤติกรรมเร่ร่อนก่อนอายุ 10 ปี แผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูต้องครอบคลุมถึงปัจจัย และสาเหตุแห่งการ กระทำความผิด และต้องพิจารณาถึงระดับความประพฤติของเด็กและเยาวชน และผลกระทบที่มี ต่อบุคคลอื่น

ซึ่งในกรณีดังกล่าวในประเทศสิงคโปร์หากเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดจะมีการ จำแนกพฤติกรรมการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชนก่อนเพื่อหาสาเหตุการกระทำผิด และ พิจารณาปัจจัยเสี่ยงที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชน จึงสามารถ แก้ไขปัญหาของเด็กและเยาวชนนั้น ได้ตรงจุด นอกจากนี้ในกรณีที่เด็กและเยาวชนมีสาเหตุการ กระทำความผิดมาจากความผิดปกติของร่างกายจะมี โปรแกรมการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเฉพาะ เช่น โปรแกรมสมาร์ต id โดยเป็นผู้ที่มีความเชี่ยวชาญในการปฏิบัติงานต่อผู้กระทำผิดที่มีความบกพร่อง

ทางสติปัญญา อาทิ นักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ ทางทางการแพทย์ นักกฎหมาย และผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญที่มีความเกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดซึ่งมีความบกพร่องทางสติปัญญา ก่อนที่จะขึ้นศาล เพื่อประเมินเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดอันจะนำไปสู่การจัดกิจกรรมในการคุมประพฤติ หรือการบริการสังคม ได้อย่างมีความเหมาะสม และเกิดประโยชน์ทั้งต่อเด็ก และเยาวชนที่กระทำผิดและต่อสังคมเป็นสำคัญ

จากการศึกษาพบว่ามีกรณีวิจัยพบว่า รายงานแสดงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเด็ก และเยาวชนที่สถานพินิจเป็นผู้จัดทำจะมีการสรุปปัญหาในการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชน แต่รายงานดังกล่าวมีลักษณะเป็นรูปแบบตายตัว บางครั้งข้อเท็จจริงไม่ครบถ้วนหรือมีรายละเอียดไม่เพียงพอ ข้อมูลที่ได้มาส่วนใหญ่เป็นเชิงลงโทษมากกว่าแก้ไขเด็กและเยาวชนไม่ได้จำแนกแยกกลุ่มและไม่ได้วิเคราะห์หาศักยภาพในเชิงบวกหรือเชิงลบของเด็กและเยาวชน เพื่อนำเด็ก และเยาวชนเข้าสู่การแก้ไขบำบัดฟื้นฟูตามสภาพปัญหา¹³⁴ ดังนั้น จึงควรกำหนดให้มีการจำแนกสาเหตุของการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชนทุกคดี ซึ่งหากกำหนดให้ศาลมีการจำแนกสาเหตุของการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชนอีกครั้งก็จะทำให้สามารถทราบสาเหตุการกระทำความผิดของเด็กหรือเยาวชนว่าเกิดจากปัญหาใด ทำให้สามารถกำหนดแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู เงื่อนไขมาตรการ เพื่อนำมาแก้ไขบำบัดฟื้นฟูพฤติกรรมของเด็กและเยาวชน ได้อย่างถูกต้องตรงกับสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นและสามารถแก้ปัญหาได้จริง

3.2 การกำหนดมาตรการ เงื่อนไข ในการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูและระยะเวลาการปฏิบัติ ตามแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู เป็นการใช้อุดมพินิจของผู้พิพากษาเจ้าของสำนวนหรือนโยบายของศาลเยาวชนและครอบครัว ขาดการมีส่วนร่วมของครอบครัว ชุมชน และหน่วยงานหรือองค์กรเกี่ยวกับเด็ก

มาตรการพิเศษที่นำมาใช้กับเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด ได้นำรูปแบบ และวิธีการมาจากกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ มุ่งแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเพื่อให้ผู้กระทำผิดสามารถกลับคืนสู่สังคมได้ ผู้เสียหายได้รับการชดเชยเยียวยา โดยบุคคลที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับการสมานฉันท์นอกจากจะมีฝ่ายผู้กระทำผิด ฝ่ายผู้เสียหายแล้ว ยังมี ชุมชน เข้ามาช่วยในการฟื้นฟูความสัมพันธ์ระหว่างผู้เสียหายและผู้กระทำผิด ทั้งนี้เพราะท้ายที่สุดแล้วผู้กระทำผิดจะต้องกลับคืนสู่สังคม ในเรื่องนี้พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553 มาตรา 132 กำหนดว่า ในคดีที่เสร็จการพิจารณาหากศาลเห็นว่ายังไม่ควรพิพากษา อาจกำหนดเงื่อนไขให้จำเลยปฏิบัติ ในกรณีดังกล่าวประธานศาลฎีกา ได้กำหนดขั้นตอนการดำเนินการไว้ในข้อบังคับของประธานศาลฎีกา ว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการกำหนดมาตรการแทน

¹³⁴ สถาบันวิจัยและพัฒนาสัจดิ์, “การจำแนก แก้ไข บำบัดฟื้นฟู และติดตามเด็กและเยาวชนที่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมในส่วนที่เกี่ยวข้องกับศาลยุติธรรม”, หน้า 160

การพิพากษา พ.ศ. 2556 คือ ให้ศาลสอบถามและทำความเข้าใจกับเด็กหรือเยาวชนถึงวิธีการที่ศาลมีคำสั่งให้เด็กหรือเยาวชนปฏิบัติ ซึ่งศาลอาจให้เด็กหรือเยาวชนแสดงความรู้สึกและความคิดเห็นได้ และเพื่อประกอบดุลพินิจศาลในการมีคำสั่ง ในกรณีคดีที่มีผู้เสียหายให้ศาลสอบถามความเห็นของผู้เสียหายในเรื่องดังกล่าว และหากจำเป็นศาลอาจมีคำสั่งให้ประเมินสภาพปัญหา โดยให้คำนึงถึงปัจจัยในด้านต่างๆ ของเด็กหรือเยาวชน เช่น ด้านร่างกาย สุขภาพจิต และครอบครัว รวมถึงสังคม สภาพแวดล้อม พฤติการณ์แห่งคดี สาเหตุแห่งการทำความผิดรวมถึงแนวโน้มที่จะกระทำผิดอีก และในข้อบังคับของประธานศาลฎีกาดังกล่าว ได้กำหนดเงื่อนไขในการที่ศาลจะมีคำสั่งให้เด็กหรือเยาวชนปฏิบัติ คือ ให้เด็กหรือเยาวชนรายงานตัวต่อพนักงานคุมประพฤติ หรือเจ้าหน้าที่อื่น เข้ารับคำปรึกษาแนะนำ เข้ากิจกรรมบำบัด เข้ารับการฝึกอาชีพ หรือเข้าร่วมกิจกรรมทางเลือกอื่นที่สามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของเด็กหรือเยาวชนให้กลับสู่สังคมได้ หรือศาลนำวิธีการเพื่อความปลอดภัยมาใช้กับเด็กหรือเยาวชน เช่น ห้ามเข้าไปในสถานที่อันอาจทำให้เด็กหรือเยาวชนกระทำผิด ห้ามอยู่นอกสถานที่อยู่อาศัยในเวลากลางคืน หรือห้ามคบหาสมาคมกับบุคคลที่อาจชักจูงไปสู่การกระทำผิด หรือศาลอาจกำหนดเงื่อนไขอื่นที่จำเป็นแก่การบำบัดฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชน โดยระยะเวลาในการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูให้เป็นไปตามที่ศาลเห็นสมควร แต่ต้องไม่เกินกว่าเด็กหรือเยาวชนนั้นมีอายุครบยี่สิบสี่ปีบริบูรณ์ จากบทบัญญัติของมาตรา 132 แห่งพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 และข้อบังคับของประธานศาลฎีกา ว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการกำหนดมาตรการแทนการพิพากษา พ.ศ. 2556 มิได้มีการกำหนดให้ชุมชน หรือหน่วยงานภายนอก เข้ามาเกี่ยวข้องกับแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู แต่ตามมาตรา 33 ของพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัว และวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 กำหนดให้ศาลเยาวชนและครอบครัวมีหน้าที่ในการรับแจ้งส่วนราชการ และองค์การด้านเด็ก เยาวชน สตรี หรือครอบครัว ที่ประสงค์จะปฏิบัติงานด้านการแก้ไขบำบัดฟื้นฟู ด้านการสังคมสงเคราะห์ หรือด้านให้คำปรึกษาแนะนำร่วมกับศาลเยาวชนและครอบครัวในท้องที่นั้น ๆ ซึ่งหากพิจารณาตามบทบัญญัตินี้แล้วมิได้เป็นการบังคับให้เด็กและเยาวชนหรือฝ่ายของเด็ก และเยาวชน ฝ่ายของผู้เสียหาย ชุมชน หรือส่วนราชการ รวมถึงองค์การด้านเด็ก เข้ามีส่วนร่วมในการกำหนดเงื่อนไข หรือมาตรการในการให้เด็ก หรือเยาวชนปฏิบัติ เพื่อแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนอันเป็นการขัดกับอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ซึ่งได้กำหนดหลักการในการดำเนินการกับเด็กและเยาวชนจะต้องยึดหลักประโยชน์สูงสุดของเด็กและเยาวชน อีกทั้งกฎอันเป็นมาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติว่าด้วยการบริหารงานยุติธรรมเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน หรือกฎแห่งกรุงปักกิ่ง ยังได้กำหนดว่าการแก้ไขฟื้นฟูเด็กและเยาวชนต้องใช้การมีส่วนร่วมของชุมชน และการกำหนดมาตรการหรือเงื่อนไขให้เด็กและเยาวชนปฏิบัติ

จะต้องได้รับความยินยอมจากฝ่ายเด็กและเยาวชนซึ่งรวมถึงผู้ปกครองของเด็กและเยาวชนด้วย ทั้งนี้ เพื่อผลสำเร็จในการแก้ไขพฤติกรรมของเด็กและเยาวชน และทำให้เด็กและเยาวชนสามารถกลับสู่ชุมชน และสังคมได้ อีกทั้งความสัมพันธ์ระหว่างผู้เสียหายกับเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดกลับมาเหมือนเดิม ผู้เสียหายพร้อมให้อภัย มีความเห็นอกเห็นใจ เป็นไปตามหลักการของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ซึ่งหากทุกฝ่ายมีความเห็นพ้องต้องกันในการกำหนดเงื่อนไข หรือมาตรการให้เด็กและเยาวชนปฏิบัติ การปฏิบัติตามเงื่อนไข หรือมาตรการของเด็กและเยาวชนย่อมมีโอกาสสำเร็จสูง เพราะตัวเด็กและเยาวชนเองจะมีความสำนึกถึงผลกระทบจากการกระทำผิดของตนเอง ซึ่งนอกจากจะทำให้ผู้เสียหายได้รับความเสียหายแล้ว ครอบครัวของตนเองยังต้องเดือดร้อน และเมื่อได้รับ โอกาสเด็กและเยาวชนก็พร้อมที่แก้ไขในความผิดพลาด และสามารถปฏิบัติตามเงื่อนไข หรือมาตรการต่าง ๆ จนครบถ้วน โดยมีครอบครัว และชุมชนเป็นผู้ช่วยเหลือ และสอดส่องควบคุมพฤติกรรม ซึ่งในการกำหนดเงื่อนไข หรือมาตรการให้เด็กหรือเยาวชนปฏิบัติ ในปัจจุบันศาลจะเป็นผู้ใช้ดุลพินิจในการกำหนดมาตรการ หรือเงื่อนไข โดยอาจถามความยินยอมของเด็กหรือเยาวชน ซึ่งเด็กหรือเยาวชนอาจยอมรับด้วยความเกรงกลัว คือเกรงว่าหากไม่ยอมรับตามที่ศาลกำหนดจะต้องถูกลงโทษที่หนักกว่าเดิม โดยไม่มีการให้ชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามาร่วมกำหนดมาตรการหรือเงื่อนไขในการแก้ไขบำบัดฟื้นฟู ชุมชนหรือหน่วยงานอื่นๆ จึงไม่มีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว จึงขาดการมีส่วนร่วมของชุมชน ทำให้ยากในการติดตาม สอดส่องให้เด็ก และเยาวชนปฏิบัติตามมาตรการ เงื่อนไข ที่กำหนดให้เด็กและเยาวชนปฏิบัติ ดังนั้น ผลของการปฏิบัติตามเงื่อนไขที่กำหนดในหลายคดีจึงไม่ประสบความสำเร็จ บางคดีเด็กหรือเยาวชนหลบหนี ไม่ปฏิบัติตามและไม่รายงานตัวต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ จนต้องถูกออกหมายจับ บางคดีเมื่อปฏิบัติตามเงื่อนไขที่ศาลกำหนดแล้ว แต่เด็ก และเยาวชนก็กลับมากระทำผิดอีก เพราะไม่ทรงกลัวต่อกฎหมาย ไม่เข็ดหลาบ หรือไม่สำนึกในผลของการกระทำของตนเอง หรือไม่สามารถกลับคืนสู่ชุมชนหรือสังคมได้ เพราะชุมชนหรือสังคมไม่เข้าใจในมาตรการ หรือเงื่อนไขที่ศาลกำหนดให้เด็ก และเยาวชนปฏิบัติ นอกจากนี้การที่ศาลใช้ดุลพินิจเห็นว่าในคดีใดยังไม่ควรมีคำพิพากษาแต่ให้ส่งตัวจำเลยไปควบคุมเพื่อขัดเกลาคความประพฤติที่สถานพินิจ และคุ้มครองเด็ก และเยาวชน ตามมาตรา 132 วรรคสอง โดยอาจยังไม่มีการจำแนกสาเหตุของการกระทำผิด ยังไม่มีการกำหนดเงื่อนไขให้จำเลยปฏิบัติ แต่ศาลอาจเห็นว่าข้อหาความผิดตามที่โจทก์ยื่นฟ้องมีความร้ายแรง โดยหากมีการจำแนกสาเหตุการกระทำผิดแล้วอาจพบว่าเด็กและเยาวชนอาจมิได้กระทำความผิดเพราะมีจิตใจชั่วร้ายแต่อาจกระทำความผิดเพราะความกึกคะนอง หรือการหลงผิด นอกจากนี้หากมีการประชุมกลุ่มครอบครัว โดยให้ทุกฝ่ายที่ได้รับผลกระทบจากการกระทำผิดเข้าร่วมในการช่วยกันหาแนว

ทางแก้ไขอาจได้แนวทางการแก้ไขความประพฤติกของเด็กและเยาวชนที่ดีกว่าการควบคุมไว้ที่สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน และการดำเนินการการดังกล่าวยังเป็นการขัดต่อหลักสากลที่กำหนดให้การควบคุมเด็กและเยาวชนไว้ในสถานที่ปิดให้กระทำเป็นมาตรการสุดท้าย

ก่อนการบังคับใช้พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ศาลเยาวชนได้นำกระบวนการยุติธรรมธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในพิจารณาคดีเด็กและเยาวชนโดยการประชุมกลุ่มเหยี่ยวาแก้ไข โดยอาศัยอำนาจตามมาตรา 95 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 ซึ่งในการประชุมกลุ่มเหยี่ยวาแก้ไขจะมีผู้เข้าร่วมการประชุม 4 ฝ่าย ได้แก่ ฝ่ายที่หนึ่ง คือ จำเลย และบิดา มารดา หรือผู้ปกครอง โดยจำเลยต้องยินยอมเข้าร่วมประชุมโดยสมัครใจ และสามารถถอนตัวออกเมื่อใดก็ได้ ฝ่ายที่สอง คือ ผู้เสียหาย และบิดามารดาหรือผู้ปกครอง การเข้าร่วมประชุมต้องเป็นความสมัครใจและจะถอนตัวเมื่อใดก็ได้เช่นกัน ฝ่ายที่สาม คือ ชุมชนซึ่งเป็นบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่มีความเกี่ยวข้องกับจำเลยหรือผู้เสียหาย เช่น เพื่อนบ้าน ครู อาจารย์ พยาน ตำรวจ ที่ปรึกษาทนายความ พนักงานสืบเสาะและพินิจ พนักงานคุมประพฤติ ฝ่ายที่สี่ คือ บุคคลในกลุ่มวิชาชีพ แพทย์ จิตแพทย์ นักสังคมสงเคราะห์ หรือนักจิตวิทยา ซึ่งผู้อำนวยการประชุม จะต้องดำเนินการประชุมภายใต้หลักการสามประการ ประการแรก คือ ให้จำเลยได้แสดงออกถึงความรู้สึกผิด และรับผิดชอบต่อการกระทำที่ได้กระทำไป ประการที่สอง ให้จำเลยและทุกฝ่ายเห็นใจในความรู้สึก และผลที่เกิดกับผู้เสียหาย ประการที่สาม แสวงหาแนวทางจากผู้เข้าร่วมทุกฝ่ายเพื่อการเหยี่ยวาแก้ไขจำเลย และผู้เสียหาย ซึ่งแผนการเหยี่ยวาแก้ไข ต้องเกิดจากความเห็นพ้องต้องกันของทุกฝ่าย ก่อนนำเสนอต่อองค์คณะเจ้าของสำนวนดังกล่าว

ในกรณีดังกล่าวประเทศนิวซีแลนด์ซึ่งเป็นต้นแบบของการการประชุมกลุ่มครอบครัว การประชุมกลุ่มครอบครัวนี้เฝ้าเมารีได้นำมาใช้ในการระงับข้อพิพาทโดยเฉพาะกรณีที่ถูกกระทำความผิดเป็นเยาวชน โดยการให้ทุกฝ่ายเข้าร่วมในการช่วยกันแก้ไขปัญหาค่าการกระทำ ความผิดของเยาวชน ซึ่งรวมถึงชุมชนด้วย ในปัจจุบันการดำเนินคดีกับเด็ก และเยาวชนที่กระทำผิดของประเทศไทยกำหนดให้มีการประชุมกลุ่มครอบครัวทุกคดี เมื่อได้ข้อเสนอแนะ แล้วจึงนำรายงานการประชุมกลุ่มครอบครัวนั้นรายงานศาลเพื่อประกอบดุลพินิจในการพิพากษาคดีนั้น

ประเทศสิงคโปร์กำหนดให้นำการประชุมกลุ่มครอบครัวมาใช้โดยบุคคลที่เข้าร่วมในการประชุมกลุ่มครอบครัวนอกจากจะกำหนดให้ฝ่ายผู้กระทำผิด และฝ่ายผู้เสียหาย นักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ เข้าร่วมประชุมกลุ่มครอบครัวแล้วยังกำหนดให้ชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากการกระทำผิดนั้นเข้าร่วมในการประชุมกลุ่มดังกล่าวด้วย เพื่อร่วมกันในการกำหนดแนว

ทางแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู เด็กและและเยาวชนที่กระทำผิดให้สามารถกลับคืนสู่สังคมได้ และเป็นการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการช่วยเหลือดูแลเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดอีกทางหนึ่งด้วย

ดังนั้น เพื่อให้การกำหนดเงื่อนไข มาตรการ ในการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็ก และเยาวชนมีความเหมาะสมสามารถแก้ไขปัญหาคือเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดได้จริง จึงควรกำหนดให้นำการประชุมกลุ่มครอบครัวมาใช้เพื่อทุกฝ่ายได้ร่วมกันกำหนดเงื่อนไขมาตรการให้เด็กและเยาวชนปฏิบัติ

3.3 การใช้ดุลพินิจนำวิธีการสำหรับเด็ก โดยการควบคุมเด็กและเยาวชนไว้ที่ศูนย์ฝึกและอบรมมาใช้กับเด็กและเยาวชน โดยยังไม่มีการกำหนดแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูให้กับเด็ก และเยาวชนปฏิบัติ

ในกรณีที่เด็กและเยาวชนกระทำความผิด เช่น ในข้อหาจำหน่ายยาเสพติด ซึ่งอาจมีปริมาณยาเสพติดจำนวนมาก ศาลอาจใช้ดุลพินิจเห็นว่าคดีนั้นๆ มีพฤติการณ์ที่เป็นภัยร้ายแรงต่อสังคม ไม่นำมาตรการพิเศษมาใช้กับเด็กและเยาวชนในคดีนั้นๆ กล่าวคือ ไม่กำหนดเงื่อนไขหรือมาตรการใด ๆ ให้จำเลยปฏิบัติ และมีคำพิพากษา โดยนำวิธีการสำหรับเด็กมาใช้ เช่น การเปลี่ยนโทษจำคุกเป็นส่งจำเลยไปควบคุมเพื่อฝึกอบรมที่ศูนย์ฝึกอบรม ในกรณีดังกล่าวคงไม่อาจปฏิเสธการใช้ดุลพินิจของผู้พิพากษาเจ้าของสำนวนได้ เพราะยาเสพติดให้โทษเป็นภัยร้ายแรงต่อสังคมจริง แต่หากเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดคดีนั้นกระทำความผิดด้วยความ หลงผิด หรืออาจเป็นเพียงคนส่งยาเท่านั้น หรือเด็กและเยาวชนนั้นอาจเพิ่งกระทำผิดเป็นครั้งแรก หรือในกรณีเด็กและเยาวชนถูกดำเนินคดีในข้อหาพยายามฆ่าผู้อื่น หรือทำร้ายผู้อื่นจนเป็นเหตุให้ถึงแก่ความตาย ซึ่งเด็กและเยาวชนอาจกระทำความผิดเพื่อป้องกันตนเองหรือป้องกันคนในครอบครัวที่ถูกทำร้าย แต่การกระทำนั้นอาจเกินกว่าเหตุจนเป็นเหตุให้ต้องถูกฟ้องคดีต่อศาล หรืออาจเป็นเพราะเด็ก และเยาวชนมีความบกพร่องทางสติปัญญา การส่งตัวเด็กและเยาวชนไปควบคุมที่ศูนย์ฝึกอบรมจึงอาจยังไม่ใช่วิธีการที่เหมาะสม เพราะนอกจากจะเป็นการขัดต่อหลักสากล คือ อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก กฎอันเป็นมาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติว่าด้วยการบริหารงานยุติธรรมเกี่ยว แก่คดีเด็กและเยาวชน หรือกฎแห่งกรุงปักกิ่ง กฎของสหประชาชาติว่าด้วยการคุ้มครองเด็กและเยาวชน ซึ่งถูกริตรอนเสรีภาพ และข้อเสนอแนะของสหประชาชาติว่าด้วยการป้องกันการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชน หรือข้อเสนอแนะแห่งกรุงริยาด ซึ่งกำหนดให้การควบคุมเด็กและเยาวชนไว้ในสถานที่ควบคุมให้ใช้เป็นมาตรการสุดท้าย และการส่งตัวเด็กและเยาวชนไปควบคุมที่สถานฝึกอบรมอาจทำให้เด็กและเยาวชนไปเรียนรู้วิธีการกระทำความผิดเพิ่มเติมจากประสบการณ์ของเด็กและเยาวชนที่ถูกควบคุมอยู่ที่ศูนย์ฝึกอบรม อีกทั้งหากครอบครัวของเด็กและเยาวชนพร้อมที่จะร่วมมือในการแก้ไขพฤติกรรมของเด็กและเยาวชน จึงไม่ควรนำวิธีการสำหรับเด็กดังกล่าวมาใช้กับ

เด็กและเยาวชน หากแต่ควรกำหนดเงื่อนไข มาตรการ หรือแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูให้เด็ก และเยาวชนปฏิบัติ โดยก่อนการกำหนดเงื่อนไข หรือมาตรการ ควรให้มีการจำแนกสาเหตุของการ กระทำความผิด เพื่อการกำหนดเงื่อนไข หรือมาตรการให้เด็กและเยาวชนจะได้มีความสัมพันธ์ กับสาเหตุการกระทำความผิด โดยให้ผู้ปกครอง ครอบครัว เข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไข พฤติกรรมการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชน ซึ่งเมื่อเด็กและเยาวชนปฏิบัติตามเงื่อนไข หรือ มาตรการครบถ้วนแล้ว ศาลอาจนำผลการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูดังกล่าวมาประกอบการพิจารณา พิพากษา หากเด็กและเยาวชนสามารถปรับเปลี่ยน แก้ไขพฤติกรรมได้ ก็ไม่มีความจำเป็นต้อง ควบคุมเด็กและเยาวชนไว้ที่ศูนย์ฝึกอบรม ซึ่งศาลอาจพิพากษาให้คุมความประพฤติเด็กและเยาวชน ไว้ภายหลังจากที่มีคำพิพากษาแล้ว ก็ได้ เช่น การกำหนดให้นำผลการเรียนมาแสดงต่อศาล หรือเจ้า พนักงาน ให้รายงานตัวต่อศาลหรือเจ้าพนักงาน ห้ามก่อเหตุร้ายหรือกระทำความผิดภายใน กำหนดเวลาที่ศาลกำหนด หรืออาจนำอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (กำไลอิเล็กทรอนิกส์) เข้ามาใช้ ร่วมกับการคุมความประพฤติด้วยก็ได้ ในปัจจุบันได้มีการออกกฎกระทรวง เรื่อง การใช้อุปกรณ์ อิเล็กทรอนิกส์หรืออุปกรณ์อื่นใดในการติดตามตัวผู้ถูกคุมความประพฤติตามเงื่อนไขที่ศาล หรือเจ้า พนักงานผู้มีอำนาจสั่ง พ.ศ. 2560 โดยกฎกระทรวงดังกล่าวได้กำหนดให้นำอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ มาใช้กับเด็กและเยาวชนด้วย ในกรณีการใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์นั้น ประเทศสิงคโปร์ได้ กำหนดให้นำอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์มาใช้ในขั้นตอนของการคุมประพฤติเพื่อลดการควบคุม แบบปิด การดำเนินการต่าง ๆ เหล่านี้ น่าจะมีความเหมาะสมมากกว่าการส่งตัวเด็กและเยาวชนไป ควบคุมที่ศูนย์ฝึกและอบรม การนำวิธีการสำหรับเด็กมาใช้โดยการส่งตัวเด็กและเยาวชนไป ควบคุมที่ศูนย์ฝึกและอบรม ไม่ควรดูจากฐานความผิดหรืออัตราโทษที่กำหนดไว้สำหรับความผิดใน ข้อหาที่เด็กและเยาวชนถูกดำเนินคดี แต่ควรพิจารณาจากพฤติการณ์การกระทำความผิด เช่น กรณี เด็กและเยาวชนกระทำความผิดติดนิสัยไม่เกรงกลัวต่อกฎหมายบ้านเมือง หรือคดีที่มีพฤติการณ์ร้ายแรง กระทบต่อสังคม เช่น ในคดีที่เด็กและเยาวชนมีพฤติการณ์เป็นผู้ค้ายา มิใช่เป็นเพียงผู้ส่งยา หรือเป็น เพียงคนขับรถให้เพื่อนนำยาเสพติดไปส่ง คือมิใช่เจ้าของยาหรือพ่อค้า กรณีความผิดต่อชีวิตที่มีการ วางแผนเตรียมการ หรือความผิดเกี่ยวกับเพศที่เป็นการโทรมหญิง ในประเทศนิวซีแลนด์ได้นำ การประชุมกลุ่มครอบครัวมาใช้เพื่อให้ทุกฝ่ายได้ร่วมกันหาแนวทางแก้ไขพฤติกรรมของเด็ก และ เยาวชน ให้ทุกฝ่ายได้มีส่วนร่วมในการกำหนดแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูแล้วนำแผนดังกล่าว รวมถึงผล ของการปฏิบัติตามแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเสนอต่อศาลเพื่อประกอบการพิจารณาพิพากษา ในขณะที่ ประเทศสิงคโปร์กำหนดให้มีการจำแนกสาเหตุของการกระทำความผิดทุกคดี เพื่อทราบสาเหตุ การกระทำความผิดที่แท้จริงเพื่อกำหนดแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูได้อย่างเหมาะสม

ดังนั้น จึงควรกำหนดให้มีการจำแนกสาเหตุการกระทำผิดในคดี เพื่อทราบสาเหตุการกระทำผิดที่แท้จริง และหากเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดมีพฤติการณ์การกระทำผิดดังที่กล่าวมาควรมีการกำหนดให้นำการประชุมกลุ่มครอบครัวมาใช้เพื่อกำหนดแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูที่เหมาะสมให้เด็กและเยาวชนปฏิบัติ และนำผลที่ได้จากการดำเนินการดังกล่าวเสนอต่อศาลเพื่อประกอบการพิจารณาพิพากษาคดีนั้นๆ ต่อไป ซึ่งการดำเนินการดังกล่าวนอกจากจะไม่เป็นการขัดกับหลักสากลแล้วยังช่วยลดปริมาณเด็กและเยาวชนที่จะต้องถูกควบคุมในสถานฝึกและอบรมลงด้วย

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

1. สรุป

กระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนของไทย ได้มีการบัญญัติกฎหมายที่ใช้บังคับในกรณีเด็กและเยาวชนเป็นผู้กระทำความผิดไว้เป็นการเฉพาะเพื่อให้เป็นไปตามหลักสากล ซึ่งมีแนวคิดที่ว่าเด็กและเยาวชนเป็นวัยที่อ่อนความรู้ ค่อยประสบการณ์ อยากรู้อยากลอง ชอบเรียนแบบ ขาดความยับยั้งชั่งใจ จึงถูกชักจูงได้ง่าย เมื่อเด็กและเยาวชนมีการกระทำความผิดควรได้รับโอกาสในการกลับตนเป็นคนดี ซึ่งประเทศไทยได้มีการจัดตั้งศาลชำนัญพิเศษขึ้นเพื่อพิจารณาพิพากษาคดีอาญาเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนที่อายุไม่ถึงสิบแปดปีบริบูรณ์เป็นผู้กระทำความผิดแตกต่างจากวิธีพิจารณาคดีที่ผู้ใหญ่เป็นผู้กระทำความผิด ซึ่งกฎหมายที่ใช้บังคับกับเด็กและเยาวชนของไทยในปัจจุบันคือ พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชน และครอบครัว พ.ศ.2553 กฎหมายฉบับนี้ได้กำหนดให้มีมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญามาใช้กับเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด มีวัตถุประสงค์มุ่งให้ความคุ้มครองสิทธิ สวัสดิภาพวิธีปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชน เพื่อประโยชน์สูงสุดของเด็กและเยาวชนเป็นสำคัญ โดยมีแนวคิดมาจากกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ซึ่งเป็นกระบวนการยุติธรรมทางเลือก เพื่อแก้ไขปัญหาของเด็กและเยาวชนได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ อีกทั้งเป็นการเตรียมความพร้อมสำหรับเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดกลับคืนสู่ชุมชนภายหลังได้รับการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูแล้ว และเพื่อให้เด็กและเยาวชนมีโอกาสดกลับตนเป็นคนดีและป้องกันไม่ให้เด็กและเยาวชนนั้นกลับไปกระทำความผิดซ้ำอีก เมื่อนำมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญามาใช้กับเด็กและเยาวชน โดยการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553 จะเห็นได้ว่าหลักเกณฑ์และเงื่อนไขการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู เพื่อนำคดีเข้าสู่มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นพิจารณาและมาตรการพิเศษแทนการพิพากษา พบปัญหาที่สำคัญหลายประการ ดังต่อไปนี้

1.1 พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชน และครอบครัว พ.ศ. 2553 มิได้กำหนดประเภทคดีที่จะนำมาตรการพิเศษมาใช้กับเด็ก และเยาวชนในชั้นพิจารณา และมาตรการพิเศษแทนการพิพากษา

มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นพิจารณา พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553 ได้กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีดำเนินการไว้ในมาตรา 90 - 92 รวมถึงมีการกำหนดข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูหลังฟ้อง พ.ศ.2556 ได้วางหลักเกณฑ์ไว้ในแนวทางเดียวกัน ส่วนมาตรการพิเศษแทนการพิพากษา พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553 ได้กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีดำเนินการไว้ในมาตรา 132-133 รวมถึงได้มีการกำหนดข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการกำหนดมาตรการแทนการพิพากษาคดี พ.ศ. 2556 ไว้ในแนวทางเดียวกัน ซึ่งทั้งสองกรณี คือ มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีในชั้นพิจารณา หรือมาตรการพิเศษแทนการพิพากษา พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชน และครอบครัว พ.ศ.2553 มิได้กำหนดประเภทคดีไว้ ทำให้ในคดีอุทธรณ์ศาลสามารถใช้ดุลพินิจนำมาตรการพิเศษมาใช้กับการกระทำคามผิดของเด็กและเยาวชนได้และหากเด็กหรือเยาวชนที่กระทำคามผิดได้ปฏิบัติตามแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู เงื่อนไข หรือมาตรการที่ศาลกำหนดแล้ว ศาลจะต้องมีคำสั่งยุติคดีโดยไม่ต้องมีคำพิพากษาเกี่ยวกับการกระทำคามผิดของจำเลยในขณะที่ประเทศนิวซีแลนด์ได้กำหนดให้นำวิธีการประชุมกลุ่มครอบครัวมาใช้ทั้งในคดีเล็กน้อยและในคดีอาญาร้ายแรง เพื่อหาแนวทางแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด ยกเว้นคดีฆ่าคนตายโดยเจตนา หรือความผิดฐานทำร้ายผู้อื่นจนเป็นเหตุให้ถึงแก่ความตายจะไม่นำการประชุมกลุ่มครอบครัวมาใช้ ส่วนในประเทศสิงคโปร์กำหนดให้คดีอุทธรณ์อยู่ในอำนาจพิจารณาของศาลสูง ศาลเยาวชน และครอบครัวจึงไม่มีอำนาจพิจารณาคดีประเภทดังกล่าว คดีประเภทดังกล่าวจึงไม่สามารถนำมาตรการพิเศษมาใช้ได้โดยระบบของกฎหมาย

1.1.1 ในกรณีจำเลยไม่ยอมปฏิบัติตามแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูและต้องดำเนินคดีต่อไป

ในคดีที่มีการนำมาตรการพิเศษในชั้นพิจารณามาใช้กับจำเลยตามมาตรา 90 คดีนั้น ๆ จะยังไม่มี การสืบพยาน กล่าวคือ คดียังไม่เสร็จการพิจารณา ซึ่งเมื่อมีการนำมาตรการพิเศษมาใช้กว่าจะทราบว่าจำเลยจะปฏิบัติตามแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูครบถ้วนหรือไม่ต้องใช้เวลา นาน และหากปรากฏว่าคดีนั้นจำเลยไม่ปฏิบัติตามแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูต้องนำกลับเข้าสู่การดำเนินคดีปกติ ซึ่งในคดีที่มีอัตราโทษจำคุกขั้นต่ำตั้งแต่ห้าปีขึ้นไป แม้ว่าจำเลยจะให้ การรับสารภาพ คดีนั้น

ศาลก็ยังไม่สามารถพิพากษาลงโทษจำเลยได้ ต้องมีการสืบพยานโจทก์ประกอบคำรับสารภาพของจำเลย ในกรณีดังกล่าวอาจทำให้ยากต่อการติดตามพยานมาเบิกความต่อศาลเนื่องจากเวลาได้ล่วงเลยไปนานแล้ว พยานอาจย้ายที่อยู่ หรือในกรณีที่พยานเป็นเจ้าของหน้าที่ของรัฐอาจต้องถูกย้ายไปรับราชการในจังหวัดอื่น หรือพยานอาจเสียชีวิต ซึ่งอาจส่งผลเสียแก่กระบวนการยุติธรรมมากกว่าผลดีในปฎิญาว่าด้วยหลักการพื้นฐานเกี่ยวกับการอำนวยความสะดวกแก่ผู้ที่ได้รับความเสียหายจากอาชญากรรมและการใช้อำนาจหน้าที่โดยไม่ถูกต้อง ได้รับรองสิทธิของผู้เสียหายในการกระบวนการยุติธรรมกำหนดให้ผู้เสียหายพึงได้รับการปฏิบัติด้วยความเห็นอกเห็นใจและเคารพในศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ มีสิทธิเรียกร้องผ่านกระบวนการยุติธรรม มีสิทธิได้รับการชดเชยเยียวยาและในการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายจะต้องดำเนินคดีโดยไม่ชักช้า

1.1.2 การนำมาตรการพิเศษแทนการพิพากษามาใช้โดยการกำหนดเงื่อนไข มาตรการให้จำเลยปฏิบัติ ตามมาตรา 132 แห่งพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553 พบปัญหา ดังต่อไปนี้

1) การกำหนดเงื่อนไข มาตรการเพื่อการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูไม่สัมพันธ์กับสาเหตุของการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน

พระราชบัญญัติศาลเยาวชน และครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553 ได้วางหลักเกณฑ์ของการนำมาตรการพิเศษมาใช้กับคดีเด็กและเยาวชนแทนการพิพากษาคดีไว้ โดยมีได้กำหนดให้มีการจำแนกการกระทำผิดของเด็กหรือเยาวชนทุกคดี มีเพียงข้อบังคับของประธานศาลฎีกา ว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการกำหนดมาตรการแทนการพิพากษา พ.ศ.2556 กำหนดว่าในกรณีจำเป็นศาลอาจมีคำสั่งให้ประเมินสภาพปัญหาของเด็กและเยาวชนด้วยก็ได้ ซึ่งไม่ได้บังคับว่าจะต้องมีการจำแนกการกระทำผิดของเด็กหรือเยาวชนทุกคดี ทำให้ไม่ทราบสาเหตุของการกระทำผิดคืออะไร การกำหนดเงื่อนไขหรือมาตรการให้เด็กหรือเยาวชนปฏิบัติเพื่อแก้ไขบำบัดฟื้นฟูอาจไม่ตรงกับสาเหตุของการกระทำผิด ในขณะที่ประเทศสิงคโปร์ในกรณีที่เด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดจะมีการจำแนกพฤติกรรมการกระทำผิดเพื่อหาสาเหตุการกระทำผิดและพิจารณาปัจจัยเสี่ยงที่เกี่ยวข้องจึงสามารถแก้ไขปัญหามาของเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดได้ตรงจุด

2) การกำหนดมาตรการ เงื่อนไข ในการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูและระยะเวลา การปฏิบัติตามแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู เป็นการใช้ดุลพินิจของผู้พิพากษาเจ้าของสำนวน หรือนโยบายของศาลเยาวชน และครอบครัว ขาดการมีส่วนร่วมของครอบครัว ชุมชน และหน่วยงาน หรือองค์กรเกี่ยวกับเด็ก

มาตรการพิเศษที่นำมาใช้กับเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด ได้นำรูปแบบ และวิธีการมาจากกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ มุ่งแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเพื่อให้ผู้กระทำผิด สามารถกลับคืนสู่สังคมได้ ผู้เสียหายได้รับการชดเชยเยียวยา โดยบุคคลที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับ การสมานฉันท์นอกจากจะมีฝ่ายผู้กระทำผิด ฝ่ายผู้เสียหายแล้ว ยังมี ชุมชน เข้ามาช่วยในการฟื้นฟู ความสัมพันธ์ระหว่างผู้เสียหายและผู้กระทำผิด ทั้งนี้เพราะท้ายที่สุดแล้วผู้กระทำผิดจะต้องกลับคืน สู่สังคม แต่การกำหนดเงื่อนไข หรือมาตรการให้เด็กหรือเยาวชนปฏิบัติในปัจจุบันศาลจะเป็นผู้ใช้ ดุลพินิจในการกำหนดมาตรการ หรือเงื่อนไข โดยอาจถามความยินยอมของเด็กหรือเยาวชน ไม่มี การให้ชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากการทำความผิดของเด็กและเยาวชน หรือหน่วยงาน ที่เกี่ยวข้องเข้ามาร่วมกำหนดมาตรการหรือเงื่อนไขในการแก้ไขบำบัดฟื้นฟู ชุมชนหรือหน่วยงาน อื่น ๆ จึงไม่มีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว ในอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ได้กำหนดหลักการ ในการดำเนินการเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนจะต้องยึดหลักประโยชน์สูงสุดของเด็กและเยาวชน กฎ แห่งกรุงปักกิ่งได้กำหนดว่าการแก้ไขฟื้นฟูเด็กและเยาวชนต้องให้การมีส่วนร่วมของชุมชน มาตรการหรือเงื่อนไขที่กำหนดให้เด็กหรือเยาวชนปฏิบัติจะต้องได้รับความเห็นชอบจากเด็กหรือ เยาวชน และครอบครัว ทั้งนี้เพื่อผลสำเร็จในการแก้ไขพฤติกรรมของเด็กหรือเยาวชนให้สามารถ กลับคืนสู่สังคมได้ ในขณะที่ประเทศนิวซีแลนด์และประเทศสิงคโปร์ กำหนดให้นำการประชุม กลุ่มครอบครัวมาใช้ ซึ่งกำหนดทุกฝ่ายเข้าร่วมในการประชุมครอบครัวเพื่อช่วยกันแก้ไขปัญหาใน การทำความผิดของเด็กและเยาวชนที่ทำความผิด

3) การใช้ดุลพินิจนำวิธีการสำหรับเด็ก โดยการควบคุมเด็กและเยาวชน ไว้ที่ศูนย์ฝึก และอบรม มาใช้กับเด็กและเยาวชน โดยยังไม่มีกำหนดแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู ให้กับเด็ก และเยาวชนปฏิบัติ

ในกรณีที่เด็กหรือเยาวชนทำความผิด เช่น ในข้อหาจำหน่ายยาเสพติด ซึ่งอาจมีปริมาณยาเสพติดจำนวนมาก หรือข้อหา ฆ่าผู้อื่น หรือพยายามฆ่าผู้อื่น หรือทำร้ายผู้อื่น จนเป็นเหตุให้ถึงแก่ ความตาย ศาลจะนำวิธีการสำหรับเด็กมาใช้กับเด็กหรือเยาวชน เช่น การเปลี่ยน โทษจำคุกเป็นส่งตัว ไปควบคุมเพื่อฝึก และอบรมที่ศูนย์ฝึกและอบรม ในกรณีดังกล่าวหากเด็ก และ เยาวชนทำความผิดด้วยความหลงผิด เช่น เด็กหรือเยาวชนต้องการเงินมาเพื่อใช้จ่าย จึงยอม รับจ้างเป็นคนส่งยา โดยเด็กหรือเยาวชน ไม่ใช่พ่อค้ายาเป็นเพียงเครื่องมือของผู้ค้ายา หรือการ

กระทำความผิดในข้อหาฆ่าผู้อื่น หรือพยายามฆ่า หรือทำร้ายจนเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตาย กรณีเหล่านี้เด็กหรือเยาวชนอาจกระทำความผิดด้วยความจำเป็นหรือป้องกันตนเอง หรือคนในครอบครัวจากการถูกทำร้าย แต่การกระทำนั้นอาจเกินกว่าเหตุ การส่งตัวเด็กหรือเยาวชนไปควบคุมที่ศูนย์ฝึกอบรมอาจทำให้เด็กไปเรียนรู้วิธีการกระทำความผิดเพิ่มเติมจากประสบการณ์ของเด็กหรือเยาวชนที่ถูกควบคุมอยู่ในศูนย์ฝึกอบรม อีกทั้งทำให้เด็กมีความรู้สึกถูกลดคุณค่าในตัวเอง นอกจากนี้หลักสากลยังได้กำหนดให้การควบคุมตัวเด็กและเยาวชนไว้ในสถานที่ควบคุมให้ใช้เป็นมาตรการสุดท้าย ในขณะที่ประเทศนิวซีแลนด์กำหนดให้นำการประชุมกลุ่มครอบครัวมาใช้ในการแก้ปัญหาแล้วนำผลที่ได้จากการประชุมกลุ่มครอบครัวเสนอต่อศาลเพื่อประกอบการพิจารณาคดี ประเทศสิงคโปร์มีการกำหนดให้จำแนกสาเหตุการกระทำความผิดของเด็กหรือเยาวชนเพื่อทราบสาเหตุการกระทำความผิดที่แท้จริงจึงสามารถกำหนดแนวทางแก้ไขได้อย่างเหมาะสม อีกทั้งหากครอบครัวของเด็กหรือเยาวชนพร้อมที่จะให้ความร่วมมือในการแก้ไขพฤติกรรมของเด็กหรือเยาวชนจึงควรใช้มาตรการอื่นๆ มาแก้ไขพฤติกรรมของเด็กหรือเยาวชนแทน การส่งตัวเด็ก และเยาวชนไปควบคุมที่ศูนย์ฝึกอบรมไม่ควรดูจากฐานความผิดหรืออัตราโทษที่กำหนดไว้สำหรับความผิดนั้น แต่ควรพิจารณาจากพฤติการณ์การกระทำความผิด

2. ข้อเสนอแนะ

เพื่อให้การนำมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญามาใช้กับเด็กและเยาวชนได้อย่างเหมาะสม และก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่เด็กหรือเยาวชนและมีความสอดคล้องกับหลักสากลและกฎหมายของต่างประเทศ ในการคุ้มครองสิทธิเด็กในกระบวนการยุติธรรม จึงควรแก้ไขหลักเกณฑ์การนำมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นพิจารณา และมาตรการพิเศษแทนการพิพากษา ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553 ดังต่อไปนี้

2.1 ในกรณีที่พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัว และวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553 มิได้กำหนดประเภทคดีที่จะนำมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีในชั้นพิจารณา และมาตรการพิเศษแทนการพิพากษา เห็นควรให้มีการกำหนดประเภทคดีที่จะนำมาตรการ ดังกล่าวมาใช้ให้ชัดเจน รวมถึงประเภทคดีที่ศาลสามารถใช้คำสั่งยุติคดีโดยไม่ต้องมีคำพิพากษาในการกระทำความผิดของเด็กหรือเยาวชนภายหลังจากที่เด็กหรือเยาวชนปฏิบัติตามแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู เงื่อนไข มาตรการ ที่ศาลกำหนด แยกพิจารณา ได้ดังนี้

2.1.1 ประเภทคดีที่สามารถนำมาตราการพิเศษแทนการดำเนินคดีในชั้นพิจารณา ให้มีการกำหนดประเภทคดีที่สามารถนำมาตราการพิเศษแทนการดำเนินคดีในชั้นพิจารณา และกำหนดให้นำการประชุมกลุ่มครอบครัวมาใช้ จึงเห็นควรแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553 มาตรา 91 ดังนี้

“มาตรา 91 การประชุมผู้ที่เกี่ยวข้องเพื่อจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู ตาม มาตรา 90 ให้นำการประชุมกลุ่มครอบครัวมาใช้ ให้ผู้อำนวยการสถานพินิจ หรือบุคคลที่ศาลเห็นสมควรเป็นผู้ประสานการประชุม ทั้งนี้ พนักงานอัยการจะเข้าร่วมประชุมด้วยก็ได้

หลักเกณฑ์วิธีการประชุมกลุ่มครอบครัวให้เป็นไปตามข้อบังคับของประธานศาลฎีกา” และเห็นควรแก้ไขข้อบังคับของประธานศาลฎีกา ว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูหลังฟ้อง พ.ศ.2556 ดังนี้

“ข้อ 5 ในคดีอาญาที่มีข้อหาว่าเด็กและเยาวชนกระทำความผิด ศาลอาจมีคำสั่งให้นำวิธีการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูมาใช้ โดยผ่านการประชุมกลุ่มครอบครัว ภายใต้หลักเกณฑ์ ดังต่อไปนี้

1) คดีที่เด็กหรือเยาวชนต้องหาว่ากระทำความผิดซึ่งมีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกินสี่สิบปี ไม่ว่าจะมิโทษปรับด้วยหรือไม่ก็ตาม เว้นแต่คดีดังต่อไปนี้

- (1) คดีความผิดฐานปล้นทรัพย์
- (2) คดีความผิดฐานชิงทรัพย์”

2.1.2 ประเภทคดีที่สามารถนำมาตราการพิเศษแทนการพิพากษา และคดีที่ควรยุติคดีโดยไม่ต้องพิพากษาเมื่อเด็กหรือเยาวชนปฏิบัติตามเงื่อนไข มาตราการ ที่ศาลกำหนดแล้ว ควรกำหนดประเภทคดีดังกล่าวที่ไว้ในข้อบังคับของประธานศาลฎีกา ว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขในการกำหนดมาตรการแทนการพิพากษาคดี พ.ศ. 2556 และเห็นควรแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชน และครอบครัว พ.ศ.2553 มาตรา 133 ดังนี้

“มาตรา 133 เมื่อจำเลยได้ปฏิบัติตามเงื่อนไขของแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูแล้ว หากเป็นคดีความผิดที่ไม่ต้องห้ามตามที่กำหนดในข้อบังคับของประธานศาลฎีกาให้สามารถยุติคดีได้ โดยไม่ต้องมีคำพิพากษาเกี่ยวกับการกระทำความผิดของจำเลย ให้ศาลมีคำสั่งยุติคดี เว้นแต่คำสั่งเกี่ยวกับของกลาง และให้ถือว่าสิทธินำคดีอาญามาฟ้องเป็นอันระงับ

ถ้าจำเลยผิดเงื่อนไขตามแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูซึ่งกำหนดโดยที่ประชุมกลุ่มครอบครัว ให้ศาลยกคดีขึ้นพิจารณาพิพากษาต่อไป” และแก้ไขเพิ่มเติมข้อบังคับของประธานศาลฎีกา ว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการกำหนดมาตรการแทนการพิพากษาคดี พ.ศ. 2556 ดังนี้

“ข้อ 5 ในคดีอาญาที่มีข้อหาว่าเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิด หากศาลเห็นว่าสมควร หรือบิดา มารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคลซึ่งเด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วยร้องขอให้ศาลมีคำสั่งให้มีการประชุมกลุ่มครอบครัว ตามมาตรา 132 ภายใต้หลักเกณฑ์ ดังต่อไปนี้

1) คดีเสร็จการพิจารณาแล้ว เว้นแต่คดีดังต่อไปนี้

(1) คดีความผิดเกี่ยวกับชีวิต ยกเว้นกรณีกระทำความผิดเพราะเหตุตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 67,68 และ 72

(2) คดีความผิดเกี่ยวกับร่างกายตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 298,290 ยกเว้นกรณีการกระทำความผิดเพราะเหตุตาม ประมวลกฎหมายอาญามาตรา 67,68 และ 72

(3) คดีความผิดเกี่ยวกับเพศที่เป็นการ โทรมหญิง

(4) คดีความผิดฐาน ชิงทรัพย์ ปล้นทรัพย์ จนเป็นเหตุให้ผู้อื่นได้รับอันตรายสาหัส ถึงแก่ความตาย ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 339 วรรคท้าย, 339 ทวิ วรรค 4 และ วรรค 5, มาตรา 340 วรรค 4 และ วรรค 5, มาตรา 340 ทวิ วรรค 4 ถึง วรรค 6

(5) คดีค้ามนุษย์ ตามพระราชบัญญัติปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. 2551 ประกอบประมวลกฎหมายอาญามาตรา 283 กรณีผู้เสียหายเป็นเด็กอายุไม่ถึงสิบห้าปี

(6) คดียาเสพติดที่มีปริมาณสารบริสุทธิ์เกินยี่สิบกรัม

(7) คดีที่จำเลยมีลักษณะการกระทำความผิดติดนิสัย

ข้อ 15 เมื่อเด็ก หรือเยาวชนได้ปฏิบัติตามเงื่อนไขหรือแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูครบถ้วน ภายในระยะเวลาที่กำหนดแล้ว ให้ผู้ประสานการประชุมรายงานศาลทราบ เพื่อพิจารณายุติคดีโดยไม่ต้องมีคำพิพากษาเกี่ยวกับความผิดของจำเลย และจำหน่ายคดีออกจากสารบบความ และมีคำสั่งในเรื่องของกลาง เว้นแต่คดีความผิดดังต่อไปนี้

1) คดีความผิดเกี่ยวกับชีวิต

2) คดีความผิดฐานชิงทรัพย์ ปล้นทรัพย์

3) คดีความผิดเกี่ยวกับเพศที่ผู้เสียหายไม่ยินยอม

4) คดีค้ามนุษย์

5) คดียาเสพติดในข้อหาจำหน่ายยาเสพติด และมีไว้ในครอบครอง เพื่อจำหน่าย

6) ความผิดตามพระราชบัญญัติป่าไม้ ป่าสงวน และอุทยานแห่งชาติ ซึ่งมีพื้นที่ป่าไม้ที่เสียหาย จำนวน 100 ไร่ขึ้นไป

ให้ศาลนำผลการประชุมกลุ่มครอบครัว ผลการปฏิบัติตามแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูของเด็กหรือเยาวชนมาใช้ประกอบการพิจารณาพิพากษา”

2.2 ในกรณีที่จำเลยไม่ปฏิบัติตามแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู และต้องดำเนินคดีต่อไป ในกรณีที่ศาลนำมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีในชั้นพิจารณามาใช้กับเด็กหรือเยาวชนที่กระทำ ความผิด พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553 มิได้กำหนดให้มีการสืบพยานก่อน เพื่ออำนวยความสะดวกให้กับทุกฝ่าย จึงเห็นควรแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชน และครอบครัว พ.ศ.2553 โดยเพิ่มมาตรา 90 วรรคสอง ดังนี้

“มาตรา 90 วรรคสอง ในคดีข้อหาที่มีอัตราโทษขั้นต่ำจำคุกตั้งแต่ห้าปีขึ้นไปหาก จำเลยให้การ รับสารภาพ ก่อนศาลมีคำสั่งให้จัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูให้มีการสืบพยาน ประกอบคำรับสารภาพ”

2.3 ในกรณีนำมาตรการพิเศษแทนการพิพากษามาใช้กับเด็กหรือเยาวชน เงื่อนไข หรือ มาตรการที่ศาลกำหนดให้เด็กหรือเยาวชนปฏิบัติไม่สัมพันธ์กับสาเหตุการกระทำความผิดของเด็ก หรือเยาวชน รวมถึงการใช้ดุลพินิจของศาลในการนำวิธีการสำหรับเด็ก โดยมีคำสั่งให้ส่งตัวเด็ก หรือเยาวชนไปควบคุมเพื่อฝึกอบรมที่ศูนย์ฝึกอบรม จึงเห็นควรแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติศาล เยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553 ในมาตรา 106 ดังนี้

“มาตรา 106 ไม่ว่าเวลาใดก่อนศาลมีคำสั่งให้นำมาตรการพิเศษมาใช้ หรือก่อนศาล ชี้ขาดตัดสินคดี ให้มีการจำแนกสาเหตุการกระทำความผิด เพื่อทราบถึงสาเหตุของการกระทำ ความผิด พฤติการณ์การกระทำความผิดของจำเลย และถ้าผู้พิพากษาเจ้าของสำนวนเห็นสมควร ให้มีอำนาจเรียกจำเลยไปสอบถามเป็นการเฉพาะตัวเพื่อทราบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับข้อหา และสาเหตุ แห่งการกระทำความผิด บุคคลลักษณะ ท่วงที วาจา และข้อเท็จจริงตามมาตรา 115 ซึ่งจะเป็น ประโยชน์ในการพิจารณาพิพากษาคดีนั้น ทั้งนี้ให้กระทำในห้องที่เหมาะสมซึ่งมิใช่ห้องพิจารณาคดี โดยอาจมอบหมายให้ผู้พิพากษาสมทบกระทำการแทนได้”

การจำแนกการกระทำความผิดตามวรรคหนึ่งให้เป็นไปตามข้อบังคับของประธานศาลฎีกา”

2.4 กรณีการกำหนดมาตรการ เงื่อนไข ในการแก้ไขบำบัดฟื้นฟู และระยะเวลาการปฏิบัติตามแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู เป็นการใช้ดุลพินิจของผู้พิพากษาเจ้าของสำนวน หรือนโยบายของศาลเยาวชนและครอบครัวนั้น ๆ ขาดการมีส่วนร่วมของครอบครัว ชุมชน และหน่วยงาน หรือองค์กรเกี่ยวกับเด็ก เพื่อให้ทุกฝ่ายที่ได้รับผลกระทบจากการกระทำผิดของเด็กหรือเยาวชน ได้มีส่วนร่วมในการแก้ไขพฤติกรรมของเด็กหรือเยาวชนจึงเห็นควรแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553 มาตรา 132 ดังนี้

“มาตรา 132 ในกรณีที่ศาลเห็นว่าตามพฤติการณ์แห่งคดียังไม่สมควรมีคำพิพากษา หรือ บิดา มารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคลซึ่งจำเลยอาศัยอยู่ด้วยร้องขอ ให้ศาลมีคำสั่งให้นำการประชุมกลุ่มครอบครัวมาใช้ โดยให้ผู้ประสานการประชุมรายงานผลการประชุมกลุ่มครอบครัวให้ศาลทราบเพื่อประกอบดุลพินิจในการพิจารณาพิพากษา ในระหว่างการประชุมกลุ่มครอบครัว ศาลอาจมีคำสั่งให้ปล่อยตัวจำเลยชั่วคราวแล้วมอบตัวจำเลยให้บุคคลดังกล่าวโดยไม่มีประกัน หรือ มีประกัน หรือมีประกันและหลักประกันด้วยก็ได้ การประชุมกลุ่มครอบครัวและการปฏิบัติตามแผนการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูต้องไม่เกินกว่าจำเลยมีอายุครบยี่สิบสี่ปีบริบูรณ์

หลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขการประชุมกลุ่มครอบครัวตามวรรคหนึ่ง การเตรียมความพร้อมเพื่อมอบตัวให้บิดา มารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคลซึ่งจำเลยอาศัยอยู่ด้วย ให้เป็นไปตามข้อบังคับของประธานศาลฎีกา”

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- จิตรรา เพียรล้ำเลิศ. (2557) “การกระทำความคิดทางอาญาของเด็กและเยาวชนและการกระทำ
ความคิดทางอาญาต่อเด็กและเยาวชน”, ใน เอกสารการสอนชุดวิชากฎหมายอาญาและ
อาชญาวิทยาชั้นสูง, หน่วยที่ 8, นนทบุรี: สาขานิติศาสตร์
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
- สุพจน์ สุโรจน์. (2555) “กระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน”, ใน แนวทางการศึกษาชุด
วิชาการบริหารงานยุติธรรมเปรียบเทียบชั้นสูง, (หน่วยที่ ๘), นนทบุรี:
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
- ณัฐวัฒน์ สุทธิโยธิน (2557) “ทฤษฎีการลงโทษ”, ใน เอกสารการสอนชุดวิชากฎหมายอาญาและ
อาชญาวิทยาชั้นสูง, (หน่วยที่ 6), นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- ลาวัลย์ หอนพรัตน์ (2557) “ทฤษฎีแก้ไขผู้กระทำผิด” เอกสารการสอนชุดวิชากฎหมายอาญาและ
อาชญาวิทยาชั้นสูง, หน่วยที่ 7, นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
- อัจฉริยา ชูตินันท์. (2557). อาชญาวิทยาและทัณฑ์วิทยา 2, กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน,
- จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย. (2556). ระบบยุติธรรมและยุติธรรมทางเลือกแนวทางการวิเคราะห์เชิง
สังคมศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ณัฐวสา ฉัตรไพฑูรย์. (2550). “กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์: จากทฤษฎีสู่ทางปฏิบัติใน
นานาชาติ” ใน เอกสารจัดทำขึ้นเนื่องในโอกาสครบรอบ 300 ปี ของคณะนิติศาสตร์
มหาวิทยาลัยเอดินบะระสหราชอาณาจักร, ม.ป.ท.
- กิตติพงษ์ กิตยารักษ์. (2545). ความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์: หลักการและแนวคิด. ใน กิตติพงษ์
กิตยารักษ์ (บรรณาธิการ), กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์: ทางเลือกใหม่สำหรับ
กระบวนการยุติธรรมไทย 5, กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เดือนตุลา.
- สุภธิดา สุกใส, (2555). “มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชน
และครอบครัว และวิพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553: ศึกษาเงื่อนไขและ
การจัดทำ แผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูตาม มาตรา 86 และ 90”. (วิทยานิพนธ์ ปริญญานิติศาสตร์
มหาบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- ศศิพร สิงโตมาศ. (2546). มาตรการทางกฎหมายว่าด้วยการนำวิธีการประชุมกลุ่มครอบครัวมาใช้ใน
กระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็ก. (วิทยานิพนธ์นิติศาสตร์มหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์).
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.

- นิศรา รัตนเกียรติกานต์. (2558). “มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา: ศึกษาการมีส่วนร่วมของผู้แทนชุมชนในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูในชั้นก่อนฟ้อง” วิทยานิพนธ์นิติศาสตร์มหาบัณฑิต,สาขานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ ปรีดีพนมยงค์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต
- เบญจางค์ เคียงสุนทร (2551). การนำอาสาสมัครชุมชนเข้ามาบำบัดแก้ไขฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชนที่กระทำผิดในกระบวนการยุติธรรมด้วยการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน. วิทยาลัยการยุติธรรม สำนักงานศาลยุติธรรม, กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ยุติธรรม. (2553), รายงานผลการวิจัยกระบวนการสร้างความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในศาลยุติธรรม, กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เดือนตุลา
- อัจฉริยา ชูตินันท์. (2551). รายงานผลการวิจัยกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์โดยวิธีการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนเพื่อหันเหคดีเด็กและเยาวชน โดยไม่ต้องขึ้นสู่ศาลเยาวชนและ ครอบครัว. กรุงเทพฯ ฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต
- สำนักงานศาลยุติธรรม สถาบันรพีพัฒนศักดิ์, “โครงการศึกษาวิจัย การจัดทำฐานข้อมูลองค์กรเครือข่ายและพัฒนาองค์กรในชุมชนเพื่อรองรับเด็กและเยาวชนตามคำสั่งหรือคำพิพากษาของศาลเยาวชนและครอบครัวงานระยะที่ 2”,กองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ, กรุงเทพมหานคร: สถาบันวิจัยรพีพัฒนศักดิ์ สำนักงานศาลยุติธรรม, ม.ป.ป.
- สำนักงานศาลยุติธรรม สถาบันรพีพัฒนศักดิ์, “โครงการศึกษาวิจัย การจำแนกแก้ไขบำบัดฟื้นฟูและติดตามเด็กและเยาวชนที่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมในส่วนที่เกี่ยวข้องกับศาลยุติธรรม งานระยะที่ 1”, กองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ, กรุงเทพมหานคร: สถาบันวิจัยรพีพัฒนศักดิ์ สำนักงานศาลยุติธรรม, ม.ป.ป.
- สุมนทิพย์ จิตสว่าง และคณะ (2556), “รายงานผลการวิจัยกระบวนการยุติธรรมเด็กและเยาวชนในประชาคม อาเซียน”, ม.ป.ท.,ม.ป.ป.
- ศูนย์เครือข่ายสิทธิเด็กเอเชียเนืท. (2540). “กฎอันเป็นมาตรการขั้นต่ำของสหประชาชาติว่าด้วยการบริหารงานยุติธรรมเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน (กฎแห่งกรุงปักกิ่ง),” บทบัญญัติ, 53 , 4.
- วัชรินทร์ ปัจเจกวิญญูสกุล. (2537). “มาตรฐานการปฏิบัติต่อเด็กที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก”. *คูลพาท*, (กันยายน –ตุลาคม 2537): 19

สรวิศ ลิ้มปรีงยี. (2559). *การไกล่เกลี่ยพินสัมพันธในคดีอาญา ประสบการณ์ในนิวซีแลนด์*,

สำนักกระบวนข้อพิพาท สำนักงานศาลยุติธรรม, คืบคืบ 9 พฤศจิกายน 2559,

จาก <http://www.library.coj.go.th>.

ประกายรัตน์ ตันธีรวงศ์. (2550), “การนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในศาลจังหวัด

นนทบุรี แผนกคดีเยาวชนและครอบครัว”, *วารสารยุติธรรมปริทัศน์*, 2(1),

(ตุลาคม-พฤศจิกายน 2550)

อภิรดี โพธิ์พร้อม. (2559). “การเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนหนทางสู่ความ

เป็นธรรมทางสังคม อย่างยั่งยืน”, คืบคืบ 9 พฤศจิกายน 2559,

จาก <http://www.library.coj.go.th>.

ศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง, “คู่มือกระบวนการยุติธรรมเชิงเยียวยาแก้ไขในศาลเยาวชน”

คืบคืบ 12 กุมภาพันธ์ 2560, จาก <http://www.library.coj.go.th>.

สำนักพัฒนาระบบงานยุติธรรมเด็กและเยาวชน กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน, (2554).

“คู่มือการปฏิบัติงานมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา”, นนทบุรี,

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560.

ประมวลกฎหมายอาญา

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553

อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก

กฎอันเป็นมาตรการขั้นต่ำของสหประชาชาติว่าด้วยการบริหารงานยุติธรรมเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน

กฎของสหประชาชาติว่าด้วยการคุ้มครองเด็กและเยาวชนซึ่งถูกลิดรอนเสรีภาพ

ข้อเสนอแนะของสหประชาชาติว่าด้วยการป้องกันการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน

ปฏิญญาว่าด้วยหลักการพื้นฐานเกี่ยวกับการอำนวยความสะดวกแก่ผู้ที่ได้รับความเสียหายจาก

อาชญากรรมและการใช้อำนาจหน้าที่โดยไม่ถูกต้อง

ระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุด ว่าด้วยการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาทคดีอาญาในชั้น

พนักงานอัยการ พ.ศ.2555

The Children Young Persons and their Families Act 1989

The children and Young Person Act 2001 (CHAPER 38)

Braith, John. (1998). “Restorative Justice.” *The Handbook of Crime and Punishment*, Michael

Tonry (edit), Oxford University Press ,.

Howard, Zehr. (2002). *The little book of restorative justice*. Pennsylvania: Good Books.

Morris Allison, Gabrielle Maxwell and J. Robertson, "Giving victims a voice: a New Zealand Experiment," *The Howasd Journal of Criminal Justice*. Retrieved June 9, 2017,

ឯកសារ <http://www.justicereparatrice.org/www.restorativejustice.org/articlesdb/articles/825>

Chomil Kamal, "Directions of Juvenile Reforms in Singapore," 118 TH International

Training course visiting Experts Papers, Resource Material Series.

Retrieved September 15,2017,

ឯកសារ http://www.unafei.or.jp/english/pdf/RS_No59/No59_14VE_Kamal.pdf

Juvenile Court of Singapore Power of the Court on Juvenile Arrest cases (JAC).

Retrieved September 15,2017, ឯកសារ

http://www.juvenilecourtofsingapore.gov.sg/processes_juv_arrested_chared.htm

Juvenile Court of Singapore, Family Conferencing. Retrieved September 15,2017,

ឯកសារ http://www.juvenilecourtofsingapore.gov.sg/processes_juv_arrested_chared.htm

ประวัติผู้ศึกษา

ชื่อสกุล	นางสาวประภัสสร คำดี
วัน เดือน ปีเกิด	-
สถานที่เกิด	-
ประวัติการศึกษา	นิติศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ปีที่สำเร็จการศึกษา พ.ศ. 2546 เนติบัณฑิตไทย สมัย 61 รัฐศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ปีที่สำเร็จการศึกษา พ.ศ. 2552
ประวัติการทำงาน	พ.ศ. 2549 – ปัจจุบัน นิติกรชำนาญการ สำนักงานอัยการคดีเยาวชน และครอบครัว จังหวัดพิษณุโลก
สถานที่ทำงาน	-
ตำแหน่ง	-

